

الحدائق ذات البهجة

فقهی ضروری مسائل

Download from: aghalibrary.com

لیکوال او ژباړونکی : مولوي نقيب الله منيب «شېخيوال»

ترتيب کوونکی : نجيب الرحمن هلال

۱۳۹۶ هـ، ش

کال:

د کتاب ځانگړنې:

د کتاب نوم: الحدائق ذات البهجه (فقهی ضروري مسائل)

ليکوال او ژباړونکی: مولوي نقيب الله منيب « شېخيوال »

ترتيب کوونکی: نجيب الرحمن « هلال »

کال: ۱۳۹۶ هـ.ش

د اړیکې شمېره: ۰۷۸۵۱۶۳۶۰۵

د ليکوال پېژندنه :

مولوي نقيب الله چې اوس په ۱۳۹۵ هـ، ش کال کې د ۴۱ کلونو په عمر سره ژوند کوي د وردگو ولايت سيد آباد ولسوالۍ د شېخي د کلي اوسېدونکی په ۱۳۵۳ هـ، ش کال د عقرب په مياشت کې زېږېدلی دی او ټول ديني علوم : تفسير، حديث، معاني، صرف، نحوه، منطق، فقه يې د افغانستان او پاکستان د ډېرو سپين ږيرو علماوو مدرسينو څخه حاصل کړي دي چې ډېر زحمتونه او تکليفونه يې په دې لاره کې گاللي دي د هغې استادانو نومونه او کوم کتابونه يې چې ورڅخه لوستي دي په دې باندې مولوي صاحب مستقله رساله ليکلې ده چې د هغه د ويلو تاريخ هم په کې ذکر دی بالاخره دی په ۱۴۲۲ هـ، ق کال د دارالعلوم عربيه کراس عبدالله خان بازار ته نيژدې د بلوچستان په مشهوره مدرسه کې يې د قدر په مرتبه کې د فراغت سند ترلاسه کړی دی او په ۱۳۷۱ هـ، ش کال د حمل د مياشتې په ۸ نېټه د جغتو ولسوالۍ د دهنې په کلي کې د مدرس عالم مولوي سلېمانزي سره دېره شو ، وروسته د عبدالرحمن الدين قريبي ته د جغتو د دولانې د قريبي د مرحوم مولوي اخترمحمد چې مشهور عالم او مدرس دی د جنگجای قريبي د مشهور عالم مولوي عبدالقديم آخندزاده او سيد رحيم جان آغاصاحب استاذ هم وو همدارنگه د نورو لويو علماوو استاد وو د هغه سره دېره وو د مرحوم مولوي صاحب اخترمحمد سره يې د نحوې او علم صرف کتابونه وويل او ډېر کلونه يې ورسره تېرکړل چې ډېر ورباندې گران هم وو ، د يوسف خېلو آخندزاده صاحب يې هم استاذ وو چې اصلي نوم يې عبدالله وو او هغه بيا د مولوي صاحب نقيب الله د نيکه مرحوم ملاصاحب سيد علم چې د افغانستان په سطحه لوی عالم او مدرس وو شاگرد تېرشوی وو د مولوي صاحب نقيب الله قبله گاه صاحب مولانا غلام حسن آخندزاده صاحب

وو او مولانا غلام حسن آخندزاده صاحب په ۱۳۱۵هـ، ش کې د گردېز په سحاق
 د شاه گوم خېل منطقي په زرمتم کې زيږېدلی دا ځکه چې د مرحوم مولانا غلام
 حسن پلار مرحوم ملاصاحب سيدعلم په هغه وخت کې زرمتم کې ملايي کوله
 درس يې درلود او مشران طالبان به ورسره وو نو ځکه مرحوم مولاناصاحب
 هلته تولد شوی دی او بيا يې په وردگو کې د مختلفو علماوو او او په ميدان
 شهر کې د ياري قلعي په ابراهيم خيلو کې په ملاصاحب عبدالله جان چې د
 وخت مشهور عالم وو او د ملاصاحب سيدعلم شاگرد وو درسونه ويلی وو
 بالآخره د دارالعلوم عربيه کابل څخه فارغ شوی دی او د هغه څخه وروسته يې
 د معارف په چوکاټ کې په رحمن بابالېسه ، اونځي درې په متوسطه ، او د
 بابکر خيلو په متوسطه کې چې اوس د انصار المؤمنين د لېسې په نامه سره
 فعاليت کوي تدريس کړی دی د هغې څخه وروسته د منحوسو خلقيانو او
 پرچميانو په دوره کې يې وظيفه ترک کړې او په خپله پلارنی قريه شيخي او
 نورو شاوخوا قريو کې يې ملايي کوله او په مجاهدينو پورې مربوط ژوند يې
 تېرولو ، کله چې د مجاهدينو لخوا دې جهاد په دوره کې مدرسې جوړې شوې
 نو زموږ د قريې په مدرسه کې يې د يني مضمونونه او خصوصاً قرائت او
 تجويد درس ورکولو ځکه ده په کابل کې قرائت ويلی وو او ډېرښه قاري وو د
 هغې څخه وروسته يې د مهرو په نور المشايخ بنونځي کې تدريس کولو چې تر
 آخر د عمره پورې يې د قران کریم درس تجويد او ديني علوم تدريس کړل او
 مسلمانانو ته يې ډېر خدمات وړاندې کړل ډېر شاگردان يې وروزل ډېر تقواي
 داره او زحمت کښ وو بالآخره په (۱۳۹۴ - ۲ - ۱۹ هـ، ش) تاريخ وفات شو. انا
 الله وانا اليه راجعون.

د مولوي صاحب نقيب الله (منيب) استاذان

زما ټول استاذان تقريباً دوه دېرش (۳۲) نفره دي چې ټول سپين ږيري مدرسین مشار اليه بالبنان وو چې د اکثره عمرونه د (۶۰ - ۸۵) کلونو تر منځ وو د بعضو نومونه په لاندې ډول سره دي : خپل والد مرحوم مولانا غلام حسن صاحب ، مولوي سلېمانخي د کلاندي د قريبي ، مرحوم مولوي صاحب اخترمحمد د دولني قريبي ، مولوي عبدالله مشهور د يوسف خېلو په آخندزاده صاحب ، مولوي صاحب عتيق الله د لورې د قريبي ، مولوي صاحب عبدالقديم آخندزاده صاحب ، مولوي نصرالدين هروي ، مولوي عبدالستار قندوسی ، مولوي عبدالواحد ، مولوي مرحوم عطاءالله شيخ الحديث مدرسه عربيه کراس قلعه عبدالله خان بازار بلوچستان او دغه نصرالدين هروي خخه راوروسته د ذکر شوې مدرسې استاذان وو ، شيخ الحديث مولوي محمد ظريف صاحب د ذکر شوې مدرسې استاذ ، او په پېښور کې د شاه منصور بابا مدرسې په استاذ باندې د قرانکريم ترجمه ، شيخ الحديث مولانا محمد ادریس صاحب چارسده ترنگزی چې د زرگونو علماوو استاذ دی زما هم استاذ دی او دوه واره مې وره دوره ورباندې ويلې ده او مولوي صاحب فخر الاسلام ، مولوي صاحب هاشم مدرس عالم چاسده ، قاضي صاحب محمد امين ، مولوي صاحب سيد قريش ، شيخ الحديث امان الله صاحب ، مولوي صاحب محمد انور اصلي وطن غزنی ساکن چارسده ، مولوي عبدالطيف روضه غزنی ، مولوي عبدالقدوس ولسوالي چک وردگ ، مولوي صاحب نعمت الله لوگر د زرگونو علماوو استاذ ، مولوي صاحب فضل الرحمن گردېز سيدکرم مشهور په عثمانی خېلو آخندزاده صاحب د وخت او عصر لوی عالم دی يو کتاب يې په نامه د تنوير

المجاهدين تصنيف شوی دی د روسانو د تجاوز په وخت کې په پکتیا کې د جهاد امیر پاتې شوی دی او د حرکت انقلاب اسلامي د علماوو د شوری غړی تېر شوی دی ، مولوي عبدالستار د بلوچستان د پشین سمیزي علاقې کې مدرس عالم چې د ډېرو لویو علماوو استاذ دی یو کتاب یې تصنيف کړی د ملتقط په نامه او کله چې ماورخڅه درسونه ویل عمر یې د (۸۰) کلونو په شاوخوا کې وو دا د مشرانو استاذانو نومونه وو کفایت کوي الله جل جلاله د دوی خدمتونه او تدریسونه په خپل دربار کې قبول کړي او که څوک وفات وي الله جل جلاله یې د قبرونه منور لري زه هم همېشه ورته په خمس الاوقات لمونځونو کې دعاگانې کوم او تلاوتونه پسې کوم الله جل جلاله د زمور څخه هم د دین خدمت واخلي او الله جل جلاله د دتدریس کولو توفیق راکړي.

د مرحوم مولانا غلام حسن د والد (پلار) ژوند ته لنډه کتنه

په مخکې زمانو کې به خلکو لویو مدرسینو علماوو ته ملا صاحب ویلو نو مرحوم ملا صاحب سید علم د مرحوم خدای دوست زوی وو او ماته به مې خپل کاکا مرحوم ملا صاحب غلام سرور آخندزاده قصه کوله چې جناب خدای دوست بابا خوب لیدلی وو چې په دې خوب کې وینم چې په ځمکه کې د ونو نیالګي کښنوم نو د وخت یو عالم ته یې دا خوب ویلی وو هغه داسې ترجمه ورکړې وه چې دا زوی دې په سبق پسې ولېږه الله جل جلاله به ورڅخه لوی عالم جوړ کړي بیا به هغه علما وروزي او دا د دین نیالګي به ته کښنوي هغه چې مرحوم خدای دوست بابا خپل زوی ملا صاحب سید علم په درس پسې ولېږلو چې په یوولسو (۱۱) کلونو کې یې ټول علوم حاصل کړي وو او دی بیا د افغانستان د لویو مدرسینو د جملې څخه وګرځېد او مرحوم ملا صاحب سید علم د مرحوم حضرت صاحب نور المشایخ فضل عمر مجددي سره په میدان کې د

ابراهيم خېلو په ملاصاحب (د خريانو په ملاصاحب) درس ويلي وو او دواړه ملگري وو په حضرت صاحب باندې ډېر گران وو او د مهر و د قريبي د خليفه صاحب سره به يوځای ورتللو ما د مرحوم ملاصاحب سيدعلم په ژوند باندې يوه مستقلة رساله ليکلې ده خلاصه د مرحوم ملاصاحب چې ټول عمر يې په تدريس کې تېر کړی دی څومره چې زه زما د کاکا له خولې څخه ليکم لوی علماء مدرسین يې شاگردان وو لکه د وردگو مشهور عالم د هفت آسياب د قريبي ملاجانان ملاصاحب ، د يوسف خېلو آخذزاده صاحب البته آخذزاده صاحب به ويل چې زه په هغې وخت کې څه کشر طالب وم او يو څه ټيټ کتابونه مې پرې ويلي دي خو ده به ويل چې ډېر لوی عالم وو او د چک په ولسوالۍ کې د سياب د درې لوی مدرس عالم ملاصاحب محمد انور يې شاگرد وو همدارنگه ملاصاحب عبدالواحد دې لوگر ولايت هغه يې هم شاگرد وو نور معلومات زه د ده په اړه نه لرم خو ما په مستقلة رساله کې تفصيلات ذکر کړي دي بالاخره په خپله قريه کې يې امامت درلود او ملاصاحب عبدالواحد هم په همدې قريه کې ورسره وو په (۱۳۲۵ هـ، ش) کې وفات شوی دی او د جنازې لمونځ پرې د مهر و خليفه صاحب ادا کړی دی.

په شرح عقائد باندې يې قلمي حاشيې شته چې په (۱۳۱۲ هـ، ش) کې يې ليکلې دي او په آخرو هدايو يې په (۱۳۱۸ هـ ، ش) کې حاشيې ليکلې او ختمې کړې دي او په شرح جامي او داسې نورو کتابونو باندې هم حاشيې لري په دې پورته کتابونو باندې مرحوم ملاصاحب سيدعلم حاشيې ليکلې دي چې اوس هم زموږ سره موجودې دي.

منځپاڼه

د قدرمن او عزتمند استاد نجيب الرحمن هلال پلار زما مولوي صاحب نقيب الله منيب د نيکه مرحوم ملا صاحب سيد علم چې د افغانستان د لويو علماوو استاذ وو او مخکې يې تذکره ذکر شوه د هغې خوريئ (خورپېر) دی چې دايې زموږ سره د دوستی علاقه ده ، استاد نجيب الرحمن هلال دينداره د پنځه وخته جماعت عامل په مسنونه طريقه برابر شخص دی ماچې کوم کتاب ليکلو بيا به مې ده ته ورلېږلو نو ده هم مساوي په کمپيو ټر ليکلو او په دې خدمت کې يې ډېر زيات زحمت ايستلی دی الله جل جلاله يې د ورته قبول کړي او الله جل جلاله يې د په دارينو کې کامياب لري زه هم ورڅخه ډېر زيات خوشحاله يم سره د ده له زياتو مصروفيتونو بيا هم د ده څخه يو جهان مننه کوم او په گډه دواړه الله جل جلاله ته سوال کوو چې دغه کتاب په خلکو کې محبوب وگرځوه ترڅو په ښه ډول ورڅخه استفاده وکړي.

مولوي نقيب الله منيب شېخيوال

د ضياء المدارس مدرسې استاذ

فهرست

شماره	عنوان	صفحه
1.	مقدمه	1
2.	تبرک یعنی برکت حاصلول په آثارو د انبیاوو اوصالحینو جائز دي	3
3.	د نبی علیه السلام قبر مبارک وسیله گر ځول الله جل جلاله ته	3
4.	په کوم شي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم را تگ کړی وي ویې کړی او له څه شي څخه چې یې منع کړي یې مه یې کوی	5
5.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم معجزې	7
6.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دوهمه معجزه	7
7.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دریمه معجزه	8
8.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم څلورمه معجزه	9
9.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم پنځمه معجزه	10
10.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم شپږمه معجزه	11
11.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم لوې مقام او تنها خصوصیت په ټولو پیغمبرانو او مسلمه امتونو کې:	11
12.	أَشَدُّ الْمَصَائِبِ مُصِيبَةً وفات رسول الله صلى الله عليه وسلم	14
13.	فضلات د نبی کریم صلى الله عليه وسلم طاهر وو ، وینې مبارکې او بولې یې صحابه کرامو څښلې دي (فتاوی تنقیح حامدیه علامه شامي)	15
14.	خصوصية النبي کریم صلى الله عليه وسلم وعلي رضی الله عنه في مكتهما في المسجد	15
15.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم نومونه	16
16.	د صالحینو قبرونه معلومول	18
17.	رابطا راسه بخرقة (الحديث)	19
18.	د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم خط حضرت معاذ رضی الله عنه	20
19.	وعن معاذ رضی الله عنه قال اوصاني رسول الله صلى الله عليه وسلم بعشر كلمات	21
20.	د بي بي خديجه رضی الله تعالى عنها مناقب	22
21.	د صحابه کرامو د کرامت بیان	23
22.	فالقي البحر حوتا يقال له عنبر	24
23.	د زیات عبادت کوونکو خلکو یو څو نمونې	25
24.	د قران عظیم الشان په دريو ورځو کې حفظ کول	25
25.	د تعویذ په غاړه کې اچولو اثبات	26
26.	د پښو پورته کول په لمانځه کې	27

27	27
27	27
28	28
28	28
29	29
29	29
30	30
30	30
30	31
30	31
31	32
31	32
31	32
32	33
32	33
32	34
32	34
33	35
33	35
35	36
35	36
36	37
36	37
36	38
36	38
36	39
36	39
37	40
37	40
38	41
38	41
39	42
39	42
39	43
39	43
41	44
41	44
42	45
42	45
43	46
43	46
43	47
43	47
43	48
43	48
44	49
44	49
44	50
44	50
45	51
45	51
46	52
46	52
47	53
47	53
48	54
48	54
49	55
49	55
50	56
50	56

52	57
52	58
53	59
54	60
55	61
56	62
56	63
56	64
56	65
57	66
57	67
59	68
61	69
61	70
63	71
64	72
64	73
65	74
67	75
67	76
69	77
69	78
70	79
71	80
72	81
72	82
73	83
74	84
75	85
75	86

87	بیانه (بیعانه)	75
88	بولې د مورېک (الفارة) طاهرې دي ضرورت دی	76
89	هغه څوک چې د یوې ورځې د خوراک شې ولري سوال کول ورته روا نه دي	77
90	لقمه (لمړی) ورکول بل ملگري ته سنت ده	77
91	د ډوډۍ خورلو په وخت کې خبرې کول	77
92	دې ډوډۍ مسائل	78
93	عقیقه ، نسیکه ، تطوع نفلي او مستحب ده	79
94	د خطیب یا اعظ لپاره مهمه مسئله	80
95	تعزیر ورکول په اور سره	81
96	ساحر باید قتل شي	82
97	بیت الخلا ته له تعویذ سره د داخلېدلو حکم	82
98	د نوروز لمانځل د اسلام له نظره	83
99	سَبُّ الدِّیک (چرگ ته بنکځل) کول منعه دي	86
100	وَ اَکْفَتُوا اصْبِيَانَكُمْ عِنْدَ الْمَسَاءِ (الحديث)	86
101	په مسجد کې خوراک کول د شریعت له نظره	87
102	له مغمی علیه او داسې مریض چې د کُما په حالت کې وي	87
103	صبي ممیز هلک چې په بڼه او بد پوهېږي	88
104	شهادة بالتسامع	89
105	د مرعي (چراگاه) د ځمکې بیع روا ده	90
106	که چېرې په داسې ډول سره بیع وشي	92
107	لمرته په اېښودل شوو او بو او دس کول	93
108	د او داسه څخه وروسته په مندیل (دسمال) باندې لاسونه او مخ وچول	94
109	دوه خویندې چې موازي یعنی پیوسته پیداشي نو د نکاح حکم یې	94
110	توکیل الوکیل فی النکاح	96
111	په تشهد کې په گوته سره اشاره کول	97
112	که د چا مسبحة گوته قطعې وي نو اشاره مسنونه به په بله گوته نه کوي	98
113	روژه په کوم کال فرض شوې ده؟	98
114	محترمو مسلمانانو په دې مسئله کې د علماؤ اختلاف دی چې په کفارات د ایمانو «قسمو» کې تداخل شته او که نشته	98
115	د میراث څخه د بعضو ورثه وړ محرومول گناه ده؟	99
116	د میراث دعوه د نورو عامر دعوو په شان ده	100

101	117	که دې مړي وارث غائب وي
102	118	دې میراث یوه مشکله مسئله
104	119	په نظر کېدل (په سترگو کېدل) ثابت دي شته
105	120	وضع الجماع (په زراعت کې د غوايه يابل حيوان جمجمه درول)
106	121	د دغه عائن (بدنظر کوونکي) د وضو طريقه داده
108	122	اداب الجماع (هغه ادبونه چې په احاديثو سره ثابت وي)
109	123	ورکول دې ذکر (دې نارينه دې خاص اندام) په خوله دې زنانه کې
110	124	عزل جائز دی
111	125	مسئله غلظ آله الرجل او کثره طول الالة
112	126	وهاييان څوک دي
113	127	د محمد بن عبد الوهاب د کاميابی عوامل
113	128	وهاييان بې ادبه او بليد خلک دي
116	129	حديث شريف د اسلام به نوم پاتې وي ، حقيقي او عملي اسلام به نه وي
117	130	يارسول الله ، ياشفيح المذنبين ، يادافع البليات الفاظ ويل جائز دي او که نه
117	131	د ښځې تداوي بايد ډاکتره ښځه وکړي
118	132	ښځه قابله او مُغْسَلَه (هغه ښځه چې مړو ښځو ته غسل ورکوي)
120	133	د تداوی مختلف احکام په اختلاف د احوالو او اشخاصو
121	134	په داغ لگولو باندې تداوي روا ده
121	135	بعضې کورنۍ چې ټوله کورنۍ دم کوي
122	136	واکسين کول د شريعت له نظره
123	137	که په چا کفارۀ لازمه شوي وي
123	138	د څو مرشدانو سره بيعت کول
123	139	د وظيفو په وجه بايد سپړی درس پرې نه ږدي
124	140	بيعت متعارفه
124	141	په حلقه کې رقص کول
125	142	خطاء في تاريخ وفات علي بزودي في كتاب الحطة في الذكر الصحاح الستة
126	143	د فقهې شريفي د بعضو مشهورو مصنفينو حالات (د وفات تاريخ)
126	144	د بحر رائق (شرح کنز الدقائق) د مصنف د تولد او وفات تاريخ
127	145	مريض ته بايد د بعضو خوراكونو څخه پرهبز ورکړل شي
128	146	ښکلي معلومات

128	بنکلي معلومات	147
129	آزر د ابراهيم عليه السلام پلار وو او که کا کا (عم)	148
130	بنکلي معلومات	149
130	مهمه مسئله د بسم الله	150
131	تنبيه ، تنبيه	151
132	د حاجت د دعا غوښتل د دوه درودونو په مابين کې مقبوله ده	152
133	د رضاع مسئله	153
134	د قران کریم د آيتونو شمېر څومره دی	154
135	د قران کریم نسخې	155
137	بنکلي معلومات	156
138	لس حيوانات به جنت ته له مؤمن سره داخلېږي	157
138	مهمه او عجيبه مسئله	158
139	که يو څوک دې بل چا منکوحه و تنستوي او بيا يې ځان ته په نکاح کړي	159
140	بنکلي معلومات	160
140	دې ثواب قرباني کول بل چاته دې پاره دې بل ثواب حاصلولو	161
141	دې کافر قول او خبر په معاملاتو کې مقبول دی او اعتبار ور لره شته	162
141	ويقبل قول الفاسق والكافر والعبد في المعاملات	163
142	تحليف الشهود (شاهدانو ته قسم ورکول د قاضي له طرفه)	164
143	اكل الخصيتين او الانثيين	165
143	په دريو شيان کې بېره کول په کار دي	166
145	د ورو ماشومانو سره د رسول الله صلى الله عليه وسلم مينه او محبت	167
146	د ماشومانو (صبيان) وهل	168
148	د اولاد وهل د ادب په لحاظ	169
150	که پلار زوی د ادب په نيت وواهه	170
151	نابالغ لره روژه نيول غوره دي او که په درس کې زيار ايستل	171
153	په پېچ کاری او سپروم باندې روژه نه ماتېږي	172
153	فضيلة ليلة نصف شعبان	173
155	په حاجي قارن او متمتع باندې اضحيه او نحر دواړه واجب دي که يو	174
155	ډېره زياته د توجه وړ مسئله	175
156	د نوي زيږيدلي ماشوم او يا ماشومي په غور کې اذان او اقامت کول	176

157 ډېرزيات دردوونکی ظلم	177
159 استعمال لفظ الفارسي فی الحديث	178
160 د تازانو خوړل حرام دي	179
160 قنفذ (شکون) خوړل حرام دي	180
160 په حاضرینو باندې د جنازې لمرنځ فرض کفایي دی که فرض عین	181
161 نفعه اخیستل په مرهونه روانه دي سود دی یعنی کومې اوسنۍ مروجې گروهې چې دي	182
168 حق الاستاذ	183
176 د کافر نوکري او مزدوري	184
177 په ټوپک چې کله ښکار وشي	185
177 الید الیمنی عقد الانامل د احادو طبقه خنصره بنصره او وسطی	186
182 د فټ بال والیبال او نورو سپورتي لوبو حکم	187

مقدمه

الحمد لله الذي اعلى منزلة المؤمنين بكريم خطابه ورفع درجة العالمين
بمعاني كتابه وخص المستنبيين منهم بمزيد الاصابة وثوابه والصلوة على
محمد صلى الله عليه وسلم واصحابه والسلام على ابي حنيفة و احبابه.

قدرمنو مسلمانانو له ډېره وخته مې په زړه کې وو چې په خپله مورني ژبه
مسلمانانو وروڼو ته په شرعي امورو د اگاهي لپاره يو کتاب وليکم خو داسې
کس په نظر نه راتلو چې هغه يې راته په کمپيوټر باندې ترتيب کړي زما د ليکلو
وروسته بياهم سره د زياتو مصروفيتونو ما په ډېر کم وخت کې دغه کتاب د
مختلفو کتابونو څخه راټول کړ او د هرې خبرې سره مې د کتاب نوم صفحه او جلد
ته حواله ورکړې ده يعنې د هرې خبرې مآخذ مې ليکلی دی اگر چې په خپل قصد
کې ډېر کلک وم او يوڅه ليکنې درې مختصرې رسالې مې ليکلې هم وي چې هغه
په کتاب کې نه دي درج شوي او په مطول کتاب باندې حواشي لرم اگر چې هغه
زموږ د استاذ د کتاب څخه مآخوذ دی ډېر لوی عالم وو په نامه د مولوي نصر
الدين هروي چې په مدرسه دارالعلوم عربيه کراس عبدالله خان بلوچستان کې چې
مشهوره مدرسه ده او زه له همدغې مدرسې څخه په (۱۴۲۲هـ، ق) سنه کې فارغ
شوی يم او د دغه مدرسې مهتمم او باني او شيخ الحديث د اکوړې د مدرسې د
بنیان گذار شيخ الحديث عبدالحق شاگرد وو او په دغه مشهوره مدرسه کې ډېر
لوی لوی عالمان وو نو يووخت قدرمن استاد نجيب الرحمن د يوې مسئلې
پوښتنه راڅخه وکړه ما ورته وليکله او بيا ده په کمپيوټر کې ډېره بنايسته ليکلې
وه نو ما دغه خپل قصد ورسره شريک کړ چې زه غواړم په ديني علومو کې يو
کتاب وليکم تاته به يې درلېږم او ته يې په کمپيوټر راته ليکه نو ده په ډېره
خوشحالی او ورين تندي باندې زما سره په دغه خدمت کې برخه واخيسته بيا ما

دغه کتاب له مختلفو کتابونو څخه راټول کړی چې وروسته بیا دغه قدرمن استاد په خپل زیار او زحمت سره په کمپیوټر باندې ترتیب کړی او لیکلی دی الله جل جلاله دې د ده دغه عظیم خدمت په خپل دربار کې قبول کړي او ده ته یې د الله جل جلاله سبب د کامیابی د دنیا او آخرت وگرځوي، دا قصد زما سره نظر د مشکوة شریف په دغه حدیث وو: **وعن ابي درداء قال سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم ما حد العلم الذي اذا بلغه الرجل كان فقيها فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من حفظ على امتي اربعين حديثا في امر دينها بعثه الله فقيها وكنتم له يوم القيامة شافعا وشهيدا** (مشکوة شریف ج ۱، ص ۳۶) **اذا بلغه الرجل كان فقيها يعني عالما في الآخرة و مبعوثا في زمرة العلماء وكنتم له يوم القيامة شافعا بنوع من انواع الشفاعة الخاصة و شهيدا اي شافعا و حاضرا لا حواله و مزكيا لا عماله و مثنيا على اقواله و مخلصا من اهواله قال الامام النووي المراد بالحفظ ههنا نقل الاحاديث الاربعين الى المسلمين. مرقاة شرح مشکوة اول جلد قدرمنو مسلمانانو که په کوم ځای کې له ما څخه غلطې شوې وي او سهوه شوی وم خصوصا د علما کرامو څخه هیله لرم او ډېر ترې خوشحاله کېږم د هغې په اصلاح باندې اگر چې ما خپل کوشش کړی دی خو بیا هم انسان له سهوې څخه خلاص نه دی لکه دا زموږ د اسلافو علماوو مسلک هم وو لکه امام اعظم رحمه الله په ډېرو مسائلو کې دده مرگ ته په ډېرو نیژدې وختونو او کلونو کې د ډېرو مسائلو څخه رجوع کړې ده یا نور علماء لکه علامه جلال الدین سیوطي صاحب چې بعضې کتابونه چې هغه د کشر توب په دوره کې لیکلي دي او بیا یې چې په بعضې ځایونو کې وروسته تحقیقات کړي دي هغه چې په مخکې لیکنو کې غلط شوی او سهوه شوی وو بیا یې په وروسته لیکنو کې صحیح کړی دی.**

تبرک یعنی برکت حاصلول په آثارو د انبیاوو او صالحینو جائز دي

په مشکوة شریف کې له اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنها څخه روایت دی : چې اسماء رضی الله عنها په خپله یوه چپنه وښودله چې د دې چپنې ټول کیفیت په دې روایت کې ښودل شوی دی یعنی طیالسه کسروانیه او نور صفتونه یې ذکر شوي دي نو اسماء رضي الله عنها وویل : دا چپنه له بي بي عائشې رضي الله عنها سره وه بیا چې کله بي بي عائشه رضي الله عنها وفات شوه نو ما واخيسته او دا چپنه مبارکه د نبی عليه السلام وه نو بي بي اسماء رضي الله عنها وايي چې مور به دا چپنه پرېمینه خله او دا اوبه به مويې په مريضانو چنبلي او د الله جل جلاله څخه به مو شفا پرې طلبوله (رواه مسلم ، مشکوة شريف ۳۷۴ ص ، کتاب الباس) . نو مسلمانانو د نېکانو او صالحینو په آثارو لکه : چادر ، پټکي ، لکنړه و غیره سره برکت حاصلول او طلب د شفا پرې له الله جل جلاله څخه غوښتل جائز دي دغه رنگه احادیث ډېر راغلي دي لکه په نورو احادیثو کې راغلي دي صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعين به د نبی عليه السلام د اوداسه اوبه چې د ده مبارک له اندامونو څخه به تویېدلې دوی به په ځانونو موبنلې او تویولې او داسې نور ډېر مثالونه یې په همدې کتاب او الفقه الاسلامي کې ذکر شوي دي .

د نبی عليه السلام قبر مبارک وسیله گرځول الله جل جلاله ته

د مشکوة شریف په (۵۴۵ ص) کې په یو روایت کې ذکر شوي دي : په مدینه شریفه کې سخته قحطي راغله بارانونه نه کېدل نو د مدینې شریفې خلک بي بي عائشې رضي الله عنها ته ورغلل ، بي بي عائشې رضي الله عنها ورته وویل : ورشی د نبی عليه السلام قبر ته چت یې سوری کړی او د ورځه په کې وکړی چې هرکله د آسمان سره د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د قبر مبارک ملاقات (لیدل)

راشي نو آسمان به د الله جل جلاله په اراده او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم د قبر مبارک په برکت سره باران وکړي نو دوی بیا همدغه کار وکړ او الله جل جلاله داسې بارانونه وکړل ، کال داسې آباد شو ، داسې دښتې شني شوې او اوبنان داسې چاغ شول چې بعضې به د ډېر چاغوالي او مور والي څخه وچاودېدل نو دا کال په عام الفتق (د چاودلو په کال) سره ونومول شو نو د دې څخه دا معلومه شوه چې بي بي عائشې رضی الله عنها د نبي علیه الصلوة والسلام قبر مبارک الله جل جلاله ته وسیله وگرزولو. په همدغه صفحه کې په بل روایت کې داسې واقعه ذکرده : سفینه مولى (آزاد کړل شوی صحابي) د نبي علیه الصلوة والسلام د روم په وطن کې د صحابه کرامو څخه ورک شو يعنې د لښکر لار ترې غلطه شوه او یا بندي وو ترې وتښتېد ، خو یوازې په خپلو ملگرو او قافله پسې روان وو نو ناڅاپه له زمري سره مخامخ شو ، زمري ته یې وویل زه مولى د رسول الله صلی الله علیه وسلم یم او خپله قصه یې زمري ته و او روله يعنې صحابي د رسول الله صلی الله علیه وسلم نوم ورته یاد کړ چې زمري مې ونه خوري او مې نه کړي همدا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د نامه برکت وو د هغې د یا دولو سره زمري د تابعدارۍ لکۍ وښوروله لکه سپۍ چې خپل څښتن ته لکۍ ښوروي نو د ده محافظت او پیره یې شروع کړه په لار ورسره روان شو چې د هر طرف نه به د څه شي غږ شو زمري به هغه طرف ته ټوپ کړل چې هسې نه کوم بل شی په دغه صحابي حمله وکړي ، فکر وکړوی مسلمانانو د رسول الله صلی الله علیه وسلم د نامه په برکت سره د وژونکي حیوان څخه ساتونکي حیوان جوړ شو ترڅو یې ځان ملگروته ورساوه. ځکه نو صاحب د قصیدې بردې شعر ویلی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم لوړ شان ترې معلومېږي. شعر : ومن تکن برسول الله نصرته - ان تلقه الاسد في اجامها تجم. وایي هغه چا چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره کومک او نصرت

کړی وي که چېرې د زمري سره مخامخ شي نو د زمري په خوله کې هم قیضي لوبېزي او دخورلو څخه یې تابع کېږي لکه د مدینې منورې اصحاب چې انصار وو د نبي کریم صلی الله علیه وسلم او مهاجرو سره یې راز راز کومکونه وکړل . (رواه الدارمي ، مشکوة شریف ۵۴۵ص) .

په کوم شي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم راتگ کړی وي ويې کړی او له څه شي څخه چې یې

منع کړي یې مه یې کوی

مَا تَأْتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا الاية پورته عنوان د دې آیت شریف معنی ده. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم معجزه ده او همدارنگه هر هغه څوک چې د اسلام د مقدس دین څخه مرتد شي د هغه انجام به داسې وي لکه په دغه روایت کې : د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی : یوسړي به نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته لیکل کول بیا مرتد شو د اسلام څخه او مشرکینو ته ورغی ، مشرکینو ته به یې ویل : محمد صلی الله علیه وسلم په هېڅ نه پوهېږي فقط زه یوڅه ورته لیکم. بعضې علما وايي چې دا مخکې نصراني وو بیا یې اسلام راوړ وروسته بیا بېرته نصراني شو. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم به ویل : کله چې داسې مړ شي نو ځمکه به یې نه قبلوي او را غورځوي به یې. حضرت انس رضي الله عنه وايي : ماته طلحه رضي الله عنه خبر راکړ چې زه هغه وطن ته ورغلم چې دغه سړی پکې مړ وو او ومې لیدلو چې ځمکې را غورځولې وو نو ابو طلحه د هغه خلکو څخه پوښتنه وکړه چې دا ولې هغه خلکو وویل موږ ډېر کرته خښ کړ خو ځمکې به بېرته را وغورځاوه. په مرقات شرح مشکوة شریف کې وايي : هغه خلکو به په لومړيو وختونو کې ویل: دا د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د ملگرو کاردی ، بیا یې د اندازې څخه ډېر زیات ژور قبر ورته وکیندلو خو بیا به یې هم

را وغور ځاوه ، آخر يې همداسې پرېښود او ويې ويل : دا د انسانانو کار نه دی . (مشکوة شريف ۵۳۵ - ۵۳۶ ص) . محترمو مسلمانانو فکر وکړی څوک چې د اسلام څخه مرتد کېږي نو د داسې انجام سره مخامخ کېږي او هغه څوک چې د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم مخالفت کوي او خبرې ورپسې کوي الله جل جلاله به يې داسې شرموي . په بل ځای کې د سلمه بن اکوع رضی الله عنه څخه روايت دی : يوه سړي د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په حضور کې په چپ لاس سره خوراک کاوه ، نو حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته وويل : په بني لاس سره خوراک کوه ، ده ورته وويل : قدرت مې نشته دا خبره يې د کبر او تکبر له وجهې وکړه او کوم عذري يې نه درلود نو حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته ښېرا وکړه چې قدرت پرې پيدا نه کړي (الله جل جلاله د قدرت نه درکوي) په بني لاس ، بيا يې بني لاس وچ شو او خولې ته يې پورته نه کړ ، تکبر يې وکړ دې پيغمبر صلی الله عليه وسلم خبره يې ونه منله نو الله جل جلاله دا جزا ورکړه . محترمو مسلمانانو د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم سنتو ته په درنه سترگه گوری ، عمل پرې کوی او که څوک د سنتو مخالفت کوي او په سپکه سترگه ورته گوري نو الله جل جلاله به داسې سزا او جزا ورکړي لکه په دې پورته حديث کې چې ذکر شول . الله جل جلاله په قران کریم کې فرمايلي دي : اطيعوا الله و اطيعوا الرسول : (الله جل جلاله وايي : زما او زما در رسول اطاعت وکړی) . په سنتو طريقو کې ډېر حکمتونه شته د نورالايضاح په طحطاوي کې وايي : څوک چې بدرفت (تشناب) ته ځي نو دې داخلېدو په وخت کې د دا دعا وايي : (بسم الله اعوذ بالله من الخبث والخبائث) . د دې دعا په برکت سره د قضا حاجت په وخت کې جنات يعنې پېريان موږ نه ويښي زموږ ستر عورت په برکت د دې دعا سره راځي او د دوی دسترگو نظر په دغه وخت کې ختم شي .

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم معجزې

په مشکوة شریف باب المعجزات کې او په مرقات (۱۱ ج ، ۷۱ ص)
رشیدیه چاپ کې حدیث شریف دی : عن ابي هريرة رضى الله عنه قال جاء ذئب الى
قطعة غنم راعيها معها الحديث : حضرت ابوهريره رضى الله عنه ويلى دي يولپوه
راغى ، مېړه يې په خوله کې واخيسته شپون وړپسې شو او مېړه يې ځنې
خلاصه کړه ، لپوه يوه لوړ ځای ته وخوت ، په دوه پښو کېناست او دوه پښې
يې ودرولې ، لکى يې د همغه دوو پښو په مابين کې ورکړه ، خبرې يې شروع
کړې داسې يې ويل: ما هغه رزق واخيست چې الله جل جلاله ماته رزق گرځولى وو
، تا را څخه خلاص کړ ، شپون په تعجب سره قسم وکړ چې لپوه خبرې کوي ما
هېڅ کله داسې ورځ نه وه ليدلې چې لپوه خبرې کوي يعنې زه تعجب کوم داسې
تعجب چې لپوه خبرې کوي لپوه وويل: تردې ډېره د تعجب خبره داده: د و و
غرونو په مابين او د خرماوو د باغونو په مېنځ کې چې مدينه شريفه ده يوسړى
دى چې تاسوته مخکني او وروستني راروان خبرونه درکوي چې نبي عليه الصلوة
والسلام يې مطلب وو دغه شپون يهودى وو ، راغى نبي عليه الصلوة والسلام ته يې دا
قيصه وکړه او اېمان يې راوړ. نبي عليه الصلوة والسلام د ده د دغه قيصې تصديق وکړ
او ورته ويې ويل: دا قسم علامې د علاماتو د قيامت څخه دي ، او ويل يې يو
څوک به د کوره ووزي او کورته به نه وي راغلى نو لکنه او پايزار به يې د کور د
بڼه او بد څخه خبروي چې او سنيو آلاتو تېلفون او غيره ته اشاره ده.

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دوهمه معجزه

په مرقات چې د مشکوة شريف شرحه ده په (۱۱ ج ، ۶۹ ص) اسماء
الرجال کې ليکلي دي : د عکاشه چې يوبدري صحابي دی د بدر په غزا کې توره

ماته شوه ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یو د عود لرگی او یا عرجون (د خرما وچ لرگی) ورکړ الله جل جلاله یې هغه وچ لرگی په لاس کې توره وگرز او دی مبارک د لوړې درجې صحابه وو څخه وو چې د (۴۵) کلونو په عمر د ابوبکر صدیق رضی الله عنه د خلافت په وخت کې وفات شوی دی له ده مبارک څخه ابوهریره او ابن عباس رضی الله عنهما د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دا معجزه ذکر کړې ده : ابوهریره رضی الله عنه وایي طفیل بن عمرو الدوسي حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته راغی ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ، طفیل بېرته د هغه خپل قوم ته د اسلام د دعوت لپاره ولېږلو نو طفیل حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته وویل: ماته یوه علامه زما د حق والي وگرځوه چې دوی خو ووايي چې په حقه دعوت گردی او د دوی د اېمان راوړلو سبب شي ، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم طفیل ته دعا وکړه په داسې ډول سره (ای الله جل جلاله ته دده په تندي کې رڼا پیدا کړې) نو الله جل جلاله دده د سترگو په مابین کې نور یعنی رڼا پیدا کړه بیا طفیل له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه سوال وکړ ، یارسول الله هسې نه چې دغه رڼا زما قوم زما لپاره مثله یعنی بدرنگي و بولي نو بیا یې الله جل جلاله هغه رڼا عصا (لکنې) ته انتقال کړه او په تیاره شپه کې به یې ورته رڼا کوله. مرقات په (۱۵۰ص ، ۱ج)

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دریمه معجزه

له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی ، هغه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه داسې روایت کړی دی : حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ویل : یوه ورځ یو سړي یوه بقره (غوا) روانه کړې وه کله چې دغه سړی سترې شو نو ورباندې سپور شو کله چې سپور شو نو بقرې خبرې شروع کړې او ویل یې : مور غواگاني او غوايان الله جل جلاله د سوارلی لپاره نه یو پیدا کړي بلکې الله جل جلاله د ځمکې اړولو لپاره پیدا کړي یو، ملا علي قاري صاحب وایي چې په دغه

حديث سره په غوايانو سپرېدل روانه دي او نه په نو روحيوانانو هغه كار كول
 روادې چې الله جل جلاله د هغه لپاره نه دي پيدا كړي لكه په خرو باندې قلبه (يو يې)
 كول يعنې د حَمْكې اړول ، حاضرينو خلكو ويل : سبحان الله بقره خبرې
 كوي حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وويل : كه څه هم خلك دا تعجب بولي خو زه
 يې تعجب نه بولم ، زه ابوبكر صديق او عمر رضی الله عنهما خو په الله جل جلاله اېمان
 لرو ، كله چې حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دغه خبرې كولې نو حضرت ابوبكر
 صديق رضی الله عنه او حضرت عمر رضی الله عنه په دې وخت كې موجود نه وو .

محترمو مسلمانانو په تفسير المظهرې كې د سورة بقره په يوروايت كې ذكر
 شوي دي : هغه هلك چې هغه بقره راوستله نو ډېرې خبرې يې د هغه هلك سره
 كړې دي بل حای الله جل جلاله په سورة يس كې فرمايي : د قيامت په ورځ به د
 گنهگارانو او كفارو په خولو باندې مهرونه ولگول شي او د دوی په لاسونو به
 خبرې وكړو او د دوی پښې به شاهدي ادا كوي .

د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم څلورمه معجزه

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روايت دی : حضرت محمد صلى الله عليه وسلم
 به يوې تنې (بېخ د خرما دونې) ته ولاړ وو او خطبه به يې ويله ، وعظ به يې
 كولو چې دغه د ونې تنه يوه ستنه له ستنو د مسجد څخه وه ، كله چې منبر
 جوړ شو نبي كريم صلى الله عليه وسلم راغی د خطبې او وعظ لپاره په منبر ودرېد ،
 هغه د خرما تنه او ونه چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم به ورته درېدو چيغې يې كړې
 ، داسې چيغې يې ووهلې ، نيژدې وه چې دوي او يا ډېرې توتې شي نو نبي كريم
 صلى الله عليه وسلم د منبر څخه راكوز شو ، دغه د خرما د ونې څخه جوړې شوې ستنې
 ته ورغی ، په غېږ كې يې ونيوله ، ځان ته يې راټينگه كړه غاړه يې د تسلي

لپاره ځنې تاو کړه نبي کریم صلی الله علیه وسلم داسې کراروله لکه کوچنی ماشوم چې کرارول کېږي او ورو ورو یې ژړا ودرېږي تردې چې د خرما د تنې څخه جوړه شوې ستنه په کراره شوه. نبي کریم صلی الله علیه وسلم وویل: ځکه یې ژړل ما به چې کله د الله جل جلاله نوم او آیتونه ویل نو دې به هغه دنیژدې څخه اورېدل يعني د دې ذکر او ذاکر په جدا کېدو چې ذاکر نبي کریم صلی الله علیه وسلم وو د ونې تنې چې اوس ستنې وه ژړل. ملا علي قاري صاحب وايي: په فراق دهغه اذکارو او ذاکر چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم دی د دې دواړو په فراق یې وژړل.

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پنځمه معجزه

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی: د مدینې اهل مسلمانان يعني صحابه یو وخت په دې باندې ووېرېدل چې د بنمن راغی نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم په آس سپور شو چې دا آس د ابوظلحه په نامه د یو صحابي وو دغه آس ډېر سست وو او نیردې نیردې دې قدمونه یې اېښودل نور صحابه په ډېرو تېزو آسونو سپاره شول کله چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم راغی او د ده مبارک آس تر ټولو د مخه راوړسېد او ویل یې: داسې تېز آس دی لکه بحر او پس له دغې پېښې بیا د دغه آس سره هېچا مقابله ونه کړای شوه. (مرقات شرحه د مشکوٰة ۴۶ ص ، ۱ ج).

په مرقات شرح مشکوٰة کې علي رضی الله عنه روایت کوي: زه یوه ورځ د نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره په مکه معظمه کې داسې اطرافو د مکې ته ووتلم هره تیره او هره ونه به چې په مخه راتله نو ویل به یې السلام علیک یا رسول الله صلی الله علیه وسلم. (رواه الترمذي والدارمي ۶۵ ص ۱ ج).

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم شپږمه معجزه

د ابي حميد ساعدي څخه روايت دی وايي: مور صحابه له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د تبوک غزا ته تللو، کله چې وادي قری ته راغلو چې دا يومشهور ځای دی په دې ځای کې د يوې بنځې حديقه (باغچه) وه چې دېوال ترې تاو وو نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم وويل: تاسو د دغه باغچې خرماوې څومره بولی يا بله هره مېوه چې وه نو صحابه وو چا څومره او چا څومره اندازه نشودلې نبي کریم صلی الله علیه وسلم دغې بنځې ته وويل: ټيک لس وسقه دي دغه عدد درسره ياد ساته، څومور بېرته راځو چې څومره کېږي کله چې بېرته د تبوک څخه راغلو نبي کریم صلی الله علیه وسلم د هغه بنځې څخه پوښتنه وکړه څومره شوې هغه بنځې وويل لس وسقه. (مرقات ۱ ج، ۶۰ ص).

بله معجزه په همدې حديث کې ده وايي کله چې تبوک ته ورسېدو او هلته مو واپول نبي کریم صلی الله علیه وسلم وويل: نن شپه به سخت باد او طوفان ولگي او ښان ښه کلک وتری گونډه يې کړي، څوک لاړ نه شی او ونه درېږي ځکه چې دا باد به درته ضرر ورسوي نو په همغه رقم باد ولگېدا په دې وخت کې يو نفر درېدلی وو، ډېر لېږي د جبل الطی په غرونو کې چې ډېر لېږي دي هلته يې غورځولی وو. (مرقات ۱ ج، ۶۰ ص).

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم لور مقام او تنها خصوصيت په ټولو پيغمبرانو او مسلمه

امتونو کې:

امام جعفر صادق د خپل پلار امام محمد باقر څخه (چې دغه جعفر صادق د امام اعظم رحمه الله علیه استاد هم دی) روايت کوي: يو سړی د قريشو زما په پلار علي بن الحسين بن علي رضی الله عنه باندې ورداخل شو او ورته ويې ويل:

زه يو حديث د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه درته بيان نه کړم ، ده ورته وويل
 ولې نه بيان يې کړه له ابي القاسم څخه ، علي ابن الحسين داسې حديث بيان
 کړ: کله چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم مريض شو جبرائيل عليه السلام ورته راغی او
 ورته ويې ويل : يا محمد صلى الله عليه وسلم زه الله جل جلاله تاته رالېږلی يم ستا د عزت
 ، لوړوالي او لويې رتبې درلودلو په خاطر په داسې حال کې چې دغه تکریم او
 تشریف يوازې ستا خصوصيت دی يعنې په داسې شي کې پوښتنه درڅخه کوي
 چې الله جل جلاله په هغه شي تر تا ښه عالم دی نو الله جل جلاله وايي : ته څنگه يې او
 ستا حال څنگه دی ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم ورته وويل : غمگين يم ، اندوه
 گين يم شيخ عبدالحق دهلوي صاحب وايي چې کېدی شي دغه غم يې د امت او
 دين خپل سره وو چې وروسته به څه کېږي کله چې دوهمه ورځ دوهم وار
 جبرائيل عليه السلام ورته راغی نو همغه د اولې ورځې جواب يې ورکړ ، کله چې په
 دريمه ورځ جبرائيل عليه السلام ورته راغی نو بيا ده مبارک ورته د همغې اولې
 ورځې جواب ورکړ خو په دغه ورځ يوه بله ملائکه هم ورسره وه چې نوم يې
 اسماعيل وو شيخ عبدالحق دهلوي وايي : دغه ملائکه د آسمان د ملائکه وو
 مشره وه او موکله په يولک ملائکو وه ، د دغه يولک ملائکه ورڅخه د هرې
 يوې ته امر لاندې يولک ، يولک ملائکې وې ، دغه اسماعيل ملائکې د
 داخلېدو اجازه وغوښته نبي کریم صلى الله عليه وسلم ته ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم د
 جبرائيل عليه السلام څخه د اسماعيل ملائکې پوښتنه وکړه ، جبرائيل عليه السلام
 ددې صفت ورته بيان کړ چې داسې ملائکه او داسې ملائکه ده بيا جبرائيل عليه
 السلام وويل : دا د ملک الموت د داخلېدو اجازه غواړي په تا باندې او تراوسه
 پورې چې مخکې څومره دنيا تېره شوې له چا څخه يې اجازه نه ده غوښتې او نه
 به يې وروسته وغواړي ، نه دې مخکنيو پيغمبرانو څخه او نه د وروستنيو او

لياؤ خخه. الله جل جلاله دغه مقام يوازي تاته درکړی دی ، نبی کریم صلی الله عليه وسلم
 جبرائیل علیه السلام ته وویل : اجازه ورکړه ، جبرائیل علیه السلام اجازه ورکړه او
 ملک الموت نبی کریم صلی الله عليه وسلم ته وویل : الله جل جلاله زه رالېږلې يم که ته
 غواړې چې روح دې واخلم وابه يې خلم او که وايې چې پرې اېږده يعني مه يې
 اخله نو پرې به يې ږدم يعني نه به يې اخلم ، نبی کریم صلی الله عليه وسلم ورته وویل :
 دا کار کوي ، عزرائیل علیه السلام ورته وویل : په همدې امر شوی يم خو ستا په
 اطاعت امر شوی يم چې ستا روح ستا په امر واخلم ، نبی کریم صلی الله عليه وسلم
 جبرائیل علیه السلام ته وکتل چې څه وايي عزرائیل او څه به کوي ، په دې وخت
 کې جبرائیل علیه السلام نبی کریم صلی الله عليه وسلم ته وویل : ان الله قد اشتاق الی
 لقاءک چې الله جل جلاله ستا د دیدار غوښتونکی او آرزومند دی نو فقبض روحه
 يعني عزرائیل علیه السلام يې روح مبارک قبض کړ. وروسته په دغه حديث شريف
 کې نورې خبرې هم ذکر دي چې خضر علیه السلام راغلی دی او خبرې يې کړې دي.
 الحديث . او امام جلال الدين سيوطي رحمه الله په خپل يو کتاب الحباک في
 اخبار الملائک کې د بيهقي په روايت کې ويلي دي : د اسماعيل ملائکې سره
 اويازره (۷۰۰۰۰) ملائکې دي چې بيا دې هرې يوې سره بيا اويازره نورې
 ملائکې وې نو بنا په اول روايت سل ميليار ده او درې ملائکه وو چې هغه درې
 يې جبرائیل ، عزرائیل او اسماعيل وو.

$$100000 \times 100000 + 3 = 100000000003$$

او په بل روايت

$$70000 \times 70000 + 3 = 49000000003$$

مسلمانانو وگوری لوړې منزلې او مرتبې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته باید مینه ورسره ولرو او په سنتو طریقو یې عمل وکړو. دغه حدیث مولانا علي قاري صاحب بڼه ثابت بللی دی.

أَشَدُّ الْمَصَائِبِ مُصِيبَةُ وَفَاتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

محترمو مسلمانانو کتابونه لیکي تر ټولو لوی مصیبت د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د وفات مصیبت وو داسې مصیبت چې نه له دې څخه مخکې تېرشوی وو او نه به وروسته تېرشي ، هغه خاوره مبارکه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بدن مبارک او یا اړخ مبارک ورسره لگېدلی دی تر عرش عظیم او کعبه شریفه لوړ مقام او بهتري لري او همدارنگه هغه اوبه چې په احادیثو کې ثابتې دي او په معجزه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سره زیاتې شوې وي د الله جل جلاله په نزد حوض کوثر تر اوبو او د زمزم تر اوبو بهتره دي. د دې خبرو هغه اوله خبره دمصیبت په رابطه په طحطاوي علی مراقي الفلاح شرح نور الايضاح کې ذکر ده او دغه دوه نورې خبرې مولانا عبدالحی لکنوي په السعایة علی الهدایة الاخيرین کې لیکلي دي او په مرقات شرح مشکوة شریف په (۲ ج ، ۴۴۵ ص) کې لیکلي دي چې روایت د ابي جحیفه دی وایي : ما رسول الله صلی الله علیه وسلم د مکې معظمې په وادي ابطح کې په یوه څپمه کې ولید چې د څرمنې څخه جوړه شوې وه او حضرت بلال رضی الله عنه مې ولید چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د اوداسه په هغه پاتې شوې اوبو یا هغه اوبو چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د اندامو مبارکو څخه جدا شوې وې بلال صاحب اخیستی وې او صحابه کرامو مسابقه کوله هر یوه کونښن کولو هغه اوبه یې ترلاسه کولې او په مخونو یې موبنلې د تبرک حاصلولولپاره.

فضلات د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم طاهر و و ، وینې مبارکې او بولې یې صحابه کرامو څښلې دي (فتاوی تنقیح حامدیه علامه شامي)

دم (وینې) و قیح و قبیئ و غائط و بول و مذي و ودي طاهرة. په الفقه الاسلامي وادلته مکتبه رشیدیه (ج ۲ ، ۳۰۴ ص) حاشیې کې لیکلي دي : بركة الحبشة په نامه باندې یوتن د حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم بولې (متیازې) څښلې دي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ورته وویلي چې ستا گېډې ته به د دوزخ اور ونه رسېږي. صححه الدار القطني او د اباطیبه په نامه یوکس د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم د حجامت وینې څښلې وې نو نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ورته ویلي وو د چا د وینې سره چې زما وینه گډه شي هغه به د دوزخ اور مسحه نه کړي. مرقات (ج ۲ ، ۴۴۵ ص). حجامت وروڼو دې ته ویل کېږي چې د قمری میاشتو په تاقو ورځو کې (۱۷ ، ۱۹ ، ۲۱ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۲۹) کې ښکریا کدو ولگوي په هغه چا باندې چې هغه یې پوه او متخصص وي دا ډېره گټه رسوي او نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم هم دا کار کړی دی چې په سرورانه (زنگون) د اوږو په مابین کې لگول کېږي ، دا کار صحابه کرامو هم کړی دی ، زمور او تاسو لپاره هم مسنونه طریقه ده او دا ابوطیبه صحابي دی او د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم د حجامت وینه یې څښلې ده په نورو احادیثو کې نور هم ډېر داسې واقعات شته دي.

خصوصية النبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم و علي رضی اللہ عنہ في مکتهما في المسجد
په مسجد کې د جنابت په حال کې چې تنها نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم او
علي رضی اللہ عنہ ځنډ کولی شوی (طحطاوي ۱۱۵ ص).

که چپرې جنب سهواً مسجد ته ننوتلو او فوراً بېرته ووتلو یا که چپرې په مسجد کې جنب شو په همغه وخت کې که چپرې د اوبو په استعمال باندې قادر نه وو نو سم دلاسه به تیمم وهي د وتلو لپاره به تیمم وهي او که په مسجد کې د ننه یو طرف ته تشناب (د اوداسه) ځای وو نو بیا به اودس کوي خو که په وتلو باندې قادر نه وو او د اوداسه ځای هم نه وو خو ضرورت یې وو چې دلته وخت تېرکړي نو بیا به هم تیمم وهي.

په خوب کې د انبیاوو علیه السلام د اوداسه ماتوالی نه وو یعنې د احتلام څخه معصوم وو ، الله جل جلاله د احتلام (د خوب په حالت کې جنابت پېښېدلو) څخه معصوم ساتلي وو ځکه دا احتلام شیطاني وي او شیاطینو ته الله جل جلاله په انبیاوو عليهم السلام باندې تسلط نه دی ورکړی ، له دې کبله جلال الدین سیوطي په خصائص کبری کې ویلي : د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قرین (شیطان) اېمان راوړی دی ځکه شیاطین ډېر دي چې د ټولو رئیس ابلیس علیه اللعنه دی او دا خبره د احادیثو څخه هم ثابته ده.

په پیغمبرانو عليهم السلام باندې زکاة لازم نه وو. (طحطاوي ۵۸۷ ص).

پیغمبران د تشاوب (ارږمي) څخه محفوظ وو. (طحطاوي ۲۸۸ ص).

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نومونه

د طحطاوي په (۷ ص) کې ذکر شوي چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم (۱۰۰۰) زر نومونه دي لکه د الله جل جلاله نومونه چې (۱۰۰۰) دي او د همدې کتاب په همدغه صفحه کې ذکر دي : د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د پیداېښت څخه مخکې په دغه دوه نومونه چې محمد صلی الله علیه وسلم او احمد صلی الله علیه وسلم دي هېڅوک نه دي نومول شوي یعنې الله جل جلاله دغه دوه نومونه

خاص د ده لپاره ساتلي دي ، يو ضعيف قول داسې راغلی دی ، کله چې د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د پيدايښت زمانه رانيژدې شوه بعضو خلکو دا نومونه په خپلو او لادونو اېښودل ځکه چې په تورات او نورو کتابونو کې يې وعده شوې وه ، چې آخري پيغمبر به زه په دغه نومونو باندې پيدا کوم نو دوی په دې طمع باندې په خپلو او لادونو باندې دغه نومونه اېښودل ، چې هغه زمور اولاد شي لکن دا خبره ضعيفه ده عجيبه هم داده چې دا نومونه دې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د پيدايښت څخه په مخکې کتابونو کې هم وو خو چا نه دي اېښي ځکه مخکې ذکر شول چې الله جل جلاله ساتل او دا خبره چې د الله جل جلاله او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم (۱۰۰۰) ، (۱۰۰۰) زر زر نومونه دي مولانا علي قاري صاحب په شرح د مشکوة مرقات کې هم ليکلي ده.

يو حديث شريف دی په اشعة اللمعات شرح مشکوة کې : قال رسول الله صلی الله عليه وسلم : ان الله سماني في القرآن على سبعة اسماء : محمد ، احمد ، طه ، يس ، مزمل ، مدثر و عبدالله صلی الله عليه وسلم يعني په قرانکريم الله جل جلاله په دغه نومونو سره ياد کړی دی.

په رشيد البيان کې چې کومه د سايه اصلي اندازه ښودله شوې ده هلته په بيتونو کې دغه الفاظ ذکر شوي دي چې لاندې به و ښودل شي چې دا الفاظ د مياشتو نومونه دي:

حمل	ثور	جوزا	سرطان	اسد	سنبله	ميزان	عقرب	قوس	جدي	دلوه	حوت
ويساک	جيت	اهار	ساويز	بهادر	آسو	کټک	مگهر	پوه	ماه	پگنر	چيتر

په رد المحتار او طحطاوي شريف په (٤١٠) صفحه کې ذکر شوي دي چې عربو به دې هفتې د اوو ورځو نومونه داسې يادول يعني د اسلام څخه مخکې:

شيار	اول	آهون	جبار	دبار	مؤنس	عروبه
السبت	الاحد	الاثنين	الثلاثاء	الاربعاء	الخميس	جمعه
شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	جمعه

که چا د جن (پيري) څخه سجده تلاوت واورېده نو سجده پرې واجېبېږي. طحطاوي (٣٩٤ ص).

د صالحينو قبرونه معلومول

علامه شامي صاحب ويلى : د اولياوو او صالحينو په قبرونو باندې قُبې ، پردې او ثياب اچول جائز دي په دې خاطر چې عامه خلکو ته دا معلومه شي چې تعظيم او احترام يې وکړي ځکه دا صاحب د لويې مرتبې دى ترڅو يې څوک احتقار ونه کړي ، او بل د غافلينو او زائرينو د خشوع ، جلب او ادب لپاره ځکه د اکثره خلکو زړونه نافر وې د اولياء الله رحمهم الله عليهم په اړه کوم چې مدفون دي په دغه قبرونو کې خو انما الاعمال بالنيات او دا خبره په تقريرات رافعي کې هغه عالم ذکر کړېده کوم چې په رد المحتار باندې ليکنه کړېده. يوه بله د توجه وړ مسئله داده چې علامه عبدالحى لکنوي صاحب په مجموعه الفتاوى کې ليکلې ده : د مړي په قبر او چهار پايي باندې داسې روجايي يا پرده اچول چې قران عظيم الشان پرې ليکل شوي وي روانه دي بايد پرې وانه چول شي ځکه د داسې پردې اچول په مړي باندې د قران بې عزتي ده

او ناروا دي ، همدارنگه کله چې يو مسلمان وفات شي او غسل يې نه وي ورکړی تلاوت کول پرې ښه خبره نه ده او بايد پس له غسل څخه هم داسې ځای کښې نه ني چې قران لاندې اېښی وي او مړی په کت لور اېښی وي.

رابطاراسه بخرقة (الحديث)

د ابو سعيد خدری رضی الله عنه څخه روايت دی : يوه ورځ په مور باندې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په هغه مرض کې چې بيا ورڅخه وفات شو له حجرې مبارکې څخه راووت ، سر مبارک يې په يوه ټوټه باندې تړلی وو منبر طرف ته يې قصد وکړ او په منبر باندې ودرېده او بيا کېناسته مور شاوخوا د منبر ورته کېناستو ده مبارک و فرمايل : زما قسم په هغه ذات دی چې زما نفس د ده په لاس کې دی زه له دغه ځايه حوض کوثر ته گورم بيا يې وويل : يوه بنده ته دنيا او د دنيا زينت پېش کړل شو ده آخرت مختاره کړ يعنې د ژوندي پاتې کېدو او مړه کېدو اختيار ورکړ شو نو ده آخرت غوره کړ ، د ده مبارک په اصلي مطلب باندې هېڅوک پوه نه شول فقط ابوبکر صدیق رضی الله عنه پرې پوه شو او اوبنکې يې تويې کړې ويې ژړل او ورته ويې ويل : مور پلرونه ، مورانې ، نفسونه او مالونه تر تا فديه کوو قربانوو يې يارسول الله صلی الله عليه وسلم بيادى مبارک منبر ته ونه خوت دا د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم آخري ختل وو منبر ته نو د سر تړل د درد په وخت کې شته دي ځکه نبي کریم صلی الله عليه وسلم سر تړلی وو او سختې تې يې تېرې کړې وې. د مشکوة شريف په (۱۰۲ص) کې ليکل شوي دي : کله چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم په هغه مرض باندې مريض وو چې بيا په کې وفات شو نو يوه ورځ په داسې حال کې راووت چې د دوه کسه صحابه کرامو په اوږو باندې يې لاسونه نيولي وو او ځان يې پرې اچولی وو ، د پښو گوتو يې په ځمکه کې خطونه ايستل يعنې داسې ضعيف وو چې په پښو

مبارکو کپی یې هېڅ طاقت نه وو ، صحابه کرامو د دغه ضعف په حالت کې راووست ، په ناسته یې د لمانځه امامت وکړ ، ابوبکر رضی الله عنه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د لمانځه تکبیرونه په زوره خلکو ته رسول قدرمنو مسلمانانو دغه حالت په انبیاوو کرامو رضی الله عنهم هم راغلی دی او په مورې او تاسو باندې هم را روان دی نو نېک عملونه کوی او له گناهونو څخه ځان ساتی .
(مشکوة شریف ۵۴۶-۵۴۸ص)

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خط حضرت معاذ رضی الله عنه ته

بسم الله الرحمن الرحيم من محمد الرسول الى معاذ بن جبل سلام عليك فاني احمد اليك الله الذي لا اله الا هو اما بعد فاعظم الله لك الاجر والهمك الصبر ورزقنا اياك و اليك الشكر فان انفسنا و اموالنا و اهلينا و اولادنا من مواهب الله عزوجل الهيئه و عواريه المستودعه متع بها الى اجل معدود و يقبضها لوقت معلوم ثم افترض علينا الشكر اذا اعطى والصبر اذا ابتلى فكان ابنك من مواهب الله الهيئه مبارک و عوايه المستودعة متع به في غبطة و سرور و قبضه منك باجر كثير الصلوة والرحمة و الهدى ان احست فاصبر ولا يحبط جزعك اجرک فتندم و اعلم ان الجزع لا يرد شيئاً ولا يدفع حزناً وما هو نازل فكان والسلام رواه الحاكم وابن مردويه عن معاذ بن جبل. لنده معنى : د حضرت معاذ رضی الله عنه يو زوی وفات شوی وو او په دغه وخت کې دی د یمن والي وو له طرفه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نو دغه خط یې د فاتحې او تسلیت لپاره ورلېږلی بسم الله یې ویلې سلام یې ورته لیکلی د الله جل جلاله حمد یې موصوف په صفتونو سره ویلی دی او بیایې اما بعد یعنی وروسته د بسم الله حمد او سلام څخه ورته ویلي چې الله جل جلاله د اجر و نېک عملونو د غټ او زیات وگرزوي ، الله جل جلاله د صبر درکړي ، الله جل جلاله دې مورې او تاسو ته شکر راکړي

يعني شكر گزاره ولري دغه زموږ نفسونه ، مالونه او اولادونه د الله جل جلاله له خوا موږ ته هبه شوي ، مبارکې هبې او امانت دی چې زموږ په لاس کې دي عاريت دي ته وايي چې يوشی دي په کار شي او د خپل کار لپاره يې موقت وغواړي يعني موقت وي لکه هغه پردی شی چې د موقت وخت لپاره يې درکړي او بېرته به يې ورکوي يعني ته يوه معلوم وخت پورې استفاده ترې وکړه او په يوه معلوم وخت يې قبض کوي بيا الله جل جلاله چې کله دغه نعمتونه راکړي نو شکر او صبر يې راباندې لازم کړی کله چې مصيبت راته ورسېږي ، ستا زوی د الله جل جلاله مبارکه هبه وه ، د الله جل جلاله امانت وو چې تاته يې درکړی وو او درڅخه يې قبض کړ په مقابل د ډېرو اجر و نو په صلوة رحمة او هديې چې په آيت شريف کې ذکر دي که اجر غواړي نو صبر وکړه او جزعې ډېرې مه کوه خپل اجر مه باطله وه پنبېمانه به شې په دي باندې پوه شه جزعې هېڅ شی نه شي دفع کولی ، نه غم دفعه کولی شي او هغه د الله جل جلاله فيصله شوې او کېږي والسلام. (مشکوٰة شريف ۱۵۰ ص حاشيه)

وعن معاذ رضی الله عنه قال اوصاني رسول الله صلى الله عليه وسلم بعشر كلمات

قال لا تشرك بالله وان قُتِلْتَ او حُرِّقْتَ (الحديث)

قال على قاري في شرحه اي وان عُرِضْتَ لِلْقَتْلِ وَالتَّحْرِيقِ شَرْطُ جِيئِ بِهِ الْمَبَالِغَةُ. د مولانا علي قاري صاحب د ټول مطلب تشرېح : د حضرت معاذ رضی الله عنه څخه روايت دی : نبي کریم صلى الله عليه وسلم راته وويل : د الله جل جلاله سره شريک مه نيسه په زړه او ژبه باندې ځکه کله چې د اکراه په حالت کې يو کافر مسلمان مجبور کړي د کفر په ويلو سره چې ووايه د کفر الفاظ هغه چې هر رقم د کفر الفاظ وي ، که چېرې يې ونه وايي او مړ يې کړي نو دا عزيمة او په لويه

مرتبہ کي شهيد دی ، که چيرې په زړه باندې مطمئن په ايمان وي نو په ژبه باندې د اکراه په حالت کې ورته د داسې الفاظو ويل جائز دي خو غوره همغه ده کوم چې په حديث کې ذکر شول چې وان قُتِلْتَ او حُرِّقْتَ اگر که قتل شي او په اور باندې وسوځول شي نو مه يې وايي او د جواز دليل دا آيت شريف دی چې **الْأَمْنُ أَكْرَهُ وَقَلْبُهُ مَطْمَئِنٌ بِالْإِيمَانِ**. خلاصه د اکراه په حالت کې لوړه مرتبه د شهادت ده اگر که کافر مسلمان ته ووايي چې ووايه د کفر الفاظ که نه وژنم دې قتل کوم دې نو په دې وخت کې جواز د کفر د کلمې د ويلو په ژبه سره شته خو مولانا علي قاري صاحب وايي چې دا د هغه کس لپاره دی چې ځان قتل کړه يعنې مرگ او په اور سوځول دې کافر له خوا د اکراه په حالت کې غوره کړه نه په ژبه ويل چې د مرگ څخه خلاص شي اگر که درته روا دي دا په هغه وخت کې چې دا کس او نفر د داسې کسانو څخه نه وي چې د اسلام صف ته سخته ضربه پرې ورسېږي لکه يو ډېر بڼه شجاع او پوه قوماندان د مسلمانانو يا يو لوی عالم او که چيرې لوی عالم وو او يا با تجربه قوماندان لکه په صحابه کرامو رضی الله عنهم کې چې خالد بن وليد رضی الله عنه وو نو بيا ورته اولی او لوړه مرتبه کلمه د کفر په ژبه ويل دي چې ژوندی پاتې شي او د اسلام صف پرې ضعيفه نه شي. (مرقات ج ، ۲۱۹ ص)

د بي بي خديجې رضی الله تعالی عنها مناقب

وعن ابي هريرة رضی الله عنه قال اتى جبرائيل عليه السلام النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله صلى الله عليه وسلم هذه خديجة قد اتت معها انا وفيه ادم و طعام فاذا اتتك فاقرأ عليها السلام من ربها ومني وبشرها ببیت فی الجنة من قصب لاصخب فيه ولا نصب (متفق عليه) :

د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روایت دی : جبرائیل علیه السلام راغی
 نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته یې وویل : یارسول الله صلی الله علیه وسلم دغه خدیجه ده
 راغله او ورسره لوبنی دی چې په هغه کې کتغ او طعام دی کله چې راورسېده
 نو د الله جل جلاله سلام پرې ووايه او زما سلام هم ورته وایه او زېری ورکړه په یوه
 بیت (کور) چې د لؤلؤ څخه به وي ډېر غټ او پراخه به وي چې نه به پکښې
 چيغې وي نه تکلیف ، فکر وکړی مسلمانانو د بي بي خدیجې رضی الله عنها مقام ته
 ځکه په رسول الله صلی الله علیه وسلم ډېره گرانه وه الله جل جلاله د جبرائیل علیه السلام په
 واسطه سلام ورته رالېږلی او جبرائیل علیه السلام هم سلام ورته رالېږلی وو
 مخکې ما یو حدیث لیکلی وو چې په هغه حدیث شریف کې ذکر شوي وو : نبی
 کریم صلی الله علیه وسلم به همېشه یو یو پسه په خدیجې رضی الله عنها پسې ذبحه او
 خیرات کولو او کله چې دا مبارکه وفات شوه نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم به یې
 ډېر صفت کولو او بي بي عائشې رضی الله عنها به ویل : یارسول الله صلی الله علیه وسلم
 داسې صفت یې کوي لکه په دنیا چې بله بسځه نه وي نو ده مبارک به ورته ویل :
 چې داسې ښه صفتونه په کې وو غار حرا ته به خدمت ته را روانه وه دا غر ډېر
 سخت دی چې اوس زنانه ورختلی نه شي او دا مبارکه به خدمت کولو ته
 ورختله. (مشکوة شریف ۵۷۳ص)

د صحابه کرامو د کرامت بیان

حضرت انس رضی الله عنه فرمایي : أَسِيدُ بَنِي حَضِيرٍ او عباد بن بشير دواړه
 صحابه کرام نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته د څه خبرې لپاره يا د څه کار لپاره له
 ماښام نه وروسته ورغلي وو او ډېره سخته تياره شپه وه نو کله چې د نبی کریم
 صلی الله علیه وسلم څخه را روان شول په لاره باندي د يوه عصا (لکني) رڼا ورته کوله
 بيا چې کله د دوی لارې سره جلا (بېلې) شوې نو دهغه بل صحابي لکني هم رڼا

ورته شروع کړه ، مسلمانانو وروڼو دا د صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین کرامتونه وو ، لرگي به ورته رڼا کوله دا کرامت د بخاري شريف غوندي قوي کتاب باندې ثابت دی. (مشکوٰة شريف ۵۴۴ص).

فالقى البحر حو تايقال له عنبر

حضرت جابر رضی الله عنه وايي : مور د جيش الخبط يعني د پانو د لښکر په غزا کې دانوم يې حکه پرې اېښی دی چې صحابه کرام د داسې لوړې سره مخامخ شوي وو چې د ونو پانې يې خوړلې ، حضرت جابر رضی الله عنه وايي : زمور مشر ، آمر ابو عبيده بن جراح رضی الله عنه وو او د ډېرې سختې لوړې سره مخامخ شوو ، الله جل جلاله په بحر باندې يو مې ماهی راوغورخاوه چې عنبر ورته ويل کېده ، مور دغه رقم ماهی نه وو ليدلی او د دغه ماهي له پوستکي څخه به د ترس يعني ډال هغه چې په جنگ کې د تورې د مخنيوي لپاره استعمالېږي کار اخيستل کېده نو نيمه مياشت خوراک مو ترې وکړ په بعضو رواياتو کې (۱۸ او ۳۰) ورځې راغلې دي تطبيق د رواياتو دادی چې (۱۵) ورځې ټولو خوراک ورڅخه کړی دی او له بعضو سره د مياشتې تر آخره د دغه ماهي غوښه موجوده وه ، ابو عبيده رضی الله عنه يو هډوکی ودرولو او په اوبښ باندې سپور سپړی لاندې ورڅخه تېر شو يعني دومره غټ وو کله چې راغلو نو نبي کریم صلی الله عليه وسلم ته مو قصه وکړه ده مبارک صلی الله عليه وسلم وويل : يو رزق وو چې الله جل جلاله درته را ايستلی دی مور ته يې هم را کړی يعني ډېر برکتناک خوراک دی نو مور د هغه ماهي غوښه ور ولېږله او ويې خوړله. (متفق عليه) بعضو علماوو ويلي دي : د صحابه کرامو شمېر تقريبا (۳۰۰) نفره وو. (مشکوٰة شريف ۳۶۰ص)

د زیات عبادت کوونکو خلکو یو څو نمونې

د ترمذی شریف په دوهم جلد (۱۷۸ ص) کې کې داسې ذکر دي : وکان عمیر ابن هانی : عمیر ابن هانی به په لمانځه کې هره ورځ (۱۰۰۰) زر سجدي الله جل جلاله ته کولې او هره ورځ به یې یو لک واری د الله جل جلاله تسبیحات ویل. د ردالمحتار د علامه شامي صاحب مور ډېره نېکه او تقوی داره مېرمن وه دا د خپل زوی علامه شامي ترمینې وروسته هم دوه کاله ژوندی وه او په هره اونۍ (هفته) کې یا اوو ورځو کې به یې سل زره ځله فاتحه شریفه تلاوت کوله او ثواب به یې خپل زوی علامه شامي صاحب ته وربانښه ، یعنی د دغې مبارکې مېرمنې به په څومره زیاته اندازه نور عبادتونه وو . (دا خبره په فتاوی عصریه کې ذکرده) . د ردالمحتار په (۱ ج ، ۶۶۶ ص) کې علامه شامي صاحب مېرې ته د ثواب هدیه کولو (بنسلو) په بحث کې ویلي دي : ابن الموفق د (۷۰) او یا حجونو ثواب حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته بنسلی وو او ابن سراج په نبی کریم صلی الله علیه وسلم پسې د قرانکریم له لس زره زیات ختمونه کړي دي همدارنگه اضحیی یې ورته کړې دي نو محترمو مسلمانانو وروڼو متوجه شی چې نور به یې د ځان لپاره څومره ختمونه کړي وي او مور تاسې له ختم او تلاوت څخه غافله یو باید ختمونه او تلاوتونه وکړو همپشه دقرانکریم حق په ځای کړو او عمل پرې وکړو .

د قران عظیم الشان په دريو ورځو کې حفظ کول

لطیفه علامه شامي صاحب په ردالمحتار (۵ ج ، ۲۸۸ ص) کې لیکي ، له هشام ابن الكلبي څخه نقل شوي ما په ډېر لږ وخت کې (دريو شپو) کې قرانکریم حفظ کړی دی ، هېچا هم په دوهمه لږ وخت کې نه دی په یاد کړی او

په ډېر لږ وخت (دريو شپو) کې مې هېر کړی دی ، د هېرولو وجه دا وه : زما ږيره چې تر قبضه زياته وه دمخ طرف ته په زنه باندې هغه مې قطع کړه ، يعنې تر قبضه د زياتې ږيرې پرېښودل هم سنت دي او تر قبضې يې کمول حرام دي د زني دمخ طرف ته لکه هشام ته چې د الله جل جلاله له خوا څخه سزا ورکړل شوې ده . په اربعه مذاهبو کې دري مذهبونه د ږيرې قطع کول ، او تر قبضه کمول حرام بولي ، فقط يو مذهب يې حرام نه بولي . (الفقه الاسلامي و ادلته ۴ ج ، ۲۶۵۹ ص) .

مالکيه او حنبله علما حلق د ږيرې ته حرام وايي ، احناف علما ورته مکروه تحريمي وايي او شافعيه علما ورته مکروه وايي کېدای شي مکروه تنزيهي به ورته وايي ځکه چې زموږ د مذهب مقابل يې ذکر کړه .

قال امام احمد في كتاب الآثار عن الامام اعظم فما زاده على القبضة نقطعه و بقول الامام نأخذ يعني تر قبضه زياته ږيره قطعه کول د امام اعظم صاحب مذهب دی او موږ عمل ورباندې کوو اخذ يعني ټينگوو يې .

د تعویذ په غاړه کې اچولو اثبات

و عن عمر بن شعيب عن ابيه عن جده ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الحديث : عمرو بن شعيب په خپل سند سره روايت کړی دی : رسول الله صلى الله عليه وسلم وويل : هرکله چې وډار شي يوله تاسو څخه په خوب کې نو دا دعا دې ووايي : **أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَ شَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يُحْضَرُونَ** . نو هېڅکله به و رته څه شی ضرر ونه رسوي او عبدالله ابن عمرو ابن العاص به دغه دعا چې چا به د خپلې اولادې څخه زده کړې وه او يابه يې نه وه زده کړې هر چاته به يې وربښودله . او يا به يې دغه دعا په يو کاغذ يا يو شي وليکله او په غاړه کې به يې ور واچوله دغه حديث او دغه

عمل د دغه صحابي مبارک زموږ د مذهب د علماوو لپاره دليل دی چې تعويد په غاړه کې ور اچوو او دغه مسئلې په ردالمحتار او نورو کتابونو کې ذکر دي. د جامو اغوستلو په وخت کې نبي عليه الصلوة والسلام دغه دعا ويلې ده: اللهم لك الحمد كما كسوتنيه اسأ لك خيره و خير ماصنع له و اعوذ بك من شره و شر ماصنع له. رواه الترمذي و ابوداود. مشکوة شريف (٣٧٥ ص).

د پښو پورته کول په لمانځه کې

رفع القدمين في الصلوة لاتفسد (ردالمحتار و حاشيه جديده علي الهدايه ١٠٠ ص مولوي عبدالعلي دپوندي). دې دواړو پښو پورته کول په لمانځه کې لمونځ نه فاسدوي او کومو علماوو چې ويلې دي چې که چا پورته کړې لايحوز الصلوة د هغې معنی داده چې دا عمل حلال نه دی دا معنی يې نه ده چې لايصح که څوک پوره تفصيل غواړي (ردالمحتار ج ١ ، ٢٣٦ ص) دې وگوري او يا دې په اوله هدايه ١٠٠ ص باندي نويې حاشيه د مولوي عبدالعلي دپوندي چې د حضراتو په ملا سره مشهور دی وگوري.

که څوک په صلوة تسبيح لمونځ کې سهوه شي نو سجده سهوه به څنگه کوي که څوک د صلوة تسبيح په لمانځه کې سهوه شو په سجده سهوې کې فقط درى درى تسبيح شته (هغه خپل تسبيح د سجدي) او د صلوة تسبيح تسبيحات (٣٠٠) دي تر دې زيات نه دي. ملا علي قاري صاحب ويلې دي که د چا څخه په کوم ځای کې تسبيح کم او يا پاتې شي نو په بل ځای کې به يې بيا وايي تر څو هغه (٣٠٠) تسبيح پوره شي البته کوم تسبيح چې پاتې شوي هغه به په هغه نيژدې وروستي ځای کې وايي او که ډېر تسبيح پاتې وي نو د قومي تسبيحات به په سجده کې وايي او د رکوع تسبيحات که پاتې شول په

سجده کې به يې پوره کوي نه په قومه کې حُکمه په قومه کې تر هغه خپلو تسبیحاتو نور زیات ویل نه دي په کار حُکمه د قومي ډېر زیات اوږدول مشروع نه دي ، همدارنگه که د اولې سجده تسبیحات پاتې شي نو په جلسه کې به يې نه وايي په جلسه کې به فقط هغه خپل تسبیحات وايي او هغه پاتې د اولې سجده تسبیحات به په دوهمه سجده کې وايي. په فتاویٰ عصريه (۵۸ص) کې ویل شوي دي : په قومه کې لاس په نامه اېښودل پکار دي حُکمه چې د شيعه گانو سره مشابهت رانه شي او په فتاویٰ دار العلوم دېوبند (۱۹۱۶) پوښتنه کې ویل شوي دي : د خلکو معمول عمل لاس خورندول دي يعنې هغه مفتي عزيزالرحمن صاحب ورته مکروه نه دي ویلي د قومي د صلوة تسبیح په وخت کې لاس خورندول.

په لمانځه کې دخپلې عاطسې جواب په یرحمک الله

د رشید البیان دغه مسئله چې په دې بیت کې یې ویلې ده ضعیفه ده:

یا جواب به دې اثرې کا : یا دخپل یا دې پردي کا

علامه شامي صاحب په ردالمحتار کې وايي که چا دخپل عطسي (پرنجېدو) جواب په لمانځه کې ووايه په یرحمک الله سره په اتفاق د علماوو سره لمونځ نه فاسدېږي او په پورته ذکر شوي بیت کې یې فاسد گرځولی دی. طحطاوي (۲۶۴ ص) .

په دغه بیت باندې هم اعتراض کېږي:

بدي درومي په نيکي : چې په حديث شريف کې هم راعي : ان الحسنات يذهبن السيئات تردې ځايه دغه بیت صحيح دی خو دغه بل نیم بیت چې وايي ، نېکي

نه ځي په بدي : او سره له دې چې نېکي له مابين څخه ځي په بدي باندې لکه العياذ بالله مؤمن مرتد شو کافر شو نو ده چې د ايمان په حالت کې نېکي کړي وي هغه له منځه ولاړې يا ايمان په خپله نېک عمل دی او کفر بد عمل دی ، د کفر دغه بد عمل د اسلام نېک عمل له منځه وړي.

په دغه بيتونو کې هم ضعف دی :

لوح قلم عرش کرسی : ته يې وگڼه باقي

فناه مه گڼه د دوی : بقا وگڼه د دوی

هم جنت او دوزخ ياره : ارواحان ورسره شماره

صحيح خبره داده چې کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ يعنې د لږ وخت لپاره به جنت ، دوزخ ټول شيان فنا کېږي. او کوم علما چې مخکنی خبره کوي د دې آيت معنی داسې کوي چې په هرشي کې الله جل جلاله استعداد د فنا کېدو پيدا کړی دی بې له خپل ذات څخه يا دغه شيان د دې آيت څخه مستثنی دي.

تائيد فرضية الموضوع بالآية

شېخ عبدالعلي دپوښندي صاحب په خپله حاشيه على الهدايه کې ويلى دي چې دغه آيت چې فاغسلو وجوهكم بالآية : دا آيت مثبت لپاره د فرضيت دې اوداسه نه دی ځکه چې دا آيت مدني دی په اتفاق د علماوو سره او د لمونځ فرضيت په مکه کې شوی دی سره له او داسه په احاديثو باندې او متأخر شی مثبت نه شي واقع کېدی لپاره دې متقدم بلکې داسې ويل په کار دي چې تائيد کوي دا آيت شريف د هغه مخکني فرضيت په احاديثو سره دا ځکه چې په احاديثو کې تغير راځي او انکار ورڅخه ممکن دی يعنې امکان لري چې

خوک ورڅخه منکر شي په تېرېدلو د زمانو سره اما هر چې قران دی دهغې په هکله الله جل جلاله فرمایي اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاَنَّا لَهٗ لِحَافِظُونَ : ځکه داسې محکم تائید د مخکیني فرضیت ته ضرورت وو که خوک غواړي چې دامسئله وگوري د شیخ عبدالعلي دپوندي صاحب پورتنی حاشیې ته دې مراجعه وکړي. (طحطاوي نورالایضاح)

له ویده څخه سجده تلاوة اورېدل

علامه شامي ویلي دي : اذا اختلف التصحيح فلا يعدل عن ظاهر الرواية كما قال صاحب نور الايضاح في مسألة سماع آية السجده من نائم : له ویده څخه د سجدې تلاوة اورېدل په عبارت کې یې ویلي واختلف التصحيح علماوو بنودلې چې صحیح ده یعنی سجده پرې لازمېږي او بعضې وايي چې نه پرې لازمېږي نو په داسې ځای کې ظاهر الروایة ته اعتباردی.

د حضرت آدم علیه السلام د جنازې لمونځ

کله چې حضرت آدم علیه السلام وفات کېدلو او مرگ ته نیژدې شو نو ملائکه وو حنوط خوشبویی او کفن له جنت څخه ورته راوړ ، کله چې وفات شو ملائکو درې واړه غسل ورکړ په په ابو او سدر سره ، کافور خوشبویی یې استعمال کړه ، کفن یې درې جامې ورته وکړ ، لحد یې ورته وکیندلو او د جنازې لمونځ یې ملائکو وکړ ، بیایې د ده اولادې ته وویل دا طریقه ده د هغې چا لپاره چې وروسته راځي. واقدي یو عالم دی هغه وايي کله چې خدیجه رضی الله عنها وفات شوه پس د بعثت له لسو کلونو نو تر هغې وخته دې جنازې لمونځ نه وو مشروع شوی ، ابن عماد وايي په مکه معظمه کې لحدلرونکی قبر ورته وکیندل شو د حواء علیهم السلام د قبر خواته او جبرائیل علیه السلام یې د

جنازي په لمانځه کې امام وو. کذا فی النهایه او ابن العماد جزم محکم والی په دې کړې چې شیت علیه السلام یې امام وو، بعضې علما وو بیا د دواړو خبرو داسې تطبیق کړی دی چې جبرائیل علیه السلام د ملائکو او شیت علیه السلام د انسانانو امام وو او یا داسې وایي چې امام شیت علیه السلام وو، جبرائیل علیه السلام مبلّغ وو، هغه دوهم نفر چې غږ نورو ته رسوي، یا داسې وه چې امام جبرائیل علیه السلام وو او کیفیت د لمانځه یې شیت علیه السلام ته بنودلی دی لکه: کله چې لمونځ فرض شو جبرائیل علیه السلام، نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته د لمانځه طریقه وروښودله او امامت یې ورته وکړ. (طحطاوي ۴۷۸ ص).

او په تفسیر مدارک کې ذکر دي، د آدم علیه السلام قبر په هند کې دی او له جنت څخه هم په هند کې د سراندب وطن په جبل النود کې راکوز شوی دی. په حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې د جنازې د لمونځ امامت چانه دی کړی، صحابه به راتلل لمونځ به یې کولو هر څومره به چې په کوټه کې ځایېدل. (طحطاوي ۴۸۲ ص).

د ډېرو خلکو لپاره په جهر سره قران کریم تلاوت کول مکروه دي په مجلس کې ټول خلک باید په جهر سره قران کریم تلاوت نه کړي ځکه مکروه دی ځکه چې استماع او انصات نه راځي کوم چې په آیت شریف کې امر شوی دی چې د لمانځه په داخل کې سمع واجب ده او له لمانځه څخه خارج سنت ده. (طحطاوي ۲۸۵ ص).

په لمانځه کې په یوه او بله پښه دمه کول

په منية المصلي کې دا مسئله ذکرده چې تراوح (دمه) د مصلي يعني ځان ته راحت ورکول یو وار په یوه پښه او بیا په بله پښه دا عمل مکروه دی ، نو مسلمانانو وروڼو په دغه مسئله کې تفصیل داسې دی که چېرې پیوسته دا کار کوي مکروه دی او که د یوڅه ځنډ وروسته داسې کار وکړي بیا مکروه نه بلکې سنت دی. لکه د مسئله ردالمحتار هم ذکر کړېده او ابن امیر حاج تحقیق ورباندې کړی دی چې دغه ابن امیر حاج ډېر محقق عالم دی او د فتح القدیر د صاحب شاگرد دی همدارنگه عالمگیری او فتاوی ظهريه هم دا خبره کړېده.

په تکبیر افتتاح ، قنوت ، د عیدین په تکبیرونو ، استلام د حجرالاسود او رمي د جمره کې لاسونه د اوږو په برابری پورته کوی ، په استلام د حجرالاسود کې چې رفع الايدي کېږي باطن د لاسونو (ورغوي) به حجرالاسود ته کوي او په رمي د جمره کې به باطن د لاسونو کعبې طرف ته کوي په ظاهر الروایة کې او په باقي ځایونو کې به یې په برابری د سینې پورته کوي او د دواړو لاسو په مابین کې باید لږ فاصله وي. (طحطاوي ۲۰۷ص).

د وصل په حالت کې د اول الله اکبر دراد حرف توری په دوهم الله اکبر باندې

رفع پېښ او فتحه دواړه روا دي ، بیا څوک فتح ته اولی بهتره وایي او بعض علماء رفع پېښ اولی بهتره بولي ، محترمو مسلمانانو ما په خپله چې ردالمحتار مطالعه کړی دی نو په دې موضوع یې دوه ځایه بحث کړی دی ، یو ځای یې په (۲۸۴ص) او بل ځای یې په (۳۵۵ص) کې دا بحث کړی دی ، علامه شامي ډېر تحقیق کړی دی چې خلاصه یې داده : د اول الله اکبر د را حرف ساکن دی دا خبره د امداد ، زبلي او بدائع ده او بعضې علماء وایي چې فتحه ده دې

حرف را علی نیت الوقف او بعضی وایي چې ضمه دې اعراب ده ، خود علامه شامي قول په خپله دادی چې والصواب الرفع نو همزه د ثاني الله اکبر ساقطه ده په درج کې او د دوهم تکبیر د را حرف ساکن دی او د درمختار عالم د دې حدیث چې موقوف هم ورته ویل شوی او مرفوع هم معنی داسې کړې چې الاذان جزم والاقامة جزم ای مقطوع المد . چې په دې اوله همزه د الله اکبر به مد نه کوي که دا حدیث صحیح هم شي لکه علامه شامي وایي چې ډېرو علماوو دغه حدیث ثابت نه دی بللی بیا علامه شامي صاحب یوه بل لوی عالم ته حواله ورکوي چې هغه رساله په نامه د تصدیق من اخبر بفتح راء اکبر او ډېر تفصیلات یې کړي دي ، خلاصه یې شامي نقل کړې چې اول خو سنت داده ، چې د اول الله اکبر د راء حرف دې ساکن وویل شي خوکه وصل کوي نو بیا د دغه را فتحه ویل بهتره دي که یې ضمه وویله نو مخالفت د سنتو یې وکړ ، ځکه طلب د وقف په اول الله اکبر گرزول شوی کالساکن اصالة فحرک بالفتح ، خلاصه علامه شامي صاحب رفع د را بهتره وگرزوله او دغه عالم فتحه بهتره وگرزوله . مولانا علي قاري صاحب په مرقات د مشکوة شریف شرحې په (۲ ج ، ۳۱۲ ص) کې رفع پېښ قول دی اکثره علماوو گر ځولی دی ، خلاصة الخلاصة دواړه روا دي خو رفع اولی او بهتره ده .

مورته چې دوهې سجدې امر شوی

د دوهمې سجدې امر چې مورته شوی ، علماوو یې قسم ، قسم حکمتونه ویلي دي بعضی علماً وایي دا امر تعبدي دی ، مورته دې عبادت امر شوی نور په حکمت یې علم نه لرو ، لکه د لمانحہ د رکعتونو څوک داسې نه شي ویلی : چې ولې د پلاني وخت دومره رکعته دي او دپلاني وخت دومره رکعته دي ، بعضی علما وایي چې د شیطان د ذلیل کولو لپاره مورته د دوهم

ځل سجدي کولو امر وشو ، يعني الله جل جلاله ته د بنده گانو (آدم عليه الصلوة والسلام او اولادي يې) دوي سجدي وکولې او شيطان يوه هم ونه کوله نو کله چې آدم عليه السلام يوه سجده وکوله بيا يې بله سجده هم وکوله ، بعضي علما وايي : الله جل جلاله عهد ميثاق د آدم عليه السلام د اولادي څخه په ازل کې واخيست نو امر يې ورته وکړ چې سجده وکړي نو کوم چې مؤمنين مسلمانان وو هغو سجده وکړه کله يې چې سرونه راپورته کړل چې کفارو سجده نه وه کړې نو مسلمانانو دوهمه سجده وکړه خو دا خبره ضعيفه ده ځکه په سورة اعراف (۱۷۲) نمبر آيت کې چې دغه ذکر شوي آيت د عهد ميثاق کې صراحة ذکر دی الله جل جلاله ټولو ته ويلې دي اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوْا بَلَىٰ هُوَ (بلې) ويلې دي ، بعضي علما وايي کله چې ملائکه وو سجده وکړه آدم عليه السلام ته کله چې دوي راپورته شوې ويې ليدل چې شيطان سجده ونه کړه ، الله جل جلاله يې مخ شاطرف ته او شا يې مخ طرف ته تاو کړې وه او په مخ يې لکه د خنزيرانو وپنښته راشنه وو نو ملائکو بيا سجده وکړه شکرأ چې شکر ادا کړي د دې چې مور ته الله جل جلاله د سجدي کولو توفيق راکړ ، نو مور ته امر په دوه سجده وشو ، بعضي علما وايي چې په اوله سجده کې اشاره دې ته ده چې د دغه ځمکې څخه پيدا شوي يو او په دوهمه سجده کې اشاره دې ته ده چې بېرته مو همدغې ځمکې ته رجوع ده او په همدې ځمکه کې به دفن کېږو ، لکه په دې آيت کې چې الله جل جلاله فرمايي : مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ . ترجمه : دې دغه ځمکې څخه مو پيدا کړي ياست او په همدغه ځمکه کې به دفن کېږي او له همدغې ځمکې څخه به مو راوباسم يعني بعث بعد الموت ، کله چې څوک قبر ته خاورې وراچوي هم نو همدغه آيت شريف دې وايي . نو د دې دوه سجده حکمت دادی او مور ته په دوه سجده امر شوی دی . (طحطاوي ۱۸۹ ص) .

دلہوني د سجدې تلاوت حکم

لہونتوب دري مرتبې لري :

لومړی قاصر جنون : هغې لہوني ته وايي چې لہونتوب يې له يوې شپې او يوې ورځې څخه کم وي يعني لہونتوب يې له يوې شپې او يوې ورځې څخه زيات نه وي .

دوهم کامل غير مطبق جنون : چې لہونتوب يې ته يوه شپه او ورځ زيات دوام کوي .

دريم کامل مطبق جنون : چې ہمپشه لہوني وي ، که لہونتوب يې ہمپشه وو د سجدې آيت يې تلاوت کړ او يا يې له چا څخه واوړي نو سجده نه پرې واجبېږي ، که جنون يوه شپه او ورځ وا يا تردې کم وو نو بيا سجده پرې لازمېږي ، که يې ووايي او يايې واوري ، که چپرې له يوې شپې او ورځې زيات لہوني وو خو دهمپشه لپاره نه وو نو بيا په دغه رقم ويونکي لہوني باندي سجده نه لازمېږي او په اورېدونکي يې لازمېږي . (رد المحتار ج ۱ ، ص ۸۶۵ ، درمختار حاشيه) . د نائم يعني ويده څخه د سجدې او رېدل يا ويل ډېره اختلافي مسئله ده چې صاحب د طحطاوي او نور الايضاح داسې عبارت ويلي دي : واختلف التصحيح يعني چا لازمېدل صحيح گرځولي دي او چا نه لازمېدل صحيح گرځولي دي ، لکن علامه شامي صاحب د دې مسئلې په اړه په تنقيب فتاوی حامديه کې ويلي دي چې هر هغه چې ظاهر الروايعه وا هغه قوي دی له هغې څخه به نه گزري . علامه ابن امير حاج يې په يوه حالت کې هم لازمه نه بولي (طحطاوي ۳۹۶ ص) .

د تراویح ټول رکعتونه او څلور په یوه سلام سره

که یو څوک د تراویح ټول رکعتونه یا څلور په یوه سلام سره وکړي ، نو که چېرې یې په دوه دوه رکعتونو کې ناسته نه وي کړې نو دا په دوه رکعتو حسابېږي یعنې دوی تراویح حسابېږي او شل یې نفل حسابېږي چې په دغه یوه سلام سره یې کړي دي او سجده سهوه به کوي ، مفتي عزیز الرحمن صاحب په فتاوی یې دارالعلوم دېوبند کې وایي : دوه رکعتو کول بهتره دي خو که څلور رکعتو کوي او پس له دوه رکعتو تشهد کوي داهم روا ده.

که چېرې څوک دعاقنوت نه شي ویلای نو دغه لاندې الفاظ ویلی شي :
اول : اللهم اغفر لي درى (۳) کرته.

دوهم : اللهم ربنا اتنا في الدنيا حسنة و في الآخرة حسنة وقنا عذاب النار. صاحب د هدايې په تجنیس کتاب کې او همدغه زمور مشائخو هم مختاره کړي دي او داهم ویلی شي : یارب ، یارب ، یارب او د مراقی الفلاح صاحب وایي څه شرط نشته چې دعاقنوت نه شي ویلی نو پورتنی الفاظ ټول ویلی شي یعنې که یې دعاقنوت زده وي او که یې نه وي زده په دواړو حالتونو کې پورتنی الفاظ ویلی شي. (طحطاوي ۳۱۲ ص). او همدغه قول د بحر رائق هم دی.

په سخت باران کې دې جنازې لمونځ په مسجد کې کول

دې طحطاوي په (۴۹۱ ص) کې یوه مسئله ذکر ده که چېرې سخت باران وو نو باران عذر دی په مسجد کې دې جنازې لمونځ کول جائز دي وروڼو په دغه نورو دې فقهي کتابونو کې هم دغه مسئله ذکر شوې ده (عالمگیری ۱۷۵ ص ، خانيه ، کافي) او په فقه کې دغه الکافي کتاب دې کنز د مصنف دی داهم

معتبر کتاب دی خصوصاً دې طحطاوي کتاب مصنف ویلي دي چې په دې خبره سره دې ټولو علماوو اتفاق دی.

دامسئله مرحوم ملاصاحب سید علم په خپلو قلمي حاشیو کې چې دې هدایو په کتابونو یې کړې دي ذکر کړېده ، مرحوم ملاصاحب سید علم زمانیکه (بابا) دی او پلار مې مرحوم ملاصاحب غلام حسن آخندزاده دی ، زه اکثره کتابونه دې همغه خپل بابا گورم او مرحوم ملاصاحب دې افغانستان دې لویولویو مدرسینو علماوو او دې خپل عصر دې لویو لویو علماوو استاد وو خپل ټول عمر یې په تدریس کې تېر کړی دی ، دې هفت آسیاب مشهور عالم ملاصاحب جانان یې شاگرد وو او آخري کتابونه یې پرې ویلي وو دې چک دې ولسوالی دې سیاب دې درې ملاصاحب محمد انور یې هم شاگرد وو ، او نور لکه دې یوسف خپلو آخندزاده صاحب چې دایې دې نمونې په شکل ما ذکر کړل. په (۱۳۲۵ هـ ، ش) کال کې وفات شوی په شرح عقائد یې په (۱۳۱۲ هـ ، ش) کال کې حاشیې لیکلې دي او په آخرو هدایو یې په (۱۳۱۸ هـ ، ش) کال حاشیې لیکلې دي.

په سفر کې سنت کول په کار دي او که نه

قدرمنو مسلمانانو په سفر کې دې سنت لمانځه په کولو باندې امر شوی دی ، که داسې حالت وو چې دې چا عجله (بیره) وه نو بیا سنت پرېږدی او که عجله او بیره نه وه نو بیا سنت لمونځ ادا کوی ما په خپله لیدلي دي ، ښه ډېر وخت وي مسافرین څوک په هوټلونو کې ډوډی خوري او څوک لمنځونه کوي داسې مه کوی وروڼو لمونځ د اسلام عظیم الشانه بنا ده ، دې نبي کریم صلی الله علیه وسلم سنتو ته په سپکه سترگه مه گورئ ، کتاب خو داسې نه دي ویلي

چې مه يې کوی او خلک يې نه کوي وروڼو کتابونو خو داسې ويلې دي چې مسافر به سنت کوي که يې بېرې او عجله نه وه او که چېرې يې عجله او بېرې وه نو بيا يې مه کوی ، نو الله جل جلاله دې مورته دې نبي کریم صلی الله عليه وسلم په ټولو سنتونو دې عمل کولو توفيق راکړي.

که امام دريم رکعت ته پورته شي

که امام دريم رکعت ته پورته شي او مقتدي تشهد نه وي خلاص کړی نو دې امام متابعت دې نه کوي ځکه دې يوه واجب پرېښودل دې بل واجب لپاره چې متابعت دې امام دی دا مکروه تحريمي دي يعني تشهد به نه پرېږدي او که امام دې رکوع او يا سجدي څخه راپورته شو او مقتدي تسبیحات دې رکوع نه وو پوره کړي متابعت به يې کوي ځکه متابعت دې امام واجب دی او دا تسبیحات سنت دي ، که چېرې امام نه وو را پورته شوی له رکوع څخه او مقتدي راپورته شو بيا هم متابعت واجب دی بېرته به رکوع ته ورگرځي دا دې ده دوه رکوع گانې نه بلل کېږي نو خصوصاً امامان په تراوېحو کې ډېره غټه غلتي کوي دې رکوع او سجدي تسبیحات پوره نه وايي او ټول کتابونه وايي چې پوره به يې وايي خو خیر هغه خو دې دوی مسؤليت دی ، دوی ډېر تېز دې رکوع او سجدي څخه راپورته کېږي په دغه وخت کې بعضې خلک کوشش کوي دغه تسبیحات پوره کوي نو وروڼو په دې ځای کې تسبیحات پرېږدي او متابعت کوی ځکه متابعت واجب دی يعني تسبیحات مه وايئ کله چې امام پورته شي. (رد المحتار ج ، ۳۶۶ ص).

داځنگه صورت دی په لمانځه کې چې څلور رکعتونه فرض ټول ډک دي

که چېرې امام ته بې اودسي ورپېښه شي ، دوه رکعتونه لمونځ يې کړي وي او دوه رکعتونه پاتې وي خو په دغه اولو دوو رکعتونو کې امام سورت نه وي ويلی ، په دغه وخت کې مسبوق اقتدا پسې کړې ده په داسې حال کې چې دغه مسبوق اولني دوه رکعتونه نه دي کړي ، امام همدغه مسبوق پاتې لمانځه لره مخکې کړي او پوه يې کړي چې ما په مخکې رکعتونو کې سورت نه دی ويلی نو دغه مسبوق چې اوس امام شو هغه دوه سورتونه به په دغه دوه رکعتونو د خلکو کې راگرزوي نو کله چې د خلکو څلور پوره شي دغه مسبوق خو بېرته پورته کېږي ځکه چې دهغه څخه دوه رکعتونه تېر شوي او هغه به ډک اداکوي نو پورته ذکر شوی صورت جوړشو. (طحطاوي علی مراقی الفلاح)

مسافر چې په مقیم امام پسې اقتدا کوي نو باید عدد ذکر نه کړي يعنې څلور يا دوه به نه وايي فقط هغه وخت او فرض به يې په نیت کې وي. (مجموعه الفتاوی ۳ ج ، ۵۷ ص)

په نفل لمونځ کې سجده سهوه

مسلمانانو وروڼو زما څخه په کراتو ، کراتو بعضو خلکو دا پوښتنه کړېده چې په نفل لمونځو کې سجده سهوه نشته ماورته ويلې چې دا مسئله چا کړېده او په کوم دليل باندې. قدرمنو وروڼو واضح او قوي مسئله هغه ده چې مفتابه وي يعنې فتوی پرې شوې وي ، که اختلافي مسئله وي ، دې ظاهر الروایة مسئله وي ، یا که دې شروحو مسئله يو رقم وه او دې متونو بل رقم وه ، یا په شروحو کې يو رقم وه او په فتاوی وو کې بل رقم وه نو صحيح ده يعنې اول وروڼو مفتابه مسئله ده ، بيا که اختلافي مسئله وه گوروبه که دې ظاهر

الرواية او نادر الرواية اختلافي مسئله وه نو په ظاهر الرواية به عمل كوي او كه چپرې اختلاف دې شروحو او متونو وو بيا به دې متن واله را جحه او قوي وي ، كه اختلاف دې شروحو او فتاوى وو وي بيا به دې شروحو قول ته اعتبار وي او فقهاء او وه (٧) طبقې دي نو په بعضې وختونو كې به علماوو ته گورئ چې په مسئله كې يې اختلاف وي نو كوم چې دې مخكې طبقې څخه وي په هغه قول به عمل كوي.

دې پورته مسئلې دې سوال جواب : قدرمنو مسلمانانو درمختار متن دى قوي مسئله ده چې والسهاى السجده السهو فى الصلوة العيد ، والجمعة المكتوبة والتطوع سواء. يعنى سجده سهوه دې اختر (عيد) ، جمعي ، فرضو ، او نفلو لمونځونو كې برابره ده يعنى په ټولو كې شته خير بيا فقهاوو دې اختر په لمانځه كې ويلى چې سجده سهوه شته خو كه امام سهوه شي نه يې دې كوي ځكه بير بار ډېر زيات وي خلك ډېر وي او په لمانځه كې گډوډي راځي نو قدرمنو كه په نفلي لمانځه كې سهوه كېدى نو په فرض لمانځه كې چې په كومو ځايونو كې سجده سهوه لازمېږي دلته هم لازمېږي.

مگر يوه خبره امكان لري چې دغه كومو كسانو چې يو يونيم كس داسې اورېدلي وي چې په سنتو كې سجده سهوه نشته كه چا داسې ويلى وي چې په لمانځه كې چې كوم سنت دي كه له چا څخه پاتې شي يايې له مستحباتو څخه په نفلو تعبير كړى وي بيا صحيح ده چې ريښتيا هم دې هغه سنتو او يا مستحباتو چې په لمانځه كې دي په ترك سره يې سجده سهوه نه لازمېږي.

په لمانځه كې دواړې سجدې فرض دي (طحطاوي نورالايضاح ٨٥ ص)

په سرتور سراو خولی کې لمونځ کول

قدرمنو په پټکي (لونگی) کې لمونځ کول دا د سنت طریقي موافق لمونځ دی او د ترمذي شریف په حاشیو کې یې ویلي دي چې له پټکي سره لمونځ د بې پټکي لمانځه سره د (۷۰) رکعتونو نفلو لمونځونو په اندازه سره توپیر لري یعني په پټکي کې لمونځ په دومره اندازه سره زیات ثواب لري . (طحطاوي ۲۹۲ص)

سرتور سر لمونځ کول فتاوی عالمگیری مکروه تنزیهي بللي دي د تکاسل له وجهې او که د خضوع ، تضرع او عاجزی له وجهې وي بیانه دی مکروه بلکې د هدایې کتاب مصنف په تجنیس کتاب کې مستحب ورته ویلي دي خلاصه سرتور سر لمونځ کولو ته مفتي عزیزالرحمن په فتاوی دارالعلوم دپوبند کې بیخي مکروه ویلي نه دي دا فتاوی دې وکتل شي او په جالی داره خولی کې یې هم صحیح بللی دی البته د پټکي سره ثوابونه زیات دي ، په شامي کې یې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم بې د لمانځه څخه په بعضې او قاتو کې ډېر کم او تنها د خولی ثبوت ذکر کړی دی : وقد صح انه کان لرسول الله صلی الله علیه وسلم قلانس یلبسها . یعنی صحیح ثابت شوي ده په تحقیق سره وي د رسول الله صلی الله علیه وسلم لپاره خولیاني چې بعضې وخت به یې په سر کولې .

په خلاصه الفتاوی کې کله چې جلد ثالث خلاص شي یوه رساله ده چې فارسي ده نوم یې ضیاءالقلوب في لباس المحبوب دی په هغه کې ذکر دي چې کولاه یعني خولی په دوه قسمه ده اول : لاطیه هغه خولی ده چې په سر متصله وي او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په سر مبارک سره ایښې ده ، دوهم : ناشره

هغه خولی ده چې په سر متصله نه وي ورڅخه پورته وي او دغه قسم خولی نبی کریم صلی الله علیه وسلم ډېره کمه په سراپنبې ده .

خلاصه په سرتور سر سره لمونځ کول مکروه نه دي دا د مفتي عزيز الرحمن صاحب فتوی ده په فتاوی دارالعلوم دېوبند کې یې د منیې د کتاب شرحه غنیه المستملي ته حواله ورکړېده همدا فتوی ده او اما مور او تاسې باید د سنت طریقي سره چې پټکی دی باید لمونځ وکړو ځکه زیات ثوابونه لري او دالله جل جلاله نور ډېر زیات حکمتونه پکښې دي . (فتاوی دارالعلوم دېوبند) خلاصه الفتاوی ۴ ج ، ۳۶۹ ص) (ردالمحتار ۱ ج ، ۴۷۴ ص)

د جمعې په ورځ د لاسپښین څلور رکعتنه فرض لمونځ مکروه دی

قدرمنو مسلمانانو د جمعې په ورځ د لاسپښین څلور فرض په جمعه (جماعت) سره کول مکروه تحریمي دي لپاره د معذور او مسجون یعنی چې په بندي خانه کې وي په ښار کې او مسافرته که د جمعې د لمانځه څخه وروسته وي او که د جمعې د لمانځه څخه مخکې وي او کوم چې نه معذور وي نه بندي وي او نه مسافر وي د هغې لپاره خو په طریقه اولی سره جمعه یعنی جماعت کول د څلورو فرضو مکروه تحریمي دي دې مسئلې ته باید چې متوجه شو او بله دا چې کله چې اول اذان وشي باید سعېې شروع شي ، دوکانونه بند شي او که چېرې څوک وروسته د اول اذان څخه د دوکان څخه روان شوی نه وي په دوکان کې اخیستل او خرڅول وکړي ناروا دي او که چېرې په لاره روان وي یوڅه خرڅ کړي او یایې واخلي جائز دي .

د ویده انسان وینسول د لمانځه په اول وخت کې واجب نه دي

که یو څوک ویده وي نو په اول وخت کې یې راو ینسول له خوبه نه دي ضرور یعنی واجب او که چپرې وخت تنگ وو نو بیا ضروري دي دامسئله بیري نقل کړېده په شرح الاشباه والنظائر له بدائع څخه او ویلي یې دي چې مانه دي لیدلي په فروعو کې او د اصولو څخه مې نقل کړېده لکن علامه شامي په دې مسئله کې اختلاف کړی دی او ډېر دلائل یې ویلي دي چې دامسئله مطلقه نه ده بلکه دغه قول د بیري په هغه صورت حمل دی چې که بعد دخول الوقت ویده شوی وو نو مخکې مسئله ده.

د ابو سعید خدری رضی الله عنه څخه روایت دی ده ویلي دي : رسول الله صلی الله علیه وسلم به چې کله نوې جامه اغوستله نو په نامه سره به یې یادوله چې دغه پټکی او یا دغه قمیص او بیا به یې دغه دعا ویله : اللهم لك الحمد كما سوتنيه اسئلک خيره وخير ما صنع له واعوذ بک من شره وشر ما صنع له . (مشکوٰة شریف ۳۷۵ ص) ، (رواه الترمذی ، و ابوداود)

د اذان په دعا کې لاس پورته کول نه دي ثابت

د آذان څخه وروسته په دعاء کې لاس پورته کول نه دي ثابت (فیض الباري شرح صحیح بخاري مبسوط الامام السرخسي).

د نوې راختلې میاشتې د لیدلو په وخت کې دعا

د طلحه بن عبید الله رضی الله عنه څخه روایت دی کله به چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم اول میاشت ولیدله یعنې چې میاشت به نوې راختلې وه دغه دعا به یې ویله : اللهم أهله علينا بالآمن والایمان والسلامة والاسلام ربی و ربک الله . مشکوٰة شریف (۲۱۴ ص)

عظیم الشانہ دعا

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرَضَى نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

ژباړه : پاكي ده الله جل جلاله لره پاكي بيانوم حمد او تسبيح وايم د الله جل جلاله پاكي ده الله جل جلاله لره او حمد دی الله جل جلاله لره په اندازه د شمېر د مخلوق ، په اندازه د رضا د الله جل جلاله ، په اندازه د وزن د عرش ، په اندازه د كلام د الله جل جلاله يعني دا ټول لایتناهي چې ته شمېر لاندې نه راځي يعني مبالغه مراد ده ، بلانهاية تسبيح بيانوم او بلانهاية حمدونه وايم.

بي بي جویریه چې د امهات المؤمنین څخه ده روایت کړی دی : وایي یوه ورځ نبي کریم صلی الله علیه وسلم سهار ډېر وختي له کوره څخه وووت مسجد ته ولاړ او زه هم د هغه لمانځه په ځای باندې ناسته وم کوم چې همپشه زما دلمانځه ځای وو ، نبي کریم صلی الله علیه وسلم د څانبت لمونځ په مسجد کې کړی وو کله چې راغی نو ویې ویل ای جویریه په هغه ځای تر اوسه ناسته یې تا چې د هغه راهیسې څومره ذکر کړی دی مادغه څلور کلمې درې واړه ویلې دي که وزن شي او هغه ستا ذکرونه ورسره وتلل شي نو دغه کلمې به ورسره مساوي شي او یابه ورڅخه درنې شي چې همدغه مخکې ذکر شوې دعا ده گرانو مسلمانانو په یاد یې کړی او درې واړه یې وظیفه کوی. (مشکوة شریف ۲۰۰ص)

د ملائکې پېره (پیره داري) کول په هغه مؤمن باندې چې د پرېوتو په وخت کې یې یو

سورت قرائت کړی وي

شداد بن اوس څخه روایت دی : رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلي دي :
نشته یو مسلمان چې همپشه محافظت وکړي يعني دغه کار همپشه وکړي چې

يو سورت د سورتونو د قران عظيم الشان ووايي ، الله جل جلاله يوه ملائکه ورته رالېږي او پرې مقرره کوي يې تر سهاره پرې پهره داري کوي دې ضررناکو شيانو څخه يې ساتي او هېڅ شی به ده ته ضرر ونه رسوي.

د حضرت عائشې صدیقې رضی الله عنها څخه روایت دی : هرکله به چې د لماخستنه نبي کریم صلی الله عليه وسلم په ځای کې پرېوتلو نو دواړه مبارک لاسونه به يې سره يو ځای کړل د دعا په شکل سره د اخلاص او معوذتین سورتونه به يې قرائت کړل په لاسونو به يې ورچف کړل په داسې حال کې چې میده (واره) دې لارو به ورسره وې او ټول بدن به يې پرې مسحه کولو اول به يې په سر دواړه لاسونه راکشول بيا په اوږو او ټول بدن څومره به يې چې طاقت وو او درى واره به يې په مخ مبارک دا عمل تکرارولو . (مشکوة شريف ۱۸۶ ص) قدرمنو مسلمانانو دا طريقه عملي کړې نورې دعا گانې هم نبي کریم صلی الله عليه وسلم ويلې دي خصوصاً پرمخې مه ويده کېږي . زما د مور له طرفه بابا (نيکه) مرحوم صوفي غلام حيدر اکا چې د واره زرین د قريې اوسېدونکی وو دغه طريقه به يې همپشه عملي کوله يعنې دغه سورتونه به يې قرائت کول او په لاسونو باندې به يې چف کول بيا به يې په ټول بدن باندې راکشول.

د عمرې ادا کول

که په يو چا حج فرض نه وي او د شوال په مياشت يا نورو مياشتو کې عمره وکړي او د حج تر وخته پورې پاتې نه شي حج نه پرې فرض کېږي دا مسئله مولانا اشرف علي تھانوي په خپله فتاوی کې ذکر کړېده.

که حاجي جماع وکړي

که حاجي مفرد په عرفات کې له درېدو څخه مخکې يو ځل جماع وکړه بيا يې دوهمه جماع وکړه که دا جماع گانې په يوه مجلس کې شوي وي يو (دم) لازمېږي. او که په دوه مجلسونو کې جماع گانې شوي وي نو دوه (دم) لازمېږي په قول د امام ابي حنيفه او ابويوسف رحمه الله. او که حاجي مفرد له خپلې بنځې سره جماع وکړه وروسته له وقوف يعني درېدلو د عرفات ، نو حج يې نه فاسدېږي که قصداً وي او که ناسياً کذا في فتاوى قاضي خان او په هر يوه مېړه او بنځه (دم) ، « بدنه » اوبن يا اوبنه لازمېږي. او که يې دوهم ځل جماع وکړه ، که په يوه مجلس کې وه بيا له دواړو جماع گانو څخه يوه يوه بدنه په مېړه او بنځه لازمېږي يعني په هر يوه باندي يوه يوه. او که په دوه مجلسونو کې دا دوه جماع گانې شوي وي نو د اول جماع به يوه يوه بدنه يعني اوبنه او د دوهمې جماع به يو يو پسه په هر يوه مېړه او بنځه وا جېږي دا په قول د ابو حنيفه او ابويوسف (رح) دي. هندي (ج ، ۲۴۵ ص) . که حاجي مفرد جماع وکړه پس له حلق او له طواف زيارت نه مخکې نو بيا (دم) پسه پرې لازمېږي او که يې جماع پس له درې گردش طواف د طواف زيارت وکړه نو « بدنه » اوبن پرې لا زمېږي او حج يې وشو کذا في شرح الطحاوي او که يې طواف د زيارت وکړ پس له دې يې جماع وکړه مخکې له حلق نه نو دم پسه پرې لا زمېږي. هندي (ج ، ۲۴۵ ص)

که عمرې واله دوه ځله جماع وکړه په مجلسينو کې يعني په دوو مجلسو کې دوه پسونه پرې لازمېږي ، همدارنگه که پس له سعبي يې جماع وکړه حکم مخکنی دی (کذا فی الايضاح). او که حاجي قارن جماع وکړه مخکې له دې نه چې د عمرې طواف يې کړی وي حج يې فاسد شو دې حج ته به دوام

ورکوي بل کال به بيا حج او عمره يعني قران حج به کوي او (دم) د قران پري نشته حج يې فاسد شوی (کذا فی المحيط) او په دوی باندې دوه دوه پسونه دي (کذا فی محيط الامام السرخسي (رح). که قارن جماع وکړه پس د عمرې له طواف څخه خو د عرفات د درېدو مخکې حج يې فاسد شو ، عمره يې نه ده فاسده او دوه (دم) دي ورباندې او د حج قضا راتلونکي کال ورباندې لازمه ده او په قران باندې دې دغه فاسد حج (دم) نه لازمېږي ورڅخه سا قطېږي.

عمره په په کوم وخت کې افضله ده

علامه شامي صاحب او دې در مختار مصنف هر يو وايي ، عمره د رمضان (روژې) په مياشت کې نسبت نورو مياشتو ته افضله او مستحب ده دليل يې د عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه رانقل شوی حديث دی ، هغه وايي : د رمضان د مياشتې په روژه کې د عمرې ثواب له حج سره برابر دی ، يعني انعامي ثواب د حج له حقيقي ثواب سره او هر چې حقيقي ثواب دی هغه خو ډېر فرق لري ځکه حج فرض دی او عمره سنت ده ، نو د سنتو ثواب کله له فرضو سره برابرېدلای شي ، بيا تکرار چې ښه واضح شي په دې احاديثو کې نبي کریم صلی الله عليه وسلم ترغيب ورکوي مسلمانانو ته چې عمره هم ډېر ثواب لري يعني د عمرې حقيقي ثواب د حج له حقيقي ثواب سره نه بلکې د حج له انعامي له ثواب سره برابر دی او د مسلم شريف په حديث کې داسې راغلي دي ، رسول الله صلی الله عليه وسلم وايي : د رمضان د مياشتې په روژه کې عمره کول داسې دي لکه زما سره يې چې حج کړی وي ، او سلفو علماوو يعني مخکنيو علماوو به عمرې ته حج اصغر ويلو . علامه علي قاري صاحب په يوه رساله کې چې د الادب في رجب په نامه ده ليکلي چې بعضو په رجب کې عمره سنت بللې ده ، هغه دا چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم په رجب کې کړې ده او د امر کولو خبره يې نده ثابته

شوي. بلکه هغه وخت چې عبدالله بن زبير د کعبې شريفې له جوړولو څخه فارغ شو ، نو په رجب مياشت کې يې ډېر اوښان ذبحه کړل او اهل مکه يې امر کړل په عمرې باندې چې عمرې وکړي ، ځکه چې شکر د الله جل جلاله په ځای شي ، شامي صاحب وايي په دې کې شک نشته چې د صحابه کرامو عمل حجت او دليل دی او حديث شريف هم دی ما رآه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن.

حج زموږ د پيغمبر صلی الله عليه وسلم په امت فرض شوی ، په مخکې امتونو کې حج وو خو فرض شوی نه وو. (طحطاوي ، کتاب الحج)

نفل حج بهتره دی که دغه پیسې صدقه کول

دې درمختار عالم وايي د اسلامي هېوادونو سرحدات مُحکومول بهتره دي له نفلي حج څخه يعنې د نفلي حج د پیسو مصرفول په جهاد کې په دې وجه چې دغه اسلامي هېواد د کفارو د تجاوز څخه مطلق وساتل شي بهتره دي ، خو په صدقه کې اختلاف دی په بزازيه کتاب کې يې نفلي حج ته ترجیح ورکړې په صدقه باندې ځکه په حج کې هم بدني تکليف وي او هم مالي او دی وايي چې امام ابوحنيفه رحمه الله په همدې فتوی ورکړېده ، علامه شامي صاحب په (۲ ج ، ۲۷۵ص) کې ويلي : دا مسئله فرق کوي که چېرې نفلي صدقه د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د اهل بيت يو محتاج ته ورکړې نو ثواب يې ډېر نفلي حجونه او عمرې نه شي پوره کولای ، بيابې يوه کتاب ته حواله ورکړې چې يو وخت يوه ډله حاجيان حج ته روان وو ، په لاره کې د دغې ډلې حاجيانو څخه چې حج ته يې قصد کړی وو د يوه حاجي مخې ته يوه بسځه راغله چې د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د اهل بيت څخه وه او ورته ويې ويل ډېره احتياجه يم او د نبي کریم صلی الله عليه وسلم د اهل بيت څخه يم ، نو ده ورته هغه ټولې پیسې ورکړې

او نفلي حج ته ولاړ نه ، کله چې هغه حاجيان د حج څخه راغلل نو دی به چې د هر يوه سره مخامخ کېدو دغه نفر چې د حج څخه پاتې شوی وو او پيسې يې صدقه کړې وې ، نو دوی به د حج مبارکي ورکوله ، دی ډېر په تعجب کې شو او بيا يې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په خوب کې وليد ، ورته وېې ويل چې ته تعجب کوي د خلکو دغو خبرو ته الله جل جلاله ستالپاره حج قبول کړ او ستا په صورت الله جل جلاله يوه ملائکه پيدا کړه ستا لپاره يې حج وکړ او تر قيامته به ستا لپاره حجونه کوي ځکه نبي کریم صلی الله عليه وسلم ورته وويل چې تا زما د اهل بيت د ډېرې محتاجې زنانه عزت او اکرام وکړ ، مسلمانانو د اهل بيتو احترام کول او دا بحث په مجموع رسائل بن عابدين کې وگوري .

حج اکبر

علامه نوح يو عالم دی ده په خپله يوه رساله کې ويلي ، حج اکبر هغه دی چې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په کې حج کړی او دا مشهوره ده چې عبَّادُله ثلاثه يعني عبدالله ابن عباس ، عبدالله ابن عمر او عبدالله ابن زبير وايي حج اکبر هغه دی چې د عرفې ورځ د جمعې له ورځې سره برابره شي ، ذکر شوي دواړه خبرې تقريبا سره موافقې دي ، ځکه د نبي کریم محمد صلی الله عليه وسلم حج همداسې وو چې د عرفې ورځ د جمعې له ورځې سره برابره وه ، د مجاهد په نامه عالم وايي حج قران ته حج اکبر وايي او حج افراد ته حج اصغر وايي . زهرې ، شُعْبې او عطاء وايي حج اکبر فرضي حج ته وايي او حج اصغر عمره ده . په الشربنلالیه هم يادېږي چې زيلعي د شرح کنز څخه نقل کړی دی ، وايي کله چې ورځ د عرفې له جمعې ورځې سره برابره شي نو ثواب يې افضل دی او ثواب يې له اويا (۷۰) نورو حجونو سره چې د عرفې ورځ يې د جمعې له ورځې سره نه وي راغلي برابر دی ، اگر چې شامي صاحب وايي : يو عالم په دغه قول د

علماوو چي دغه حديث رزين روايت كړي اصل نه لري ، لکن امام غزالي صاحب هم په احيا علوم دين كتاب كې ذكر كړي دی او مخكې زيلعي هغه هم ډېر قوي كتاب دی هغې هم ذكر كړي دی.

حج الصرورة

هغه حج ته وايي چې په خپله يوسړي حج نه وي كړي او د بل چا په ځای باندې حج كوي ، قدرمنو مسلمانانو حج ضروره مكروه تحريمي دی يعني كله چې يو څوك د چا نائب وي په فرضي حج كې كه چېرې دغه كس فرضي حج نه وو كړي او بل چا پرې حج كاوه په داسې حال كې چې اصیل عاجز وي د حج د اداكولو څخه يعني هغه څوك چې په بل چا باندې حج كوي په خپله عاجز وي د اداكولو څخه نو د دغه سړي لپاره چې په داسې سړي باندې حج كوي چې خپل حج يې نه وي كړي دې ته حج ضروره وايي دا حج مكروه تحريمي دی خلاصه دا چې بنه پوه شی مسلمانانو كه چېرې څوك عاجزه شوله ادا كولو د حج څخه او بنه مالداره وو نو بايد په داسې سړي باندې حج ادا كړي چې هغه په خپله باندې حج كړي وي او په حج عن الغير يعني فرض كې علماوو شل شرطونه اېښي دي چې په فقه كې ذكر دي خصوصاً په الفقه الاسلامي وادلته (٣ ج ، ١٠٦ ص) كې يعني په فرض حج كې په نيابة عن الغير كې (٢٠) شرطونه شته او كه داسې شخص يې ورته وكړي چې خپله يې نه وي كړي همدغه ضروره دی. علامه ابن عابدين وايي چې حج ضروره جائز دی يعني د هغه اصیل چې په اصل كې حج پرې فرض دی او اوس عاجز دی د اداكولو څخه يې خو اوس يې پيسې وركړې داسې كس ته چې حج راته وكړه چې زما غاړه خلاصه شي نو په دغه رقم سړي باندې يې چې وكړي چې هغه خپله حج نه وي كړي نو د دغه مخكني سړي خو غاړې پرې خلاصېږي لکن په داسې سړي باندې يې كول

مکروه تحریمی دی په الفقه الاسلامی (۳ ج ، ۱۱۰ ص) کې دوکتور وهبة الزحيلي ويلي دي د احنافو علماء د دې رقم سړي حج چې په خپله عاجز شوی وي د حج له ادا کولو څخه بیایې په بل داسې سړي باندې کوي چې هغه خپل حج نه وي کړی مکروه تحریمی دی.

ويجوز احجاج الصرورة ولكن يجب عليه عند رؤية الكعبة الحج لنفسه وعليه ان يتوقف الى عام قابل ويحج لنفسه أو أن يحج بعد عودة أهله بماله وإن فقيرا فليحفظ والناس عنها غافلون.

علامه شامي صاحب وايي او يوه لوی عالم ته چې علامه نابلسي دی حواله ورکوي هغه په دې مسئله باندې مستقلة رساله ليکلې ده چې په دغه سړي باندې چې دا خپل حج يې نه دی کړی او حج فرض عن الغير کوي په ورتگ سره نه پرې فرض کېږي او يو بل عالم يې ياد کړی چې علامه سيد احمد بادشاه دی هغه بيا مستقلة رساله په دې باندې ليکلې ده چې په دغه سړي باندې حج فرض کېږي. اگر چې دا مسئله مخکې د اشرف علي تهانوي په حواله کې ذکر شوې چې مجرد په ورتگ سره نه پرې فرض کېږي.

که يو څوک داسې مريض وي چې په خپله د حج کولو څخه عاجز وي نو بل کس حج ته لېږلی شي او د فرض غاړه يې خلاصېږي که چېرې داسې مرض وي چې بيایې د جوړېدو اميد نه وي او عذريې دايمي وي او که چېرې داسې مرض وي چې اميد د جوړېدو يې شته نو بيایې عجز تر موته يعني مرگه پورې شرط دی ، که دايمي نه شي نو بيا به يې خپله کوي او که ترمرگه پورې عاجز وي نو بيایې د بل حج مسقط دی ده لره . که چېرې زوی د پلار لپاره حج وکړي تبرعا احسان ورسره کوي او پلار مړ شوی وي او په حج يې وصيت هم نه وي

کړی نو د پلار د فرض حج غاړې ان شاء الله خلاصېږي دا خبره علامه شامي کړې ده. (فتاوی تنقیح حامدیه ج ۲ ، ص ۱۴).

کومه ځمکه چې معلومه نه وي چې عشري ده که خراجي څه حکم لري هغه ځمکه چې معلومه نه وي چې دا خراجي ده که عشري نو حکم یې دادی چې عشر به ورکوي او که حکومت د عشري ځمکې څخه خراج واخلي نو بیا هم عشر شته عشر نه ساقطېږي. فتاوی دارالعلوم دپوبند اراضي العجم عشریة (ج ۱۲ ، ص ۲۳۲).

یعني کومې ځمکې چې غانېمینو مسلمانانو وپشلې وي هغه ځمکې چې د کفارو څخه یې په زور سره فتحه کړې وي او بیایې وپشلې وي دا عشري ځمکې دي او عشر پرې لازم دی او کوم وطنونه چې په صلح فتح شوي وي ، په همغه د وطن په خلکو باندې په خپل حال پرېښودل شوي وي ، بیایې خراج یا جزیه پرې مقررې کړې وي خراجي دي. خراج او جزیه ذلت یعنی ذلیل توب دی د کفارو لپاره ، نو کومې ځمکې چې د مسلمانانو په لاس کې وي او دا معلومه نه وي چې عشري دي که خراجي ، حکم یې د عشري دی ، ځکه د مسلمان دشان سره لایق او مناسب عشر دی نه خراج. مفتي عزیزالرحمن په خپله فتاوی دارالعلوم دپوبند کې کتابونو ته حوالې ورکړې ده. فتاوی دارالعلوم دپوبند (ج ۱۲ ، ص ۱۹۵).

مهمه مسئله

خام خیرات دې مړي په اوله ورځ هم کولای شي او له پاڅه څخه ډېر ثواب لري. (مشکوٰة شریف ، ص ۵۷۳). علامه طحطاوي وايي مصنف د شرعة الاسلام وايي : والسنة ان يتصدق ولي الميت له قبل المضى المدة ای الیلة

الاولی بشیئ مما تسیر له فان لم یجد شیئا فلیصل رکعتین ثم لیهدثوا بهما له قال ویستحب ان یتصدق علی المیت بعد الدفن الی سبعة ايام کل یوم بشیئ مما تیسر. معنی سنت دي داچې تصدق (صدقه او خیرات وکړي) هغه که نقدې وي او که هر رقم صدقه (خیرات) وي ، دې مړي ولي مخکې له دې نه چې اوله شپه تېره شي صدقه کولی شي هر شی چې وي صدقه یې د کړي څومره چې د ده قدرت وس او توان وي او ده ته آسانه وي هغه دې صدقه کړي او که یې هېڅ شی نه درلودل نو او لیا یې دې دوه رکعتنه لمونځ وکړي او دې مړي ته یې دې ثوابونه وروبښي . دغه عالم ویلي : دې مړي دې ولي لپاره مستحب دي چې پس له دفن کولو دې مړي څخه هره ورځ تر اوو ورځو پورې یوشی پسي صدقه کړي. په فتاویٰ عصریه او مجموعه الفتاویٰ کې راغلي دي که چېرې دې میت (مړي) په ورته ووکې صغیران نه وي نو فقیران او هغه کسان چې دې جنازې لمانځه ته له لیرې څخه راغلي دي دې مړي له کوره هم ډوډۍ خوړلی شي. ضیافه لفظ چې راغلی دی د هغې معنی داده چې رقم رقم خوراکونه باید تیار نه شي او کوم چې دغه اوس دی داڅو خیرات دی صدقه ده فقیران ، مېلمانه او عام خلک یې خوري خصوصاً چې دغه خیرات دې بالغ ورته له طرفه څخه وي په دې کې ډېره سختي کول نه دي په کار دې حاجي صاحب معصوم جان څخه چې ډېر لوی عالم دی دې هغه شاگردان هم همدغه خبره نقل کړې ده.

د خپل مال څخه د الله جل جلاله په نامه صدقه ورکول

د ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی : نبی کریم صلی الله علیه وسلم و فرمایلي : یو سړی په صحرا کې په یوه ځمکه کې وو نو یو غږ او آواز یې د ورېځې څخه واورېد چې ورېځې ته ویل کېدل اسق حدیقه فلان : د فلاني باغچه اوبه کړه د باغ د څښتن نوم یې یاد کړ نو دغه سړي چې دا آواز واورېد ورېځ ولاړه او په یو

ځای یې باران و اوراوه چې سپل ځنې جوړشو نو دې سړي چې د ورېځې څخه یې د هغه سړي نوم اورېدلی وو دا د سپل اوبه یې تعقیب کړې که گوري چې یو سړی دی او دا د سپل اوبه یې باغ ته اړولې دي بېلچه ورسره ده نو د دغه سړي څخه یې پوښتنه وکړه چې یا عبدالله یعنی اې د خدای جل جلاله بنده ستا نوم څه دی ، هغه سړي خپل نوم ورته وښودلی همغه نوم یې یاد کړ کوم چې ده له ورېځې څخه اورېدلی وو نو دغه د باغ څښتن ترې پوښتنه وکړه چې زما د نوم پوښتنه دې ولې وکړه ده قصه ورته وکړه چې د ورېځې څخه مې آواز واورېد چې ویل یې د فلاني باغ اوبه کړه نو دغه اوبه دهغه ورېځې دي او بیایې ترې پوښتنه وکړه چې ته کوم عمل کوي چې داسې مستقل ورېځې ته ویل کېږي ، امر ورته کېږي چې د فلاني باغ اوبه کړه ده ورته وویل : چې اوس خو تا پوښتنه وکړه نو جواب دادی چې زه د دې باغ حاصل درې برخې کوم : یوه دریمه یې صدقه کوم ، بله دریمه یې زه او زما اولاد خوري او بله دریمه یې په همدې باغ باندې مصرفوم (رواه مسلم ، مشکوة شریف ۱۶۵ص).

سائل (سوال کوونکی) باید محروم ونه لېږل شي

د مشکوة شریف په (۱۶۶ص) کې ذکر شوي دي : ام سلمې رضی الله عنها ته غوښه هدیه رالېږل شوې وه او نبی کریم صلی الله علیه وسلم غوښه خوښوله نو ام سلمې رضی الله عنها خادمې ته وویل : کور یې کېږده چې کله نبی کریم صلی الله علیه وسلم راشي نو وبه یې خوري ، خادمې په یوه تاقچه کې کېښوده په دې وخت کې یو سائل یعنی سوال کوونکی او فقیر راغی او ویې ویل : تَصَدَّقُوا بِرَاكِ اللّٰهِ فِیْكُمْ : صدقه راوړی خدای جل جلاله دې په تاسو کې برکت واچوي نو دوی څه ورنه کړل او سائل محروم ولاړ کله چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم راغی ، ام سلمې رضی الله عنها ته یې وویل : د خوراک لپاره څه شی نشته ، دې مبارکې ورته وویل : شته ، ام

سلمې رضی الله عنها خادمې ته وویل : ورشه ، غوښه راواخله چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم یې وځوري کله چې هغه خادمه ورغله نو په تاقچه کې یې غوښه پیدانکړه فقط یوه سپینه ډبره (تیره) یې پیدا کړه ، نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته وویل : دغه غوښه الله جل جلاله تیره گر ځولې ده ځکه چې تاسو هغه سائل او فقیر ته نه ده ورکړې. مسلمانانو صدقه کوی څوک چې صدقه نه کوي نو انجام یې په دغه حدیث کې ثابت شو او دغه خادمه معذوره ده یعنی عذر یې شته او په خپل اجتهاد یې داسې فکر کړی چې نور شی نشته چې کله نبی کریم صلی الله علیه وسلم راشي نو څه به ورته رااخلو. او د مال درې تقسیمه کول په دې رابطه کې په تفسیر مظهري کې د بقري د صاحب د زوی هم دغه عادت وو یو ثلث به یې مورته ورکولو یو ثلث به یې صدقه کولو او یو ثلث به یې مصرفولو یعنی یو نېک عمل یې دا وو او بېل نېک عمل یې د مور خدمت وو پوره معلومات یې هملته دي.

د خامو غوښو صدقه کول

د مشکوة شریف په (۵۷۳ص) کې دې عائشې صدیقې رضی الله عنها څخه روایت دی : نبی کریم صلی الله علیه وسلم به ډېر کرته یو پسه ذبح کولو او د بي بي خديجې رضی الله عنها خپلوانوته به یې صدقه او خیرات ورلېږلو ، داپسه به یې ټوټه ټوټه کړې ، دا خیرات به نبی کریم صلی الله علیه وسلم په بي بي خديجه رضی الله عنها پسې هر وخت د دې له مرگ څخه وروسته کولو ، د خامو غوښو خیرات ډېر ثواب لري او په دغه حدیث کې ذکر دي : نبی کریم صلی الله علیه وسلم به د بي بي خديجې رضی الله عنها ډېر صفتونه کول چې ډېره روژه داره او لمونځ گزاره وه ، نو بي بي عائشه رضی الله عنها وايي : ما نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته ویل : داسې صفتونه یې کوي لکه په دنیا کې چې بله بسځه نه وي نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم به د هغې

ډېرې نېکې بيانولې. متفق عليه يعني دا حديث امام بخاري او امام مسلم دواړو روايت کړی دی.

د قبر په سر پخې خبنتې اېښودل

که څوک سر بېره په ظاهر د قبر پخې خبنتې اېږدي د دې لپاره چې دا قبر راته معلوم وي جائز دی او د لحد بندولو لپاره بيا مکروه دی. (مجموعه الفتاوى على هامش خلاصة الفتاوى ۱ ج ، ۱۹۴ ص)

په قبر کې د مړي اېښودل

مولانا عبدالحي لکنوي (رح) وايي: په قبر کې مړی په بني اړخ اېښودل ، مخ او سينه يې قبلې ته کول واجب دي همدا خبره صاحب د درمختار هم کړېده او همدا صحيح ده ، صاحب د نهر فايق شرح کنز دقائق او بحر رائق لفظ د ښيغې ذکر کړی چې د وجوب په طرف اشاره ده. (مجموعه الفتاوى على هامش خلاصة الفتاوى ۱ ج ، ۲۰۰ ص).

د مړي په ځای کې طعام پخول

په کوم مکان (ځای) کې چې څوک مړه شوي وي په هغه ځای کې چې همېشه خوراک پخېږي نو معمولي طعام (خوراک) پخول جائز دي. (مجموعه الفتاوى على هامش خلاصة الفتاوى ۱ ج ، ۱۹۹ ص).

اول د چاپه قبر ډېوې گر ځېدلې دي؟

د مشکوة شريف په (۵۴۵ ص) ، ابوداود کې ذکر دي: د نجاشي بادشاه په قبر نور او ډېوې ليدل کېدې دا ځکه چې د حضرت محمد ص اصحابو او مسلمانانو ته يې په ډېرو سختو شپو او ورځو کې پناه ورکړه او په لوی اخلاص

سره يې الله جل جلاله اېمان نصيب کړ ، بيا د نبي کریم ص په ژوند وفات شو او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم يې غائبانه جنازه وکړله.

رفع العذاب عن المؤمن والكافر يوم الجمعة ورمضان

علامه شامي صاحب په رد المحتار (ج ۱ ، ۶۱۰ص) کې ويلې : اهل السنة والجماعة وايي: عذاب القبر و سوال نکير و منکر و ضغطة القبر حق للكافر والمؤمن العاصي. بيا يې ويلې د کافر او مسلمان څخه د قبر عذاب د جمعي د ورځې او رمضان د مياشتې په برکت سره پورته کېږي ، مگر د کافر عذاب په نورو ورځو کې تر قيامته پورې دوام کوي. البته کوم رد المحتار ته چې زه حواله ورکوم مکتبه حبيبيه چاپ دی ځکه چې په مکتبه کې په صفحو کې فرق راځي.

د اسماعيل عليه السلام قبر تحت الميزاب

د حجر الاسود او زمزم د کوهي په مابين کې د انبياوو عليهم السلام (۷۰) قبرونه دي او د اسماعيل عليه السلام قبر د کعبې شريفې د ناوې (لودانې) لاندې دی.

په فتاوی تنقيح حامديه او د آخري هدايي په (۵۷۳ ص) (۵) حاشيه کې ذکر شوي دي ، د کوسج چې مور او تاسو ورته (کوسه) وايو يعني د ږيري نه درلودونکی ، (۲۸) غابونه لري.

ما په يو کتاب کې ليدلې چې لېوني ته پرنجی (عطسه) نه ورځي ځکه چې پرنجی د صحت يا سريتوب علامه ده.

که یقظان یعنی وینس سړي په قهقه سره وخنډل او دس ماتوي که داسې صورت پېښ شي د مثال په ډول چاته په ولاړه خوب ورغی او په دې حالت کې قهقهه خندا ورڅخه وشي او دس یې نه ماتېږي خو لمونځ یې باطل شو او بېرته به سلام گرزوي ، بیا به نیت وکړي. همدارنگه که په جنازه کې وخاندي او دس یې نه ماتېږي خو لمونځ یې باطلېږي. (طحاوي ۷۳-۷۳ص).

که یو مریض د استنجا وهلو څخه عاجز شو او داسې څوک هم نه وو چې د دغه سړي جماع ورسره روا وه ، یعنی که داسې کس موجود وي لکه د مېړه لپاره ښځه ، نو بیا خو ښځه خپل مېړه ته استنجاه ور وهلی شي ، خلاصه که داسې څوک هم موجود نه وي نو استنجاه ورڅخه ساقطه ده. (طحاوي ۳۸ص). او د همدې کتاب په (۹۱ص) کې د مریض په اړه داسې تفصیل دی: مریض په څلور (۴) قسمه دی: اول هغه دی چې د اوبو استعمال ، حرکات او ښورېدل ورته ضرر رسوي. دوهم هغه دی چې ضررنه ورته رسوي خو په استعمال یې قادر نه وي ، په دې قسم کې بیا تفصیل داسې دی چې یابه دغه مریض داسې څوک لري چې او دس وروکړي لکه زوی او غیره او یابه یې نه لري نو که یې نه لرلو په دې صورت کې تیمم ورته روا دی اتفاقاً ، دریم که څوک یې لرل چې اودس وروکړي ، داسې څوک چې د مریض اطاعت پرې لازم وي لکه: زوی ، مریې او مزدور نو په دې کې مشائخو اختلاف کړی او د مشائخو په قول د امام اعظم رحمه الله څخه مختلف روایات راغلي ، یاکه څوک وو خو بې له پیسو څخه یې اودس نه ورکولو نو تیمم ورته روا دی د امام صاحب په مذهب که پیسې لږ وي او که ډېرې ، او یاران وایي چې تیمم نه دی روا مگر په هغه صورت کې ورته روا دی چې دغه مزدوري فاحشه یعنی ډېره زیاته وه ، څلورم قسم هغه مریض چې نه په اوداسه قادر وي او نه په تیمم نه په خپله او نه د بل چا په

واسطه نو امام صاحب وايي ، لمونځ د نه کوي ترڅو چې په يو شي قادر شوی نه وي يا په لمانځه او يا هم په تيمم باندې ، ابو يوسف رحمه الله وايي تشبيه بالمصلين : کوي او بيا به يې وروسته راگزوي دا خبره مخکې په بل بحث کې په تفصيل سر ذکر شوې ده ، صاحب د بحر الرائق وايي : يو د زوجينو څخه يعني مېړه او ښځې ته نه دي واجب دې مرض په حال کې اودس ورکول يو بل ته يعني ضروري نه دي پرې نو په حال د مرض کې مريضه ښځه يا مريض مېړه يو د بل په قادر والي قادر په اوداسه نه بلل کېږي او د طحطاوي د کتاب مصنف چې د دخانيې کتاب حواله يې د استنجا په مسئله ورکړې اختلاف ته اشاره وکړه ، خو آخره خبره د بحر رائق قوي معلومېږي. (طحطاوي ، ٩١ ص)

زيارة القبور للرجال والنساء جائز

دې نارينه وو لپاره خو د قبرونو په زيارت کولو کې څه مشکل نشته بلکې په احاديثو کې شته او سنت دي ، علامه طحطاوي صاحب وايي : علامه عيني په شرح دې صحيح بخاري کې وايي : اصح خبره داده چې دې ښځو لپاره زيارت القبور جائز دی ځکه چې بي بي فاطمه رضي الله عنها به دې حضرت حمزه رضي الله عنه دې قبر زيارت ته دې هرې جمعې په ورځ ورتلله او حضرت بي بي عائشه رضي الله عنها به دې خپل ورو عبدالرحمن دې قبر زيارت ته ورتلله. همدارنگه فاتحي او تعزيې ته دې ځوانې ښځې تلل جائز نه دي (طحطاوي ١٠٥ ص).

مسلمانانو وروڼو همدغه علامه عيني وييلي دي : په اوس زمانه کې چې دې فتنو زمانه ده او اهل دې زمانې ، وسايل دې عكاسي يعني خصوصاً دغه زمونږ اوس دې مبايلونو په زمانه کې ښځو ته خصوصاً د ځوانو ښځو لپاره زيارتونو ته تلل مکروه څه بلکې حرام دي. لکه همدغه مسئله ده چې دې ښځو

تلل مسجدونو ته قدوري هم مکروه گنلي دي ، ردالمحتار هم وايي علامه عيني خپلي خصوصاً دې مصرزنانه بنودلې دي. مسلمانانو په اصل کې يې تلل روا دي خو لکه څنگه چې مخکې وويل شول نه دې ځي ، که چېرې ټول شرايط موجود وي لکه : حجاب او يا نارينه خپل محرم څوک ورسره وي تللی شي خو لکن دغه دې اوسنيو بنځو تلل خو بېخي مکروه دي. (طحطاوي ۵۱۲ص ، رد المحتار ۶۵۸ص).

و عن علي رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال : من مر على المقابر فقراء قل هو الله احد احدى عشرة مرة ثم وهب ثوابها اجرها للاموات أعطي من الاجر بعدد الاموات. (رواه الدار قطني)

حضرت علي رضي الله عنه روايت كړي : نبي كريم صلى الله عليه وسلم وويل : څوك چې په قبرونو تېرېږي (۱۱) يوولس ځلې سورة اخلاص دې تلاوت كړي او ثواب يې دې مړو ته وېښي (هبه) يې دې كړي الله جل جلاله به د مړو دې شمېر په اندازه اجر او ثوابونه وركړي چې هر څومره مړو ته يې چې دا ثواب وربښلی وي نو بايد دې مؤمنينو ټول مړي ياد كړل شي ترڅو د موهوب لهم ثواب زيات شي يعني دې ويونكي ثواب به زيات شي. بعضې علماء وايي : الله جل جلاله به د موحدينو دې شمېر په اندازه دې (آدم) عليه السلام څخه تر دغه وخته پورې دې دې ټولو په اندازه اجر و نه او ثوابونه وركړي دغه ويونكي ته چې يوولس (۱۱) ځلې يې سورة اخلاص ويلى او ثواب يې مؤمنينو مړو ته سپارلى دى. بعضې علماء وايي : دغه ويونكي ته به الله جل جلاله دې ټولو انسانانو دې شمېر په اندازه هغه كه كافر وي او كه مؤمن وي دې آدم عليه السلام دې وخت څخه تر دې وخته پورې په دوامه اندازه نېكې وركړي د يادونې وړده چې دغه ويونكي ته به په دغه شمېر او اندازه سره ثواب وركړي ، دې الله جل جلاله دې رحمت واسعه سره

همدغه قول مناسب دی نو ورونو مسلمانانو کله چې هديرې ته تللی اول داسې سلام اچوی السلام عليكم يا اهل القبور يغفرالله لكم انتم سلفنا ونحن بكم للاحقون . بيا درود ووايي او يوولس (۱۱) خله سورة اخلاص ووايي په آخر کې بيا درود ووايي او ثواب يې ټولو مرو ته وبنسې . (طحطاوي ، ۱۴ص)

کله چې جنازه دې قبر په غاړه کېښودل شي نو خلک بايد څه وکړي

قدر منو مسلمانانو چهارپايي دې جنازې چې هديرې (جرگې) ته يوړل شي او دې قبر په غاړه کېښودل شي پس له دې بايد خلک کښېني او ونه درېږي يوازې هغه کسان چې کار کوي ياتيريه (ډبره) را اخلي او يا بل ضروري کار کوي درېدلای شي مسلمانانو ورونو دغه مسئله يې په ردالمحتار کې ډبره ښه واضح کړېده او بدائع ته يې حواله ورکړېده چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به اول په قبر ولاړ وو ترڅو به چې مړی په قبر کې اېښودل کېده . يوه يهودي وويل : مور به هم همداسې کول نو رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه وو ته وويل : مخالفت وکړی له يهودو سره او وروسته له دې چې جنازه اېښودل کېده نو تاسې کښېني گرانو مسلمانانو دا کار مکروه تحريمي دی داخو پرېږدی اوس ټول خلک ولاړوي . (ردالمحتار ج ، ۵۸ص) .

کوم بادشاه (حاکم) چې قرآن او شريعت نه نافذوي

په ابن ماجه کې حديث شريف دی : واذا لم تحکم ائمتهم بكتاب الله الاجعل الله بأسهم بينهم . عبدالله ابن عمر رضی الله عنه روايت کړی دی : هرکله چې د مسلمانانو حاکمانو قرآن نه نافذولو نو الله جل جلاله به داسزا او عذاب ورکړي چې دوی به په خپل مابين کې په جنگونو سره مبتلاکړي دغه وجه ده چې الله جل جلاله په اسلامي نړی کې خپل عذاب نازل کړی دی تاسو وگوری مسلمانانو نن

ورخ څه نه دي روان په دې ملک کې د اسلامي نړۍ حاکمان بايد بين الملل ته په ابتدا کې يا اوس کفري نړۍ ته قناعت ورکړي چې موږ مسلمانان خپل قرآن او شريعت لرو موږ نشي مجبورولی ځکه موږ ته زموږ په شريعت کې د ژوند اصول او مسائل د ژوند د هر اړخ د پاره موجود دي نو زموږ شريعت وايي :
 بنځه او نارينه گډ (يوځای) تعليم نه شي کولای محترمو مسلمانانو د بنځې تعليم ته که عصري دی که اسلامي خصوصاً طب ته اشد ضرورت دی او پرې مکلف يو چې بنځه طبقه مو دين زده کړي ډاکټري زده کړي ولې د اسلامي حکومت د مسئوليت دی چې ټوله اداره يې جدا کړي. مثلاً دولت کولای شي چې بنځواو نارينه ووت ته جدا جدا وزارتونو ، رياستونو ، پوهنتونونو جوړ کړي يا د مثال په طور سره که چېرې اقتصاد ضعيفه وي نو په اسلامي حجاب ملبس دوه ټايمه مکاتب او پوهنتونونه د ووايي (سهار تر دوولسو بجو نارينه او وروسته له دوولسو د زنانه درسونه ووايي) ولې د افسوس زمانه ده دا هېڅ امکان نه لري ورخ اوبو وړی دی په دې خبرو پورې د کفري آزاد ژوند خو بنوونکي خاندي او اسلامي حاکمانو په کفري نړۍ باندې يوه اسلامي ماده نه ده منلې او نه يې پرې منلی شي او په مسلمانانو يې هرڅه منلي مسلمانانو متوجه شی بنځه چې د جماعت په لمانځه کې د سړي په بغل ودرېږي او امام يې نيت کړی وي لمونځ فاسدېږي ، آذان يې مکروه او ناجائز دی خو په يوه مېز سره کښېناستلی شي اوس خو علما تحريفونه کوي د آيتونو او احاديثو داسې معنی گانې کوي چې هغه د احاديثو شارحينو نه وي کړې اوس داسې ژوند دی چې موږ دين د خپل ژوند په باره د ځان تابع بولو او حال دا چې موږ بايد د دين تابع و اوسو ، وروڼو بيا درته وایم دين ، شريعت او قرآن الله جل جلاله پوره او کامل رالېږلي دي او د ژوند ټول اړخونه په کښې تشرېح شوي دي دا مسائل په

تفاسيرو د قرانکريم فقه حنفي او احاديثو کي پوره تشریح شوي دي چې زنانه او نارينه په کوم شکل او په کومو اصولو تعليم وکړي د کومو اصولو په چوکاټ کي ، مور علماء وايو چې هرڅه دي دې شريعت په چوکاټ کي وشي خو افسوس دغه پته به په قيامت کي لگېږي چې اسلام څنگه نافذ وو .

رَش الْمَاءِ عَلَى الْقَبْرِ

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روايت دی : حضرت محمد صلی الله عليه وسلم

به د حضرت بلال بن رباح رضی الله عنه په قبر باندې په لاسونو او به اچولې د قبر مبارک د سرڅخه د پښو و طرف ته .

د جعفر بن محمد او هغه يې د پلار څخه روايت کړی دی : نبي کریم صلی

الله عليه وسلم د خپل زوی ابراهيم په قبر او به وپاشلې ، وړې وړې سپينې شگې يې پرې واچولې او درې لپې خاورې يې د قبر څارا ته چې خاورې يې وړ اړولې وړ واچولې نو مور به درې بېله (بېلچې) خاورې استحباباً وراچوو فقها وايي په اول بېل به دغه الفاظ وايي : مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ او په بل بېل به دغه الفاظ وايي وَفِيهَا نَعِيدُكُمْ او په دريم بېل به وايي وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى . د مراقي الفلاح او درمختار مصنفين وايي ولا بأس برش الماء على القبر لكن علامه شامي صاحب او علامه طحطاوي صاحب وايي : ينبغي يعني ضرور ده مستحب دی رش الماء على القبر په دې کي ډېر حکمتونه دي چې علماوو بيان کړي دي نو مسلمانانو وروڼو او به هديرې ته ډېرې وړې او په قبرونو يې اچوی په هغه قبرونو باندې چې نوي او تازه وي .

تدوای کول په خو قسمه دي

عن ابي هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما انزل الله داء الا انزل الله له شفاء. (رواه البخاري)

قدرمنو مسلمانانو د حديث شريف معنى داده : حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وويل : الله جل جلاله هېڅ مرض نه دی پيدا کړی مگر د هغه لپاره يې دوا پيدا کړې ده. د حضرت جابر رضى الله عنه څخه روايت دی : الله جل جلاله هېڅ مرض نه دی پيدا کړی مگر الله جل جلاله دوا ورته پيدا کړې ده کله چې دوا ورته ورسېږي نو مريض باذن الله جوړ شي (د الله جل جلاله په اجازه سره) يعنې يو خو دوا الله جل جلاله پيدا کړې ده او بيا چې شفا ورباندې مرتبه ده هغه هم الله جل جلاله ورکوي. رواه مسلم قدرمنو د احاديثو په کتابونو کې ډېر احاديث موجود دي او دغه يو دراز او طويل بحث دی چې د مشکوة شريف (۳۸۷ص) باندې کتاب الطب والرقى په دې کتاب کې هغه احاديث دي چې د طب دمونو او تعويدونو په باره کې راغلي دي. عجيبه خوداده ، الله جل جلاله د مچ په يوه وزر کې د مرض ميکروب او په بل وزر کې ورته دوا پيدا کړې ده. (مشکوة شريف ۳۶۰ص) نو نبی کریم صلى الله عليه وسلم وايي کله چې مچ د څښلو په شيانو کې لکه : اوبو او شيدو کې واقع شي نو مچ هغه د مرض وزر مخکې په کې غوټه کوي او هغه بل وزر پورته نيسي نو تاسو ټول ورغوټه کړی وروسته مچ وغور ځوی او بيایې وڅښی. البته که چېرې په گرمو اوبو او يا گرم چايو کې وو بيایې مه څښی.

که چېرې د نصف څخه زيات بدن پيداشي اگر که بې له سر څخه وي

که چېرې له نصف څخه زيات بدن پيداشي اگر که بې له سر څخه وي نو غسل به هم ورکوي او د جنازې لمونځ به هم پرې کوي او همدارنگه که چېرې

نصف سره له سره وو بيا به هم په دغه مړي د جنازې لمونځ هم کوي او غسل به هم ورکوي او که چېرې بې له سره څخه نصف وو نو بيا به نه غسل ورکوي او نه به د جنازې لمونځ پرې کوي.

که چا په ژوند باندې د ځان لپاره قبر وکيندلو او تيار يې کړ نو باک نه لري يعنې پروا نه لري لکه عمر بن عبدالعزيز و الربيع بن خثعم او ياپه وروستيو وختونو کې لکه علامه شامي صاحب چې تيار کړی وو له ابوبکر رضی الله عنه څخه روايت دی : ابوبکر رضی الله عنه يو کس وليد چې کلنگ يې اخیستی وو او د ځان لپاره يې قبر تيارولو نو ابوبکر رضی الله عنه ورته وويل د ځان لپاره د قبر مه تياروه ځکه ځان د قبر لپاره تيار کړه يعنې نصيحت يې ورته وکړ چې قبر نېک اعمال غواړي نېک اعمال بايد وکړو. (طحطاوي ، ۵۰۸ ص)

په قبر کې چې مړی ور کښته کوي نو بايد قبر ته طاق نفر ورکوزشي او مراقي الفلاح عالم ويلي دي طاق نفر سنت دي که جفت وي هم فرق نه کوي ځکه د نبي کریم صلی الله عليه وسلم د کوزولو لپاره هم څلور کسان کوز شوي وو چې علي رضی الله عنه ، عباس رضی الله عنه و ابنه فضل په څلورم کې اختلاف دی بعضو صهيب ، مغیره ، ابورافع او بعضو صالح بنودلی دی. (طحطاوي ۵۰۲ ص)

د بعضو پوښتنو کول گناه ده!

وعن معاويه رضی الله عنه انه قال نهی رسول الله صلی الله عليه وسلم عن الأغلوطات. رواه ابوداود. په ذکر شوي حديث کې نبي عليه السلام د داسې پوښتنو څخه منع کړېده چې علما په غلطی کې واقع کړو لکه چيستانه او معمی گانې مولانا علي قاري صاحب په مرقات شرح مشکوة شريف کې وايي چې دا نهې تحريمي ده او دا له دريو وجهو حرام دي يو دا چې دا ايذا

(ضرر رسول) دي مسلمان ته او ضرر رسول مسلمان ته حرام دي بل په دې چې دا اظهار د فضيلة د سوال کوونکي دی په مسؤل باندې بل دا چې دا سبب د فتنې او عداوت گرځي داسې پوښتنه کول گناه ده او که یو څوک داسې سخته پوښتنه په ذکر شوو شرایطو او نیتونو سره وکړي او بل نفر د ده په جزأ کې داسې سخت سوال وکړي دا دوهم گناهگار نه دی بنا په دې آیت : فَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا او یو مثال یې د داسې پوښتنې بیان کړی چې د هارون الرشید باد شاه په حضور کې د امام شافعي (رح) څخه سختې پوښتنې وشوې او ده ډېر تېز جوابونه ورکړل په آخر کې یوه ډېره سخته پوښتنه ترې وشوه چې هغه یې حل نه کړه او حیران پاتې شو نو د هغې پوښتنې صورت ته هارون الرشید اشاره وکړه او جوړه یې کړه پوښتنه داسې وشوه چې یو سړی مړشو (۶۰۰) دراهم ترې پاتې شول د دغه سړي خور ته یو درهم رسېدلی داڅنگه مسئله ده او نور ورته څوک دي دا مسئله څنگه جوړېږي د دې مسئلې د حل څخه عاجز شو چې بیا هارون الرشید هغه مسئله داسې حل کړه (ام ، زوجة ، اثنا عشر اَخا ۱۲ ، اخت ، بنتین ۲) خلاصه مسلمانانو که علمایي ، طالبان یی او یاهم عام مسلمانان یی د داسې سوالونو د کولوڅخه چې په هغه کې معمی گانې او یا چیستانونه وي ډډه وکړي ځکه چې د مسلمانانو درول ، سپکول ، د ځان پورته بلل اظهار کول دا حرام دي. لکه یو بل حدیث هم په مشکوة شریف کې راغلی : من طلب العلم لیجاری بها العلمأ نو نبي علیه السلام د داسې علم څخه منع کړې ده یعني چې بیابه مقابلې کوم له نورو علماوو سره ذکر شوی بیان په مرقات (۱ ج ، ۴۵۹ ص) کې ذکر شوی دی.

د نوارو ، سگرېټو او چلم حکم

علامه شامي رحمه الله د چلم ، نوارو او سگرېټ په هکله خپل حکم داسې کړی دی : د اشیان مباح دي او شرعاً مکروه نه دي مکروه طبعي دي خو سپری پرې گنهگارېږي نه. البته په مسجد کې يې کول د اوږې او پياز حکم لري يعنې بدبويي ده همدارنگه د قرائت په وخت کې هم گناه ده او د توک دانی اېښودل په مسجد کې گناه او مسلمانانو ته ضرر دی ، شريعت هم د ضرر رسولو څخه منع کړې ده او د مساجدو په پاکوالي يې حکم کړی. خو روژه پرې ماتېږي حتی بعضو علماوو د کفارې لازمېدو خبره کړېده (فتاوی دارالعلوم دېوبند). خلاصه : د اسلام علماوو درې قوله ويلي دي (حرام ، مکروه ، مباح) او هرچاچې په کې کتابونه ليکلي دي مباح دي که څوک پوره تفصيل غواړي نو د (ردالمحتار ۵ ج ، ۳۲۶ ص) دې وگوري.

حکم شرب الدخان (د سگرېټو او چلم څکولو حکم)

مخکې په دې خبره باندې بيان ليکل شوی دی ، افتي ائمه الاعلام بحرمة شرب الدخان المشهور فهل يجب علينا تقليد هم و افتاء الناس بحرمتهم ام لا فلنبين لك ما يزيل غريب الشك عن حق اليقين بعد تمهيد ما حققه أئمة أصول الدين قال شارح منهاج الوصول الى علم الاصول للامام ابي عبد الله بن ابي القاسم على بن عمر البيضاوي و يجوز الافتاء للمجتهدين بلا خلاف وكذا المقلد المجتهد و اختلف في جواز تقليد الميت المجتهد فذهب الاكثرون الا انه لم يجز والمختار عند الامام والقاضي البيضاوي الجواز و استدل الامام عليه في المحصول بانعقاد الاجماع على جواز العمل بهذا النوع من الفتوى اذ ليس في زمانه مجتهدا آه وكلام الامام صريح في انه لم يكن في زمانه

مجتهد فكيف زماننا الآن شروط الاجتهاد لاتكاد تجد توجه لهواء لاء الائمه الذين افتوا بتجريم التباك ان كان فتوا هم عن اجتهاد حتى يجب علينا تقليد هم فاجتهاد هم ليس بثابت واما عن مجتهد ثبت افتاؤه فى الكتب فهو ايضا كذا لك اذ لم يرد فى كتاب ولم ينقلوا عن دفتر فى افتائهم ما يدل على حرمة فكيف ساغ لهم الفتوى وكيف يجب علينا تقلدهم والحق فى افتاء التحليل والتحریم فى هذا الزمان التمسك بالاصلين اللذين ذكرهما البيضاوي فى الاصول ووصفهما بانهمانا فعان فى الشرع الاول ان الاصل فى المنافع الاباحة والماء خذ الشرعي الايات ثلاث الاولى قوله تعالى خلق لكم ما فى الارض جميعا واللام للنفع فتدل على ان الانتفاع بالمنتفع به ما ذون شرعا وهو المطلوب الثانية قوله تعالى قل من حرم زينة الله التى اخرج لعباده والزينة تدل على الانتفاع الثالثة قوله تعالى : احل لكم الطيبات والمراد بالطيبات المستطابات طبعا و ذلك يقتضي حل المنافع باسرها، والاصل الثانى ان فى المضار التحريم والمنفع لقوله عليه السلام لا ضرر ولا ضرار فى الاسلام وايضا ضبط اهل الفقه حرمة تناول اما بالاسكار كالبنج واما بالاضرار بالبدن كالتراب والترىاق او بالاستقذار كالمخاط والبزاق وهذا كله فيما كان طاهرا، و بالجمله ان ثبت فى هذا الدخان اضرار صرف خال عن المنافع فيجوز الافتاء بتحريمه وان لم يثبت انتفاعه فالاصل حله مع ان فى الافتاء بحله دفع الحرج عن المسلمين فان اكثرهم مبتلون بتناوله مع ان تحليله ايسر من تحريمه وما خَيْرَ رسول الله صلى الله عليه وسلم بين امرين الا اختار ايسرهما و اما كونه بدعة فلا ضرر فانه بدعة فى تناول لا فى الدين فاثبات حرمة امر عسير لا يكاد يوجد له نصير نعم لو اضر بعض الطبائع فعليه حرام ولو نفع ببعض وقصد به التداوي فهو مرغوب ولو لم ينفع ولم يضر. دا د علامه شامى

رحمه الله تحقیقات دي د سگریټو چلم یعنی دود خکل (خکول) ، علامه شامي صاحب د دې شیانو خکول حرام ونه گرزول او دا یې په آخر کې وویل چې د دغه شیانو حرام گرزول په شرعي دلائلو سره ډېره سخته خبره ده که څوک پوره دلائل غواړي ملتقط د مولوي عبدالستار بلوچستاني چې زما استاد هم دی دې هغه کتاب وگوری او د ډېرو کتابونو حوالې په کې ذکر دي. (فتاوی تنقیح الحامدیه لعلامه شامي رحمه الله ، مکتبه امداد یه ۲ ج ، ۳۶۶ ص)

د غابښ ډکول

د غابښ ډکول ، پوښ کول د ضرورت په اساس چې کله غابښ معیوب وي جائز او مباح دی اودس او غسل یې دواړه کېږي. (کفایة المفتي ۲ ج ، ۲۶۲ ص)

د ښځو د وېښتو د غوڅولو حکم

په درمختار او ردالمختار کې راغلي دي : وفي المجتبى قطعت شعر رأسها أئمتٌ ولعنتٌ معنى : که ښځې د سر وېښته قطع کړل نو گنهگاره شوه او د الله ج لعنت پرې شوی نو مسئله داده د ښځې د سر د وېښتو قطع کول حرام دي او هغه حدیث چې د مسلم په (۱ ج ، ۱۴۸ ص) کې راغلي دی وکان ازواج النبیس یاخذن من رأو سهن حتی تکون کالوفره. نو امام نووي وایي چې د دې څخه معلومېږي چې ښځه وېښته د سر قطع کولای شي. محترمو مسلمانانو امام نووي زموږ د مذهب عالم نه دی او زموږ د مذهب عالم علامه شبیر احمد عثمانی په فتح الملهم شرح صحیح مسلم کې په (۱ ج ، ۴۷۲ ص) کې داسې بیان کړی یعنی د دې حدیث معنی یې داسې بیان کړې ده : وې ازواج یعنی بیبانی عقد یعنی جمع او راټولول به یې وېښته د سر شا طرف ته چې داسې به

شوي لکه وفره خونې (چې د غوربو څخه يې تجاوز نه وي کړی) او د دې لپاره چې ضفائر يعني کوڅی به يې نه کولې لکه چې زړو يا کونډو بنځو به کولې ، او بله فايده د دې راتولولو څخه داوه چې اکثره وخت چې وپښته په شا پراته وي دې بنځې نو کېدای شي چې لاندې ځای وچ پاتې شي. نو د دې حديث مطلب قطع کول نه دي بلکه په سر راتولول شاطرف ته دي. محترمو مسلمانانو خپلې بنځې د سر د وپښتو د غوڅولو څخه پس د مراهق په توبه منع کړی. (ردالمحتار ۵ ج ، ۲۶۱ ص او الاشباه والنظائر ۳ ج ، ۳۸۱ ص او امداد الفتاوی ج ۴ ، ۲۲۸ ص ، مجموعة الفتاوی)

کوم شيان نجس دي

بول الخفاش و خروّه طاهر لايفسدالماء و لاينجس الثوب ، خفاش) شوپرک ، آسمان څکلکی) د خفاش متيازې نجسې نه دي نه اوبه فاسدوي او جامه نه نجسه وي . (حاشيه طحطاوي ۳۰ ص) ، (بحررائق ۱۷، ۱۲ ص) ، نفع المفتي ۱۷ ص).

فاقدالظهورين (چې نه اوبه وي او نه خاوره) ياقائما د خاورې چې څوک تيمم پرې ووهي نو امام ابو حنيفه رحمه الله وايي چې لمونځ کول ورته حرام دي او چې کله قادر شو نو د لمونځ به بيا قضا راگرځوي. او امام ابويوسف رحمه الله او امام احمد رحمه الله وايي چې تشابه با المصلي به کوي يعني ظاهري به ځان د لمونځ کوونکي سره مشابه کوي او بيا به يې قضا راوړي او فتوی په قول د امام ابويوسف او امام محمد رحمه الله عليهما ده. (نفع المفتي والسائل ۲۳ ص). په درمختار کې وايي: امام ابو حنيفه رحمه الله بېرته د ابويوسف او امام احمد رحمه الله عليهما قول ته رجوع کړې ده او وجوبا به دا لمونځ د تشبه په رقم کوي ،

قرائت به نه وايي او نيت به نه کوي يعني محض ظاهري لمونځ به کوي نه حقيقي. (ردالمحتار ج ۱ ص ۱۸۵ مکتبه حبيبيه). تحقيق لفظ الزردج (عصفر) اي «گل زرد» په دې باندې جامې رنگېږي لکه زعفران (کما فی الکبيري ص ۸۶) ويجوز التوضي بالماء المخلوط به الزردج حکمه حکم زعفران اذا لم يغلب علي الماء معنى: د دې معنى زردج ده چې په اوبو گډې شي او دس پرې روا دی ترڅو په اوبو غالب نه وي او په گازرو يې معنى غلظه ده او هغه اوبه چې د گازرو څخه ايستلې شوې وي او دس پرې ناروا دی او گازرو يا زردکو ته په عربي کې الْجَزْرُ وايي. (هدايه ۴۰ ص حاشيه، شيخ الحديث مولوي عبدالعلي دپوندي). په منيه کتاب کې مسئله ذکر شوې ده چې په شيدو سره د نجاست حقيقي پاکوالی جائز دی مگر امام حلي په الکبيري کتاب کې ويلي دي: په شيدو باندې د نجاست پاکوالی نه راځي همدارنگه په نورو کتابونو لکه کفايه، کافي او نورو کتابونو دا مسئله ذکر کړېده. (الکبيري ص ۸۹). د کوترې پليتي طاهره ده نه جامه پليتوي او نه اوبه او لمونځ هم ورسره کېږي يعني څه شی نه نجس کوي او طاوس هم د کوترې په حکم کې دی د دې په پليتي سره هم نه جامه مردارېږي او نه اوبه او کله چې جامې ته ورسېږي نو لمونځ ورسره کېږي. (نفع المفتي والسائل ۱۸ ص حاشيه جديد على الهدايه مولوي عبدالعلي دپوندي).

ورڼه خوړل

أَوَّلُ مَا يَحَلِبُ مِنَ الْحَيَوَانَ بَعْدَ الْوَلَادَةِ لِبَأْفَلِهِ مَعْنَى وَرْءِهِ

د هر هغه حيوان چې غوښه حلاله وي ورڼه يې هم حلال دي په ترمذي شريف (ج ۲، ص ۱۰۰) کې په حديث سره ثابته شوې ده چې نبي کریم ﷺ

وسلم ته راوړل شوي دي. فتاوی واحدی. خو بعضې علما یې مکروه تحریمی بولي : وکره تحریم اللبنة النازل من الحيوان عقيب الولادة ما اشتد بالطبخ لانه مخلوط بالدم. نهاییه شرح هدیاه جامع الفوائد (۶۰۷ص) نو دا اول قول قوي دی حکه حدیث په کې موجود دی او اعتبار د دلیل قوت ته دی.

اول وباء مرض په اسلام کې

د مشکوة شریف په (۶) حاشیه کې چې د مرقات شرح مشکوة شریف خخه ده داسې بیان شوی: د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په زمانه کې په عمواس کې چې د بیت المقدس یوه قریه ده داسې طاعون ولگېدی چې په درې ورځو کې یې اويا زره (۷۰۰۰۰) کسان مړه کړل چې ډېر صحابه کرام هم په کې شامل وو لکه حضرت ابو عبیده ابن الجراح رضی الله عنه او په دغه ځای کې د مسلمانانو عسکروو. مشکوة شریف (۴۶۶ص).

د ډېر عمر واله کسانو په هکله معلومات

د مشکوة شریف په اسماء الرجال کې او د مرقات شرح د مشکوة شریف په الاکمال في اسماء الرجال کې داسې راغلي دي : د سلمان فارسي رضی الله عنه چې مشهور صحابي دی عمر (۳۵۰) کاله وو او په بل روایت کې علما وايي (۲۵۰) کاله عمر یې درلود خو صحیح خبره همدا د (۲۵۰) کلونو قول دی. دې تعجب خبره داده چې په ډېره وروستی زمانه کې چې د محمود حسن دېو بندي زمانه ده دغه عالم په خپل تفسیر کې چې پښتو او دري ته ترجمه شوی دی او په کابلي تفسیر سره مشهور دی یعنی د افغانستان علماوو ترجمه کړی د کهف سورة په (۲۵) نمبر آیت او (۱ ج ، ۱۶۹۵ص) کې لیکلي دي : د هندوستان په زېشوان علاقه کې یوسړی دی (۲۵۲) دوه سوه دوپنځوس کاله عمر لري او د

خلور ويشتمې (۲۴) بنځې سره ژوند کوي. داخو واضح خبره ده چې مخکې پيغمبرانو ته الله جل جلاله زيات عمرونه ورکړي وو لکه د نوح عليه السلام عمر چې په قرانکريم کې ذکر شوی دی ولې پس له دغه حديث شريف نه چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم وايي زما د امت اکثره عمرونه به (۶۰ - ۷۰) کلونو ترمنځ وي او کم کسان کېدای شي چې زيات عمر ولري او دمحمود حسن د وفات تاريخ د (۱۳۳۹ ق ، کال د ربيع الاول ۱۸ نېټه ده) .

وړو اولادونو ته ريحان او اولاد ته ثمرات ويل

په سورة بقره کې د وَالثَّمَرَاتِ څخه مراد اولاد دی او په وَلَتَبْلُوَنَكُمْ آيْت کې الله جل جلاله فرمايي : زه په خپلو بنده گانو باندې دارنگه ابتلاگانې کوم چې هغه په دغه آيت کې ذکر شوې دي او په همدغه آيت کې د وَالثَّمَرَاتِ لفظ هم دی چې علماوو د دې لفظ څخه اولاد مراد کړی چې د ترمذي شريف حديث يې په تفسير کې راوړی دی ، د تفسير بيضاوي په حاشيه کې يې داسې ذکر کړي دي : کله چې ملائکې د يو چا د اولادې (د زړه د ثمرې) روح قبض کړي او الله جل جلاله ته ورشي الله جل جلاله ورته وايي : اې ملائکو! زما د بنده د زړه له ثمرې څخه چې اولاد يې دی روح مو قبض کړ دوی ورته وايي : هو بيا الله جل جلاله ورته وايي : څه حال يې وو که يې ويلي وو چې : الحمد لله ، انا لله وانا اليه راجعون نو الله جل جلاله ورته وايي : اُبْنُوا لَهُ بَتِيَا فِى الْجَنَّةِ وَ يُسَمُّونَ بَيْتَ الْحَمْدِ . ژباړه : اې ملائکو! په جنت کې ورته مانې بناکړی چې د بيت الحمد په نوم سره به يادېږي. نو کوم مصيبتونه چې ذکر شول او يا داسې نور نو مور الله جل جلاله امرکړي يو: اذا اصابته مصيبة قالو انا لله و انا اليه راجعون. اولئک عليهم صلوة من ربهم ورحمه او دغه زېږی يې هم راکړی دی. او د مشکوة شريف په (۴۰۲ ص) کې په يو حديث کې نبي کریم صلی الله عليه وسلم فرمايلي : دغه واړه

هلکان (اولادونه) سبب د انسان د بخل گرځي يعني مال او دنيا د دوی لپاره زیاتوي بل چاته یې نه ورکوي ، سبب د بزدلی د انسان گرځي ځکه دوی وايي که جنگ ته ولاړشو نو مړه به شو بیا به زموږ اولاد څه کوي. وَ اِنَّهُمْ لَمِنْ رِيحَانِ اللّٰهُ ، يوه معنی یې داده چې مور او پلار یې یو وي لکه د ريحان د گل.

د انسانانو عمه (د پلار خور) د خرما ونه ده

په فتاوی کاملیه (۲۶۶ ص) کې ذکر شوي کله چې اللّٰهُ جل جلاله د لومړي ځل لپاره انسان (آدم عليه السلام) پیدا کړ چې د ټولو انسانانو اصل (تهداب) دی ، د هغې خاورې څخه چې کومه خاوره اضافه شوه د هغې څخه اللّٰهُ جل جلاله د خرما ونه پیدا کړه چې دا د خرما ونه د آدم عليه السلام خور شوه او زموږ لپاره عمه شوه نو ځکه شرع شریفې ورباندې د عمه نوم کېښود ، او له مسلمان سره یې مشابهه کړه او داسې اسرار لري چې په نورو نباتاتو (ونو) کې نشته. په بخاري شریف کې یو حدیث شریف چې عبداللّٰهُ بن عمر روایت کړی دی : نبی کریم صلی اللّٰهُ علیه وسلم وفرمایل : هغه کومه ونه ده چې د انسان سره مشابهه ده (نر او بنځه لري) کله چې نر او بنځه سره یو ځای شي نو اللّٰهُ جل جلاله بل انسان يعني مېوه ترې پیدا کوي لکه په دې آیت کې : یخرج من بین الصلب وترائب . صحابه کرامو شجر البادیه واخیسته عبداللّٰهُ بن عمر چې د دې حدیث شریف راوي دی وايي مادي خرما ونه ترې واخیسته خو ما حیاء دا جواب ونه ویلو ځکه مشرانو صحابه کرامو دا ځواب ورنه کړ ځکه هغې ته صحیح جواب معلوم نه وو بیا یې د نبی کریم صلی اللّٰهُ علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه ، دا کومه ونه ده هغه مبارک وویل : د خرما ونه ده نو عبداللّٰهُ بن عمر رضی اللّٰهُ عنه وايي : ما دا قصه خپل پلار حضرت عمر رضی اللّٰهُ عنه ته وکړه هغه راته وویل که تا دا جواب کړی وای نو ماته به ترسرو اوښانو بهتره وه.

اختلافي مسئله

چرگ يا چرگه چې ذبح شي او بيا ټوله جوش او بو ته واچول شي د دې لپاره چې بنهکې يې

زرور ژبېري

که چېرې چرگ او يا چرگه جوش او بو ته د جوش والي په حال کې واچول شي د دې لپاره چې بنهکې يې اسانه پاکې شي نو د دې غوښه نجسه گرزې خو د علماوو بيا په دې کې اختلاف دی ځينې علما وايي چې په درې واړه وينځلو سره بيا پاکېږي چې هغه علماوو په دغه کتابونو کې ذکر کړي دي الفقه اسلامي وادلته او فتاوی کاملیه (۲۶۳ص) بحواله فتاوی انقروي عن فتاوی ابن نُجيم صاحب بحررائق.

او هغه علما چې وايي دا غوښه بيا د ابد (همپشه) لپاره نه پاکېږي هغه صاحب رد المختار (۱ ج ، ۲۴۵ص) متن درمختار ، فتح القدير ، طحطاوي علی مراقي الفلاح ، شرح نور الايضاح (۱۲۸ص) او نفع المفتي والسائل د مولانا عبدالحی لکنوي صاحب. خو قوي خبره همدغه ده چې دغه غوښه بيا د همپشه لپاره په وينځلو سره نه پاکېږي او نه هم په بله طريقه سره پاکېږي ځکه چې هغه نجاستونه په غوښه کې جذب شوي دي او د برقي ماشين په وسيله سره شرعي ذبح نه ده صحيح او د خارج څخه د چرگانو را وارد شوې غوښې مردارې دي.

بيانه (بيعانه)

دا هغه بيعه ده چې مشتري باع يعني خر څوونکي ته يوڅه پيسې د مبيعي د قېمت څخه ورکړي او داسې ورته ووايي که چېرې ما دغه مبيعه واخيسته دغه بيانه د قېمت څخه حساب ده او که زه پنبېمانه شوم نو بيا دغه

بیانه ستاشوه یعنی بیانه دلیل د قاطعیت د بیعی ده خو که یې دغه وخت چې انتظار دی محدود وو (معلوم وو) نو خلاصه دې خبرې داده کومه خبره چې پورته ذکر شوه دا د فقی اسلامي د عالم نظر وو او کومه چې زموږ د خلکو بیانه متعارفه ده داهم بیعه یقیني کوي ، که چېرې مشتري یعنی اخیستونکی پنبېمانه شي بېرته حق نه لري چې هغه بیانه له خرڅوونکي څخه واخلي . همدغه پورته ذکر شوي خبره د قانون مدني په (۲ ج ، ۱۴ ص ۵۳۱ ماده) کې ذکر شوي دي او بیعانه اخیستونکی منصرف شی د بیعانه اصلي او دهغې د معادل د ورکولو موجب گرځي . (الفقه الاسلامي و ادلته ۷ ج ، ۵۲۱۸ ص) .

بولې دمورک (الفارة) طاهرې دي ضرورت دی

خرء الفارة لا يفسد الدهن والماء والحنطة : دې مورک پليتي اوبه ، تېل او غنم نه فاسدوي نه یې خرابوي ځکه ضرورت دی ، ترڅو چې یې اثر نه وي بنکاره شوی ، په بحر رائق کې یې ظهیر یې ته حواله ورکړېده . واختلف التصحيح في بول الهرة : او د پیشو په امتیازو کې اختلاف دی چا صحیح دابلی دي چې عفوه دي یعنی جامه او فرش نه مرداروي او چا ویلي چې مرداروي یې ، فتوی په دې ده چې د پیشو امتیازې عفوه دي ، په دې معنی چې شی نه پرې مردار پرې ځکه فرشونه او کالي ورڅخه ساتل سخت دي ، یو د اوبو په لوبنو کې دا حکم نه دی ځکه چې دې هغه سرونه باید پټ کړو او سنت طریقه هم ده په فتح القدير کې یې همدا خبره حسنه گرځولې ده او همدغه دې امام احمد رحمه الله علیه څخه روایت شوی ځکه ضرورت دی او عموم د بلوی دی . (تاتار خانيه) .

هغه څوک چې د یوې ورځې د خوراک شی ولري سوال کول ورته روانه دي
 په تنویر الابصار (۴۹۴ او ۴۹۵ ص) او شرحه کې یې ذکر دي ، هغه چا
 ته سوال نه دی روا چې د یوې ورځې د خوراک شی ولري په داسې حال کې چې
 جوړ وي او مریض نه وي او هغه څوک چې څه ورکوي گنهگارېږي ، که دې ده
 په حال خبر وي ځکه چې دغه د ده په حرامو کې اعانه او کومک دی ، خو که
 څوک علم زده کوي او یا جهاد کوي ، په دې وجه محتاج وي نو سوال کول ورته
 جائز دي . او ضرور (مناسب) نه دي چې هغه چاته څه ورکړي چې سوال کوي او
 بیا په هغې کې اسراف کوي ، یا یې د گناه په کارونو کې مصرفوي ، ابو حفص
 کبیر وايي هغه مسکین ته یې د هم نه ورکوي چې بعضې وخت لمونځ کوي اگر
 که روا کېږي چې ورېې کړي .

لقمه (لمړۍ) ورکول بل ملگري ته سنت ده

مصنف د الننف کتاب د ډوډۍ خوړلو په سنتونو ، یعنی مسنونو طریقو
 کې ذکر کړي دي : لقمه خپلو اصحابو ته ورکول او د هغوی قبلول سنت دي . (کتاب الاطعمه ، ۱۵۸ ص) .

د ډوډۍ خوړلو په وخت کې خبرې کول

دې ډوډۍ خوړلو په وخت کې خبرې نه کول د یهودو سره مشابهت دی
 یعنی مسلمانان به دې ډوډۍ خوړلو په وخت کې خبرې کوي او زموږ او ستاسو
 دغه عرف غلط دی چې خلک وايي دې ډوډۍ خوړلو په وخت کې خبرې مه کوه
 ، باید خبرې وکړو خو جائزې خبرې ، خیر خبرې خوباید هروخت جائزې وکړو
 مگر د ډوډۍ په وخت کې ښې خبرې وکړو او پته خوله باید پاتې نه شو .

دې ډوډۍ مسائل

دې ختان ډوډۍ کول سنت دي (څوک چې ماشوم سنت کړي ډوډۍ کول سنت دي) ، کله چې دې سفر څخه څوک راشي نو مسافر چې ملمستيا چاته کوي سنت ده ، دې واده دې ولیمې ډوډۍ سنت ده.

د الننف کتاب مصنف د ډوډۍ خوړلو مسائل ډېرېښه بيان کړي دي خو دوولس سنت يې بيان کړيدي چې يو له هغې څخه يو چاته لقمه (لمړۍ) ورکول او دې هغه قبلول بنودلي دي (الننف فی الفتاوی ۱۵۷ - ۱۵۸ ص). مشکوة شريف (۲۱۶ص) وعن عائشه رضی الله عنها قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم يقول اللهم اني اعوذبک من شر فتنة الغني ومن شر فتنة الفقر. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دې مال دې ډېر والي دې فتنې له شر څخه پناه غوښتې ځکه چې د چا مال او دنيا ډېروي نو کبر او تکبر يې زياتېږي ، په ناروا ځايونو کې استعمالېدل ، فخر کول ، حقوق الله لکه : عشر ، زکات ، اضحیه ، صدقه فطر و غیره نه ادا کول دا فتنه دې مال دی او فتنه دې فقر داده کينه کول له غنيانو سره او دوی ته طمع ، عاجزي او تذلل کول په داسې طريقه چې آبرو او عزت د فقير تباه وي ، نه راضي کېدل په تقسيم د رزق الهي ، په (۴۵۱ص) کې حديث ذکر دی : مخکې به له مال څخه کرکه کېدله خو اوس تاسې مال پيدا کړی خو ښه يې اصلاح کړی داسې وخت به راشي چې دې مال په مقابل کې به دين درڅخه ځي او که دغه مال نه وي نو پاچاهان او آمران به دې د پيسو په مقابل کې دستمالونه درڅخه جوړ کړي.

عقیقه، نسیکه، تطوع نفلي او مستحب ده

قدرمنو مسلمانانو که چاته الله جل جلاله نارینه اولاد ورکړي نو دې تطوع خبره نفلي او مستحب ده چې دوه پسونه به ذبحه کوي خو که یو ذبحه کړي هم جائز ده ځکه نبي کریم صلی الله علیه وسلم دې حسن او حسین رضی الله عنهما یو یو پسه ذبحه کړی وو او دې نجلی عقیقه یو پسه که د چا خوښه وي کول یې نفلي کار دی خو که یې خوښه نه وي نه یې دې کوي البته که دې چا وس او قدرت وي کول یې بهتره خبره ده. په نفلو کې لوی لوی اجرونه شته، په اوومه ورځ عقیقه کول بهتره ده دې سهار دې لمر ختلو وروسته او دې دغه پسه په نسیکه کې هغه شرطونه دي کوم چې په اضحیه کې دي، دلته دغه شرطونه استحباباً دي خو دې عیبونو نه به سالم او جوړ وي که چېرې یې له اوومې ورځې څخه ذبحه وروسته کړه او یایې مخکې کړه روا دي خو اوومه ورځ بهتره ده، او مستحب دي چې غوښې له هډوکي څخه راپوچې او بېلې شي هډوکي یې مات نه شي تڼاولا د نېک پالی په طریقه چې الله جل جلاله د دغه مولود هډوکي په آینه کې سالم او جوړ وساتي، ددې څخه خوراک هم کولای شي او صدقه کوي به یې، دې دغه پسه ورون (فخذ) به قابلې (ډاکټرې) ته ورکوي او یا هغې بسڅې ته چې په قریو کې یې دې ولادت په وخت کې راغواړو خو ښی (راسته) پښه یا ورون بهتره دی او نبي کریم صلی الله علیه وسلم پس له پیغمبر کېدلو څخه خپله عقیقه کړېده، گرانو وروڼو مستحب دي چې عقیقې ته نسیکه او یا ذبیحه ووايو. نو عقیقه د هلك څخه دوه پسونه او دې نجلی څخه یو پسه افضل دی حدیث شریف دی: الولد مُرْتَهَنٌ بِعَقِيْقَةِ . (مجموعه الفتاوی) یو حدیث شریف په ابوداود کې راغلی دی چې د عقوق لفظ څخه منع راغلي ده او دې دغه پسه په وینو سره د نجلی یا هلك سر ککړول مکروه دي.

دې ذبح په وخت کې به دا دعا وايي : اللهم هذه نسيسة اي عقيقة ابني فلان (نوم يې ياد کړه) فان دمها بدمه و لحمها بلحمه و عظمها بعظمه و جلدها بجلده و شعرها بشعره اللهم اجعلها فداء لابني من النار. هر وخت يې کولی شي خو بعضې علماوو اوومه ورځ سنت او بعضو مستحب بللې ده ، که چېرې د ورځې يو ماشوم پيداشي نو دغه ورځ په اوو ورځو کې نه ده حساب په دې کې د شپځينو اختلاف دی هغه وايي حساب ده او که دې شپې پيداشي بيا دغه راتلونکی سهار (گهيځ) حسابېري مگر دې اضحيې سره يې په احکامو کې فرق دادی چې هلته شرطونه ضروري وو که يو شرط نه وي اضحیه نه صحيح کېږي او په نسيسکه کې که هغه شرطونه نه وي نو نسيسکه کېږي خو هغه افضليت پاتې شو او بل فرق چې سنت او افضله خبره ده هغه دا چې دې دغه نسيسکې غوښه به پخه وي او پوخ وړکول مسکينانو او خپلوانو هرچاته ډېر ثواب لري او که چېرې دغه نسيسکه څوک دې عيد او اضحيې په ورځو کې کوي نو په هغه اوو نفرو کې شريکېدلای شي يعنې د هغه اووه نفرو شريکانو څخه يو دی هم کېدای شي خو تر اووه به زيات نه وي ، په نوم اېښودلو کې هم اوومه ورځ مستحب ده که چېرې اوومه نه شوه نو بيا به اوومه ورځ په نظر کې نيسي. وروڼو دغه مسائل علامه شامي صاحب په (تنقيح فتاوی حامديه ج ۲ ، ۲۳۳ص) کې ذکر کړيدي.

د خطيب يا واعظ لپاره مهمه مسئله

علامه شامي صاحب وايي تنبه عادت جاري دی کله چې خطيب وايي قال الله تعالى او وروسته وايي اعوذ بالله من الشيطان الرجيم من عمل صالحا الخ په دغه طريقه سره داسې توهم کېږي او د چا په ذهن کې داسې واقع کېدل دي چې دغه اعوذ بالله الخ مقوله د الله جل جلاله ده او داسې بايد نه شي په دغه

رقم باندې ډېر واعظین وایي. شامي صاحب وایي: بعضې د دغه طریقي څخه ځان خلاصوي قال الله تعالیٰ کلاما اتلوه بعد قولی اعوذ بالله الخ علامه شامي صاحب وایي مقصد په سنت استعاذې سره د اعوذ بالله ویلو سره انشاء دې استعاذې ده او دغه مخکې کومه طریقه چې ده په دې حکایت د استعاذې دی نه انشاء د استعاذې. فالاولی ان لایقول قال الله تعالیٰ نو علامه شامي صاحب وایي: ډېره بهتره داده چې ونه وایي قال الله تعالیٰ کومه مخکې طریقه چې ده او شامي صاحب د علامه اسماعیل جراحی شارح البخاري په دې مسئله باندې مستقلة رساله لیکلې ده.

تعزیر وړ کول په اور سره

په درمختار ، فتح القدير او غیره کتابونو کې علماوو مختلفې سزاګانې تعیین کړې دي ، مسلمانانو وروڼو په زناکې څلورو شاهدانو ته ضرورت دی او په لواطت کې دوه شاهدانو ته ضرورت دی نو که چېرې دوه کسانو شهادت ادا کړ او لواطت ثابت شو نو حاکم او امام امر ورباندې کولای شي او له غره څخه یې راغور ځولی شي ، له لوړ تعمیر څخه یې راغور ځولی شي او په اور یې سوځولی شي خو نور په اور باندې دې ژوندي موجود سوځول نه دي جائز یو شاه انور شاه کشمیري په فیض الباري شرح صحیح البخاري کې ویلي دي: زنبوران (منگس) که وسوځول شي جائزه. دې لواطت عمل دې لوط عليه السلام قوم اول اجرا کړی دی او الله جل جلاله تباہ او برباد کړی ځمکې یې ورباندې اړولې دي په قرانکریم کې یې واقعه ذکر ده آیت شریف: وَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً لَا يَأْتِيهِمْ مِنَ السَّمَاءِ إِلَّا حِجَارَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُ النَّاسِ بَعْضًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

مخ يې وارول. الله جل جلاله مو دې دې بد عمل څخه وساتي. فتح القدير وايي
څوک چې دې لواطت عادت ولري هغه دې حکومت مړ کړي.

ساحر بايد قتل شي

هغه څوک چې دې جادو اقرار وکړي هغه که مسلمان وي ، ذمي وي ،
اصيل وي او که عبد (مربي) وي نو قتل يې جائز دی . (فتاوی الحدود
والتعزيرات ۱۷۷ص) . فتح القدير وايي د ساحر توبه نه قبلېږي .

مالي جرمانه (تعزير) په شريعت کې شته خو دابه ساتل کېږي که
حکومت وي په بانگ او يا خزانه کې به يې ساتي او دې عادي خلکو سره يې هم
ساتلی شي خو يو څه وخت وروسته به يې بېرته خپل څښتن ته ورکوي او مالي
بوديچې ته يې داخلول دې شريعت خلاف کاردی . دامسئله د فقهي کتابونو
ليکلي ده لکه : بحررائق ، بدرالفتاوی او نورو کتابونو (فتاوی تعزيرات
۱۷۶ص) .

بيت الخلا ته له تعويد سره د داخلېدلو حکم

درمختار متن رقيه في غلاف متجاف لم يکره دخول الخلاء به
والاحتراز افضل : هغه تعويد چې په پوښونو کې وي نو بيت الخلاء ته ورسره
ننوتل مکروه نه دي مگر نه وړل يې افضل دي او همدارنگه جنوب لره هم
همداسې ده دا خبره د شامي صاحب ده خو شامي صاحب دا خبره هم ورسره
اضافه کوي هغه دا چې د غه غلاف (پوښ) ورڅخه منفصل وي .

مسئله : که څوک د سکتې يعني قلبي او د ماغي سکتې تکليف ولري
نو د هغې دفن کول دې وځنډوي تر څو يې مرگ يقيني شي علامه طحطاوي

صاحب وايي : دغه سخته تر اتو (۸) ساعتونو نه زياتېږي نو بايد آته ساعته انتظار ورته وشي او بيا وروسته خاورو ته وسپارل شي ولي بد بختانه چې بعضي خلک همدغه تکليفونه لري خو بيا هم عجله کوي. (ردالمحتار ج ، ۱۳۱ص)

د نوروز لمانځل د اسلام له نظره

قدرمنو مسلمانانو کله چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم مدینې منورې ته راغی نو د مدینې منورې د خلکو د بازيو او خوشحالیو دوې ورځې وې ، حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته وویل : دا څه دي چې تاسو یې کوی؟ هغوی ورته وویل : دا هغه ورځې دي چې موږ به د جاهلیت په وخت کې په دغه ورځو کې خوشحالی کولې نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وویل : نور به په دغه ورځو کې دا کار نه کوی او الله جل جلاله دغه دوه ورځې په دوه نورو ورځو درته بدلې کړې دي ، هغه دوې ورځې له دې نه بهتره دي ، هغه یوه یوم عید الفطر او بله یوم عید الاضحی ده. مخکې د جاهلیت په دوره کې د خوشحالی ورځې یوه د نوروز ورځ وه او بله د مهړ جان چې د اوږي (دوبي) اوله ورځ ده. قدرمنو د مسلمانانو لره په کار ده چې د پیغمبر صلی الله عليه وسلم خبره ومني او د مبارک پیغمبر صلی الله عليه وسلم په خوله چې الله جل جلاله دغه دوه ورځې په دوه نورو ورځو باندې بدلې کړې دي خوشحالی وکړي قدرمنو بعضي کسان وايي چې د نوروز په ناروا والي کې حدیث نشته وروڼو دغه د ابوداود حدیث دی. څوک چې د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم خبره نه مني او دغه دوه ورځې چې الله جل جلاله په دوه نورو ورځو سره بدلې کړې دي نه مني اول خو د الله جل جلاله ورته هدایت وکړي او که داسې نه وي نو الله جل جلاله د خپل قهر او غضب ورباندې نازل کړي.

مسلمانانو ورونو د خنزيرانو خبرې مه مني دې ته حكه خنزيران وايي چې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم حديث او دهغه مبارک خبره نه مني زموږ د هدايت لپاره قرآن او سنت راډېرل شوي الله جل جلاله وايي : مَا تَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ په هغه شيانو چې زما پيغمبر صلى الله عليه وسلم تاسو ته راتگ كړى دى ويې منى عمل پرې وكړى او مخالفت يې مه كوى او الله جل جلاله په قرآن عظيم الشان كې فرمايلي دي : ثوك چې زما د دغه امر مخالفت كوي اَلَيْكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ ورونو ماچې مخكې كوم الفاظ استعمال كړل په دليل د مخكيني آيت خلك غلط دلائل وايي مخالفت كوي او د خپلو ديني علماوو خبرې نه مني ، مخكې ما يو حديث ذكر كړى دى چې د نبي كريم صلى الله عليه وسلم په حضور كې يو چا په چپ لاس سره خوراك كولو نو نبي كريم صلى الله عليه وسلم ورته وويل : په نبي لاس سره خوراك كوه نو هغه ورته د تكبر په رقم سره وويل چې زما لاس نه پورته كېږي نبي كريم صلى الله عليه وسلم ورته نېبرا وكړه چې كه دغسې نه وي نو الله جل جلاله د لاس مه پورته كوه بيا د هغه سړي لاس د تل لپاره وچ شو گرانو د رسول الله صلى الله عليه وسلم خبرې ومنى او مخالفت يې مه كوى دغه د نورو ورځ د مجوسيانو ورځ مه لمانځئ. دې نورو ورځ د فقهاوو له نظره :

د درمختار متن والاعطاء باسم النيروز والمهرجان لايحوز اى الهدايا باسم هذين اليومين حرام وان قصد تعظيمه كما يفعله المشركين يكفر قال ابو حفص الكبير لو ان رجلا عبدَ اللهَ خمسين سنة ثم اهدى لمشرك يوم النيروز بيضة يريد تعظيم اليوم فقد كفر وحبط عمله آه ولو اهدى لمسلم ولم يرد تعظيم اليوم بل جرى على عادة الناس لا يكفر و ينبغي ان يفعله قبله او بعده نفيا للشبهة ولو شرى فيه مالم يشتره قبل ان اراد تعظيمه كفر وان اراد الاكل

والشرب والتنعيم لا يكفر ذليعي والنير وزاول يوم الربيع. والمهر جان اول يوم الخريف (اوري). (ردالمحتار ٥ ج ، ٥٣٢ ص).

د پورته عبارت معنی : هدايا (هديې) لېږل په نامه د نوروز باندې لکه نن سبا يې چې نوروزي بولي او په نامه د نوروز يې لېږي نه دي روا او دا کار حرام دی وروڼو نور نو څه په کې پاتې دي په نامه د نوروزی خلک چې چېرته يې واده کړی وي ورلېږي يې او که چېرې څوک د دغه ورځې تعظيم کوي کافر کېږي لکه څرنگه يې چې مجوسيان او مشرکين تعظيم کوي ابو حفص کبير وايي که چېرې يو څوک پنځوس (٥٠) کاله عبادت وکړي او بيا يوه مشرک ته هديه ولېږي يوه هديه د هگۍ او تعظيم يې مطلب وي نو کافر شو او ټول عمل يې باطل شو او که يې چېرې مسلمان مسلمان ته ولېږي او دې دې ورځې تعظيم يې مطلب نه وي بلکه فقط بنا په عادت د خلکو نو کافر کېږي نه لکن ضروري دي چې داسې ونه کړي بلکه که مخکې يا وروسته ورځو کې يې ولېږي پروا نه لري وروڼو علما داسې ځکه وايي چې هسې نه د ابوداوود غوندي د قوي کتاب دې حديث مخالفت راشي. که چېرې چا يو شی د نوروز په ورځ واخيستل ، په نورو ورځو کې يې نه اخيستل او اراده يې تعظيم وي د دغه ورځې نو کافر کېږي او که يې اراده د خوراک ، څښاک او تنعيم (خوند) اخيستلو وه نو نه کافر کېږي. مسلمانانو د الله جل جلاله څخه ووېرېږي کومې ورځې چې الله جل جلاله بدلې کړې دي او د خپل گران پيغمبر حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په خوله مبارکه يې راته بيان کړي دي مخالفت مه کوی. (ابوداوود) ، (ردالمحتار ٥ ج ، ٥٣٢ ص)

علامه علي قاري صاحب وايي که چېرې يو مسلمان بل مسلمان ته په دغه ورځ کې تحفه ولېږي خو تعظيم يې مطلب نه وي بيا هم تشبيه (مشابهت)

شته نو بیا د کافر کېدو طرف ته میلان لري يعني دامطلب چې داسې کار هم مه کوی ځکه داسې کار خطرناکه کار دی. (شرح فقه اکبر ۲۲۹ص)

سَبُّ الدِّيكِ (چرگ ته بنکنځل) کول منعه دي

زيد بن خالد رضى الله عنه روايت کړی دی : چرگ ته بنکنځل يعني بد الفاظ کارول حضرت محمد صلى الله عليه وسلم منعه کړي دي او مورې او تاسو يې هم ورڅخه منعه کړي يوځکه نبي کریم صلى الله عليه وسلم وايي : چرگ د بعضو لمونځونو د اوقاتو په را دا خپدو سره آذان کوي لکه د سهار (صبا) کېدو په وخت. (رواه في الشرح السنه و ابو داوود)

او کله چې ما خپله د بخاري شريف درسونه ويل په هغه دوره کې ما د خپلې مطالعې په وخت کې د بخاري شريف په حاشيو کې وليدل چې د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم يو سپين چرگ وو چې د شپې به يې آذانونه ورته کول يعني لمانځه ته به پرې راپورته کېده کوم آذانونه چې خصوصاً د صبح صادق څخه مخکې کوي نو که يې چېرې د همدې آذان په نيت سره څوک وساتي ډېر زيات ثواب لري خو بې له دغه نيت څخه يې هسې هم ساتل جائز دي او په (۳۶۰) صفحه کې ذکر دي نبي کریم صلى الله عليه وسلم به د چرگ غوښه خوړله. (مشکوة شريف ۳۶۱ص).

وَ أَكْفَتُوا صَبِيانَكُمْ عِنْدَ الْمَسَاءِ (الحديث)

حضرت جابر رضى الله عنه روايت کوي په حديث شريف کې نور ډېر موضوعات ذکر شوي دي خو کومه خبره چې زه رانقل کوم هغه داده قدرمنو چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم مورې او تاسو ته شفقتاً وايي : خپل ماشومان او واره هلکان د ماښام تياره کېدو په وخت کې تنها مه پرېږدئ له ځانه سره يې يوځای

کښېنوی او ویې ساتی ځکه چې په دغه وخت کې جنیات یعنی پېریان ډېر یو او بل خواته تیت کېږي او دوی لره اختطاف شته لکه دا په بعضو وختونو کې شوي ما چې کله درسونه ویل خلکو به داسې قصه کوله چې د شش قلعي دې قریبې کوم هلک په آبدړه نومي قریه کې اختطاف شوی وو او بیا چېرې د کلي په شاوخوا کې مړ پروت وو. والله اعلم نو مسلمانانو وروڼو کوم حدیث چې ذکر شو عمل پرې وکړی قدرمنو زموږ او د مسلمانانو جناتو ترمنځ نکاح حرامه ده په درمختار کې دغه مسئله ذکر شوې ده. قدرمنو د جناتو په اړوند که څوک معلومات غواړی نو زموږ د مذهب معتبر کتاب آکام المرجان فی احکام الجان وگوری عجیبه مسائل پکې ذکر دي چې اوس دغه کتاب په پښتو هم ترجمه شوی دی. (مشکوٰة شریف ۳۷۲ص)

په مسجد کې خوراک کول د شریعت له نظره

وعن عبد الله ابن الحارث بن جزء قال أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بخبز ولحم وهو فى المسجد فاكل واكلنا معه. الحديث رواه ابن ماجه

عبدالله بن الحارث روایت کړې چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته ډوډی او غوښه راغله نو ویې خوړله او موږ هم ورسره وخوړله کېدی شي چې معتکف به وو او یا لپاره د جواز یعنی دا معنی چې په مسجد کې خوراک روادى. (مشکوٰة شریف)

له مغمی علیه او داسې مریض چې د گما په حالت کې وي

قدرمنو مسلمانانو که چېرې حاجي ته داسې مریضې پېښه شي چې حج نه شي کولای نو خپل ملگری او رفیق د دغه مریض لپاره د حج افعال کولای شي د دغه حاجي حج ادا کېږي خو دلته تفصیل دی که دغه مرض یعنی د مثال

په توگه که څوک حج ته روان شول موټر ټکر وکړ چې دغه حاجي حالت د گوما ته ولاړ حالت يې داسې د اغماء دی نو که چېرې دغه حالت د احرام څخه مخکې وو نو ملگري به يې په وخت د احرام د دغه سړي د احرام نیت هم وکړي ټولو افعالو دحج ته به دوام ورکړي او که د احرام څخه وروسته دغه حالت پېښ شوی وي نو بيا که دغه مريض د اغماء په حالت کې وي ضرور به دغه مريض د يوې لحظې لپاره د مستشفی يعني شفاخانې موټر د عرفات ميدان ته وړي او طواف زیارت به هم ورباندې کوي ځکه امکانات يې اوس شته ، نو که چېرې د دغه ملگري څخه کوم جنايت وشي جزا په دغه مريض حاجي لازمېږي او که احرام د دواړو دغه ملگري ترلی وو نو که کوم جنايت وشو د دواړو څخه يوه جزا لازمېږي تداخل شته بدون د قارن څخه په هغه باندې بيا دوه جزاگانې لازمېږي متعددې جزاگانې تفصيل په ردالمحتار (۲ ج ، ۲۰۴ ص) کې.

صبي ممیز هلک چې په ښه او بد پوهېږي

بعضې علماوو د صبي ممیز هغه هلک ته ویلی دی چې که چېرې پیسې ورکړې چې ورشه له دوکان څخه مثلاً د شلو روپو یوشی راوړه او تا د پنځوسو روپو لوټ ورکړ نو که دغه هلک هغه باقی حساب له دوکانداره څخه وغوښته یعنی پرې پوهېده چې زما دومره حساب ورباندې پاتې دی دې ته صبي ممیز وایي نو اوس مسئله واورى چې د صبي ممیز احرام تړل د حج نه صحیح کېږي خیر حج خو يې نفلي دی نو که يې پلار ورسره وو احرام او ادا يې د دغه زوی له طرفه وکړي یعنی هر هغه چې ډېر ورته نیژدې وي احرام به د ده له طرفه تړي ، که حج کوي که عمره د دغه هلک به هم وکړي. (ردالمحتار ۲ ج ، ۲۰۵ ص)

د مشكوة شريف په اسماء الرجال كې دي اقرع بن حابس صحابي له خپل اسلامي لښكر سره جوزجان ته ورسېدا د افغانستان جوزجان ولايت ته او دغه صحابي د حضرت عمر رضی الله عنه د خلافت په زمانه كې وفات شوی نوم معلومه شوه چې د افغانستان شمال ته اسلام د حضرت عمر رضی الله عنه په وخت كې راغلی دی بيا ورسته نور د حضرت عثمان رضی الله عنه او حضرت علي رضی الله عنه په وخت كې راغلی دی.

كه ترياق يا افیون لږ وي او د تداوی لپاره وي نو جائز دي لكه بعضي خلك ترياق د بعضو مرضونو لپاره استعمالوي او كه ډېروي او نشه راوړي بيا حرام دي. (ردالمحتار ج ۲، ص ۳۲۵)

شهادة بالتسامع

د اورېدلو شاهدي ورکول لكه چې يو څوك داسې ووايي موږ شاهدي ورکوو په دې باندې چې موږ اورېدلي وو چې دغه ملكيت د فلاني دی دا شهادت صحيح نه دی او په بعضو شيانو كې صحيح دی لكه : نصب ، نكاح او موت ډېره مهمه مسئله كه چا داسې شاهدي وركړه چې موږ دغه موضوع يعنې د هرشي په هكله چې شهادت وركوي نه دی معاینه كړی او حاضر نه وو لکن زموږ په نزد بېخي مشهوره ده دغه موضوع نو په دغه رقم شهادت د شاهدانو صحيح دی. (تقريرات رافعي ، تحفة القضاة ۱۱۵ ص)

په اقرار د صبي يا هلك چې په يوه جنايت يې وكړي هېڅ نه لازمېږي او د هلكانو په شهادت هم هېڅ نه لازمېږي. (خلاصة الفتاوى ج ۴ ، ص ۲۵۱ ، فتاوى تنقيح حامديه علامه شامي ۲۷۴ ص)

د مرعي (چراگاه) د ځمکې بيع رواده

د هدايي په باب البيع الفاسد بحث کې متن دی : ولايجوز بيع المرأعي ولا اجارتها والمراد الكلاء : قدرمنو مسلمانانو مسئله مختصره ذکرکوم او د تفصيل لپاره يې کتابونو ته حواله ورکوم يوه معنی د مرعي وانه او گياه ده او بله معنی يې ځمکه ده د هدايي د قول څخه معلومېږي چې په دغه عبارت کې يې ويلې دي : گياه ځنې مراد ده او ځمکه ورڅخه مراد نه ده يعنې د گياه د مرعي معنی چې ترې واخلي نو بيع او اجاره يې ناروا ده او مُحَشِّي په حاشيه کې وايي هرکومه چې بيع د ارض مرعي ده د هغې بيع رواده او فتاوی فصول عمادي ويلې که چېرې تقسيم شي تقسيم يې هم روا دی کومه حواله چې حاشيې د هدايي ورکړې ده هغه يې عيني ته ورکړېده او فتح القدیر او کفایه کتاب ته زما مرحوم بابا يعنې نيکه د پلار پلار ملاصاحب سيدعلم په خپلوقلمي حاشيو کې چې په اخيرينه هدايه يې کړې دي حواله ورکړېده په هدايه (۳۸ص) باندې بيا دا خبره درته ليکم چې مرحوم ملاصاحب جيد عالم د لويو مدرسینو علماء کرامو استاذ تېر شوی دی او د افغانستان په گوت گوت کې يې شاگردان مدرسین علما تېر شوي دي چې ما په دې باندې څه ليکنه کړېده خصوصاً د حضرت صاحب نور المشائخ په زمانه کې به چې کومه مشکله مسئله پېښېدلې د مرحوم ملاصاحب به چې هر ځای کې ملايي (امامت) وو او تدريس به يې کولو نو د هغې مسئلې د حل لپاره به يې چې په کابل کې د افغانستان علماوو راتولول ضرور به يې مرحوم ملاصاحب سيدعلم ته خط ورلېږه او را غوښت به يې چې د نور المشائخ فضل عمر مجددي سره دوه کاله د ميدان ښار د ابراهيم خېلو په ملا صاحب د طالبی په دوره کې همدريسي وو .

د مرحوم ملاصاحب سيد علم او مرحوم نورالمشائخ ترمنځ مخلصانه ملگرتيا زما کاکا مرحوم غلام سرور آخندزاده صاحب به ماته قصه کوله چې زما پلار يعني مرحوم ملاصاحب سيد علم جناب حضرت صاحب ته په مخکې وختو کې يو چرگ وروړی وو چې دا چرگ مخکې زمور په کور کې وو نو بيا يې ډېر وخت وروسته زه حضرت صاحب ته ورسره بوتلم قلعه جوات ته دوی دواړه خو سره ملگري وو او په حوبلي کې يې چکر وهلوما چې هغه چرگ وليد زه په هغې وخت کې ډېر کشر وم نو ومې ژړل چې دا خو زمور چرگ دی دا قصه مې کمه کمه په یاد ده زما کاکا به دا قصه کوله او ويل يې چې زما د پلار شاگرد ملاصاحب عبدالواحد هم ورسره وو نو کله چې ما ژړل حضرت صاحب ماته يو څه پيسې راکړې او زه پرې خوشحاله شوم يوه بله واقعه په لويه پکتيا کې د شاشي په نوم څوک د حکومت نه ياغي شوي وو نو بيا چې کله حضرت صاحب د دې موضوع په هکله کوم علماء راټول کړي وو مرحوم ملاصاحب سيد علم ته يې هم خط ورلېږلی وو او زما کاکا به ويل : هغه خط زمور د پلار په کتابونو کې شته يعني ده به ويل چې هغه د حضرت صاحب خط او د مرحوم ملاصاحب يو څه کتابونه زما سره شته او څه زما د کاکا د زامنو سره شته خو ما تراوسه د مصروفیتونو په وجه نه دي ليدلي.

د مرحوم ملاصاحب سيد علم او نورالمشائخ ترمنځ مينه محبت په اړه زما مرحوم کاکا غلام سرور آخندزاده به ماته قصه کوله چې زما پلار به خپل دغه شاگرد چې عبدالواحد نومېده د لوگر ولايت د قاضيانو څخه وو چې تر آخره عمره پورې د ملاصاحب سره د شپځي په قريه کې ملا وو او بيا د مرحوم ملاصاحب له وفات څخه وروسته هم د شپځي په قريه کې ملا وو او بيا په همدې قريه کې وفات شوی وو او بيا يې خپلوانو لوگر ته وړی وو خیر خو هغې

ته يې وصيت كړې وو چې كله زه وفات شوم نو زما زامن به كله كله حضرت صاحب ته ورولى نو زه ملاصاحب عبدالواحد وروسته د خپل پلار ملاصاحب سيد علم د وفات څخه قلعه جواد ته وروستم نو حضرت صاحب غزني ته خپلې مدرسې نورالمدارس ته تللى وو پس شو او مور شپې ورته وكړې په كابل كې زه ډېر په تنگ او خفه وم چې څه وخت به راځي خیر كله چې راغی خلك علما او خليفه صاحبان كوڅه ورته ولاړ وو او ستړي مشي يې ورسره كول لاس يې وركولو او ويل به يې څه يې په خیر يې څه يې په خیر يې كله چې مور ته راوړسېد ملاصاحب عبدالواحد په ستړي مشي كې ورته وويل چې دغه د شپځي د ملاصاحب زوى دى نو په مرگ يې خبر شوى وو او د څه مشكلاتو او مصروفيتو په اساس نه وو ورته راغلى او بياچوپه خوله شو او چاته يې ونه ويل چې څه يې په خیر يې اوبنكې پرې راغلي او خپلې خانقاهه ولاړ لږ وروسته يې مور ته نفر راوړلو او ويې غوښتلو چې ورغلو زه يې په څنگ كې ورسره كښېنولم او د ملاصاحب څخه يې پوښتنه وكړه ته د كوم ځاى يې ده ورته وويل زه د لوگر د قاضيانو څخه يم نو حضرت صاحب ورته وويل ډېرښه هغه ډېره ښه كورنى ده ، بيا يې زه په چپنه كې ورتاو كړم او ډېرې دعاگانې يې راته وكړې.

که چېرې په داسې ډول سره بيع وشي

که چېرې په داسې ډول سره څوک يو شی خرڅ کړي چې هغه سړي ته ووايي که دې دغه شی ته دومره پيسو په زياتو باندې خرڅ کړ هغه زياتې پيسې ستادي نو که چېرې په وکالت کې اجرة شرط شوى وي نو وکیل مستحق د اجرة دى او که چېرې په وکالت کې اجرة نه وي شرط شوى او وکیل هم داسې څوک وي چې خدمت يې په اجرت نه کاوه نو بيا دى متبرع دى نو د ده لپاره د اجرة مطالبه نشته او که دا وکیل داسې وو چې په اجرة باندې يې خدمت کاوه نو بيا

د دغه وکیل لپاره اجر مثل دی. (شرح مجله لسلم رستم باز اللباني ماده)
 ۱۴۶۷) مثلاً که یو چا بل چاته وویل چې دغه موټر یا یو بل شی په څلور لکه
 پیسو باندې راته خرڅ کړه او که دې په زیاتو خرڅ کړ هغه ستا مثلاً که دې په
 شپږ لکه پیسو باندې خرڅ کړ نو دغه زیاتې پیسې د چا دي؟ جواب : دغه
 معامله ناروا او نا جائزه ده دغه زیاتې پیسې د همدغه مالک دي او دغه دلال
 ته د ده دهغه کار اجر مثل د دغه موټر په مالک باندې لازم دی. (احسن
 الفتاوی ۷ ج ، ۲۷۳-۲۷۴ ص ، بدرالفتاوی ۲۴۳ ص)

لمرته په اېښودل شوو اوبو او دس کول

که لمر ته اوبه کېښودل شي ، بیا ورباندې اودس کول مکروه نه دي ،
 آخري خبره همداده چې دا خبره د نه کراهیت په تقریرات رافعي علی ردالمختار
 کې ذکرده په ردالمختار (ج ، ۱۳۲ ص) کې ډېر اقوال ذکر کړي دي ، بیا په
 تقریرات الرافعي کې چې په آخر د ردالمختار کتاب پسې ملحق دی هلته ئې د
 کراهیت خبره ضعیف گر ځولې ده ، او بیایې ویلي چې د عدم کراهیت خبره
 قوي ده او بیایې یوه عالم ته دا خبره حواله کړې ده او ویلي یې دي چې په دې
 مورد کې چې څه روایات منع راغلي دي ټول باطل دي له ټولو طرفو څخه.
 تقریرات (۲۳ ص) . او همدا د نه کراهیت خبره شیخ عبدالحق دهلوي د مشکوة
 شریف په (ج ، ۲۴۹ ص) کې هم ذکر کړېده چې په دې مورد کې صحیح حدیث
 موجود نه دی او دغه اثر د حضرت عمر رضی الله عنه دی ، خلاصه ټول روایات چې
 په دې مورد کې راغلي دي په راویانو کې یې کذابان او واضعین شته لکه د
 انس رضی الله عنه په روایت کې ، شیخ وایي که ثابت هم شي نو دوام دې نه پرې
 کوي د کوم طبي مشکل په خاطر ، آخره خبره کراهیت شرعي نشته پکښې
 همدغه د تقریرات خبره قوي ده.

د او داسه څخه وروسته په منډیل (دسمال) باندې لاسونه او مخ وچول

د منيې کتاب د غسل په بحث کې ذکر ده ، علامه شامي صاحب په ردالمحتار (ج ، ۹۷ ص) کې د علماوو اختلاف ذکر کړی دی چې خلاف په مکروه والي کې دی ، دې خانېې کتاب مصنف ويلي دي ، لباَس باک نشته او دس کوونکي او غسل کوونکي ته ، د استعمالولو د لاس پاک او جان پاک پس له او دس کولو او غسل کولو څخه ، ځکه روایت شته چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم به همدا سې کول ، بعضې علماوو دغه دواړه يعني پس له او دس او غسل څخه مکروه بللی دی او بعضې علما وايي ، چې د او دس کوونکې لپاره مکروه او د غسل کوونکي نه دی مکروه ، شامي صاحب وايي صحيح همدغه ده چې مکره نه دی ، مگر ډېره مبالغه دې په وچولو کې نه کوي ځکه چې هغه اثر د او داسه په اندامونو پاتې وي. په خلاصة الفتاوی (ج ، ۳۲۸ ص) کې ذکر دي چې ادب د لاسونو په وینځلو کې دادی ، مخکې له ډوډی څخه ، چې اول يې د هلکانو څخه شروع کړي او بيا وروسته مشران لاس پرېمنځي ، او لاس دې ډېر کلک نه پاکوي يعني چې اثر يې باقی وي ، د ډوډي تر خورلو (شروع کولو) پورې او د ډوډی په آخر کې دې اول مشران لاس پرېمنځي او وچ يې د کړي.

دوه خویندې چې موازي يعني پيوسته پيداشي نو د نکاح حکم يې

مفتي عزيز الرحمن صاحب وايي ، که څوک داسې پوښتنه وکړي يعني پوښتنه شوې ده ، که دوه خوراني په داسې شکل سره وي چې د يوې ښې کناتي د بلې د چپ کناتي سره سرېښ يعني يو ځای وي ، داسې چې نه يوه يواځې کښېناستی شي او نه پاڅېدی شي ، بې له بلې څخه او نه او دس ماتې ته تللی شي ، يعني دواړې دغه ټول حرکات يو ځای کوي ، مفتي صاحب ، پوښتنه

کونړکی عالم محمد جمیل وایي : دومره خو مالیدلي ، خو داسې مې له نورو او رېدلي ، چې خوراک هم یو ځای کوي او ویدې کېږي هم یو ځای یعني د دواړو خوب یو ځای راځي ، دواړې په یوه رقم باندې مریضانې کېږي او لوی اودس ماتی هم په یو ځای ، طهر یې هم یو ځای دی ، دې دیارلسو ، څوارلسو کلونو دي ، خو د لوی اودس ماتي ځای د دواړو بېل بېل دی ، د تش او دس ماتي ځای د یوې شته دی د بلې نشته ، خو کله چې یوه تش او دس ماتي (متیازې) وکړي نو بله هم فارغه کېږي د دې لیکلو څخه اوس مطلب دادی ، که چېرې دواړې مسلمانې وي ، یا اوس مسلمانې شوې وي د نکاح حکم یې څنگه دی . : محترمو مسلمانانو که د تاسو په یاد وي او له راډیو گانو څخه مو اورېدلي وي ، په اېران کې دوي خویندې وې د لاله او لادن په نامه ، یو څو کاله مخکې چې سرونه یې سره څنگ په څنگ وو ، کله یې چې جراحي عملیات کول ، د جراحي عملیات یې څو ساعته روان وو ، چې سره جلا یې کړي خو کامیاب نه شول ، او هغه دواړې خورانې مړې شوې ، څرنگه چې دغه پوښتنه له مفتي صاحب عزیزالرحمن صاحب څخه یو بل عالم کړېده نو ده هغه عالم ته داسې جواب لیکلی دی : دا ډېره عجیبه پېښه ده ، دې فقهي په کتابونو کې دغه رنگه جزئیه مسئله نشته خو د قاعدې نه په صورت مذکوره کې سره عدم جواز (نه روا والی معلومېږي) . د درمختار عبارت دی نکاح تعریف : هو عقد یفیدملک المتعة ای حل استمتاعا الرجل من امرأة لم یمنع من نکاحها مانع شرعي . او د شامي عبارت یې هم مستقل نقل کړی دی ، د دې عبارتونو څخه معلومېږي ، بطریق الاجمال دومره چې سورة مسؤله عنها کې مانع شرعي د استمتاع څخه شته دی او که د دې لحاظ وشي ، چې د یوې څخه استمتاع ، دا عیناً له بلې څخه ده ځکه مخکې په پوښتنه کې واضح شوه چې هر څه یې داسې دي لکه یو

بدن خو بیایې هم په دغه نص سره حرمت دی ، چې په جمع بین الاختین کې راځي نو نکاح به یې حرامه وي ، لنډه داچې د دغه خویندو نکاح حرامه ده ، که چېرې د جراحی په عملیاتو سره جدا شي ، بیا څه اشکال نشته که استمتاع جماع د یو بلې د پاره کافي کېږي ، نو په دې صورت کې دې دواړې د یوې په حکم کې وگڼل شي د یو سړي سره په واده کولو کې جمع بین الاختین به نه راځي بلکې دې یوې حکم کول پرې په کارده ، په هر حال مسئله قابل غورده ، دادې مفتي عزیز الرحمن فتوی ده . (فتاوی دارالعلوم دېوبند ۷ ج ، ۴۳۱ ص) . آیا په دې باندې نورو د عصر علماوو هم څه لیکلي دي او که نه ، والله اعلم بحقیقة الحال او په دغه رقم باندې خو نور هم یو ځای تولد کېدای شي بیابه حکم څه وي .

توکیل الوکیل فی النکاح

د بنځې د نکاح وکیل په خپل سر بل وکیل نه شي نیولی چې هغه عقد وتړي . قال صاحب رد المحتار ان الوکیل لیس له التوکیل فی النکاح : محترمومسلمانانو کله چې بنځې ته دوه شاهدان د وکیل نیولو لپاره ورغلي وي ، چې ته څوک د خپل نفس ، مهر او نکاح لپاره وکیل نیسي ، کله چې نجلی د دغه دوه شاهدانو په مخ کې هر څوک وکیل ونیولو ، همغه کس چې دغه نجلی وکیل گرزولی دی دایې وکیل دی او دا وکیل یې بل وکیل نه شي نیولی ، مسلمانانو دغه خبره ډېره پېښېږي کوم چې مالیدلي او بیا مو په دې خبره باندې پوه کړي دي . (رد المحتار ۲ ج ، ۳۰۰ ص مطبع بېروت) . قال فی البزازیة علی هامش هندیه (۴ ج ، ۱۲۹ ص) مطبع ماجدیة فی بحث الوکالة فی النکاح الوکیل لاتصرف یلي التوکیل ، قال فی البحرالرائق ولیس للوکیل ان یوکل الا باذن او باعمل برأیک . (بحررائق ۳ ج ، ۱۱۶ ص ماجدیة) .

په تشهد کې په گوته سره اشاره کول

قدرمنو مسلمانانو په لمانځه کې په مسبحه گوته سره په تشهد کې اشاره کول کول سنت ده خو طریقه یې داده چې دې نفیې الفاظ ووايي گوته به پورته کوي په دې الفاظو: **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** دی گرانو مسلمانانو په دې مسئله کې جگړه کول په کار نه دي زموږ دې مذهب علماوو ډېر تحقیقات کړي دي لکه علامه شامي په مجموع الرسائل کې مستقلة رساله لیکلې ده علامه علي قاري صاحب مستقلة رساله لیکلې ده او ویلي یې دي که چېرې دې خلاصې دې کتاب د مصنف خبرې صحیح معنی نه وای نو موږ به کافر بللی وای صحیح معنی یې داده چې اشاره مکروه یعنی حرامه ده (تحریک لفظ منهی عنه فی الصلاة کې یې راوړی) لکه دغه خبره چې صاحب د **تَنْتَفُ** کتاب کړېده هغه اشاره یې مطلب ده لکه په مجلسونو کې یې چې اهل حدیث کوي مراد دې دې حدیث څخه خبرې دي چې یو بل ته گوته بنوروي نو بنورول خو یې موږ هم مکروه بولو. گرانو دنتف کتاب خبره ماخپله را نقل کړه او د هدایې کتاب په (۱۰۲ ص) کې د هدایې عبارت داسې دی ووضع کفیه علی فخذیه وبسط اصابعه ای لم یعقد یعنی عقد د گوتو یې ونه کړ او اشاره یې ونه کړه یعنی د هدایې مصنف هم د اشارې نه کولو عبارت نقل کړی دی ، گرانو مسلمانانو زما دې خپلو شخصي مطالعاتو له مخې زما دې علامه شامي صاحب دا خبره ډېره خوښه ده هغه ویلي : **کلاهما قولان مصححان دواړه قوله صحیح دي کول او نه کول یې خو کول یې روايه او درايه افضله او بهتره دي نو گرانو مسلمانانو وروڼو کله کله خو یې کوی چې په هغه طریقه هم عمل راشي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم کړېده او که یې څوک نه کوي داهم صحیح ده لکه چې شامي دواړه قوله صحیح گرزولي په مجموع الرسائل**

کې اگر چې کول يې افضله ده نو په اولی بهتره او غیر اولی کارونو جنگونه کول نه دي مناسب. (طحطاوي ، ۲۱۸ ص).

که د چا مسبحه گوته قطعه وي نو اشاره مسنونه به په بله گوته نه کوي که د چا مسبحه گوته قطعه وي ، يا مريضه وي نو کومه اشاره چې د امت علماوو ورته مسنونه وي نو د بني يا چپ لاس په نورو گوتو يې نه شي کولی. (طحطاوي ، ۲۱۸ ص).

روژه په کوم کال فرض شوې ده؟

روژه د هجرت په دوهم کال فرض شوې ده ، بعضې علما وايي نبي کریم صلی الله عليه وسلم په نهه کاله (۹) فرضي روژو کې خلور کاله (۲۹) ورځې مياشت راغلې او په پنځه کالو کې (۳۰) ورځې روژه راغلې ده ، بعضې علما وايي چې په دغه نهه کاله کې يواځې يوه مياشت يې پوره (۳۰) ورځې نيولې او پاتې ټولې مياشتې يې (۲۹) ورځې نيولې ده ، بعضې علما وايي دوه مياشتې يې (۳۰) نيولې دي يعني مياشت کله (۲۹) کله دېرش راځي په دوه کالو کې مياشت دېرش ورځې راغلې او په پاتې کالو کې (۲۹) ورځې راغلې ده والله اعلم بحقیقة الحال. (طحطاوي علی نورالايضاح)

محترمو مسلمانانو په دې مسئله کې د علماؤ اختلاف دی چې په کفارات د ايمانو

«قسمو» کې تداخل شته او که نشته

که يو چا قسم وکړ په دې الفاظو سره : والله ، والرحمن ، والرحيم تداخل يعني د دريو څخه يو قسم لازمېږي او که عدم تداخل يعني درى قسمونه يا درى کفارې جدا جدا لازمېږي نو ظاهر الرواية وايي چې تداخل

نشته يعني عدم تداخل دی (دری کفارې لازمېږي) چې همدې خبرې (عدم تداخل) ته صاحب د البحر الرائق په (۴ ج ، ۲۹۱ ص) ، مکتبه ماجديه او عالمگيري په ۲ ج ، ۵۶ ص ، مطبع ماجديه او قاضي خان علی هامش هنديه ترجیح ورکړې ده او همدا عدم تداخل يې صحيح قول بللی دی او صاحب د ردالمحتار وايي: کفارات الايمان اذا كثرت تداخلت او بيایې تفصيل کړی دی چې صاحب د اصل (مبسوط) وييلې چې دا زما په نزد مختار قول دی نو په دې قول دې شامي يعني رد المحتار باندې يې په تقريرات رافعي کې رد کړی او د شامي قول يې معتمد نه دی بللی. خو صاحب د فتح القدیر په اول د حدودو د بحث کې هم ترجیح نه تداخل (عدم تداخل) ته ورکړې ده نو خلاصه که چا قسم په دې الفاظو سره وکړ چې والله ، والرحمن ، والرحيم پلانی کار به کوم او بيایې ونه کړ يا ددې برعکس حانث شو په قسم باندې نو دری کفارې پرې لا زمېږي. (راجع خبره عدم تداخل دی).

د میراث څخه د بعضو ورثه وو محرومول گناه ده!

محترمومسلمانانو ستاسو د توجه وړ مسئله اول عربي عبارت او

بیاتشریح:

ولو وهب فی صحته کل المال للولد جاز» وَاَثِمَ « جاز ای صح لا ینقض کل المال للولد ای و قصد حرمان بقية الورثة الی آخره. تکمله ردالمحتار ، ج 2 ، ص 352 . خلاصة الفتاوی ، مجموعة الفتاوی ، ج 4 ، ص 392 . د ذکرشو عبارتونو معنی داده که یو څوک (مُورِثٌ) خپلو بعضو ورثه ووته ضرر رسوي او بعضو ورثه وو ته خپل مال هبه یا تمليک کوي او یا هبه خط یا تمليک خط چې شاهدان پکې موجود وي البته خط په هغه صورت کې چې د جعل او تزوير

څخه خالي وي دا کار په قضا کې صحيح دی يعني دا بقيه ورته چې (مورث) محروم کړي دي حق د دعوي نه لري يعني دعوی نه شي پرې کولای اما په پورته عبارت کې ذکر شول چې دا (مورث) «أثم» گنهگاردی. نو گرانو مسلمانانو که څوک د مورث او ستاسې په اصطلاح ميراث وي نو داسې کار د نه کوي او بعضې ورته د نه محروموي خپل مال دې هغه شرعي ترکې ته پرېږدي چې هر چاته خپل حق ورسېږي او دی به په خپل مال گنهگار نه وي.

نوټ: اگر چې د تمليک او هبې په مقابل کې په بعضې مسایلو کې فرق شته چې هغه د ذکرشوي کتاب يعني تکمله رد المحتار علی درمختار په 386 صفحه کې ذکرشوي.

د ميراث دعوه د نورو عامو دعوو په شان ده

د شرح مجلې په (۱۶۶۰ ماده) کې مسئله ذکر ده چې نه اورېدل کېږي دعوي د دين ، وديعة ، ملک عقار او ميراث ورسته له پرېښودلو د (۱۵) ، (۳۰) ، (۳۳) او يا (۳۶) کلونو چې راجح قول د (۳۶) کلونو دی نو مسلمانانو وروڼو مرور د زمان په ميراث کې په شان د نورو دعوو دی نو که څوک د ميراث دعوا کوي نو په داخل د (۳۶) کلونو کې يې د وکړي او که چا دعوا د ميراث ونه کړه بې له شرعي اعدارو څخه پس له (۳۶) کلونو څخه نو بيا نه اورېدل کېږي چې هغه عذرونه دادي : که مدعي غائب وو ، صبي وو او يا مجنون وو او دې دوی لره ولي نه وو او يا مدعي عليه جائز ظالم قومندان يا د حکومت د قدرت واله سپری وو نو د دغو عذرونو په وجه بيا مدعي پس له مرور زمان څخه هم دعوا کولای شي. په دې خبره کې د فقهاوو اختلاف دی چې کومه دعوه چې په داخل د (۳۶) کلونو کې بې له شرعي عذرونو څخه

مدعي نه وي کړې نو قاضيان به يې دعوه نه اوري فتوی په همدې خبره باندې ده خو يوه ډله فقها وايي دا منع (نهيې) سلطاني ده يعني که سلطان يا باد شاه قاضيان ځنې منعه کړي نو بيا نه او رېدل کېږي ځکه سلطان لره ولايت عامه دی او که چېرې سلطان قاضيانو ته امر وکړي چې وروسته له شپږ دېرشو کلونو يې هم واورى نو بيا او رېدل کېږي بله ډله فقها وايي چې دامنه د فقهاوو ده په دې کې سلطان لره مداخله نشته يعني چې مدعي په دغه موده کې دعوه نه وي کړې نه او رېدل کېږي د همېشه لپاره دغه خبره علامه شامي صاحب په ردالمحتار (۳۸۲ ص ، ۴ ج) چاپ مطبعه حبيبيه کې ذکر کړې ده او حواله يې خلاصه الفتاوى او نورو کتابونو ته ورکړېده. (شرح مجله ، ۵ ج ، ۶۸ ص).

که څوک د دغه مسئلې تفصيل غواړي بدر الفتاوى دې وگوري چې هغې فتاوى هم د عدم سماع فتوى ورکړېده پس له مرور د زمان د دعوي دا ارث نه صحيح کېږي.

که دې مړي وارث غائب وي

قدرمنو مسلمانانو که چېرې دې مړي په وارثينو کې څوک غائب وي مسافر وي بيا ډېر وخت وروسته کورته راشي نو مسلمانان وروپه کولای شي تعزيې (تَسَلَّيْتُ) ورکولو ته ورتللاى شي ، خلاصه فاتحې ته مسلمانان ورتللى شي او رواه ده ، همدارنگه که يو څوک دې مړي له وارثانو څخه نه وي اجنبي خلک وي (مُعَزِّي) وي چې فاتحې ته دې ورتلونکو خلکو څخه وي ، تعزيت ورکوونکى ورته وايي هم دې فاتحې (تعزيت) لپاره ورتللى شي دا خبره غلطه ده چې پس له دريو ورځو څخه دې فاتحې (تعزيت) لپاره ورتلل بڼه نه دي ، دا خبره چې څوک غائب وي او جانب دې مُعَزِّي وي چې وارث دې مړي دی او که

مُعَزِّي دعاته ورتلونکی وي ورته رواده دامسئله په ردالمحتار او درمختار کې ذکر ده (اج ، ۶۶۵ ص ، مکتبه حبيبيه).

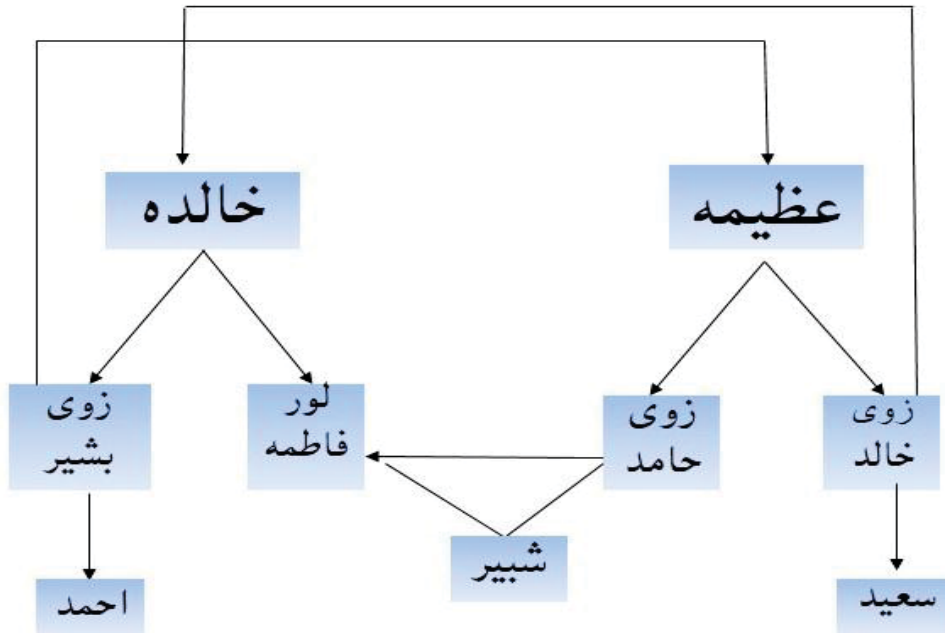
همدارنگه په ليک (خط) ليکلو سره هم يو چاته څوک تسليت (تعزيت) ورکولای شي دې مشکوة شريف په حاشيه کې حديث شريف دی : حضرت محمد صلى الله عليه وسلم حضرت معاذ بن جبل ته چې زوی يې وفات شوی وو يمن ته په ليک کې تسليت ورلېږلی وو .

دوهم وار تعزیه هم مکروه ده او دې دريو شپو څخه اخواته هم مکروه تنزيهې ده .

دې ميراث يوه مشکله مسئله

د سراجي کتاب په بعضې چاپونو کې يوه عالم په يوه فارسي بيت کې دې يوې مسئلې پوښتنه کړې ده او دې امتحان په رقم سره يې فتوی غوښتې ده .
بيت په داسې ډول دی

يک نفر رفت بسفر بسې ماند ازومال - دو وارث داشت يکي عم و ديگر خال
دې بيت معنی داسې ده : يو نفر په سفر باندې ولاړ ډېر مال ورڅخه پاتې شو او دوه وارثان لري يو يې کاکا (تره) او بل يې ماما دی دغه کاکا (تره) يې دې دغه ماما زوی دی او ماما يې دې تره (کاکا) زوی دی دې دې مسئلې تشرېح داده :
دا مسئله په دوو کونډو کې جوړېږي ، يوې کونډې دې بلې کونډې له زوی سره نکاح وکړه او دغه بلې کونډې دې هغه بلې کونډې له زوی سره نکاح وکړه .

عظیمه کونډه دې خالدي کونډې دې زوی بشیر بنځه شوه نکاح یې ورسره وکړه او خالدي کونډې دې عظیمې کونډې له زوی خالد سره نکاح وکړله یعنې بنځه یې شوه دې عظیمې بل زوی حامد دې خالدي له لور سره چې دې بل مېړه څخه یې وه او فاطمه نومېده نکاح وکړه چې شبیر ترې پیدا شو اوس شبیر په سفر تللی او خالد دې شبیر تره (کاکا) دی ، دې شبیر بیا بشیر ماما دی داڅو دلته پرېږدو اوس سعید او فاطمه مادري خور او ورور دي ځکه چې دواړه دې خالدي زوی او لور دي نو دې سعید دغه شبیر خور یې دی او سعید دې شبیر ماما شو او ماما یې دې تره (کاکا) زوی شو نو په بیت کې خالش پسر عم شو جوړ شو او دغه عمش پسر خال داسې دی : حامد او احمد دې عظیمې زامن دي دې دوه مېړونو څخه یعنې حامد او احمد مادري وروڼه دي نو احمد دې شبیر تره (کاکا) دی یعنې مادري دي نو احمد دې شبیر تره شو او دې ماما زوی یې بشیر شو عمش پسر خال.

شرعي حکم يې که چېرې دغه سړی يعني شبير په سفر تللی وو او مرگ يې يقيني وو نو في الحال يې مال دې سعيد او احمد په مابين کې بالمناصف په نيمايي سره تقسيمېږي او که چېرې يې مرگ يقيني نه وو نو بيا به (۹۰) کاله انتظار کوي وروسته به بالمناصف تقسيمېږي البته دا مسئله زما د استاذ مولوي عبدالستار قندوسي له خوا حل شوې ده کله يې چې مورته د سراجي کتاب درس راکولو.

په نظر کېدل (په سترگو کېدل) ثابت دي شته

ابوداود شريف روايت کړی د عائشې صديقې رضی الله عنها څخه روايت دی : نبي کریم صلی الله عليه وسلم به د غسل او اودس امر کولو هغه چاته چې يو څوک به يې په سترگو کړي وو او په هغه شي او يا چا به يې دې دغه ابو د تويولو امر کولو ، علامه شامي وايي : علماوو ويلې دي هغه څوک چې په بد نظری مشهور وي نو د ځان ، مال او حتی الوسع ساتل ځنې ضروري دي او د والي او حاکم لپاره ضروري ده هغه څوک چې په سترگو کولو کې مشهور وي د عامو ځايونو له تلوو څخه منعه کړي او په کور کې د بند شي ، که فقير وي نو تنخواه د حکومت ورکړي ځکه چې د دې ضرر له جزام نه بد دی او حضرت عمر رضی الله عنه بند کړی وو او نسايي شريف روايت کړی دی چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم ويلې دي : که چېرې يو څوک تاسې يا ستاسې مال وويني او خوښ يې شي نو بايد چې په برکت سره دعا ورته وکړي داسې تبارک الله احسن الخالقين ، اللهم بارک فيه او امر به يې کولو عائن او بد نظر واله ته په غسل کولو او که څوک وپېژندل شي چې شي يې په سترگو کړل او د غسل کولو يا د او داسه د اندامونو د وينځلو غوښتنه ترې وشوه ځکه چې هغه د او داسه يا غسل اوبه په هغه نظر واله (چې په سترگو شوی) ورواچوي ، نو که چېرې دغه په سترگو

کونکي غسل يا اودس نه کولو نو شريعت مقدس وايي چې په زور دې غسل او يا هم اودس پرې وکړي. (رد المحتار ج ۵، ۲۵۷ص).

وضع الجَمَاجِم (په زراعت کې د غوايه يا بل حيوان جمجمه درول)

علامه شامي صاحب روايت کړی دی وايي يوه بنځه راغله او نبي کریم صلی الله عليه وسلم ته يې وويل : مورځبنتان د کبنت او کروندې يو مورځ په دې کبنت او کرونده باندې ډارېږو د بد نظری څخه نو نبي کریم صلی الله عليه وسلم ورته وويل : جمجمه په کې ودروی اول به نظر په هغه جمجمه لگېږي.

د مشکوة شريف په (۳۸۸ص) (۷ حاشيه) کې يې حديث په حواله د شرح السنه روايت کړی دی د حديث شريف معنی داسې ده : حضرت عثمان رضی الله عنه يو بنایسته کوچنی هلک وليد نو ويې ويل : وَ سَمُّوْ نُوتَّه كَيْلَا تَصِيْبَهُ الْعَيْنُ په زنه يعني زني (ذقن) به يې تور خام خال ورووهی چې بد نظر نه ورته رسېږي يعني تور خام خالونه په زنه باندې ورووهی او پوخ خال خو ناروا دی. په همدې حاشيه کې هشام له عروه څخه روايت کوي : کله به چې دعروه يو مال خوبن شو يا به د يو چا باغ ته وړ داخل شو نو دغه الفاظ به يې ويل : ماشاء الله لاقوة الا بالله الى قوله تر فَعَسَى رَبِّيْ اَنْ يُّوتِيَن خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ الْاَيَّه

د بد نظری د دفع کولو لپاره خصوصاً چې په چا بد نظر لگېدلی وي (په سترگو شوی وي) نو مفسرين وايي دغه آيت شريف وواياست او پرې دم يې کړی : وان يكادالذین كفرو ليدلقونك بابصارهم لما سمعوا الذكرو يقولون انه لمجنون وما هو الا ذكرا للعلمين.

په مشکوة شريف (۳۹۰ص) کې يو حديث شريف دی چې له ابي امامة بن سهل بن حنيف څخه روايت شوی ده ويلي دي : عامر ابن ابي ربيعه سهل بن

حنيف وليدا چې سهل غسل كولو نو دغه عامر وويل : والله ما رأيت الحديث يعني قسم په الله جل جلاله دى ما نه دى ليدلى داسې بنايسته پوستكى د بدن لكه دانن مې چې وليدا نو سهل ته دې ده بد نظر ورسېدا (په سترگو) شو ، خاى پر خاى په حمكه راولوبد ، نو رسول الله صل الله عليه وسلم ته خوك ورغلل او ورته ويې ويل : يا رسول الله صل الله عليه وسلم خه تداوي او خه چاره ده سهل داسې مريض شو او راولوبد ، والله ما يرفع رأسه يعني قسم دى سر نه پورته كوي نو رسول الله صل الله عليه وسلم ورته وويل : په چا مو خه اتهام ، گومان نه كېږي چې چاپه سترگو كړي (بد نظر كړى نه وي) نو دوى ورته وويل : گومان مودى چې عامر بن ربيعه به په سترگو كړى وي ، بيا رسول الله صل الله عليه وسلم عامر بن ربيعه راوغوښت ، فتغلظ عليه سختې خبرې يې ورته وكړې او ورته ويې ويل : ولې خپل ورور وژنې ، ولې ستاسو هر يو بارك الله نه وايي نو نبى كريم صل الله عليه وسلم ورته وويل : ومينخه اغتسل نو هغه د اوداسه اندامونه او د پرتاگه (پرتوگ) يو خه حصه يې پرې مينخله بيا نبى كريم صل الله عليه وسلم دغه اوبه پرې ورواچولې او الله جل جلاله جوړ كړ ، روان شو ، نو مسلمانانو وروڼو اوس دا مسنونه طريقه ده بايد چې ښه مال او يا ښه انسان هر شى ووينو بايد بارك الله ووايو ، او كه چېرې د بد نظر واله وپېژندل شي هغه ته ورشو چې هغه خپل د اوداسه او يا د هغه د پرتوگ داخل طرف پرېمېنخي او په هغه نظر شوي شي يې ورواچوو خكه په دغه مينخلو نبى كريم صل الله عليه وسلم امر كړي يو . (مشكوة شريف ، ۳۸۸ ص ، ۷حاشيه).

د دغه عائن (بد نظر كوونكي) د وضو طريقه داده

علما وايي چې په يوه غټه قصعه كې دې اوبه راوړي او دغه سړى چې بد نظر لري دې مثال په طور يو ښه بنايسته خوان يا هلك ماشوم يې په سترگو كړ

نو دغه په سترگو کونکی به مضمضه وکړي دغه دې خولې اوبه به په همدې لوبني کې وروچوي بيا به يې رواخلي مخ به پرې پرې مينځي بيا به په چپ لاس اوبه رواخلي نبي لاس به پرې پرې مينځي ، بيا به په نبي لاس اوبه رواخلي او چپ لاس به پرې و مينځي بيا به په چپ لاس اوبه رواخلي د نبي لاس د څنگلې سره پرې و مينځي بيا به په نبي لاس اوبه رواخلي د چپ لاس د څنگلې سره پرې و مينځي دغه د لاس او دې څنگلې مابين دې نه مينځي بيا به نبي پښه او بيا چپه پښه او بيا به نبي زنگون او بيا به چپ زنگون بيا دې په مخکيني ترتيب سره د پرتوگ داخلي برخه پرې مينځي په همدغه لوبني کې ، بيا به د شاله طرفه دغه اوبه د هغه ماشوم په سرور وچوي گرانو مسلمانانو دې دغې طريقې په حکمتونو باندې يوازې الله جل جلاله علم لري دې دې طريقې د حکمتونو د پلټلو څخه عقل عاجز دی او هم يې دې ټولو معلوماتو د اسرارو څخه عقل عاجز دی خو دغه عمل چې په مخکې حديث شريف کې ذکر شو نبي کریم صل الله عليه وسلم په خپله کړی دی او هغه اوبه يې په سترگو شوي شخص باندې وراچولې دي. (مشکوٰة شريف ۳۹۰ ص ، ۵ حاشيه).

الْعَيْنُ حَقُّ نَبِيِّ كَرِيمٍ صل الله عليه وسلم وايي بدنظري شته او ثابته ده چې په دې اړه ماخپله يوه واقعه په خپلو سترگو ليدلې او هغه داچې يو وخت کې د يو چا څه موضوع وه ، هغه خلکوپه مورډی څلورو علماوو پسې ډېر نوی جديد او نيايسته تونس موټر راوستلی وو ، مورډی دې لوړ مهرو (برمهر و) د کلي مرحوم مولوي صاحب سيدالرحمن روح يې دې خوشحاله وي دې هغه کورته ورغلو ، دهغې په مهمانخانه کې مو هغه موضوع خلاصه کړه کله چې راووتلو نو د مرحوم مولوي صاحب څخه مو رخصت راواخيست کله چې موټروان موټر ته پورته شو موټر نه چالانېده ، موټروان چې هرڅه وکړل برقونه ، بټری يې

وکتل ډېر کونښن يې وکړ آخر مور ورتنه وويل چې استاذه که په دې کلي کې يوبل مستري او يا پوه موټروان وي ورتنه ووايه چې موټر وگوري ، موټروان وويل مولوي صاحبانو زما موټر په سترگوشوی دی يوڅه دم پرې وکړی مخکې چې راتلو کوز په کلي کې يوچا ورتنه وکتل زه ووپرېدم چې هسې نه په دې موټر څه وشي خو خیر مور د مسجد خواته روان شوو او ورتنه ومو ويل استاذه مور ترهغه پورې ځو او په مسجد کې لمونځ کوو ته موټر جوړه وه ده بيا همغه خبره تکرار کړه خو مور مسجد ته روان شوو ، ډېر ولاړو چې موټر راغی او قصه يې وکړه ، چې زما بيخي يقين وو چې زما موټر په سترگو شوی ، بيامي په مرحوم مولوي صاحب مبارک غږ وکړ مولوي صاحب يو موټی خاورې دم کړې او په موټر باندي يې وروشيندلې ، کله چې موټر ته پورته شوم نو څنگه چې مې کلي په کې تاوکړه موټر چالان شو.

اداب الجماع (هغه ادبونه چې په احاديثو سره ثابت وي)

1. مخکې تسميه (بسم الله) ويل مستحب دي ، سورة اخلاص تلاوت کول ، تکبير او تهليل ويل او دا دعا به وايي اگر که دې اولاد څخه نا اميده هم وي :
اللهم اجعلها ذرية طيبة ان كنت قدرت ان تخرج من صلبى اللهم جنبني الشيطان وجنب الشيطان مارزقتني. (رواه ابوداود)
2. دې قبلي څخه به انحراف کوي (دې قبلي احترام به کوي) او له قبلي څخه به يې چپوي.
3. مېړه او ښځه دواړه به په يوه جامه کې پټ وي ځکه عتبه بن عبدالسلمی روايت کړی : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا اتى احدكم اهله فليستتر ولايتجرد تجرد العيرين معني کله چې يو ستاسې راتگ وکړي خپلې ښځې ته

په دې مخصوص کار سره نو ځانونه دې پټ کړي داسې معامله دې نه کوي لکه وحشي خره . نیل الاوطار کتاب (ج ۶ ، ص ۱۹۴)

4. څوک چې دوهم ځل جماع کوي نو مستحب دي تر څو استنجا ووهي اودس دې وکړي ځکه چې دا کار نشاط خوشحالي او نظافت دی .

5. ملاعبه به کوي مخکې ضم او مچو کول تقبیل ، او کله چې دې نارینه انزال وشي نو زردې نه ليري کېږي ځکه چې دې زنانه انزال کله وروسته کېږي آیت شريف : يخرج من بين الصلب والترائب . او همدارنگه ډېرې خبرې کول دې جماع په وخت کې مکروه دي . (فقه الاسلامي وادلته ج ۴ ، ص ۲۶۴۵)

ورکول دې ذکر (دې نارینه دې خاص اندام) په خوله دې زنانه کې

قدرمنو مسلمانانو مېړه ته له بنځې سره په دېره يعني دې شا له طرفه دې لوی اودس ماتي په ځای کې جماع حرامه ده ، همدارنگه دې حیض په حالت کې هم ورسره حرامه ده . نو علماوو ویلي دي چې تردې مخکې د دې کارونو څخه ډېر بدتر دغه عمل دی چې مېړه خپل (خاص اندام) دې خپلې بنځې په خوله کې ورکوي ځکه دغه دې غریبانو کافرانو عمل دی . (الفقه الاسلامي وادلته ۲۶۴۱ ص)

دې واده په اوله شپه مخکې له جماع څخه مستحب دي چې مېړه دې خپلې بنځې تندې ونيسي او دا دعا ووايي : اللهم اني اسئلك من خیرها وخیر ما جبلتها علیه و اعوذ بک من شرها وشر ما جبلتها علیه . (رواه ابن ماجه ، ابوداود) ، (نیل الاوطار ج ۶ ، ص ۱۸۹)

امام شافعي رحمه الله وايي نه دي واجب قضاء الجماع (ادا کول دې جماع) مگر یو وار په مېړه باندي واجب دي همدغه ظاهر الروایة دې احنافو دی او

امام طحاوي وايي چې پس له هرو څلورو ورځو لازم دي په مېړه باندې ، بعضي علما وايي : په هرو څلورو مياشتو کې يو ځل واجب دي په مېړه او دغه موده دې ايلاء ده دا خبرې په قضا کې دي يعني که دې مېړه او بنځې خبره قاضي ته ولاړه شي او کوم چې ديانته دي بيانو په مېړه باندې لازم دي چې خپله بنځه پاکه وساتي په دې معنی سره چې زر زر به جماع ورسره کوي دې دې حاجت به ورپوره کوي چې ترڅو دا بيا زنا ونه کړي که چېرې دې قادر په جماع باندې وو . بعضي علما وايي چې اعفاف لازم دی يعني په مېړه باندې چې خپله بنځه پاکه وساتي يعني بناء دی په حال دې دوی دې اشتها دغه خبره واجب قضايي ده او همدا معقوله خبره ده . (محشي الفقه الاسلامي ج ۴ ، ۲۶۴۱ ص ، ردالمحتار ج ۲ ۴۳۲ ص)

عزل جائز دی

مسلمانانو ضرورت دی او په شريعت کې شرم کول نه دي په کار ، نو دې عزل معنی داده چې مېړه دې دې جماع په وخت کې خپل مخصوص اندام دې خپلې زنانه په مخصوص اندام کې داخل کړي کله چې په دې پوهېږي چې انزال کېږي نو خپل اندام خارج کړي او بېرون انزال وکړي دا په ظاهري فکر سره دې اولاد دې مخنيوي يوه طريقه ده خو حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وايي : که چېرې تاسو عزل وکړی او يايې ونه کړی نو که چېرې الله جل جلاله وغواړي دې عزل په استعمال سره به هم بنځه حامله شي ، فقهه الاسلامي وايي : مېړه عزل کولای شي خو چې دې زنانه (بنځې) په اجازه سره وي بيایې حديث ذکر کړی دی .

مسلمانانو ضروري مسئله واورى : ټولې هغه لارې چې دې اولاد مانع گزري که دواوې دي او که نورې طريقې دې موقت وخت لپاره جائز دي په دې شرط چې متخصص ډاکټر نظر ورکړي چې زر زر اولاد يامور او يا اولاد ته ضرر دى نو دې موقت وخت لپاره کولای شي چې کومه طريقه استعمال کړي اما دې همپس لپاره دې زنانه لپاره ټولې طريقې استعمالول حرام دي چې دې همپس لپاره دې اولاد څخه ولوېږي. (ردالمحتار ج ۲ ، ۴۱۲ص)

نهر دې فقهي کتاب وايي : بنځه دې اولاد دې ځای يعنې رحم خوله بندولى شي بې دې مېړه له اجازې څخه او بحر رائق وايي بې دې مېړه له اجازې څخه بې نه شي بندولى بڼه تطبيق يې دادى که چېرې مېړه په مسافريو کې وي دې اولاد تربیې ته خلاص نه وي او اهل دې زمانې مفسدوي نو بنځه يې دې رحم خوله بندولى شي دې نهر مسئله ده او که اهل دې زمانې مفسد نه وي نو بيابې بې له اجازې څخه نه شي بندولى لکن اهل دې زمانې مفسد دى.

مسئله غلظ آلة الرجل او کثرت طول الالة

په جماع کې دخول دې ذکر دې رجل په هغه اندازه ورته روا دى څومره يې چې بنځه طاقت لري او که چېرې د طاقت څخه زیاده وو ، ذکر ډېر زیات طویل وو نو د دې تر طاقت زیات تکلیفول ورته حرام دي ، که چېرې تر هغه خپله اندازه په طول الالة او غلظ الالة کې تجاوز وکړي بنځه مفضاة گرځي يعنې د تش اودس ماتې او ډک اودس ماتې لار يې يوه شي زور وکاروي يا مېړه تر طاقت زیات تجاوز وکړي او بنځه مړه شي نو په مېړه باندي پوره دیت لازمېږي. مسلمانانو ضروري مسائل دي بايد مسلمانان د دين د مسائلو څخه خبر وي او خبر شي ځکه انسان بايد حقوق وپېژني.

په حدیث شریف کې راځي بي بي ام سلمې رضی الله عنها له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه ، یا رسول الله که زما په خوب کې نارینه وویني او جماع صورت ومومي يعني چې احتلام ورته وایي نو حکم یې لکه د نارینه غوندي دی او که څنگه يعني غسل پرې لازمېږي او که نه نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته وویل : چې آیا تاسو ته خوند او لذت حاصلېږي يعني انزال مو کېږي هغه بي بي ورته وویل : بَلَى (هُو) یا رسول الله صلی الله علیه وسلم نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته وویل : فلتغتسل يعني غسل کوه .

وهايان څوک دي

قدرمنو محمد بن عبدالوهاب النجدي په (۱۱۱) سنه کې زيږېدلی او په (۱۲۰۷) سنه کې وفات شوی دی په اول کې چې طالب العلم وو په مکه او مدينه منوره کې به يې د علماوو څخه علم زده کولو لکه د محمد بن سليمان کردي شافعي مذهب څخه ، د شيخ محمد حياہ سني حنفي څخه او دغه دوه شيخانو او دده نورو استادانو به خپل فراسته سره په کې د ضلال او گمراهی آثار معلومول او ويل به يې دغو علماوو چې زرده دوی به هم گمراه شي او نور به هم گمراه کړي او پلار يې عبدالوهاب هم يو صالح او نېک عالم وو او هغه به هم په خپل فراست سره دا پېش گوښي کوله چې دا به گمراه شي او ډېر ذم به يې په کې کولو ، خلک به يې ورڅخه بېرول او د دغه گمراه ورور شيخ سلېمان ابن عبدالوهاب به هم په ده باندې ډېر ردونه کول او دده دا بدعتونه ، ضلال (گمراهی) او بد عقائد به يې ردول او شيخ سلېمان چې د ده ورور د دوی په رد باندې يو ښکلی کتاب ليکلی دی (الصواعق الالهية فی الرد علی الوهابيه) او په اول کې يې داسې دعوی کړې کله چې د هغې کسانو په هکله مطالعې وکړې چې د نبوت دعوی يې کړې وې لکه مسيلمة الکذاب اسود عنسي دا دعوه به

یې په زړه کې پټه ساتله که یې قدرت پیدا کړی وی نو خامخابه یې ظاهره کړي وی دی په (۱۱۴۳) کال کې د نجد په وطن کې ښکاره شو او خپله باطله عقیده یې ښکاره کړله نجد د سعودي د بعضو خاصو ښارونو نوم وو.

د محمد بن عبدالوهاب د کامیابی عوامل

د سعودي مشرانو لکه محمد بن سعود د هغه وروسته د هغه زوی عبدالعزیز بیا سعود زوی د عبدالعزیز دوی به علما راټول کړل او مناظرې به یې ورسره کولې او ددې ضال او مضل ترڅنگ دغه د سعودي امیران ولاړ وو او تقویه کول به یې ډېرې بدې عقیدې به یې درلودې چې په دې اړوند کتابونه لیکل شوي دي او د دوی ټول مسائل په کې لیکلي دي : لکه دابه یې ویل چې څوک توسل کوي په حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هغه کافر کېږي حتی بعضې خنزیرانو متعصبینو به یې ویل چې دغه لکنه تر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ښه ده ځکه هغه مړ دی او ماته هېڅ گټه نه شي رسولی او په دې لکنه خوبه مارمړ کړم وروڼو په دې خبرو سره علماوایي دغه خبره چې هر څوک وکړي کافر کېږي اهل سنت والجماعت څلور مذاهب وسیله روا بولي که څوک غواړي دغه مسائل وپېژني جدا کتابونه پرې لیکل شوي دي.

وهاییان یې ادبه او بلید خلک دي

ورونو مسلمانانو الله جل جلاله د مور او تاسو ته د دوی د عقائدو څخه نجات را کړي دغه فتنه انګېزه خلک بدبختانه چې زموږ او ستاسو د وطن په مشرقي طرف کې زیات دي وروڼو ای کاش چې دوی د دین امامانو او مجتهدینو ته مشرکین نه ویلی موږ یو وخت د پېښور په شاه منصور مولانا صاحب د قرانکریم ترجمه کوله تقریباً د زرو او یونیم زرو کسانو په شاوخوا کې

طالبان به وو هلته کتابونه خرڅېدل یومشکوة شریف اېښی وو هغه چې مولانا غرغشتو صاحب حاشیې پرې لیکلې نو یو وایي چې وهابي وو چې دغه هم ډېر لوی مشرک وو ، وروڼو تاسې اندازه ولگوی څومره غوره دي داخلک علامه غورغوشتو په حنفي مذهب کې ډېر لوی عالم تېرشوی دی وروڼو د ټولو مذاهبو علماوو يعني زمور پخواني علماء د دوی په رد کې کتابونه لیکلي دي الله جل جلاله مو د دوی دې فتنې څخه خلاص کړي یوبل طالب راته قصه کوله چې یو دوه وهابیانو په پېښور کې زمور د مذهب له دوه حنفي مذهب طالبانو سره چې د کندهار وو بحث کولو دوی د امام صاحب په حق کې بې ادبه خبره وکړله نو کندهاري طالبانو چاقوگان پرې را وایستل خو خیر نورو ترې خلاص کړل بیابه وهابیانو ویل چې د دغه کندهاریانو له مخه د ابحثونه مه کوی.

علامه انور شاه کشميري صاحب په فيض الباري شرح صحيح البخاري کې د دوی رئیس محمدابن عبدالوهاب ته د بليد (بې عقل) الفاظ استعمال کړي قدرمنو زما شخصي علمي نظر باید مور او تاسو ټول په خپل حنفي مذهب باندي ټول په اتفاق وو او که چېرې دا خلک پیداشي نو په یوه ټولنه او یوه مسجد کې به سخت اختلافونه پیداشي بیا خصوصاً په نن زمانه کې اختلاف یو به یو څه کوي بل به بل څه کوي جنگونه به وي علامه محمد عبدالحی الکنوي په مجموعه الفتاوی کې یوه مسئله ذکر کړېده چې که په ټولنه کې اهل ذمه هندوان او مسلمانان وي او عید اضحی راشي مسلمانانو غوایان اضحیه کول او عید کول ، هندوان په قهر کېدل نو خیر مسلمانان د نور مالونه حلال کړي د غوایه اضحیې د نه کوي لپاره د دفعې د فساد نو وروڼو فساد راځي په جامعه کې نو په خپل حنفي مذهب باندي ټینګ پاتې شی خصوصاً د بعضې پوهنتونونو محصلین خو مکمل د مذهب خلاف گرځېدلي

وي دامسئوليت د حكومتونو دى چې د دې اختلاف مخنيوى وكړى د دغه اشاعت واله استاذان تر نظارت لاندې ونيسي چې دا د هرې منطقي د مسئولو خلكو كار دى.

علامه شامي صاحب وايي د مذهب څخه گرځېدل بل مذهب ته داخو څه كوي چې وهابيت د عوامو لپاره نه دى روا فقط او فقط وروڼو زما هدف دادى لكه مخكې مسئله چې مې ذكر كړه مختلف نظريات پيداكېدل او سره د داسې لويو بې ادبيو چې د انسانيت د چوكاټ څخه هم وتلې وي پيداكېدل يې د مسلمانانو په ضرر او تاوان دي او د دې اختلافاتو مخنيوى ضرور دى خصوصاً د علماوو ، قدرتونو او حكمتونو لوى مسئوليت دى وروڼو مذاهبو ته سپك الفاظ او يا مجتهدينو ته بې ادبه الفاظ استعمالول به كوم مسلمان برداشت كړى شي ، وروڼو كه غواړي يو كتاب په نامه د سيف المقلدين على اعناق المنكرين واخلي چې اكثره په فارسي دى او د پخوانيو علماوو دى علامه عبدالحى لکنوي هم دغه كتاب مطالعه كړى دى او زموږ او د وهابيانو ترمنځ په مسائلو باندې يې پوره بحث كړى دى وروڼو امام صاحب په (۸۰ هـ) كې تولد شوى دى او په (۱۵۰ هـ) كې وفات شوى دى چې په خير القرون كې دى او صحابه كرام يې ليدلي وو همدارنگه امام مالك صاحب چې په مدينه منوره كې په حديثو كې ډېر لوړ شخصيت وو او كتابونه يې هم زيات وو همدارنگه احمد بن حنبل ته وگورئ مسند احمد د حديثو كتاب ته يې او د امام شافعي صاحب كتابونو ته وگورئ د دوى احترام په كار دى او كوو به يې داسې نه لكه زموږ د افغانستان بې ادبه وهابيان.

حدیث شریف د اسلام به نوم پاتې وي ، حقیقي او عملي اسلام به نه وي

حدیث شریف دی رسول الله صلی الله علیه وسلم وایي داسې وخت به راشي چې همغه وخت دا اوس وخت دی هېڅوک مسؤلیت د الله جل جلاله او پیغمبر صلی الله علیه وسلم په نزد نه احساسوي په حدیث شریف کې راځي : رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي : کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ . مسلمان حرام مال خوري ، مسلمان رشوت خوري ، مسلمان غلا کوي ، مسلمانان غیبت کوي مسلمانان په قسم قسم زنا گانو باندې اخته دي مسلمانان په تجارت کې دروغ وایي بڼه او بد مالونه سره گډوي یو مسلمان د بل مسلمان د حق لپاره په ناحقه قسمونه کوي ، په ناحقه غصبونه کوي مسلمانانو د اسلام هر څه پرې اېښي دي دا ولې ؟ ځکه حکومت اسلامي شریعت نه دی نافذه کړی مجازات نشته دي مجرم د رشوت په مقابل کې آزادېږي په بڼه کار باندې مکافات نشته د هغه مخکې حدیث یوه بله فقره بیانوم د ابن ماجه حدیث شریف دی د عبدالله بن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی : رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : هرکله چې مسلمانانو د اسلام وعدې ماتې کړې یعنی په اسلام باندې یې عمل پرې بنودلو الله جل جلاله به دښمنان (کافران) ورباندې مسلط کړي او هر هغه څه به ترې واخلي چې د دوی په لاس کې دي فکر وکړی په ټوله اسلامي نړۍ کفار مسلط دي خپل منافع لټوي او ټول مسلمانان په وینو کې لت پت دي داځکه چې مسلمانانو په دین عمل پرې اېښی دی او اسلامي حاکمانو د الله جل جلاله د دین د حدودو نفاذ او حفاظت نه دی کړی او په قرانکریم کې الله جل جلاله د مؤمن صفت داسې بیان کړی دی حَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ

يارسول الله، ياشفيع المذنبين، يادافع البليات الفاظ ويل جائز دي او كه نه:

د اول سوال جواب : مولانا عبدالحى لکنوي په مجموعه الفتاوى (۳۳۴ ص ، ۴ ج) على هامش خلاصة الفتاوى كې ويلى چې كه چېرې صلوة او سلام ورسره ووايي روا دي لكه الصلوة والسلام عليك يارسول الله لكه خرنگه چې له تشهد (التحيات) خخه هم معلومېږي او داسې لكه هنديان مسلمانان يې چې د كنبېناستلو او ولاړېدلو په وخت كې وايي : يارسول الله ، ياولى الله روا نه دي حكه دا آيت شريف دى (الذين يذكرون الله قياما وقيعودا).

د دوهم سوال جواب : شفيع المذنبين ويل جائز خو خه كوې بلكې ضروري دي په دليل دې ډېرو احاديثو د اشْفَعُ تُشَفَعُ.

د دريم سوال جواب : د همدې كتاب (مجموعه الفتاوى) په (۳۵۷ ص ، ۶ ج) كې عبدالحى لکنوي صاحب ويلى دي : د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم په باره كې دافع البليات ويل په دې معنى چې په ذريعه د حضرت محمد (ص) بلاگانې دفع كېږي روا او جائز دي او په دې معنى چې حضرت محمد (ص) استقلالاً بلاگانې دفع كوي بيا ناروا او ناجائز دي او په آخر كې لکنوي صاحب وايي د داسې الفاظو چې غير مشروع معنى هم پكښې وي پرېښودل او نه ويل يې اولى او بهتره خبره ده.

د نسخې تداوي بايد ډاكتره نسخهُ وكړي

وينبغي اى يجب ان يعلم امرتة تداويها لان نظر الجنس الى الجنس

اخف

د درمختار عالم وايي : همدارنگه علامه شامي رحمه الله عليه وايي : واجب ده دا چې نسخهُ ډاكتره دې مريضې نسخې تداوي وكړي هدايې او خانبيې كتابونو

مطلقه خبره کړېده عامه تداوي د عام بدن اما علامه شامي د جوهره کتاب مسئله نقل کړېده چې په هغه کتاب کې تفصيل دی : که چېرې مرض په نور بدن کې وو بې د فرج (خاص اندام څخه) جائز دی چې ډاکتر نظر ورته وکړي دې کتلو کوم ځای چې ضرورت وي اما که چېرې مریضي په خاص اندام يعني فرج کې وي نو بیا واجب ده چې بسځه ډاکتره یې تداوي وکړي نارینه ته یې تداوي او جراحي نه ده روا او که چېرې بسځه قابله نه وه او ددغه مریضي لپاره هلاکت وو یا ډېر سخت دردونه وو چې تحمل یې نه شو کولای نو بیایې په فرج او شاوخوا کې نارینه ډاکتر هم تداوي او جراحي کولای شي څومره چې ضرورت وي او نور کوم ځایونه چې ضرورت یې نه وي حتی الامکان به یې پټوي او ډاکتر به هم بې له هغه ځای څخه چې د تداوي اړتیا ده خپل نظر به کنترولوي وروڼو مسلمانانو ، تقوادارو ، جراحانو ډاکترانو ډېر محتاط اوسې شریعت ما استَطَاعَ ویلي چې څومره مو قدرت وي خپل نظر د غیر ضروري چې ضرورت د کتلو نه وي کنترولوي داسې مثال ورکوي شریعت وايي : والضروري يتقدر بقدر الضرورة مثال ورکوي يعني که یو څوک په غرونو کې دداسې لوږې سره مخامخ شي چې بل حلال شی نشته ترڅو یې وځوري او دې مرگه پرې بچ شي نو فقط مرداره شته ددغه مردارې فقط دومره اندازه خوړل ورته روا دي چې دی له مرگه پرې راو گرزېږي او د ټولې مردارې خوړل ورته نه دي روا . (رد المختار ۵ج ، ۲۶۲ص ، هدایه ، ۴ج ، ۴۵۷ص ، قاضي خان ۴ج ، ۳۶۸ص) .

بسځه قابله او مُعَسِّلَه (هغه بسځه چې مړو بسځو ته غسل ورکوي)

قابله ډاکتره که د زنانه ولادي نسايي لپاره پړدي کورته وغوښتل شي نو بې له اجازې د مېړه څخه تللی شي ځکه چې په يقيني توگه د مرگ خطر وي که چېرې مور او تاسو مخکې مسئلې ته فکر وکړو چې د هلاکت په وخت کې د

زنانه مريضې چې قابله وجود ونه لري او يايې د جراحي توان ونه لري نو ډاکتر کولای شي چې د زنانه مريضې د فرج جراحي وکړي په دې ځای کې نارينه ته جواز وو په دغه مسئله کې د بحررائق او درمختار نظريه يوه ده چې بې له اجازې نه شي تللی مگر صاحب د فتح القدير وايي: بې له اجازې څخه ورتللی شي چې راجح خبره همدغه ده بيا درته وایم چې مور او تاسو بايد ضرورت ته وگورو چې صاحب د فتح القدير او نوازل کتاب همدې ته کتلي دي او د هغه مسئلې ديني لپاره بې له اجازې د زوج څخه تللی شي چې د مېرې بې نه وي زده او ضروري مسئله وي په الفقه الاسلامي (۲۶۵۴ص) کې وايي: د اجنبي بنځې مخ ته کتل د ديني مسئلې د تعلم لپاره په څو شرطونو سره جائزده معنی که دغه شرطونه موجود وو نو نه دي روا يعني داسې بنځه وه چې دغه مسئله بې زده يا د محرم: پلار، ورور او يامېرې بې زده او يا د پردې نه هغه خواته هم څه مانع وو نو بيا د ديني زده کړې په وخت کې اجنبي ورته کتلی شي وروڼو ټول شرطونه موجود دي بنځې معلماني، ډاکتراني شته نارينه او بنځينه مشترک په يوه تعمير او اطاق کې باقي که تعليم وي او که تعلم يا هر کار دی په ادارو کې دين مقدس اسلام اجازه نه ورکوي دامسئله په فتاوی علماء بلد الحرام کې د سعودي ټولو شيخانو په پوره دلائلو قرآني او احاديثو ثابته بيان کړېده د قرانکريم تفاسيرو لکه: تفسير مظهری او تفسير معارف القران په سورت نور او سورت احزاب کې د حجاب د فرضيت په بحث کې دا خبرې ډېرې واضح بيان کړې دي دا خو اسلامي هېوادونه دي او داڅو څه غرب، روس، امريکه او اورپا نه ده چې ديموکراسي ده دلته خو قرآن دی او په قرآن کې دغه آيت: و اذا سئلتمو هن فاسئلوهن من وراء حجاب. حجاب خو فرض دی څنگه مسلمانانو حجاب پرېښوود قرآن بې پرېښوود دغه مسئله خو زما په ياد ده ټولو

راديوگانو وويل چې د حامد کرزي په وخت کې د سرتاسري شوری علماوو په ارگ کې فتوی ورکړه چې بنسټه او نارینه باید ټول ادارات جلا او بېل کړای شي دادې دولت د رئیس جمهور ، کابینې ، سترې محکمې ، سرتاسري شوری او د حج اوقافو د علماوو مسئولیت دی او الله جل جلاله به په ورځ د قیامت د هغه حجاب چې په اسلام کې الله جل جلاله امر پرې کړی پوښتنه کوي. (هدایه ۴ج ، ۴۶۰ص).

د تداوی مختلف احکام په اختلاف د احوالو او اشخاصو

قدرمنو مسلمانانو د تداوی احکام مختلف دي په اختلاف د احوال او اشخاصو سره نو تداوي واجب ده په مريض شخص باندې که چېرې يې ونه کړي نو سبب د مرگ ، تلف کېدلو د اندام او يا د ضعف د يو اندام يې کېږي چې دامعلومات ټول د مرضونو په طب کې شته دي چې کوم مرضونه مهلک ، کوم مرضونه سبب د تلف د اندام (عضوي) او يا کوم مرضونه سبب د ضعف د يو اندام کېږي او يا داسې مرضونه چې د يو شخص څخه بل شخص ته نقل کېږي دا مرضونه په طب کې واضح بنودل شوي دي نو په ذکر شوي حالاتو کې تداوي واجب ده او په بعضې حالاتو کې مندوب مستحب ده چې فقط ضعف د بدن راځي او هغه مخکېني حالتونه نه ورڅخه پېښېږي ، په بعضې حالاتو کې مباح ده چې مخکې دوه حالتونه نه وي ، په بعضې حالاتو کې مکروه ده چې کله په تداوي سره هغه مخکې حالت زیاتېږي نور مسلمانانو مخکې براء باذن الله په حديث شريف کې ذکر شول يعني دوا مستقلة مؤثره مه گڼي بلکې الله جل جلاله پرې شفا ورکوي. که څوک غواړي په دې اړه پوره معلومات پيدا کړي نو فقه الاسلامي و غيره کتابونه د وگوري. (الفقه الاسلامي ، ۷ج ، ۵۲۰۴ص)

په داغ لگولو باندې تداوي رواده

دې حضرت جابر رضی الله عنه خخه روایت دی ، د احزاب په جنگ کې ابی بن کعب وویشتل شو په اکحل رگ باندې دغه رگ په لاس کې دی چې د حیات یعنی ژوند رگ دی او نهر البدن دی (ویاله) ورته وایي په دې رگ باندې لگېدلی وو نو بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم داغ پرې ولگولو . (رواه مسلم) .

نهر البدن رگ چې په شاکې یې نوم ابهر دی په ورانه کې د نساء رگ او په لاس کې د اکحل په نامه دی .

د حضرت جابر رضی الله عنه خخه روایت دی : سعد بن معاذ رضی الله عنه په اکحل رگ باندې لگېدلی وو ، نبی کریم صلی الله علیه وسلم دوه وارې داغونه پرې ولگول او د حضرت جابر رضی الله عنه خخه داسې روایت هم شوی دی : نبی کریم صلی الله علیه وسلم یو طبیب ورو لېږه او هغه داغونه پرې ولگول .

د عبدالله ابن عباس رضی الله عنه خخه روایت دی : رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : شفا په دريو شيانو کې ده : حجامت یعنی کدو لگول یعنی هغه څوک چې پرې پوهېږي په خپلو وختونو کې کدو لگول یا په بنکر سره وینه کنبل ، په غسلو کې او په الکی داغ په اور باندې .

بعضې کورنۍ چې ټوله کورنۍ دم کوي

د کچکلي آغاصاحب خېل دې گډن د ناروغی ، يادې عبدالمحی الدين د قريبي مرحوم صوفي سيدالله جان چې په خپله ده هم او اوس يې زامن دې زېږي او توري دم کوي په مشکوة شريف (۳۸۸) صفحه کې راغلي دي : د حضرت جابر رضی الله عنه خخه روایت دی : نبی کریم صلی الله علیه وسلم د (دمونو) کولو خخه منعه وکړله ، نو دې عمرو بن حزم کورنی راغله او ورته وېي ويل : يا

رسول الله صلى الله عليه وسلم زموږ دې کورنی سره یو دم دی چې څوک لږم وچيچي ورباندې کوو یې ، اوس خبر شوو چې تا ورڅخه منعه کړېده نو دوی هغه دم ورته بیان کړ ، رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وویل دادم صحیح دی او شرکي (د گناه) الفاظ نشته په کې دم پرې کوی او مسلمانانو ته نفعه او فایده رسوی دې دم کولو اجازه یې ورکړه په حدیث سره ثابت شوه چې هغه دمونه او تعویذونه نبی کریم صلى الله عليه وسلم خیرې کړي او منعه یې ورڅخه کړې چې شرکي او کفري الفاظ به په کې وو .

واکسین کول د شریعت له نظره

قدرمنو مسلمانانو د مقدمې په شکل سره یوه مسئله درته بیانوم : کله چې د روژې په اړه یو مریض د یو عالم څخه پوښتنه وکړي یا لکه د سترگې متخصص د سترگې د جراحی ورته ووايي چې سترگه یا مخ به نه وینځي یا سجده به نه کوي نو دغه عالم به د شریعت له نظره ورته وایي : که چېرې متخصص ډاکتر حاذق مسلمان وي نو د روژې خوړلو اجازه ورکړي او یا د سترگو متخصص ډاکتر ورته ووايي چې سجده مه کوه یا مخ مه وینځه نو د دغه ډاکتر قول ته شریعت اعتبار ورکوي متوجه شی مسلمانانو ځان پوه کړی چې د یوه مسلمان ډاکتر قول ته اعتبار شته نو دې واکسین په رابطه خو دې ټولو مسلمانانو ډاکترانو اتفاق دی چې وایي : که چېرې دا ونه شي نو د فلج مرض ورته پېښېږي او دا واکسین فقط د فلج مرض د مخنیوي لپاره جوړ شوی دی نو مسلمانانو مخکې مسئلې ته ورشی په کومو حالاتو کې چې تداوي (دوا) کړل واجب وو په هغه حالاتو کې راځي او که چېرې یې اولاد ته ورنه کړو هغه په فلج مرض او یا تور زېږي اخته شي نو د الله جل جلاله په نزد به مسئول وو .

که په چا کفارہ لازمہ شوې وي

په فتاوی و دودیه کې داسې ذکر شوي دي : که په چا د رمضان کفارہ لازمہ شوې وه نو که چا د اول د میاشتي څخه روژې نیولې البته دا خبره ضروري ده چې اول د میاشتي به ثابت وي نو که دواړې میاشتي (۳۰) دېرش دېرش ورځې وي او یا که یوه (۲۹) او بله دېرش وي او یا دواړه (۲۹) ورځې وي کفارہ یې صحیح ده او که کفارہ یې د مابین د میاشتي یعنی د اول د میاشتي څخه نه وه نیولې نو بیا به ضرور شپېته روژې نیسي. (طحطاوي).

د څو مرشدانو سره بیعت کول

رجل من الصوفیه اخذ العهد علی رجل ثم اختار الرجل شیخا آخر و اخذ العهد علیه فهل عهد الاول لازم ام الثاني الجواب : لایلزم العهد الاول ولا الثاني ولا اصل لذلک.

معنی: که یو صوفي مرید یو وار د یوه مُرشد سره بیعت وکړ بیا له بل سره اوس اول لازم دی که دوهم. جواب: نه اول لازم دی نه دوهم ځکه نشته دې خبرې لره اصل دلیل یعنی لزوم په کې نشته چې دوهم ته څوک لاره بده خبره ده خلاصه څه پابندي نشته. (فتاوی تنقیح حامدیه علامه شامي ج ۲، ص ۳۶۹)

د وظیفو په وجه باید سپری درس پرې نه ږدي

المتعلم اذا ترک الاشتغال بالتعلم و اعتزل عن الناس لیتزهد و یتعبد کما فی زماننا أدب سراً واللہ اعلم.

معنی: طالب العلم (د علم زده کوونکی) که درس زده کول پرېږدي او د خلکو څخه گونبه شي چې زهد او عبادت وکړي لکه زموږ په زمانه کې نو دې شاگرد ته

دې پټ تاديب او ادب ورکړل شي ځکه بنکاره تاديب ورکول سبب د فتنې
 گرځي خلاصه علم زده کول ضروري دي ځکه شاه ولي الله صاحب وايي چې
 بيعت متعارفه مستحب دی او په حديث د مشکوة شريف کې هم دا خبره ثابته
 ده چې نبي عليه السلام په مجلس د زده کړې کې کښېناست نه په مجلس د
 ذکر کې. يعني طالب العلم بايد د وظيفو په وجه درس پرې نه ږدي. (خلاصه
 الفتاوى ۴ ج ، ۳۲۸ ص)

بيعت متعارفه

شاه ولي الله صاحب په خپل کتاب القول الجميل کې وييلي دي بيعت
 متعارفه سنت دی همدارنگه مولانا اشرف علي تهانوي وايي د مستحب څخه
 زيات ويل نه دي ورته په کار که څوک زيات معلومات غواړي ملتقط کتاب د
 مولوي عبدالستار السميزائي بلوچستاني استاد العلماء (۱۴۵ ص) دې وگوري
 او که څوک غواړي چې د تصوف او مرشد شرطونه او نور ضروري مسائل
 وگوري نو تفسير الاحكام القرآن للجصاص د وگوري او يا د دشيخ الحديث
 مرحوم مولوي صاحب عبدالعلي دپو بندي کتاب بلوغ المرام وگوري.

په حلقه کې رقص کول

قال القرطبي على ان الغناء «سروز او ساز» وضرب القضيبي «نل يا
 دروي وهل» و رقص حلقه حرام ، بالاجماع عند الامام مالک رحمه و ابي حنيفه
 رحمه والشافعي رحمه و احمد بن حنبل رحمه في مواضع من كتابه و سيد
 الطائفة الشيخ احمد رحمه صرح بحرمة - رقص (حلقه) معنى حرکات موزون
 اضطراب حرکات غير موزون داټول حرام دي. فتاوى بزازيه (۶ ج ، ۳۴۹ ص)
 البريقه شرح طريقه محمديه (۲ ج ، ۱۳۳ ص)

قال الشيخ ابراهيم الحلبي الحنفي فاعل الرقص « حلقه » اشد من شارب الخمر لان شارب الخمر يعتقد حرمة الخمر فرما يستغفر ويتوب وفاعل الرقص اي حلقه يعتقد عبادة فلا يستغفر بل يتباهي اي يتبختر ويرجو من الخلق المنزله والتعظيم. كه شوک د پرتفصيل غواړي نو د شيخ عبدالعلي د پوښندي صاحب کتاب صلوة الهدايه حاشيه دې وگوري. (حاشيه هدايه ۱ ج ، ۱۵۸ ص).

خلاصه هر هغه طريقه د خلورو طريقو څخه چې ذکر ته په حلقه کې رقص يعني منظم حرکات کوي او اضطراب کوي يعني غير منظم غورځي ډولک او ساز کوي حرام دي پورته ذکر شوي کتابونه دي وکتل شي.

خطاء في تاريخ وفات علي بزدوي في كتاب الحطة في الذكر الصحاح الستة

تاريخ علامة الدنيا علي بزدوي رحمه الله عليه هو علي بن محمد بن عبدالكريم بن موسى البزدوي الامام كبير الجامع بين استات العلوم امام الدنيا في الفروع والاصول : دغه عالم لره ډېر تصنيفونه دي يويې مبسوط په (۱۱) جلده کې دی او يو تفسير يې په (۱۲۰) جلدونو کې و شرح الجامع الكبير و شرح الجامع الصغير و اصول البزدوي په (۴۰۰) شاوخوا سنه کې تولد شوی او په (۴۸۲) کې وفات شوی دی او په کتاب الحطة بذكر الصحاح الستة کې چې کوم تاريخ بيان شوی دی دا غلط فاحش دی چې په هغه کې يې د وفات تاريخ (۸۸۴) دی . (حاشيه جديده په هدايه د شيخ الحديث المرحوم مولوي عبدالعلي د پوښندي). پورتنی عالم نور تصنيفونه هم لري.

د فقهي شريفې د بعضو مشهورو مصنفينو حالات (د وفات تاريخ)

د رد المحتار مصنف په دمشق (شام) کې په (۱۱۹۸) کې زېږېدلی دی او په (۱۲۵۲) د (۵۴) کلونو په عمر وفات شوی دی او د صاحب د درّ مختار د قبر تر څنګ يې قبر دی او هلته خښ شوی دی د درّ مختار ملا صاحب د شام په دمشق کې د (۶۳) کلونو په عمر په (۱۰۸۸) کې وفات شوی دی او د دمشق ښار په باب الصغير هديره کې خاورو ته وسپارل شو. د تنوير الابصار مصنف په (۹۳۹) کې د فلسطين د غزې په ترانګه کې زېږېدلی دی او د علامه ابن نجيم د بحر رائق د کتاب د مصنف شاګرد هم دی او په (۱۰۰۴) هجري کې د رجب د مياشتې په آخر کې وفات شوی دی.

دا خبره زده کړې چې پورته ذکر شوي علماء په اوسني رد المحتار کې چې د تنوير الابصار متن دی او درمختار يې شرحه ده او رد المحتار يې پخوا حاشيه وه خو اوس دامتني او شرحه حاشيه دي او د رد المحتار مستقل کتاب چې په دا اوس زمانه کې چاپ دی نو په رد المحتار کې د ادري کتابونه دي د دري وارو ذکر شوو علماوو.

د بحر رائق (شرح کنز الدقائق) د مصنف د تولد او وفات تاريخ

علامه ابن نجيم په مصر کې لوی فقيه په (۹۲۶) قمري سنه کې په قاهره کې زېږېدلی دی او په (۹۷۰) قمري سنه کې د (۴۴) کالو په عمر کې په قاهره کې وفات شوی دی او ډېر تصنيفونه لري. د نهر فايق شرح کنز الدقائق مصنف د بحر رائق د مصنف ورور دی او له خپل ورور څخه يې هم زده کړې کړي دي او د خپل ورو په شرحه يې هم مناقشات کړي دي او په (۱۰۰۵) سنه کې د ربيع الاول په مياشت کې وفات شوی دی. د فتح القدير مصنف په (۷۸۸) سنه کې

په اسکندريه د مصر کې تولد شوی دی هدايه يې په سراج الدين چې په قاري الهدايه مشهور وو ويلې وه او په (۸۶۱) سنه کې په قاهره کې وفات شوی دی.

مريض ته بايد د بعضو خوراكونو څخه پرهېز ورکړل شي

که د متخصص ډاکتر څخه يو مريض ته د مضر و خوراكونو څخه پرهېز ورکړل شي د دې خبرې ثبوت د دغه حديث په رڼاکې و لولی أمّ مُنذر بنت قيس الانصاريه وايي : د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره حضرت علي رضی الله عنه هم موجود وو او زموږ کره خرماوې وې نو نبي عليه الصلوة والسلام خورلې او علي رضی الله عنه هم خورلې يعني د خرماوو د همغه يو رقم څخه يې په دې الفاظو منع کړ مَهْ يَا عَلِي اُكْفُفْ نُو بِيَا دغه مبارکه بي بي وايي چې ما چغندر او د اوربشو ډوډی راوړه نو بيا نبي کریم صلى الله عليه وسلم وويل اې علي اوس دغه وخوره نو هغه اول ضرر ورته رسولو او دغو آخري خوراكو ضرر نه ورته رسولو . (مشکوة شريف ، ۳۶۶ ص) رواه احمد و ترمذي و ابن ماجه .

د يوناني دوا د اثبات لپاره حديث : حضرت سعد رضی الله عنه روايت کړی دی : زه مريض شوم نو نبي کریم صلى الله عليه وسلم زما پوښتنې ته راغی او زما د تيو په مابين (سينه) يې لاس کېښود ما يې د لاسو يخوالی حس کاوه او ده راته وويل : چې ته اَرَجُلٌ مَقُوْدٌ يې يعني د زړه مريضې درته رسېدلې ده او بيا يې راته وويل : ته د بني ثقيفو هغه فلاني طبيب ته ورشه هغه دې (۷) عجوه نومې خرماوې چې اوس هم ډېرې قېمته دي او په يوه بل حديث کې راځي چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم وايي چا چې (۷) دانې عجوه نومې خرماوې وخورلې نو سِحْرَ به پرې تاثير ونه کړي . يعني هغه طبيب دې (۷) دانې خرماوې سره دمندکو و ټکوي بيا دې هغه دوا په خوله کې درواچوي کېدی شي چې دغه

نسخه نبي کریم صلی الله علیه وسلم د دغه طبیب څخه اوربدلې وي او نفع يې په خپله ليدلې وي. (مشکوٰة شريف ، ۳۶۶ ص).

بڼکلي معلومات

ازمطالعه خاص مولوي نقيب الله منيب بدون اخذ از کُتب غير

امام احمد بن عيسى الترمذي يعني امام ترمذي صاحب په خپل کتاب ترمذي شريف (۲ ج ، ۱۶۶ ص) او (۲ ج ، ۲۱۴ ص) کې ويلې او دوه حديثونه چې په مخکې ذکر شوو صفحو کې دي ويلې چې دغه دوه حديثونه له ما څخه امام بخاري رحمه الله روايت کړي يعني زه استاد د امام بخاري يم چې امام بخاري دې دغه دوه حديثونو په سند کې له ما څخه روايت کوي او نور ډېر احاديث امام ترمذي له امام بخاري صاحب څخه روايت کړي دي يعني دواړه يود بل استاد او شاگرد شول خو امام بخاري صاحب يې ډېر استاد دی. (از افادات خاص مولوي نقيب الله منيب).

بڼکلي معلومات

په کابلي تفسير ، سورة كهف د (۹۴) آيت په تفسير کې ليکلي دي د آستراليا په شمال شرق کې يوسمندر دی د دې سمندر په مشرقي يا شمالي طرف کې يو دېوال دی چې اوږد والی يې له زر ميله زيات دی ، زر (۱۰۰۰) پوټه ارتفاع لري او عرض يې په بعضې مقاماتو کې (۱۲) ميله دی چې دغه تحقيقات برطانوي ساينس دان سي اېم بنگ په يو کال کې ترسره کړيدي.

د چين پاچاه شي هوانگ په (۲۴۶ هـ ، ق) صحنه کې يو دېوال جوړ کړی دی چې اوس هم موجود دی اوږدوالی يې (۴۰۰۰) څلور زره كيلومتره دی ،

ارتفاع يې (۵،۷) متره او په عرض باندې يې شپږ آسونه بغل په بغل يعنې خنګ پر خنګ حرکت کولای شي.

محترمو مسلمانانو که څوک د سد ذوالقرنين چې د کھف سورة په (۹۴ او ۹۵) آياتونو کې يې ذکر راغلی دی معلومات غواړي نو تفسير معارف القرآن د مطالعه کړي او دنړی د تاريخي دېوالونو معلومات به پوره ورته حاصل شي.

آزرد ابراهيم عليه السلام پلار وو او که کاکا (عم)

په دې مسئله کې د علما کرامو ډېر زيات اختلاف دی يو له هغه علماوو څخه چې آزر ته د ابراهيم عليه السلام کاکا وايي او وايي چې پلار يې نه دی هغه مفسر عالم د تفسير مظهري دی ، دې قاموس د کتاب مصنف وايي آذر کهاجر داسې دی او دانوم د ابراهيم عليه السلام د کاکا دی او د پلار نوم يې تاريخ دی ، او په تاريخ الحنبلي کې راغلي دي ، ابراهيم بن تاريخ وهو آزر وفي تفسير الجلالين في هذه الاية وَأَذَقَالَ اِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزر چې په دې حای کې دغه آزر لقب د تاريخ دی هغه عالم چې وايي آزر يې کاکا وو او په آيت شريف کې لِأَبِيهِ لفظ راغلی دی او اب خو پلار ته وايي نو دوی وايي چې په عربي محاورو کې د اب لفظ د عم يعنې کاکا لپاره ډېر استعمالېږي حتی چې په قران عظيم الشان کې هم لکه قال تعالى وَاللَّهُ أَبَاكَ اِبْرَاهِيمَ و اسماعيل مع انه عم يعقوب بن اسحاق. د فتاوی خيرييه عالم د فتاوی تنقيح حامديه په حاشيه کې وايي ، دامسئله ډېره د فراخي لمنې ورده واسعه الدلائل كثيرة الاقول والله اعلم بحقيقة الحال. (فتاوی خيرييه په حاشيه دې فتاوی تنقيح حامديه ۲ ج ، ۳۶۶ص).

ښکلي معلومات

قديم مسجد جامع چې د خوارزم په وطن کې دی په ډېره زیاته اندازه سره پراخه وو چې په ربهه یعنی څلورمه برخه ددې مسجد کې (۴۰۰۰) څلور زره ستنې (اسطوانة) ولاړې وې چې په ټول مسجد کې شپاړس زره (۱۶۰۰۰) ستنې راځي ، کله چې سړی فکر وکړي نو ډېرې زیاتې لویې وادانې مخکې زمانو کې جوړې شوې وې چې نور مسجدونه هم په دې ځای کې ذکر دي . (علامه طحطاوي ۲۳۷ص) .

قدرمنو وروڼو زه چې کله مطالعه کوم نو ډېر دقیق متوجه کېږم او دقیق متوجه کېدل په کار دي ، یوه ورځ مې د طحطاوي (۱۴۱) صفحه مطالعه کوله یوه مسئله پکښې راغله هغه دا چې که څوک د اسکندریې ښار په مناره کې چې په مصر کې پخوا تېره شوې او جوړه شوې وه سرته ورختلي وی او لمر یې لیدلی وی نو روژه به نه خوري او کوم کسان چې په اسکندریه کې دي او په هغه باندې لمر لوېدلی وي د روژې ماتول (خورل) ورته روا دي اوس نو فکر وکړی چې څومره لوړې به جوړې شوې وي ځکه دا په ډېر زیات لوړ ځای کې کېدای شي چې پاس لمر وي او لاندې ماښام وي له دې څخه دا مسئله معلومېږي ، که چېرې په طیاره لمر وي او طیاره په هوا کې وي نو هغې ته روژه خورل نه دي روا او په هغه محاذات د طیارې کې که لاندې ماښام وي لاندې خلکو ته روژه خورل روا دي .

مهمه مسئله د بسم الله

د خلاصه کیداني مصنف د لمانځه د مکروهاتو په بحث کې ویلي دي ، د هر سورة مخکې بسم الله ویل په هر رکعت کې یعنی د سورة فاتحې او آمین

وروسته مکروه ده دا خبره غلطه او ضعیفه ده دې درمختار متن وایي چې په اتفاق د علماوو مکروه نه ده بلکه ویل یې حسن دي ، همدا خبره د رد المحتار مصنف هم تائید کړې ده ، د فتح القدير مصنف او حلبی چې د فتح القدير مصنف شاگرد دی (اج ، ۳۶۲ ص ، مکتبه حبیبه) او په مراقی الفلاح شرح نور الايضاح کې وایي راجح خبره داده چې مباح ده (۴ ص) طحطاوي. لکن کومه خبره چې د مخکې علماوو ده چې حسن ورته وایي دا ښه خبره ده ځکه وجه یې علامه شامي داسې ویلې ده ، په دې خبره کې اختلاف دی بعضې علما وایي چې بسم الله د هر سورة جز دی کله یې چې وویي نو له اختلاف څخه به ساتنه راشي او عمل به په احوط راشي ، خلاصه خبره داده چې د خلاصې د کتاب خبره په آخره اندازه ضعیفه ده. بسم الله په بعضې ځایونو کې سنت ده لکه : د اوداسه په اول کې ، ډوډی خوړلو او غیره کې خو په بعضې وختونو کې یې ویل حرام دي : لکه د زنا په وخت کې له خپلې ښځې سره ، د حیض په وخت ، د جماع په وخت ، د مسروق او مغصوب د خوړلو او یا د شرابو څښلو په وخت کې. (طحطاوي مع الزیادة).

تنبيه ، تنبيه

حجر الاسود د حجر معظم مرکوز في جانب الكعبة. ډېر حدیثونه په منقبت دې حجر الاسود کې راغلي دي ، یو حدیث په صحاح کې راغلي دی داسې چې کله حضرت عمر رضی الله عنه راغی حجر اسود یې مچو کړ ، قَبْلَ مچي یې کړه او داسې یې وویل : اې حجر اسود ته نه چاته گټه رسولی شې او نه کومه فایده خو که چېرې مانبي کریم صلی الله علیه وسلم نه وای لېدلی چې ته یې مچي کړې یې نو ته به مې نه وای مچي کړې یعنی ما ولیدا چې مچي یې کړه نو زه یې هم مچي کوم ، حاکم چې د حدیثو لوی عالم دی هغه روایت کړی دی : وایي علي

رضی الله عنه ورته وویل : ای امیر المؤمنین داته څه وایې داته څه وایې دغه حجر الاسود هم ضرر رسوي هم فايده کاشکي ته د دغه آیت په تاویل سم پوه وی نو تابه هم داسې ویلی لکه زه چې وایم هغه آیت دادی : **وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْ بُنَيِّ آدَمَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ** . الایه چې عهد میثاق ورته وایې : ددې آیت مختصره معنی : کله چې الله جل جلاله ذریه یعنی اولاده د آدم علیه السلام په خپل انساني صورت سره خو دومره واړه لکه انسان یې د مېړي په شان سره پیدا کړ په ازل کې نو الله جل جلاله ورته وویل : آیا زه ستاسو رب یم ؟ «الست بربکم قالو بلی ، ټولو ورته وویل چې هو ته زموږ رب یې ، نو وروسته چې انسانان پیدا کړې څوک په هغه فطري اېمان سره چې وعده یې کړې وه پاتې کړې نوی کسبي اېمان راوړي او څوک کافران کړې هغه کسبي اېمان ماتوي ، الله جل جلاله هغه وعده په یوه ورقه کې ولیکله او په حجر الاسود کې یې داسې تېره داخله کړه لکه یو شی چې څوک وخورې ، د قیامت په ورځ به دغه حجر الاسود راپورته کړې سترگې ، ژبه او شونډې به یې وي او شاهدي به ورکوي چا چې وفا کړې وي په هغه وعده نو دا حجر الاسود امین الله ده امانت داره په دغه کتاب کې نو حضرت عمر رضی الله عنه وویل : ای ابولحسن (علي رضی الله عنه) موږ د خدای جل جلاله په داسې ځمکه نه پرېږدې چې ته هلته نه وي په هغه ځمکه ، دعا یې ورته وکړه او خبره یې ورسره ومنله دا بیان په اول د هدایې کتاب کې وگوری.

د حاجت د دعا غوښتل د دوه درودونو په مابین کې مقبوله ده

علامه شامي صاحب او د درمختار عالم د درود شریف په فضایلو او احکامو کې ویلي او د علماوو ډېر اقوال یې نقل کړي دي چې درود شریف الله جل جلاله قبلوي ، نو کله چې دعا کوی لومړی درود شریف ښه ډېر وواياست او بیا دعا (سوال) وکړی ، خپل حاجت د الله جل جلاله څخه وغواړی او په آخر کې بیا هم

دروود شريف وواياست. الله جل جلاله صلوتين دوه درودونه چې يو په اول او بل په
 آخرکې وويل شي قبلوي ، الله جل جلاله ډېر کریم دی چې هغه د درودونو په مېنځ
 کې سوالونه هم قبلوي ، لکه څرنګه چې صاحب د قصيدې بردې ، د خپل ځان د
 علاج لپاره چې نيم بدن يې فلج وو او دهغه عصر ټولې دواګانې يې کړې وې ،
 فايده يې ورته ونه کړه ، بالآخره په دې قصيده برده کې که يې وګوري په نبي
 کریم صلی الله عليه وسلم يې درودونه وويل او الله جل جلاله ته متوجه شو ، د جمعې
 ورځ وه او د مازديګر او ماينام مابين وو ، الله جل جلاله يې د دغه قصيدې د
 درودونو په برکت سره دعا قبوله کړه او داسې خوب غوندي ورباندې ورغلی
 و ، چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم سپينې جامې اغوستې وې ، لاس يې پرې
 راکش کړ او مسح يې کړ ، الله جل جلاله ورته صحت ورکړ ، عجيبه بيان دی ، د
 دې او داسې نورو قصود تنبيه الغافلین لپاره دې قطب الارشاد کتاب مطالعه
 کړی .

درضاع مسئله

په عالمګيري کې يوه مسئله ذکر ده که چېرې يوې مرضعې (تې
 ورکوونکې) بنځې يوه هلک او يا يوې نجلی ته تې ورکړ نو په دغه هلک يا
 نجلی ، د دغه رضاعي مور ټول اولادونه که هغه د دغه تې ورکولو څخه مخکې
 پيداشوي وي او که وروسته حرام دي . (عالمګيري ، ج ، ۳۴۳ ، ص ، مطبع
 ماجديه) .

په فتاوی کاملیه (۲۰ ص) کې ذکر شوي دي چې حواله يې درمختار ته
 ورکړې ده ، د رضاعي تې ورکولو دعوه دوه داسې شاهدان غواړي لکه د نور
 مال په دعوه کې چې دوه عادلان نارينه ، او يا يو عادل سړی او دوه عادلانې

بنسځې د شاهدي لپاره غواړي ، علامه شامي صاحب وايي شهادت د يوه سپري ، يا يوې بنسځې نه صحيح کېږي ، نه مخکې له عقد د نکاح څخه او نه وروسته له عقد د نکاح نه ، د مثال په توگه : چا يوه نجلی یو هلک ته په نکاح کړه ، وروسته د دغه نجلی مور دعوه کوي چې ما دغه هلک ته تې ورکړی دی ، نو پورتنیو شاهدانو ته ضرورت دی.

د قرانکریم د آیتونو شمېر څومره دی

استاد قاري برکت الله سليم وايي (۶۲۳۶) شپږ زره دوه سوه شپږ دېرش دی ځکه کومې مجموعې د قرانکریمونو د سورتونو چې دي کله چې جمع شي همدومره کېږي ، علامه شمس الحق افغاني په علوم القرآن کتاب کې وايي (۶۶۶۶) دی چې دا د بي بي عائشې قول دی ، اصل جواب دادی چې علامه ابن کثیر په تفسیر ابن کثیر کې وايي آیتونه د قرانکریم (۶۰۰۰) دي او علماوو په دې پورته عدد کې اختلاف کړی دی او بعضې اقوال داسې وايي (۶۲۰۴) ، (۶۲۱۴) ، (۶۲۱۹) ، (۶۲۲۵) ، (۶۲۲۶) ، (۶۲۳۶) دا ټول اقوال راغلي دي خلاصه دغه اختلاف په دې معنی نه دی ، چې د قرانکریم کوم آیت يا زیات شوی او يا کم شوی ، کوم چې نازل شوی همغه دی ، د قیامت تر ورځې به نه کم شي او نه زیات خو اصل خبره داده ، اختلاف ځکه دی چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په ژوند مبارک کې قرانکریم نه دی ترتیب شوی بلکه وروسته د وفات باسعادت څخه چېرته چې خبره او موضوع پوره شي هلته د آیت علامه اېږدي ، نو په تعداد چې کوم اختلاف دی بعضې علما ځینو نورو ځایونو ته هم د آیت په علامې (نښې) قایل دي ، د اوسنیو قرانکریمونو اکثره چې د سورتونو د تعداد مجموعه وکړې همدغه (۶۲۳۶) راځي ، همدا قول صحیح دی ، علامه طحطاوي په (۳۳۷) صفحه کې ویلي دي ، ټول آیتونه د قران عظیم الشان)

٦٦٦٦) دي ، الف وَعَدُّ (١٠٠٠) ، الف وِعِيد (١٠٠٠) ، الف أَمْرٌ (١٠٠٠) ،
 الف نَهْيٌ (١٠٠٠) ، الف قِصَص (١٠٠٠) ، الف خَبْر (١٠٠٠) ، حلال و حرام (٥٠٠) ،
 دعاء و تسبيح (١٠٠) ، ناسخ و منسوخ (٦٦) ، كذا في الشعبي عن
 الكشاف و جهي د اختلاف ته متوجه شي.

د قران كريم نسخي

امام سيوطي رحمه الله وايي : د عثمانی مصحف اووه (٧) نسخي دي او
 په اوو (٧) بنارونو کې وې لکه : مدینه منوره ، مکه معظمه ، شام ، يمن ،
 بحرين ، بصره ، کوفه. (تفسير اتقان ج ، ٦٠ ص)

د مدني عثمانی مصحف تاريخ يعني کومه نسخه چې د حضرت عثمان
 رضی الله عنه سره په مدینه منوره کې وه د حضرت عثمان رضی الله عنه تر ژوند پورې له
 ده مبارک سره وه او دده مبارک له شهادت څخه وروسته له حضرت علي کرم الله
 وجهه سره وه د هغې څخه وروسته د صحابي امير معاويه سره وه ، له هغه ځايه
 اندلس ته منتقل شوه او له هغه ځايه د مراکش پایتخت فارس ته انتقال شوه ،
 تاريخ ادريسي تذکره المصاحف بيا وروسته په يوه خاص صورت سره مدینې ته
 ورسېده او په دوهم جنگ جهاني کې فخري پاچاه سره له نورو تبرکاتو
 قسطنطنيې ته يوړه چې اوس هم هلته موجوده ده.

مکي عثمانی مصحف : تر (٦٥٧ هـ) پورې په مکه معظمه کې وه
 محمدابن جبیر اندلسي په (٥٧٩) کال کې په مکه شريفه کې د هغې زیارت
 کړی دی ، مولانان شبلي وايي : زما د سياحت په وخت کې دغه نسخه په دمشق
 کې موجوده وه غالباً د دوی سفر په (١٩) قرن کې صورت نيولی دی په آخر کې
 په کشاف المهدي کتاب (١٥٧ ص) کې راغلي دي سلطان عبدالحميد خان چې

په (۱۷۶۸م) کال کې په تخت ناست وو او تقریباً (۳۰) کاله حکومت یې وکړ په هغه زمانه کې د دمشق په جامع مسجد کې ډېر غټ اور ولگېد او په هغه اور کې د انسخه وسوځېده.

مصحف شامي : احمد مقري مشهور مورخ په (۶۷۵هـ) کال کې د هغې زیارت کړی دی دغه نسخه د کوفې څخه د اندلس د پاچاهانو قبضې ته ورغله وروسته بیا موحدینو پاچاهانو لاس ته راوستله او بیا د بني سرین سلاطین قبضې ته ورغله او په جامع قرطبه کې محفوظه شوه اهل قرطبي بیا سلطان عبدالؤمن په دستور د عبدالؤمن ابن شکوال د مراکش پایتخت ته انتقال کړه او دغه انتقال په (۵۵۲هـ) کال په (۱۱) د شوال باندې صورت نیولی دی او شامي نسخه په (۶۴۵هـ ، ش) کې په نزد د خلیفه معتضد علی ابن مأمون موجوده وه او په همدغه کال ذکر شوي خلیفه په تلمسان حمله وکړه او هغه مړ شو نو په دغه لښکر کشی کې دغه نسخه ورکه شوه او دوهم وار د تلمسان په شاهي کورنی کې پیدا شوه د هغه ځایه یوه تاجر واخیسته او فارس ته یې یوړه او تراوسه همدغلته موجوده ده البته دا خبره علامه شمس الحق افغاني کړېده چې ډېر مخکې وفات شوی او قبر یې په چهار سده کې دی زه ورغلی یم زیارت مې یې کړی دی چې ډېر زیات تصنیفونه لري.

بصري مصحف : دغه نسخه د مصر د خدیو په کتابخانه کې موجوده ده او سلطان صلاح الدین ایوبي په (۵۷۵هـ، ش) کال کې په دېرش زره اشرفیو واخیسته.

یمني مصحف : په مصر کې د جامع ازهر په کتابخانه کې موجوده ده.

بحریني مصحف : دا مصحف په فرانسه کې په یوه کتابخانه کې موجوده ده.

کوفي مصحف : د قسطنطنيې په کتابخانه کې موجوده ده ددې علاوه حضرت عثمان رضی الله عنه درې نورې نسخې هم لري چې دوهم له دغو څخه د مصر په قاهره کې د حضرت حسين رضی الله عنه په جامع کې دی او دريم له دغو مصاحفو څخه د ډهلي په جامعه مليه کې موجود دی او که چېرې د پاکستان او هند په تقسيم کې نوي ضائع شوی اوس به هم موجوده وي.

خلورم عثمانی مصحف په لندن کې د هند د آفس په کتابخانه کې دی او دغه کلمات پرې ليکلي دي : کتبه عثمان بن عفان دغه نسخه د مغلو د پاچاهانو سره وه او د اکبر پاچا مهر پرې لگېدلی دی ، په (۱۸۴۵م) کال کې دغه نسخه د مېجر راونس لاس ته ورغله هغه بيا د هند د کمپاني الپست کتابخاني ته ورکړه او اوس د هندوستان په آفس کتابخانه کې دی چې (۱۸۱) صفحې ده او هره صفحه يې (۱۶) ليکي يعني خطونه لري.

ښکلي معلومات

محمود حسن دېو بندي صاحب په خپل تفسير کې چې بيا د افغانستان علماوو پښتو او فارسي ته ترجمه کړی دی او په کابلي تفسير سره مشهور دی د بقرې سورة د (۲۸۱) نمبر آيت په تفسير کې وييلي دي چې دغه اخري آيت دی چې نازل شوی دی ځکه چې دغه په منی شريفه کې د حجة الوداع حج په وخت کې نازل شوی دی او دا خبره يې د بقرې سورة په اول کې هم کړې ده ، د سورة مائده (۳) نمبر آيت اَلْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ الايه دا آيت د حجة الوداع په عرفات کې نازل شوی دی په داسې حال کې چې د عرفې ورځ د جمعې د ورځې سره برابره وه او د عرفات ورځ خو د منی شريفې له مراسمو څخه مخکې وي خلاصه چې دغه آيت مخکې نازل شوی او هغه د بقرې سورة (۲۸۱) آيت تر

ټولو آخري نازل شوی دی ، او د الیوم اڪملت لكم الایة د دې آیت شریف له نازلېدو څخه (۹۱) یا (۸۱) ورځې وروسته نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفات شوی دی . یوې خبرې ته باید متوجه شو ، چې (۲۸۱) نمبر آیت یې مکي بللی دی او دمکي او مدني صحیح تعریف داسې دی : مکي هغه سورتونه یا آیتونه دي چې قبل الهجرة نازل شوي وي او مدني هغه آیتونه دي چې بعدالهجرة یعنی وروسته له هجرت څخه نازل شوي وي ، نو د یوې خوا یې دغه مکي بللی او د بلې خوا په حجة الوداع کې چې په نهم کال د هجرت دی نازل شوی نو بیا خو داهم مدني دی لکه نور سورة تناقص دی ، یوه توجیه یې کېدی شي چې لغوي مکي یې بللی وي نه په اصطلاح د تفسیر کې ځکه حج خودی په مکه کې .

لس حیوانات به جنت ته له مؤمن سره داخلېږي

مولانا شیخ اسماعیل قدس سره العالی المتوفی (۱۱۳۷ هـ) سنه کې په تفسیر روح البیان کې ویلي دي لس حیوانات به د پسه په صورت د مؤمن سره جنت ته داخلېږي : اول ناقة صالح علیه السلام ، دوهم عجل ابراهیم علیه السلام ، دریم کبش اسماعیل علیه السلام ، څلورم بقره موسی علیه السلام ، پنځم حوت یونس علیه السلام ، شپږم حمار عزیز علیه السلام ، اووم نملة سلیمان علیه السلام ، اتم هد هد سلیمان علیه السلام ، نهم کلب اصحاب کهف ، لسم ناقة محمد صلی الله علیه وسلم (الاشباه والنظائر ج ۴ ، ص ۱۳۱)

مهمه او عجیبه مسئله

که ډاکتر د ختنې په وخت کې د صبي د ذکر سر پرې کړي او دهغه له امله مړشي نو نصف (نیمايي) دیت پرې لازمېږي او که ورڅخه جوړشي پوره دیت پرې لازمېږي . (ردالمحتار ج ۵ ، بحواله مکتبه حبیبيه ، ۴۴۱ ص) .

ايُ جان لومات المجني عليه فعليه نصف الدية ولو عاش فالدية : معنى : هغه کوم جنايت کوونکی دی چې مجني عليه يعني جنايت پرې واقع شوی مړشي نو نیم دیت پر جاني لازمېږي او که دغه مجني عليه ورڅخه مړ نه شو نو پوره دیت پر جاني لازمېږي ، جواب يې په خپله کړی ، هغه ډاکتر چې د صبيانو هلکانو ختنه کوي ، که چېرې د هلک د پلار په اذن سره ډاکتر ختنه کړ ، یوه نوکه له ډاکتر څخه (حشفه د صبي د ذکر قطعه شي) نو که چېرې دغه هلک ژوندی پاتې شي ډاکتر به پوره دیت ورکوي او که مړ شي نو نیم دیت به ورکوي. په لسو شيانو کې د نفس پوره دیت لازمېږي چې یو له هغه څخه مخصوص اندام (ذکر) د نارینه دی. که څوک غواړي د ذکر شوې مسئلې (دلیل) غواړي د پوره دیت او نیم دیت نو د ردالمحتار (۴۱ص) دې وگوري.

که یو څوک دې بل چا منکوحه و تنبتوي او بیا یې ځان ته په نکاح کړي قدرمنو که یو بې دینه انسان ، فاسق او فاجر دې بل مسلمان منکوحه و تنبتوي پرې مسلط شي او بیا عقد او نکاح ورباندې وکړي ، دخول ورباندې وکړي (جماع ورسره وکړي) نو دغه فاسق او ظالم ته شرعي حکم دادی : سیاستاً دې داسې سخت وهل ورکړل شي چې له ټولو تعزیراتو اشد (سخت) وي ، دې دغه بنځې مهر به ورکوي دغه بنځه به عده تېروي او بنځه دې هغه اول مېړه ده ځکه دغه دوهمه نکاح باطله ده او هغه اوله په خپل ځای پاتې ده.

په کتاب الحدود والتعزیرات کې یې ویلي دي : که چا دې داسې چا سره نکاح وکړه چې نکاح یې ورسره حرامه وه ، اگر که دی په دې باندې پوه وو چې نکاح یې ورسره حرامه ده ، امام صاحب وايي : حد نشته ده لره او صاحبین وايي : حد شته ورلره. (قاضي خان کتاب).

او په هدايه كتاب كې ذكر دي : امام صاحب وايي حد نشته ورته خو كه په حراموالي يې پوه وو نو عقوبة سزا دې وركړي. (كتاب الحدود والتعزيرات ، ۱۲۳ص) .

ښكلي معلومات

ټول احاديث مباركه « ۷۵۳۰۰۰ » دي ، « ۷۵۰۰ » صحابه كرامو روايت كړي (رارسولي دي) ، « ۱۱۵۰۰ » صحابه كرامو نومونه په كتابونو كې ذكر دي ، علامه ابن حجر وايي ټول صحابه « ۱۲۴۰۰۰ » وو ، علامه ابن كثير وايي « ۱۱۴۰۰۰ » وو (د ادرس ما په خپله دې شيخ الحديث مولانا حسن جان صاحب خخه ليكلي دي) رفع الله درجته في اعلى عليين .

په مشكوة شريف (۱۴۱) صفحه كې يو حديث ذكر دى : په جنة البقيع هديره كې اول عثمان ابن مظعون صحابي خښ شوى دى ، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم په تندي مچو كړى او دې نبي كريم صلى الله عليه وسلم او ښكې مباركې د عثمان بن مظعون په مخ باندي ورتويې شوې دي ، دې هغه دې قبر تيره يې په خپلو لاسونو مباركو ودروله .

كله چې حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وفات شو نو ابوبكر صديق رضی الله عنه راغى او حضرت محمد صلى الله عليه وسلم يې مچو كړ ، كه چېرې څوك پلار ، استاذ ، يونېك شخصيت او يا شهيد مچو كړي جائزده او ثواب لري په دې نيت چې حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دا كار كړى دى . (طحطاوي ۴۷۲ص) .

دې ثواب قرباني كول بل چاته دې پاره دې بل ثواب حاصلولو

ايثار احد بعمل ثواب الی تدارك ثواب آخر

علامه شامي رحمه الله عليه ويلي دي : که يو سپري په صف کې ولاړ وو خو يو ښه عالم ، تقواى داره خوک راغلل ښېغې ضرور به دغه کس وروسته کېږي او هغه عالم ، مشر يا تقواى داره به مخې صف ته داخلوي هغه خاى به ورکوي نو دلته مسئله داسې ده چې دغه سپري هغه دې اول صف ثواب قرباني کې او بل چاته يې ورکړ دې دې لپاره چې بل ثواب حاصل کېږي چې هغه احترام دې مشر عالم يا تقوا داره دى ، احترام په اسلام کې ډېر لوى ثواب لري نو دا ايتار (قرباني) کول دي دې يوه عبادت لپاره دې حاصلولو دې بل عبادت چې احترام دى او که مساوي خوک وي بيا دې نه وروسته کېږي او هغه ډېر ثواب دې په خپله حاصل کېږي ځکه په اول صف کې اول دى درېدلى . (ردالمحتار ج ١ ، ٤٢١ص) .

دې کافر قول او خبر په معاملاتو کې مقبول دى او اعتبار ور لره شته و اصله ان خبر الكافر مقبول بالاجماع في المعاملات لافى الديانات و عليه يحمل قول الكنز و يقبل قول الكافر فى الحل والحرمة يعنى الحاصلين في ضمن المعاملات لامطلق الحل والحرمة كما توهمه الزيلى . (هدايه ، ٤٥٢ص)

ويقبل قول الفاسق والكافر والعبد في المعاملات

دې مخکې عبارت معنى : خبر دې کافر په معاملاتو کې قبول دى مثال : که يوه مسلمان غوښه واخيسته او قبض يې کړه : که چېرې ده ته يو مسلمان او ښه سپري خبر ورکړ چې دا دې مجوسي دې ذبحه شوي مال غوښه ده نو دغه غوښه به نه دغه مسلمان خوري او نه به يې په بل چا خوري او نه دغه غوښه بېرته هغه بائ (خرخوونکي) ته وړد کولى شي ځکه چې دې معاملاتو څخه

مسئله ده دغه ببعه صحيح شوې ده او باطله نه ده او دې هغه يوه عادل مسلمان ، ثقه محکم او ښه سړي خبره مقبوله ده په دياناتو کې لکه يوه قابله چې تنها ووايي کله چې ولد پيداشي نو دا ووايي چې دغه ولد ژوندى وو چې پيداشو او بيا ژر مړ شي نو دې جنازې لمونځ به ورکوي دغه قول دې قابلي ډاکټري قبول دی. (رد المحتار ۲۴۳ص)

تحليل الشهود (شاهدانو ته قسم ورکول د قاضي له طرفه)

په لاندې کتابونو کې په دغه مسئله باندې خبرې شوې دي هغه مسئله داده چې که چېرې يو چا په يوه سړي دې حق دعوه وکړه نو بيا يې شاهدان راوستل ، بعضې کتابونه وايي لکه مجله چې که مشهود عليه په قاضي ډېر ټينگار وکړ چې دا شاهدان دروغ وايي قسم ورکړه او اهل دې زمانې فاسد وي لکه : دغه نن وخت نو قاضي دې قسم ورکړي يعنې تائيد دې شهادت دې په قسم سره وکړي په داسې ډول سره چې تاسې قسم وکړي چې موږ دروغ ويونکي نه يو په خپل شهادت کې او قاضي به ورته وايي که مو قسم حلف وکړ شهادت مو قبلوم او که مو ونه کړ نو نه يې قبلوم. فقيه ابي الليث وايي : نه بنايي قاضي ته چې تر څو يې دې شاهدانو دې شهادت تائيد په يمين (قسم) سره نه وي کړي دا فتوى هغه وخت ده چې شاهدان دوه وي او که درى او څلور يا زيات وو بيا يې احتياج حلف او تزكيې ته نشته دې تحفة القضاة كتاب مصنف وايي همدغه غوره دى لپاره دې فتوى او په همدې باندې فتوى دې فقيه ابي الليث ، همدارنگه د سمرقند ، بخارى ، عراق او حجاز دې علماوو ده. (تحفة القضاة ۱۰۸ص ، معين القضاة ۴۳ص ، ماده ۲۱۸ په حواله دې بحر رائق ، جامع الفوائد ۲۰۰ او ۲۰۸ص)

اکل الخصیتین او الاتشین

علامه شامي صاحب دې پسه شپږ شیان خوړل مکروه تحریمي گر زولي دي لکه : ذکر (فرج) ، غده ، وینې مسفوح ، تريخی ، مثانه ، خصیتین او په ردالمحتار کې يې هم دا مسئله ذکر کړېده ، فتاوی کاملیه په (۲۶۷ص) کې مکروه تنزیهي ورته ویلي دي او یه الفقه الاسلامي و ادلته کې يې هم مکروه تحریمي ورته ویلي دي (۴ج ، ۳۷۸ص ، مکتبه رشیدیه)

په فتاوی ودود یه بحواله ردالمحتار کې يې هم ورته مکروه تحریمي ویلي دي . (۵ج ، ۲۱۹ص ، مکتبه حبیبیه) بدیع الصنائع (۵ج ، ۶۱ص)
نو راجح او قوي خبره دې مکروه تحریمي ده دې کاملیې خبره ضعیفه ده .

که په دار (سرای) کې باغ وي نو عشر نشته پکې . (ردالمحتار ۲ج ، ۵۳ص)

تصویر شمسي او خیالي تصویر جائز دی لکه په مبايل او غیره برقي وسایلو کې خو په دې شرط چې دې اجنبی ، زنا نه او یا کوم بل ناجائز تصویر نه وي . (الفقه الاسلامي ۴ج ، ۲۷۷۸ص)

په دریو شیان کې بیړه کول په کار دي

نبي کریم صل الله علیه وسلم وایي : په دریو شیانو کې تلوار او بیړه کوی باکره نجلۍ کله یې چې کُف موجود وي نو زړ یې په نکاح ورکوی ، قرض دې مسلمان کله چې پیسې درسره پیدا شي زړ دې مسلمان ورور قرض ورکوی ، جنازه چې حاضره شوه یعنی تکفین او تدفین یې ژر کوی کله چې جنازه حاضره شوه زړ یې خاورو ته سپاری . (ردالمحتار ۲ج ، ۴۳۲ص)

مسئله : علامه احمد اسماعيل الطحطاوي وايي څوڪ چې له لمانځه وروسته تسبيحات وايي نو بايد د نبي لاس په گوتو سره يې ووايي ځكه صحيح ثابته شوې ده چې نبي كريم صل الله عليه وسلم به د نبي لاس په گوتو سره تسبيحات ويل او د چپ لاس په گوتو سره يې مه وايئ. (طحطاوي على مراقي الفلاح ، ٢٥٩ص)

ولو تضررت من كثرة جماعة لم تجز الزيادة على قدر طاقتها

مسلمانانو معذرت غواړم د شريعت كتابونو د پني مسائل ذكر كړي دي د الفاظو د ادبي طرف لحاظ به كوو مسئله داسې ده كه زنانه ته له ډېرې جماع څخه ضرر رسېدلو نو مېړه ته د بنځې تر طاقت زيات كار نه دى روا ، شريعت په دغه مقدار كې چې څومره طاقت لري دابنځه نو قاضي ته د ورشي قاضي به د بنځې ظاهري بدن ته وگوري او ورته وبه وايي چې دومره واړه جماع ورسره كولى شي يعنې د بنځې ظاهري ضعيف والي او چاغ والي ته به وگوي خو كه چېرې يې دعوه شوه مېړه ويل چې زيات طاقت لري او بنځې ويل چې نه زيات طاقت نه لرم ضرر دى راته ، خو صحيح خبره داده چې نه قاضي به په ظاهري حال د زنانه فيصله نه كوي بلكې د بنځې څخه به پوښتنه كوي چې ته څومره كرتنه طاقت لرې نو بيا به قاضي د بنځې قول ته اعتبار وركوي خو سره له قسّمه يعنې دابه قسم هم كوي او يا به قاضي په توسط د نورو بنځو د دې د طاقت په باره كې معلومات وركوي.

بښنه غواړم مسائل دي بيا كه چېرې بنځې شكائيت وكړ په قضاء كې يا فتوى وغواړي د علماوو څخه د خپل ضرر د وجهې د ډېر اوږد والي يا د ډېر ډبل والي د ذكر د مېړه نو بيا د مسئلې اختيار قاضي ته دى ، له بنځې څخه به

پوښتنه کوي او د ښځې خبره معتبره ده سره له قسَمه او يا به يې د ښځو په واسطه ، يا به يې قاضي ظاهري بدن ته گوري ، نو د فقهي کتابونه ليکي : که ښځه وره وه او د جماع حالت ته نه وه رسېدلې نو مېړه ته به يې نه ورکوي ترڅو قابله د جماع شي بيا يې د واده وکړي او په دغه مسئله کې هغه هم دا خله ده چې که ډېره کشره وه يا غلظ آله الرجل او طول الآله الكثير.

د وړو ماشومانو سره د رسول الله صلى الله عليه وسلم مينه او محبت

قدرمنو مسلمانانو د مشکوة شريف په (۳۹۷ص) کې حضرت انس رضی الله عنه روايت کړی دی وايي : رسول الله صلى الله عليه وسلم يوه ورځ په غلمانو هلکانو صبيانو تېر شو کله چې تېرېدلو نو سلام يې ورته وچاوه نو په هغه وړو هلکانو چې په ښه او بد پوهېږي بايد سلام پرې واچوو . متفق عليه

حضرت ابوهريره رضی الله عنه روايت کوي : حضرت محمد صلى الله عليه وسلم حضرت حسن بن علي رضی الله عنه مچو کړ او دده په نزد باندې اقرع ابن حابس وو هغه وويل : زما لس (۱۰) زامن دي او تر اوسه مې يو هم نه دی مچو کړی نو نبي کریم صلى الله عليه وسلم په تعجب سره ورته وکتل يا په غضب سره او ورته ويې ويل : چا چې په چا باندې شفقت ونه کړ نو په هغه باندې به شفقت ونه شي . (متفق عليه)

شفقت يعني د وړو ماشومانو مچو کول ډېر ثواب لري په دې نيت سره چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم هم ماشومان مچو کړي دي . د نبي کریم صلى الله عليه وسلم د وړو ماشومانو سره ډېر زيات محبت وو علامه طحطاوي وايي چې د سراج کتاب مصنف ويلي دي : کله چې ماشوم ډېر ووړ وي د هغه عورت ته کتل جائز دي او بيخي عورت نه لري او نه عورت ورلره شته او د واره ماشوم (هلک

(ذکر ته لاس وروړل ، کتل او په غسل کې نه پټول جائز دي علامه طحطاوي وايي چې حواله يې بل کتاب ته ورکړېده وايي : نبي کریم ﷺ به يُقْبَلُ ذکري الحسن والحسين يعني : نبي کریم ﷺ به د حسن او حسين رضی الله عنهما ذکر و نه يا زمور او ستاسو په وردگي لهجه باندې (چولونه) رانيول کله به يې د يوه او کله د بل ذکر نيولو او ورو ورو به يې کش کولو دوی يعني حسن او حسين رضی الله عنهما به خندل خو گرانو وروڼو دوی ډېر واړه وو يعني لوبې او ساعت تېری به يې ورسره کولو وگوری مسلمانانو وروڼو د حضرت محمد مصطفی ﷺ بې حده او بې اندازې محبت مهربانۍ او ښو اخلاقو ته چې له ماشومانو سره يې کول. (طحطاوي ۱۹۴ ص)

حدیث شریف دی : مُرُو اولادکم بالصلاة وهم ابناء سبع واضربوهم وهم ابناء عشر او په درمختار کې راغلي دي : د لمانځه په نه کولو باندې د لس کلن اولاد وهل واجب دي په خو په لاس سره په لرگي باندې نه ، علامه شامي صاحب وايي : بدون له لمانځه څخه به يې په نورو کارو هم په لرگي باندې نه وهي او شامي صاحب حدیث نقل کړی دی چې نبي کریم ﷺ مرداس يعني معلم او ښوونکي ته ويلي وو ځان وساته زيات له درې واړه وهلو څخه او که دې له درې واړه زيات وو هلو نو الله جل جلاله به يې قصاص در څخه واخلي. حدیث شریف دی : من لم يرحم صغيرنا ولم يُوقر كبيرنا فليس منا. (۲۵۸ ص)

د ماشومانو (صبيانو) وهل

وان وجب على الولي ضرب ابن عشر على تارك الصلاة بيدلا بخشبه
لحدیث مرو اولادکم بالصلاة وهم ابناء سبع واضربوهم عليه وهم ابناء عشر.

قال علامه شامي ولا يجاوز الثلاث وكذا ك المعلم ليس له ان يجاوز
الثلاث قال عليه الصلوة والسلام لمزداس المعلم اياك ان تضرب فوق الثلاث
فانك اذا ضربت فوق الثلاث اقتص الله منك.

ورويو د ماشومانو هلكانو وهل تر درې واره وار كولو زيات چې لپاره د
تأديب وي نه دي روا لكه چې په حديث كې ذكر شول چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم
مرداس او معلم ته ويلى وو چې تر درې واره زيات مه پرې كوه او كه دې له درې
واره زيات توب وكړ نو الله جل جلاله به د قيامت په ورځ درڅخه قصاص واخلي نو
ورويو همدغه حديث په نظر كې ونيسى او له الله جل جلاله څخه ووپرېرې ظلم مه
كوى خصوصاً استاذانو او معلمانو د مخكې حديث څخه ووپرېرې. په بل ځاى
كې د بنځې د وهلو امر شوى دى مېړه ته فَعِظُوْهُنَّ وَهَجُرُوْهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ
وَاصْرَبُوْهُنَّ. ترجمه : كومه بنځه والتي تخافون هغه بنځه چې تاسې وپرېرې د
دوى د سر كشي څخه چې د خاوند څخه نشوز او سر كشي كوي الله جل جلاله وايي
: اول نصيحت ورته وكړى كه په نصيحت سره مشكل حل نه شو نو په ځاى كې
ورسره بېلتون وكړى كه په دې سره هم سمې لارې ته رانغله نو ويې وهى خو
ضرب غير مبرح په داسې شي نه چې پرې عيبي شي او يايې څه اثر په وجود
باندي بڼكاره شي.

فائده : يخاصم ضارب الحيوان لا بوجهه لا بوجهه الابوجهه ولا يخفى
على المتدرب المتدبر والمتتبع المتبحر ان فى هذا ايماء الى ماورد فى
الحديث الشريف تضرب الدابة على النفر ولا تضرب على العثار وعلى هذا
فالضمير فى قوله او لآلا بوجهه عائد الى الضرب الذي دل عليه لفظ ضارب
فهو من قبيل عدلو اهو اقرب للتقوى اى العدل فمعناه حينئذ يخاصم ضارب
الحيوان اى ينهى عن ضربه حال كون ضربه لاعلى وجهه الذي اباح الشارع بان

ضرب الدابة على العثار مثلا لان العثار من سوء امساک الراكب اللجام لامن الدابه فينهى في هذه الحالة ضارب الحيوان عن ضربه و قوله ثانيا لا بوجهه اى لا يخاصم ضارب الحيوان اذا كان ضربه على وجه الضرب الذي اباحه الشارع بان كان ضربه على النفار مثلا لان النفار من سوء خلق الدابة فتؤدب على ذلك فالضمير في قوله ثانيا لا بوجهه عائد الى الضرب المدلول عليه بضارب ايضا وقد اشبه هذا النفي من النفي ما وقع فى الكافية من الاستثناء حيث قال فيطابق فيهما ما قصد الا اذا كان جنسا لان يقصد الانواع وقوله الابوجه الضمير فيه عائد الى الحيوان والمراد به حينئذ العضو وهو استثناء من النفي الثانى الذي دل مفهومه على عدم مخاصمة ضارب الحيوان حيث ضربه مثلا على النفار الذى اباحه الشارع اى لا تجوز مخاصمة فى هذه الحالة اى لا ينهاى عن ذلك الا اذا ضربه على وجهه اى عضوه فانه ينهاى عن ذلك لنهى الشارع عن الضرب على الوجه ولعل هذا هو الوجه الذي قصده صاحب البزازيه من عبارته التى اغرب فيها ولكل وجهه هوموئيه الخ كه خوك غوارى چي سخت تركيبونه وگوري نو د علامه شامي صاحب په مجموع الرسائل كې يې د وگوري دا تركيب لپاره د طالب العلمانو وليكل شو. (فتاوى تنقيح حامديه على شامي ، ج ٢ ، ص ٣٦٠)

د اولاد وهل د ادب په لحاظ

د مشکوة شريف په (١٨ ص) كې د حضرت معاذ رضى الله عنه خخه روايت دى دغه صحابي مبارك وايي : ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم وصيت وكړ يعنى امر يې راته وكړ په لسو خبرو باندي چې له بعضو شيانو خخه يې منعه كړم تفصيل يې په دغه حديث شريف كې ذكر دى : له هغه لسو خبرو خخه يې اتمه ، نهمه ، لسمه خبره داسې راته وكړه و أنفق على عيالك من طولك ولا ترفع

عنهم عصاک ادبا و آخفهم فی الله معنی په خپل اولاد باندې مصرف کوه نفقه
 کوه هغه بڼه مال چې خومره د قدرت وي او لکنه مه ځنې پورته کوه وهه یې د
 ادب په نیت نه د تعذیب په نیت یعنی کله چې بې ادبه کار ځنې صادرشو او
 مستحق د تعذیب وگرځېدل بیا نرمي (مسامحه) مه ورسره کوی او د الله جل
 جلاله د مخالفت څخه یې ووېروي یعنی د همسایه حقوق ، تعلیم او نصیحت
 ورته وکړی ، ښې لارې ورته وښیئ او له بدو کارونو څخه یې منعه کړی وروڼو
 بیادرته وایم مخکې مادرته د علامه شامي صاحب حدیث ذکر کړی دی هغه
 داسې وو چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم مرداس صحابي یعنی استاذ د
 ماشومانو ته ویلي وو چې ای مرداس خبر دار چې ماشومان له درې وارو څخه
 زیات ونه وهې که دې زیات ووهل نو الله جل جلاله به په ورځ د قیامت قصاص در
 څخه اخلي . خلاصه قدرمنو علماوو طالبانو استاذانو ذکر شوي حدیث ته په
 پام سره د ادب لپاره په وهلو نبي کریم صلی الله علیه وسلم امر کړی دی یعنی کله چې
 بې ادبي ترې ظاهره شي وروسته د اولاد یا شاگرد وهل د هغه مخکې حدیث په
 چوکاټ کې روا دي او ظلم نه دی روا ظلم ته نبي کریم صلی الله علیه وسلم صراحتاً
 وفرمایل : چې تر درې وارو زیات به الله جل جلاله قصاص در څخه اخلي وروڼو
 شامي صاحب فقیه دی او فقهاوو ټول احادیث مطالعه کړي دي وروسته یې بیا
 مسئلې لیکلي دي نو حکم په شامي کې ذکر شوی دی ، خصوصاً په بعضې
 مکاتبو کې بعضې استاذان داسې وهل کوي چې د انسانیت څخه بېخي
 حیوانیت ته ووزي او خارج شي وروڼو چې اسلام او احادیث مطالعه کړی په
 حیواناتو باندې هم ظلم ناروا دی وار خو د انسان شو ، په زیاتو وهلو سره د
 ماشومانو له درس څخه زړه تورېږي قطعاً بیادرس نه وایي باید له نصیحت
 څخه زیات کار واخیستل شي زه شخصاً نظر په مسئله د شامي صاحب او کوم

حدیث یې چې ذکر کړی دی د زیاتو وهلو کلک مخالف یم او ترهغه حد زیات وهل چې د شامي په حدیث کې ذکر شول د خدای جل جلاله او د رسول مخالفت دی وروڼو مور او تاسو مسلمانان یو انسانان یو بیا چې تعلیم یافته وي هغه څه به کوو چې د پیغمبري اسلامي او دیني چوکاټ څخه خارج نه وي ظلم او وهل په ماشومانو مه کوی خصوصاً په معارف کې خو وهل قطعاً منعه دي.

که پلار زوی د ادب په نیت ووايه

که استاذ یا معلم شاگرد ووايه او وصي یتیم ووايه ، مېړه بنځه د ادب او تأدیب په نیت ووهله ، که معلم شاگرد د پلار په اجازه وهلی وي نو په پلار باندې دیت او کفاره دواړه لازمېږي په مؤدب کفاره شته په مېړه کفاره او دیت دواړه لازمېږي که چېرې دغه ذکر شوي کسان مړه شوي وي . (فتاوی الحدود والتعزیرات (۳۸ص)

د ذکر شوي فتاوی په (۳۸ص) کې ذکر شوي دي که چېرې معلم یا استاذ شاگرد ووايه خو د پلار یې اجازه وه او په هغه اندازه یې ووايه کومه اندازه چې مروج وه د پاره د تعلیم نو په دې صورت کې په هغه باندې تاوان نه لازمېږي مگر وروڼو تر درې واړه زیات وهل نه دي روا ځکه مخکې مې حدیث ذکر کړلو چې علامه شامي صاحب ذکر کړي دي نبي کریم صلی الله علیه وسلم مرداس صحابي معلم ته وویل چې که تر درې واړه زیات پرې وکړې الله جل جلاله به د قیامت په ورځ قصاص درڅخه واخلي ډېر استاذان ، پلاران ، مشران وروڼه خو بېخي داسې وهل کوي چې د اسلامیت او انسانیت څخه خو بېخي وتلي وي حتی حیوانیت ته داخل شوي وي استاذانو پورته حدیث په نظر کې ونیسی ،

که استاذ شاگرد له درې واره زیات وو هلو یایی له مروج وهلو څخه زیات وو هلو هرڅه چې پېښ شي تاوان یې په استاد او معلم لازمېږي.

که چېرې پلار خپل زوی له معمولي وهلو څخه زیات وو هلو لپاره د تادیب نو په پلار یې هم دیت او هم کفاره لازمېږي.

قدرمنو مسلمانانو د هر شي لپاره الله جل جلاله او د هغه رسول صلی الله علیه وسلم یو حد او اندازه ټاکلې ده نو موږ او تاسو باید تر هغه حد تجاوز ونه کړو لکه: نبي کریم صلی الله علیه وسلم د هلکانو د تعلیم په وخت تر درې وارو پورې وهل جائز کړي او د هغه څخه زیات یې وعید الفاظ استعمال کړي دي او الله جل جلاله دمېړه لپاره په سورة نساء کې اول د نصیحت امر کړی دی لپاره د ښځې او بیا د هغې څخه وروسته یې د ځای جدا کېدو او که په هغې هم اصلاح را نه شي نو بیا به یې وهي خو په داسې اندازه سره چې اثر یې په بدن باندې معلوم نه شي او یایی اندام مات نه شي چې په دې کې ډېره گیله له پوهانو څخه ده چې سر بېره په اسلام پوهنه او تقوی داری د الهي حد څخه تجاوز کوي او په اسلام او تقوی کې اسلام ورڅخه ورک وي او بې اسلامه وي. (فتاوی الحدود والتعزیرات ۳۸۱ - ۳۸۲ ص)

نابالغ لره روژه نیول غوره دي او که په درس کې زیار ایستل

حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: خپل اولاد په اووه کلنی باندې په لمانځه کولو سره امر کوی او که په لس کلنی کې یې لمونځ نه کولو نو وهي یې فقها لکه د درمختار مصنف او نور علماء وایی چې روژه هم همداسې ده په صحیح قول سره: شامي صاحب او د درمختار عالم او مصنف وایی اگر که د لس کلنو په لمانځه نه کولو سره وهل واجب دي په لاس سره نه په

لرگي باندې او شامي صاحب په (ج ، ۲۵۸ص) وييلي دي : د معلم لپاره د شاگرد وهل تر درې واړه زيات يعنې له درې واړه زيات تجاوز نه دی په کار او که يې دا کار وکړ الله جل جلاله به د قيامت په ورځ قصاص ورڅخه واخلي او دا يې وييلي چې بدون د لمانځه څخه په نورو کارونو کې يې هم بايد په لرگي باندې ونه وهی ځکه په لمانځه نه کولو يې د لس کلن هلک وهل په لاس سره ونښودل چې پورته د درمختار غوندي قوي متن خبره رانقل کړل شوه ، خلاصه په اووه کلنی کې بايد هلکانو ته په روژه کولو باندې امر وشي په لس کلنی کې يې که نه نيسي نو بايد يو څه تهديد شي نو مهمه مسئله که چېرې ماشومانو ته پس له اووه کلنی يا خصوصاً پس له لس کلنی داسې وويل شي چې روژه مه نيسه او درس ووايه يعنې ستالپاره درس په يادول بهتره دي نه روژه نيول دا څنگه دي نو قدرمنو مفتي عزيز الرحمن صاحب په فتاوی دارالعلوم دپوبند (۲۴۵ص) پوښتنه او شپږم ټوک کې دا خبره ليکلې ده چې بايد په روژه کې په ماشومانو باندې پس له اووه کلنی او يا لس کلنی په دواړو حالتونو کې يعنې له بلوغ نه مخکې بايد درس ويل کم کړل شي او د روژو نيولو ترغيب ورکړل شي ځکه خو اکثره ديني مدرسې په روژه کې رخصت وي . (ردالمحتار کې مخکنی مسئله ذکر ده ج ۲ ، ۱۴۷ص باب مايفسد ومالا يفسد) .

د سوال شپږ روژې پس له اولې ورځې د عيد پيوسته بهتره دي او که جدا جدا په ټوله مياشت کې؟ جواب : د درمختار مصنف او د طحطاوي علي نور الايضاح کتاب مصنف وايي چې جدا جدا مستحب يعنې په ټوله مياشت کې يې په هروخت کې نيول بهتره دي او پيوسته نيول يې هم مکروه نه دي .

په پېچ کارۍ او سپروم باندې روژه نه ماتېږي

دا مسئله زياتو کتابونو ذکر کړې ده چې په پېچکارۍ باندې روژه نه ماتېږي د غه کتابونه د وکتل شي : بدرالفتاوى ملتقط مولوي صاحب عبدالستار السيمزايي البلوچستاني ، آلات جديده ، حاشيه مولانا رفيع الله على الهدايه الفقه الاسلامي وادلته (٣ ج ، ١٧١٢ ص) مگر د فقهي اسلامي عالم وايي ، که چېرې د مريض ډېر ضرورت نه وي نو دا بهتره خبره ده چې وروسته له ماينام څخه يې د وکړي ، د فقهاوو قاعده ده هر هغه شی چې د مساماتو يعني وړو وړو سوريو له لارې بدن ته داخل شي روژه نه پرې ماتېږي او کوم شيان چې د منا فذو يعني لويو سوريو له لارې بدن ته داخل شي نو روژه پرې ماتېږي دا مخکې د فقهي اسلامي د عالم بڼه نظر دی خو د ډاکتر داشتد ضرورت معلومول په ډاکتر پورې اړه لري . (فتاوى دار العلوم دپوبند ٦ ج ، ٢٨٣ ص)

فضيلة ليلة نصف شعبان

وعن ابي موسى الاشعري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : ان الله ليطلع في ليلة النصف من شعبان فيغفر لجميع خلقه الا لمشرك و مشاحن . (رواه ابن ماجه و احمد)

ژباړه : د حضرت ابو موسى اشعري رضی الله عنه څخه روایت دی چې هغه له نبي کریم صلی الله علیه وسلم څخه روایت کړی دی : ده مبارک صلی الله علیه وسلم ویلي : الله جل جلاله تجلی کوي په بنده گانو باندې په نیمایي د شعبان د میاشتي د شپې کې او مغفرت کوي ټولو خلکو ته مگر فقط مشرک ، کافر او کینه گرته یې نه کوي او په یو بل روایت کې راغلي دي چې هغه چاته یې نه کوي چې هغه ځان

وژلی وي په زبندی کولو او یا بله طریقه سره نو علماء کرام فرمایي چې د دغه شپې په برکت سره الله جل جلاله مسلمانانو ته د هغه گناهونو چې حقوق الله ورڅخه فوت شوي وي عفو کوي. مسلمانانو وروڼو هغه ورځې چې زیات برکتونه پکښې نازلېږي او په هغې کې عبادات ډېر زیات اجر و نه لري نسبت نورو ورځو ته لکه : د عرفې ورځ ، جمعې ورځ ، لیلة القدر ، عاشورې ورځ ، عیدینو ورځ ، عشرذالحجه ، او د رمضان آخري لس ورځې او شپې دي. د حضرت علي رضی الله عنه څخه روایت دی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي :

کله چې د شعبان د میاشتې د نیمایي شپه راشي نو اې مسلمانانو! د شپې ودرېږی لمونځونه او عبادتونه پکښې وکړی او د دغه شپې د ورځې روژه ونیسی الله جل جلاله په دغه شپه باندي د لمر لوېدو وروسته بیا تر سهاره پورې د دنیا آسمان ته په صفات جلالیه وو سره نعوت جمالیه رانازلېږي زیات ظهور په دغه تجلی سره یعنی په حقوق الله کې الله جل جلاله عفو کوي د دنیا آسمان ته په مخکښی معنی سره رانازلېږي او په دغه شپه باندي تر سهاره پورې وايي آیا څوک مغفرت غوښتونکي شته چې مغفرت ورته وکړم آیا څوک رزق غوښتونکي شته چې رزق ورکړم آیا څوک مریض شته چې جوړ یې کړم ایا فلانی شی غوښتونکی شته تر سهاره پورې به خپل نعمتونه پرې یادوي. (رواه ابن ماجه). نو علماؤ ویلي دي کوم لفظ چې تېر شو چې څوک رزق غوښتونکي شته چې رزق ورکړم نو په دغه شپه باید څو قسمه خواړه تیار کړی نو په دغه ټول کال کې به ان شاء الله رزق پراخه وي ، همدارنگه د عاشورې په شپه. (مشکوٰة شریف ۱۱۴ص - ۱۱۵ص).

په حاجې قارن او ممتنع باندې اضحیه او نحر دواړه واجب دي که یو قدرمنو مسلمانانو ډېره د پام وړ مسئله ده که چېرې حاجي قران او يا مُتَمَتِّعُ وي او غالباً چې دومره توان ولري چې د حج مصارف يې آماده کړي وي نو اضحیه د عيد الضحی هم پرې واجبه ده په هر صورت يعني اضحیه بېل او جدا واجب ده او نحر په دغه دوه اقسامو د حج کې جدا واجب دی نو که چېرې حاجي قارن او يا ممتنع وو بعضې علماء وايي چې اضحیه او نحر دواړه واجب دي او دغه قول د بدائع الصنائع د مصنف دی او علامه شامي رحمت الله عليه او علامه علي قاري صاحب وايي : همغه يو د قرآن يا د تمتع حج نحر پرې واجب دی او اضحیه نه ده پرې واجب تخفيفاً شريعت آساني پرې کوي او کړې يې ده خو علماء کرامو فتوی په قول دې علامه شامي رحمة الله عليه کړېده په مسافر او حاجي مفرد باندې نشته.

ډېره زياته د توجه وړ مسئله

قدرمنو مسلمانانو په ټولو ديني مسائلو کې په احتياطي مسئلو کې زيات فکر کوی او زموږ او ستاسو حنفي مذهب ولاړ په احتياط سره دی نو په دغه راروانه مسئله کې ډېر زيات احتياط کوی مسئله په داسې ډول سره ده مصنف د درمختار وايي : که چېرې يو چا خپله بنځه د جماع لپاره له خوبه را وينوله او په دغه وخت کې يې په خطايي سره په لور باندې چې مراهقه وه محض لاس ولگېدل او يا بنځې خپل مېړه د جماع لپاره راوينولو نو د دغې بنځې لاس محض په خپل مراهق زوی باندې په خطايي کې ولگېدل نو دغه بنځه په خپل مېړه باندې د ابد لپاره حرامه شوه. په متن کې مسئله مطلق ذکر ده يعني که د شهوت په حالت کې وو او که بې شهوته وي خو علامه شامي

صاحب وايي چې شهوت په کښې شرط دی يعني دغه حالت به داسې وي : که چېرې مېړه خپله ښځه د جماع له پاره راوښوله او يا ښځې خپل مېړه د جماع لپاره راوښولو نو که چېرې د مېړه لاس په لور باندې ولگېږي يا دښځې په زوی باندې ولگېږي او په دغه حالت کې دوی د شهوت په حالت کې وو نو همدا پورته مسئله ذکر شوېده مسلمانانو احتیاط په دې کې دی چې مېړه او ښځه بايد هېڅکله مراهق اولاد د خپل ځان سره نيردې بیده نه کړي او د جماع آداب هم همدا دي چې که هر څومره تياره وي بايد مراهق اولاد په کوټه کې نه وي. (۳۰۶ص ، ردالمحتار)

د نوي زيږېدلي ماشوم او يا ماشومې په غوږ کې اذان او اقامت کول

ابي رافع مولى رسول الله صلى الله عليه وسلم روايت کوي : ما حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وليدلو کله چې بي بي فاطمې رضی الله عنها حسن رضی الله عنه وزيرولو ده مبارک يې په غوږ کې اذان وکړ. (رواه الترمذي و ابوداود)

او د همدغې صفحې د (۴) حاشيې شرح السنه کې روايت شوی : عمر بن عبدالعزيز به د کوچني زيږېدلي ماشوم په ښي غوږ کې اذان کولو او په چپ غوږ کې به يې اقامة کولو او په حاشيه کې محشي وايي : زه وایم په مسند د ابي يعلي موصلي کې روايت شوی دی دې حسين رضی الله عنه خخه مرفوعا نبي کریم صلى الله عليه وسلم ويلي : د چاچې پيداشو ولد يعني مولود او اذان يې ورته وکړ په ښي غوږ کې او اقامة يې ورته وکړ په چپ غوږ کې نو أم الصبيان به ضرر ورته ونه رسوي دا حديث د سيوطي په جامع الصغير کې هم شته. (مشکوٰة شريف ۳۶۳ص)

د تسهيل المنافع في الطب والحكمة كتاب په (۱۸۳ص) کې ويلي : أم الصبيان يو مرض دی او د يمن بعضي خلک « أَلْثُومًا » ورته وايي او دا يو نوعه د صرع مرض دی داسې چې لوېږي ولوېږي لکه مرگي د دغه کتاب په حاشيه باندې د دذهبي کتاب هم دی المواهب الدنيه للزرقاني (۱ص) علامه ابن حجر وايي چې ام الصبيان تابعة الجن ده يعني جني پېری ده.

دېرزيات دردوونکی ظلم

سعید ابن جبیر رضی الله عنه د کوفي تابعي دی او د لویو تابعينو څخه دی ده مبارک د عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه ، عبدالله ابن عباس رضی الله عنه ، عبدالله ابن عمر رضی الله عنه ، عبدالله ابن الزبير رضی الله عنه او انس رضی الله عنه څخه روایت کړی دی او دغه صحابه رضی الله عنهم اجمعين يې استادان وو دی مبارک حجاج بن يوسف ظالم په (۹۵ هـ) سنه کې د شعبان په میاشت کې شهید کړ او د ده مبارک عمر (۴۹) کاله وو او حجاج ظالم هم د همدې کال په رمضان او یا شوال کې د همدې سعید په نسېراوو الله جل جلاله مردار کړ چې واقعه يې داسې وه حجاج ورته وویل : د ځان لپاره دې په خپله یوه طریقه غوره کړه په کوم رقم د مې کرم سعید ورته وویل : والله په هر رقم چې ته يې غوره کړي په هغه طریقه به دې زه هم د قیامت په ورځ وژنم يعني ته چې هره طریقه غوره کوي ته يې په خپله غوره کړه نو حجاج ورته وویل : ته غواړې چې په دې خبرو سره عفوه درته وکړم نو سعید ورته وویل : عفوه او بښنه د الله جل جلاله په لاس کې ده که وغواړي چې عفوه راته وکړي نو خلاص به مې کړي ، عفوه ستا په لاس کې نه ده نو ده خپلو نفرو ته امر وکړ! بوزی او مړ يې کړی کله يې چې د باندې وويست نو سعید رضی الله عنه وخنډل چا حجاج ته خبر ورکړ چې سعید رضی الله عنه وخنډل نو بېرته يې ور وغوښت او پوښتنه يې ورڅخه وکړه : ولې د وخنډل سعید رضی الله

عنه ورته وویل : د تعجب له کبله چې ستا خومره جرئت دی په الله جل جلاله باندې
 او الله جل جلاله خومره حلم او نرمي کوي له تاسره ، نوحجاج بيا امر وکړ چې په
 نطع يې ووژنی نطع هغه چرمي فرش دی چې د هغه کس لاندې اچول کېږي چې
 اعدامېږي نو دی مبارک يې په ځمکه باندې په هغه نطع ځملولو حجاج ورته
 وویل : مړ يې کړی ، سعيد رضی الله عنه دغه مبارک آیت تلاوت کړ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ
 لِلذِّي فطر السموات والارض حنيفا و ما انا من المشركين حجاج وویل : واروی
 مخ يې د قبلې څخه نو سعيد رضی الله عنه دغه آیت شريف وويلو فاينما تُولُوْفْتُمْ
 وجه الله ، نو بيا يې امر ورته وکړ چې پر مخې يې واروی نو سعيد رضی الله عنه دغه
 آیت وويلو منها خلقناکم وفيها نعيدکم ومنها نخرجکم تارةً اخرى نو سعيد رضی
 الله عنه يې ذبح کړ او د ذبحه کېدو مخکې يې کلمه د شهادت يعنې لا اله الا الله
 واشهدان محمد عبده ورسوله وويله او داسې نېټرا يې ورته وکړه اللهم
 لاتسلطه على احدٍ بعدى اي الله جل جلاله زما د مرگ څخه وروسته يې د بل چا په
 مرگ باندې مه مسلطوه . علما وايي (۱۵) شپې وروسته مردار شو او الله جل
 جلاله يې په نس او معده کې يو مرض پيدا کړ کله چې يو طبيب ورته راغی نو
 يوه بدبويه ټوټه د غوښې يې په تار وتړله او معدې ته يې ورکوزه کړله او کله
 يې چې راوايسته نو ويې ويل : دا جوړېدونکي نه دی او نجات نه شي
 پيدا کولای او ده بدبخته حجاج به ويل : مَالِيْ وَلِسَعِيْدٍ څه مې کولو چې سعيد
 مې وژلو او ويل به يې کله چې زه ويده شم نو سعيد مې تر پښو ونيسي او د
 عراق په ښار کې مې کش کوي ، سعيد دفن شوی دی او مسلمانان يې زيارت
 کوي .

د حجاج بن يوسف پېژندنه : د عقيل ثقفي زوی او د طائف وو
 يومشهور او ظالم امير وو په (۴۵ هـ) سنه کې تولد شوی وو ، د عبدالله ابن

الزبير رضى الله عنه سره يې جنگ وکړ او کعبه شريفه يې وويستله ، عبدالمک
ابن مروان يې په حرمينو مقرر کړ چې بيابې شل (٢٠) کاله تقريباً په عراق
باندې حکومت وکړ ډېر فصیح او فقيه (د فقهي) عالم وو حجاج (١٢٠٠٠٠)
کسان وژلي وو او عمر بن عبدالعزيز به ويل که چېرې هر امت راتگ وکړي په
خپل خبيث باندې نو زموږ خبيث به د ظلم له وجهې پرې غالب شي او علما
کرامو ويلي دي کله چې حسن بصري رحمه الله عليه ته د حجاج د مرگ خبر ورسېد
نو الله جل جلاله ته يې د شکر سجده وکړه. يو وخت د هغې قريې خلک ورته
راغلل چې اې حجاجه دغه آيت چې زموږ په باره کې نازل شوی چې فَأَبُو يَعْنِي
الله جل جلاله فرمايي د دغې قريې خلکو موسى عليه السلام او خضر عليه السلام
ته ډوډۍ ورنه کړه نو تر قيامته يې رنگه بده شوه او په آيت شريف کې ذکر دي
چې دواړو ډوډۍ ترې وغوښتله نو وريې نه کړه دوی ورته وويل : چې دغه « ب
» په « ت » باندې بدله کړه نو بيا يې معنی داسې کېږي چې ډوډۍ يې ورکړه
يعني د ده د زياتو ظلمونو له وجهې د دوی زړه ته دا رسېدلې وه چې دا کار
کوي نو ده ورته وويل : داسې کار خوبه مې کړی وای خو داسې آيت دی :
انانحن نزلنا الذکر و انا له لحافظون . زه که هر څومره ظالم شم خو دا تغير
کولای نشم حکم الله جل جلاله يې ذمه اخيستي ده.

استعمال لفظ الفارسي في الحديث

باب التعجيل الى الموقف

قال امام بخاري ابو عبد الله يزداد في هدا الباب ايضاهم لفظ فارسي قاله
العيني هذا الحديث حديث مالك عن ابن شهاب ولكن اريد ان ادخل فيه غير
معاد.

علامه انور شاه کشمیري په فیض الباري شرح صحیح بخاري کې ویلي دي چې په دغه ذکر شوي حدیث کې لفظ د هَم په فتحه د ها او سکون دی میم سره لفظ فارسي دی او دا د امام بخاري په ژبه جاري شوی دی ځکه چې د امام بخاري ژبه فارسي وه او په نورو ځایو کې هم ورڅخه په دغه کتاب کې فارسي الفاظ استعمال شوي دي ، ډېر محدثین یې بنودلي دي چې فارسي ژبه یې زده وه او یا یې خپله ژبه وه او د علامه عیني ترکی ژبه هم زده وه . (فیض الباري ج ۳ ، ۲۴۵ص) (بخاري ج ۱ ، ۲۲۶ص ، ح ۵)

د تازانو خوړل حرام دي

تازان چې د پسرلي په آخرو ورځو کې پیدا کېږي یوڅه وخت دوام کوي او بیا ورک شي نو د جراد (مولخ) له تعریف څخه خارج دي د جراد په اقسامو کې نه راځي نو د تازانو خوړل حرام دي . (احسن الفتاوی ج ۷ ، ۴۰۱ص)

قنفذ (شکون) خوړل حرام دي

د قُنْفُذُ که صغیر دی (ژوندی چیژگی) او که کبیر وي (شکون) خوړل یې حرام دي او کنیت نوم یې ابو سفیان ، ابوشرک ، ابودلدل دی دا قول د حنابله او حنفیه و علماء دی یعنی په دغه دوه مذهبونو دی چې په لاندې کتابونو کې ذکر ده . (فقه علی المذاهب الاربعه ج ۲ ، ۳ص) ، (کفایة المفتي ۹۱۴۱ص) ، (جوهرة النيره ج ۲ ، ۲۷۹ص) ، (حیوات الحیوان ج ۳)

په حاضرینو باندې د جنازې لمونځ فرض کفایي دی که فرض عین د تقریرات رافعي مصنف وایي : په سندی کې ذکر دي د جنازې لمونځ فرض کفایي دی دا خبره مقیده ده په دې سره چې خلک حاضر نه وي د جنازې په

مجلس کې او چې حاضر وي بيانو په هر يو باندې فرض عين دى دا خبره په فتاوى قاضي خان و ظهيرالدين والمستشفى قال السيد امام ناصرالدين دغه عالم ويلي دي : كه خلك د جنازې لمانځه ته حاضر نه وي نو لمونځ د جنازې فرض كفايي دى او چې كله جنازه مشاهده كړي بيا فرض عين دى په حضور باندې دې كې اختلاف نشته اصلاً دغه عالم وايي : كذا رأيتُه بخط بعض الفضلا ونقله الملاعلى قاري عن فتوى ابي المعالى و هكذا وجدته بها مش المنح. او د تقريرات عالم وايي : ما مطالعه كړي فى مختارالفتاوى و متانة الروايات و غيرهما من المعتمرات المتعدده نو ما ډېر معتبر كتابونه مطالعه كړي دي او دا خبره د فرض عين مې نه ده ليدلې په حاضرينو نو ته رجوع و كړه دې مسئلې ته ؛ و قوله صلى الله عليه وسلم صلوا على صاحبكم مع حضوره دليل على عدم افتراضها على كل حاضر الخ لكن الاولى مراجعة الكتب التي نسب لها القول با الافتراض عند الحضور وقد راجعت الفتاوى قاضي خان فلم اجد هذه المسئلة فيها. نو د تقريرات عالم د ذكر شوي بيان څخه معلومېږي چې كومو كتابونو ته نسبت د فرضيت د جنازې د لمانځه شوى په حاضرينو باندې بايد مراجعه ورته وشي خوله بيان څخه د شيخ عبدالقادر الرافي معلومېږي چې په حاضرينو باندې هم فرض كفايي دى.

نفعه اخیستل په مرهونه روانه دي سود دى يعنې كومې اوسنې مروجې گروهې چې دي قدرمنو مسلمانانو د مروجې گروهې څخه ځان وساتي په دې هکله اول درته د يو لوى مفتي عزيز الرحمن مسئله رانقل كوم چې د (۶۷۴) پوښتنې په جواب کې يې په فتاوى دارالعلوم دېوبند (ج ۳ ، ۷۵ ص) کې ليکلي دي : که مرتهن چې د پيسو خاوند دى راهن ته چې د ځمکې خاوند او مالک دى څه مجراورنه کړي او دغه حاصلات وغيره ځان ته روا بولي نو په داسې سړي پسې

که چیرته امام وي يا امام نه وي خو بعضې وختونه امامت کوي لمونځ پسې مکروه دی شامي دا تحقیق کړی دی چې د گروى د ځمکې څخه گټه اخیستل مرتهن ته نه دي روا دا په سود کې داخل دی وروڼو چې کله په داسې سړي پسې د جَمْعِي لمونځ مکروه وي نو باید اعراض او ځان ساتنه ورڅخه وشي په دې مسئله ما ډېر زیات کتابونه مطالعه کړي دي خو زما هم همدغه د مفتي عزیزالرحمن صاحب فتویٰ خوښه ده نور به زه یو څه اندازه تفصیلات بیان کړم په دې بیان کې مولانا عبدالحی لکنوي صاحب مستقلة رساله لیکلې ده او د ټولو فقهاوو اقوال یې رانقل کړي دي د ده مبارک د تحقیق خلاصه هم دا راوړي یو دوه د جواز صورتونه یې لیکلي دي چې یو همدا دی چې کله د پیسو څښتن پیسې ترې اخلي نو د ځمکې مالک ته به د حاصلاتو په مقابل کې یو څه پیسې ورپرېږدي یعنی هغه شرطونه خلک نه په ځای کوي ، همدغه د نه جواز خبره په الفقه الاسلامي و ادلته کې هم ذکر ده په فتاویٰ کاملیه (۲۴۴ص) کې د طحطاوي خبره رانقل کړې ده علامه طحطاوي وايي غالب احوال د خلکو دادی چې دوی کله پیسې ورکوي په دغه وخت کې یې مطلب نفعه وي که چېرې دغه نفعه نه وي د سره پیسې نه ورکوي نو دا نیت ډېر د حرمت طرف ته کومک کوي په نفع اخیستو د مرهونې څخه او بعضې فقها دا خبره کوي : که چېرې د راهن چې د ځمکې خاوند دی اجازه وي بیا روا ده وروڼو دا خبره هم ډېرو فقهاوو رد کړېده په دې الفاظو باندې : وان اجازه الراهن لایجوز لکه چې دا خبره په ذکر شوې صفحه کې لیکل شوې ده.

حکیم الامت مولانا اشرف علي تھانوي په جنتي زبور کتاب کې بیان کړی دی چې په گرو کورکې اوسېدل هم روا نه دي ځکه دا د گرو شي څخه یو

ډول استفاده ده او ناروا ده. لیس للمرتهن الانتفاع بالرهن باستخدام
ولابسکني. (مرآةالمجله ج ، ۳۸۹ص).

د گرو شي څخه گروي دار ته چې مرتهن دی نفعه اخیستل حرام دي :
گروي چې په عربي کې ورته رهن وایي په هغه صورت کې چې سړی په سفر کې
وي او پوریعني قرض ته یې ضرورت پېښ شي یا په خپل وطن کې وي خو
څوک نه پېژني او یا د قرض د ادا کولو اعتبار موجود نه وي یعنی د قرض د
حفاظت لپاره یوه وسیله ده په دغه صورتونو کې اسلامي شریعت د دې ډول
ستونزو د حل لپاره د رهن (گروي) طریقه اختیار کړې ده چې په آیتونو او
احادیثو سره ثابتې ده او بدون له ذکر شوو صورتونو څخه نور ټول صورتونه
حرام او ناروا دي.

د گرو شي څخه گټه اخیستل حرام دي د اسلامي شریعت عمومي قاعده
: کل قرض جر نفا فهو ربوا ، هر قرض چې نفعه ولري سود دی او گرو شی هم د
قرض او امانت شکل لري چې د قرض خلاصولو د اطمینان لپاره یوه وسیله ده
او بل دا چې که چېرې قرض ادا نه شي دغه گرو شی به خرڅ کړي او د خپل
قرض په اندازه به ترې حاصله کړي نو په همدې وجه له مرهونې څخه د مثال په
طور سره چې ځمکه وي مرتهن ته چې د پیسو مالک دی گټه اخیستل حرام دي.
فی الشامی عن المنح لا یحل له ان ینتفع بشیئ منه بوجه من الوجوه وان اذن له
الراهن لانه اذن له فی الربوا الخ ثم قال ثم رأیت فی جواهر الفتاوی اذا کان
مشروطا صار قرضا فیه منفعة وهو ربوا او دا سود دی همدارنگه یې په فتاوی
دارالعلوم دېو بند کې نقل کړېده (الدر المختار کتاب الرهن ج ، ۴۸۲ص).

په گرو کورکې اوسېدل او د هغه کرایه ورکول یو سودې لین دی ، په هماغه حدیث کې داخل دی ، کل قرض جرنفاهو ربوا (فتاوی دپوبند ۲ ج ، ۶۴۳ص) (اسلامي فقهه مرآة المجله ۱ ج ، ۳۸۹ص) . همدارنگه د بهشتي زبور کتاب د حکیم الامت اشرف علي تهانوي همدارنگه الفقه الاسلامي وادلته کې الدكتور وهبة الزحيلي (۶ ج ، ۱۳۴ص) کې دي چې د مرهونې څخه مرتهن ته نفع اخیستل ناروا دي ځکه د علماء اللجنة الدائمة للافتاء څخه دا پوښتنه شوې او ناروا یې گرځولې ده . (فتاوی اللجنة الدائمة ۱۴ / ۱۷۷ص) .

په ننني زمانه کې د گرو اېښودونکي او گرو اخیستونکو دواړو په ذهن کې داوي چې گرو اېښودونکي به گټه اخلي او په گروي باندې گټه اخیستل سراسر سود دی ځکه چې دلته د قرض په بدل کې گټه په لاس ورځي او هغه خوري دوی داسې نه کوي چې هغه گټه په قرض کې حساب کړي .

بيع الوفا يوه اجتهادي بيعة ده چې د بخارا او سمرقند علماوو ټاکلې ده ، د نړۍ علما په دې اړه مختلف نظريات لري د دپوبند علما ليکي چې دا بيعة د بلخ او بخارا علماوو ټاکلې يوه اختلافي مسئله ده چې ځينې يې روا او ځينې يې د سود لپاره يوه لاره بولي د عربي نړۍ علماوو ويلي دي چې دا د سمرقند علماوو ټاکلې ده وروڼو خبره واورى د کمو علماوو طرف ته يعنې لږ د جواز طرف ته ځي تاسو خپله فکر وکړى نه دي په کار مسلمانانو ته چې دا د سود گټې وکړي . بيع الوفا هم د رهن په حکم کې ده چې وجه به يې ذکر شي ، ځينې خلک په بيع الوفا هم نه پوهېږي بلکې مستقيماً معامله دگروي وي بيع الوفا چې موږ ورڅخه په گروي تعبير کوو اگر چې دا تعبير غلط دی ځکه گروي بېل شی ده او بيع الوفا بېل شی ده ، بيع الوفا يا بيع جائزې دې ته وايي چې په عقد کې بائع د ځمکې يا کور وغيره مالک مشتري ته ووايي چې دا ځمکه يا کور ما

په تا خرڅ کړی په دومره پیسو باندې خو چې ما کله بېرته پیسې تاته درکړې ته به زما ځمکه راکوې دواړه به په دې باندې وفاسره کوو بیانو په بیع وفا کې شرط دادی چې څوک یې جائزه بولي چې د عقد په وخت کې به دا د بېرته بدلولو د بدلینو شرط نه ذکر کوي وروسته له عقد څخه د یو بل ته ووايي چې تا پیسې راکړې زه به ځمکه درکوم وروڼو دغه لږ ډله علماوو هم چې دا د بیعې صورت جوړ کړی د گروې څخه تېښته کوي ، وروڼو چې صراحةً گروي وي دا خو بیخي او ضرور سود دی.

په بیع وفا کې علماء درې ډلې دي اوله ډله وایي چې بیع الوفا په حکم د رهن کې ده نو په رهن یعنی مرهونه باندې مرتهن ته فایده اخیستل ناروا دي نو بیع الوفا هم ناروا ده. (فتاوی خیریه جامع الفصولین ۱۶۹ ص ، کاملیه مجله اتاسی ۴۱۴ ص) فتاوی خیریه او فتاوی او جواهر الفتاوی په بطلان د بیع الوفاء فتوی ورکړېده.

دوهم قول د علماوو چې بیع الوفا بیع بولي او صحیح یې بولي امام زیلعي وایي دا بیع صحیح ده مفیده ده بعضې احکامو لره چې انتفاع پرې حلاله ده او په دې باندې فتوی ده.

القول الجامع لبعض المحققين : انه العقد لبيع الوفاء فاسد في حق بعض الاحكام صحيح في حق بعض الاحكام و رهن في بعض الاحكام جوز لحاجة الناس اليه بشرط سلامة البدلين قال في البحر وينبغي ان لا يعدل في الافتاء عن القول الجامع قال في النهر والعمل في ديارنا على ما رجحه الزيلعي. (ردالمحتار ۷ ج ، ۵۸۰ ص) او په اقاله کې یې له نهایه څخه نقل کړی دی او مفتی به یې بللې ده ، د معین القضاة په آخر کې هم ذکر ده.

دریم قول د علماوو : که چپرې لفظ د بیع په عقد کې استعمال شي نو بیا بیع صحیح ده او که نه شو استعمال نو بیا رهن ده ناروا ده. (ردالمحتار)

خلورم قول د علماوو : د بلخ ، خوارزم او ابو علي نسفي فتوی ورکړېده په جواز د بیع الوفا باندې ځکه عرف ورباندې جاري ده. (ردالمحتار)

پنځم قول : چې دغه بیع صحیح ده او نافذه ده ځکه د خلکو حاجت ده او له سود څخه د خلاصون یوه لاره ده یعنی په گروي باندې نفع اخیستل سود ده او دا بیع وفا د گروي حالت څخه تېښته ده ، قدرمنو مسلمانانو زموږ او تاسو خو صراحةً گروي دي قدرمنو تکراراً درته وایم چې په هر قول یې څوک روا بولي هغه شرطونه دي جواز نشته او نه یې څوک مراعات کوي.

شپږم قول : د قاضي خان دی که چپرې د بیع لفظ استعمال شي او شرط د فسخ ذکر نه شي وروسته بیا وعده وکړي نو جائز ده . قال الصحيح ان العقد الذي جري بينهما ان كان بلفظ البيع بشرط الوفاء او تلفظا بلفظ البيع الجائز و عندهما هذالبيع عبارة عن عقد غير لازم فكذلك وان ذكر البيع من غير شرط ثم ذكر بوجه المواعدة جاز البيع و يلزمه الوفاء بالوعد لان المواعد قد تكون لازمة فتجعل لازمة لحاجة الناس. (قاضي خان ج ۲ ، ص ۳۵۳)

حاصل او مقصد دادی چې بیع الوفاء څو قسمه ده خونن ورځ مروجه بیع الوفاء روا نه ده ځکه اول لفظ د بیع نه استعمالوي دوهم که لفظ د بیع استعمال هم شي خو بیا هم نیت او قصد د بیعې نه وي بلکې مقصود نفع په قرض وي دریم دلته شرط لگوي د فسخ کولو نو اوس دا بیع بولې دا بیع بشرط راغله او ناروا ده او که یې رهن بولې نو نفع په رهن یعنی مرهونې هم ناروا ده نو بیع الوفاء باید په لاندې شرایطو سره وشي.

شروط صحة بيع الوفاء : اول لفظ د بيعي به استعمالوي . دوهم په وخت د عقد کې به الفاظ د فسخ نه لگوي . دريم د اخیستونکي او خرڅوونکي دواړو به قصد د بيعي يعني خريد او فروخت وي او عقد به لازم بولي . څلورم چې کله عقد تام شي بې له شرط څخه وروسته به بيا وعده ورسره کوي چې زه پيسې کله درکړم نو ته به ځمکه راکوي نو دا وعده شوه او په وعده باندي وفا لازمه ده ځکه صاحبين وايي چې شرط په اصل عقد پورې نه ملحق کېږي او شرح مجلې هم دا صحيح بللې ده که چېرې دغه شرطونه مراعات شي نو د قاضي خان په قول باندي به عمل وشي او د ده په باره کې علامه ابن عابدين ذکر کړي دي : ان القاضي خان من اهل التصحيح والترجيح او بيابې د قاضي خان عبارت نقل کړی دی وروڼو چې خبره راباندي گډه وډه نه شي بيانو مخکې چې علامه شامي صاحب ناروا بلله هغه نفع په مرهونې باندي وه ولې دا چې دلته داسې نظر وايي دا په بيع الوفاء کې خپل نظر وايي دا دوه بېل شيان دي د دغه ډله علماوو په نزد باندي او په ظهيريه کې وايي که چېرې شرط ذکر شي پس له عقد څخه دا په عقد پورې ملحق کېږي په نزد امام ابوحنيفه او مورخ مخکې ذکر کړي دي په باب د بيع فاسدي کې ترجيح د قولهماچې شرط مؤخر د عقد په عقد پورې نه ملحق کېږي (ردالمحتار ج ۷ ، ۵۸۳ص)

او همدارنگه د بعضي فقهاوو په نز بيع جائزه په حکم د رهن کې ده نو اجازه د رهن بايد وي په انتفاع د مرهونې مرتهن ته اگر چې نورو علماوو دغه اجازې ته اجازه په سود باندي ويلې ده يعني اعتبار يې نه وو ورکړی (رهنمائي واثق)

په فتاوی حقانيه کې يې په باره د بيع الوفاء کې داسې ويلي دي چې په حالت د اضطرار او مجبوري کې د بائع لپاره د متأخرينو په فتوی باندي د عمل

کولو گنجایش نشته لکن بی له یو سخت ضرورته له دې څخه اجتناب او ځان ساتل ضروري دي. (فتاوی حقانیه ج ۵، ص ۱۵۱)

قدرمنو مسلمانانو بیایې خبره هغه علماوو ته منسوبه کړه چې جواز او روا والي د بیع الوفاء ته قائل دي وروڼو دا د بیع الوفاء حالت شو چې بی له سخت ضرورت څخه یې د نه کوي داهم چې ټول شرطونه یې په ځای وي زما شخصي همغه د مفتي عزیزالرحمن صاحب فتوی ده چې مخکې ذکر شوه وروڼو ټول خلک په گروپو اخته دي کورنو گرو کوي او داسې نور داټول په سود کې اخته دي الله جل جلاله د مسلمانانو ته هدایت وکړي.

د جایداد په گرو کولو سره حج کول که چېرې یو نفر حج ته تلل غواړي او نغدې پیسې ورسره نه وي البته جایداد شته آیا د جایداد په گرو کولو سره حج ته تللی شي یعنی چې دغه پیسې چې د جایداد په گرو باندې یې اخیستې دي حج پرې کولای شي او که نه؟ جواب: د جایداد گرو کول په داسې ډول چې نفع او گټه مرتهن یعنی د پیسو مالک په گرو شوي جایداد اخلي نو جواز نه لري یعنی په دغه پیسو باندې حج کول روا او جائز نه دي دا د لوی عالم مفتي عزیزالرحمن صاحب فتوی ده او په فتاوی دارالعلوم دپوبند (۶ ټوک، ص ۳۵۸) کې ذکرده.

حق الاستاذ

قال في روح المعاني مع الاشارة الى ان حق الاستاذ على من علمه حق العظيم (روح المعاني ج ۱، ص ۲۲۹) بيروت قال في تفسير روح البيان قال المشايخ حقوق الاستاذين لاتوبة له منه آه (ج ۲، ص ۴۶).

قال في فتح المعين منها « الاشياء » ان تعظم الاستاذ في اطاعته ومنها ان التلميذ لا ينبغي ان ينسى حرمة استاذه وان قدمه استاذه فتح المعين (ج ، ٣٣٢ ص) قال في الهنديه ويقدم حق معلمه على حق ابويه وسائر المسلمين ولو قال الاستاذه موليينا لبأس به وقد قال علي رضي الله عنه لابنه الحسن رضي الله عنه قم بين يدي مولاك عني استاذه آه هندية (ج ، ٣٧٨ ص) قال في شرح شرعة الاسلام « ويتملق له » في مختار الصحاح تملق له تملقا وتملاقا اي تودد اليه وتلطف واعلم ان التواضع هو ان يضع شيأ من قدره الذي يستحق به لا الى ان يصل الى غاية التذلل والتملق هو ان يضعه الى ان يصل اليه والتواضع محمود والتملق مذموم الا في طلب العلم فانه ينبغي ان يتملق لاستاذه ويدعو له بالخير سرا وجهرا ويخدمه وينصره وقال النبي صلى الله عليه وسلم من علم عبدا آية من كتاب الله فهو مولاه. وروى عن الامام علي انه قال انا عبد من علمني حرفا والنشد هذين البيتين :

رأيت احق الحق حق المعلم : واوجه حفظا على كل مسلم

لقد حق انه يهدي اليه كرامة : لتعليم حرف واحد الف درهم

ولا ينبغي له ان يخذله اي يترك عونه ونصرته ولا يستأثر اي لا يختار عليه احدا فان فعل ذلك الخذلان والاستيثار فقد قصم اي قطع وكسر عروة في المغرب عروة القميص و الكوز والدلو مروفة وقد يستعار لما يوثق به و يعول عليه من عرى الاسلام و من احترام المعلم و اجلاله اي تعظيمه ان لا يقرع عليه باب داره بل ينتظر خروجه كما قال الله تعالى وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمُ الرَّسُولُ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ فَان النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ معلم للصحابة ولا يخاف في ما يأمره به من مباح الدين ويتحري اي يطلب مسرته اي جعله مسرورا في

ذالك المذكور من التواضع والتملق والدعاء والخدمة والنصرة وغير ذلك كله ويقدم حق معلمه اى استاذه على حق والديه وسائر المسلمين فانه روى عنه صلى الله عليه وسلم انه قال خير الآباء من علمك وقد اشير اليه فى قول علي رضي الله عنه رأيت احق الحق حق المعلم « بنوودونكى » كما مر. روى انه قيل لاسكندر ذى القرنين لم تعظم استاذك اكثر من ابيك فقال ونعم ما قال لان ابي انزلني من السماء الى الارض آه واستاذي يرفعى من الارض الى السماء فاذا كان فى حق الوالد كذلك فيكف بغيره ولا يرضن بالفتح اى فتح الضاد وى لا يبخل بشيئ من ماله عن معلمه ولا يتبع ذلته و هفوته ويحمل ما يسمع من سقطاى خطاياها على احسن التأويل حملا للمؤمنين على الصلاح وهو اقرب من الفلاح آه شرح شرعة الاسلام (٤٣ص) قالو فى تنمة شرح العقائد الجلالية و كذا قالو حق الاستاذ او كد على حق الوالدين فانهما سببان لفيضان الصورة الانسانية والاستاذ سبب لفيضان الحقيقه الانسانية آه تنمة (٩ص) قال الفقيه ابواليث السمرقندي فى بستان العارفين وينبغي المتعلم ان يعظم استاذه فان تعظيمه يظهر فيه بركة العلم واذا استخف به ذهبت عنه بركة العلم آه بستان العارفين تنبه الغافلين (٢٤ص) ، قال فى تعليم المتعلم ومن تعظيم العلم تعظيم المعلم « استاذ » قال علي كرم الله وجهه انا عبد من علمني حرفا واحدا ان شاء باع و ان شاء اعتق و ان شاء استرق آه و قال بعد اسطر فان من علمك حرفا مما تحتاج اليه فى الدين فهو ابوك فى الدين وفى الجملة يطلب رضاه ويجتنب سخطه و يتمثل امره فى غير معصية الله تعالى فانه لاطاعة فى معصية الخالق كما قال النبى صلى الله عليه وسلم ان شر الناس من يذُهبُ دينه لدنيا غيره ومن توقيره توقير اولاده ومن يتعلق به وكان استاذنا شيخ الاسلام برهان الدين صاحب كتاب الهداية يحكي ان واحد من كبار ائمة بخارى كان يجلس مجلس الدرس

وكان يقوم خلال الدرس احيانا فاسأله عن ذلك فقال ان ابن استاذي يلعب مع الصبيان في سكة ويحيى احيانا الى باب المسجد فاذا رثيته اقوم له تعظيما الاستاذي وكان الامام ابوبكر القاضي الفخرالدين الارسابندي رئيس الأئمة في مرو وكان السلطان يحترمه غاية الاحترام ويقول انما وُجِدْتُ في هذا المنصب بخدمة الاستاذ فاني كنت اخدم الاستاذ القاضي الامام ابايزيد الدبوسي وكنت اخدمه وكنت اخدمه واطبخ له طعامه ثلاثين سنة وان آكل منه شيئا وكان الشيخ الامام الاجل شمس الأئمة الحلواني رحمه الله قد خرج من بخاري وسكن في بعض القرى اياما لحادثة وقعت له وقد زاره تلاميذه غير الشيخ الامام القاضي شمس الأئمة الزرنجي رحمه الله فقال له حين لقيه لم لم تزرنني فقال له كنت مشغولا بخدمة الوالدة فقال ترزق العمر ولا ترزق الروتق الدرس وكان كذلك فان كان يسكن في اكثر اوقاته القرى ولم ينتظم له الدرس فمن تأذي منه استاذه يحرم بركة العلم ولم ينتفع به الا قليلا . قال في ردالمحتار وفي المنح عن النيرازية وقال الزندويسي حق العالم على الجاهل وحق الاستاذ على التلميذ واحد على السواء وهو ان لا يفتح الكلام قبله ولا يجلس مكانه وان غاب ولا يرد عليه كلامه ولا يتقدم عليه في مشيه وحق الزوج على الزوجه اكثر من هذا وهو ان تطيعه في كل مباح . (ردالمحتار ٥ ج ، ٤٨١ص)

وَحِكِيَّ ان الخليفة هارون الرشيد بعث ابنه الى الاصمعي ليعلمه العلم والادب فرأه يوم يتوضأ ويغسل رجله وابن الخليفة يصب الماء على رجله فعاطب الاصمعي في ذلك بقوله انما بُعِثْتُ لتعلمه وتؤدبه فلما ذا لم تامره بان يصب الماء باحدي يديه ويغسل بالاخري رِجْلَكَ (تعليم متعلم طريق التعلم ٢١ - ٢٤ ص) .

معنی : د تفسیر روح المعانی مفسر ویلي دي دې خبرې ته په اشارې سره چې حق د استاذ په شاگرد باندې دا یو عظیم او لوی حق دی. (بپروت ا ج ، ۲۲۹ص) په تفسیر روح البیان کې یې ویلي دي د استاذ څخه د شاگردانو عاق کېدل یعنی چې شاگرد عاق شي د استاذ له طرفه نو بېخي یې دعا نه قبلېږي وروڼو ترهیبې خبره ده. (روح البیان ج ۲ ، ۴۶ص) وروڼو د عاق په کلمه کې درې حروف دي اول عین د عیب له کلمې څخه ، الف د اهانت له کلمې څخه او قاف د قهر له کلمې څخه دغه درې کارونه چې د اولاد او یا شاگرد څخه صورت ومومي نو عاق شو نو د دغو کسانو په اړه یې په فتح المعین کتاب کې ویلي دي چې د استاذ د حقوقو له جملې څخه یو دادی چې تعظیم د استاذ په اطاعت سره کوي او بعضې حقوق یې دادی چې نه بنایي شاگرد له چې د خپل استاذ تعظیم هېرکړي اگر که شاگرد د علم له مخې له استاذ څخه مخکې شي یعنی همپشه به یې احترام کوي. (فتح المعین ا ج ، ۳۳۲ص) په فتاوی یې عالمگیری کې یې ویلي دي چې مقدم دی حق د استاذ په مور او پلار باندې او که چېرې شاگرد استاذ ته وویل مولینا فرق نه کوي ځکه حضرت علي رضی الله عنه خپل زوی حسن رضی الله عنه ته وویل قم بین یدی مولاک چې استاذ وو. په شرح شرعة الاسلام کې یې د استاذ حقوق داسې بیان کړي دي : تملق او تواضع به کوي د دې دوو په معنی کې فرق دی تواضع ممدوح ده بنه ده او تملق مذموم دی بد دی مگر په طلب العلم کې تملق هم ضروري دی یعنی دعا گانې په خیر سره استاذانو ته کوی په پټه او په جهر سره یعنی په هر وخت کې ، خدمت به یې کوي او په کارونو کې به کومک ورسره کوي او نبی کریم صلی الله علیه وسلم ویلي دي چې که چا یو آیت د قرانکریم چاته وښودلو فهومولاه او د حضرت علي رضی الله عنه څخه روایت دی ده ویلي دي : زه مریې د هغه چایم چا چې یو

حرف ماته بنودلی وي او دغه دوه بیتونه یې ویلي دي : مالیدلی دی ډېر حقداره حق د استاد او واجب تراروی حفظ په هر مسلمان په تحقیق سره حقه ده چې هدیه ولېږي استاذ ته از روی کرامت عزت یې د پاره د ورنښودلو د ژحرف په مقابل کې چې شاگرد ته یې بنودلې وي زر درهمه (۱۰۰۰) نو تاسې فکر وکړی چې استاذ څومره زیات حروف کلمې مطلبونه او علمونه ور زده کوي شاگرد ته او ضرور نه دي نه بنایي چې څوک خذلان ، ذلیل کول د استاذ وکړي دا په دې معنی سره چې کومک ورسره پرېږدي او هېڅوک تر استاذ مختاره نه بولي او نه یې گرزوي که چېرې یې دا کار وکړ نو ده هغه محکمه کړی ماته کړه او د استاذ د احترام له جملې څخه دادی چې دروازه به نه ورټکوي ترڅو راووزي په خپل طبیعت سره او دی به انتظار ورته وباسي لکه چې الله جل جلاله د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په باره کې ویلي دي : **وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ وَالرَّسُولُ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ حَكَّة نبي کریم صلی الله علیه وسلم** د صحابه کرامو استاذ وو د آیت شریف لنډه معنی : **الله جل جلاله ویلي دي که چېرې دغه صحابه انتظار وباسي ترڅو دوی ته نبي کریم صلی الله علیه وسلم راووزي نو دا د دوی لپاره غوره ده او شاگرد به د استاذ مخالفت نه کوي په هغه کارونو کې چې په دین کې مباح وي یعنی روا وي او استاذ به په ذکر شوو کارونو کې خوشحاله کوي لکه په خدمت ، کومک او غیره کې او د استاذ حق به د مور او پلار او ټولو مسلمانانو په حقوقو باندې مخکې کوي حکه داسې حدیث شریف روایت شوی دی **خَيْرَ الْأَبَاءِ مَنْ عَلَّمَكَ بَهْتَرِينَ** پلارونه هغه دي چې تاته یې علم درښودلی وي لکه چې همدې ته حضرت علي رضی الله عنه په هغه بیتونو کې اشاره کړې ده ، په خپل مال به شاگرد استاد ته بخپلي نه کوي او د ده ذلت به نه غواړي او که چېرې یې د استاذ څخه کومه خطا کېږي د هغې لپاره به یوښه تاویل پیدا کوي یعنی چې د**

استاذ به دا مطلب وو چې چې حمل کول د مسلمانانو په صلاح وي او دا کامیابی ته نیژدې ده. (شرعة الاسلام ۴۳ص)

علماوو په تتمه د شرح العقائد الجلالیه کې ویلي دي علماوایی : د استاذ حق ډېر مؤکد او کلک دی په حق د مور او پلار باندې ځکه دغه مور او پلار سببان دي لپاره د برکتونو د انساني صورت او استاذ سبب دی د برکتونو حقیقي انساني لپاره. (تتمه شرح عقائد ۹ص)

فقیه ابوالیث په بستان العارفين کې ویلي دي : ضروري دي د شاگرد لپاره چې د استاذ تعظیم وکړي ځکه چې دغه تعظیم د استاذ په شاگرد کې برکتونه ظاهره کوي او که چېرې یې استخفاف او سپکوالی وشي بیایې دغه د علم برکت ختمېږي. (بستان العارفين تنبه الغافلین ۲۴ص)

د تعلیم متعلم مصنف ویلي دي د علم د زده کړې طریقہ داده او تعظیم د علم څخه تعظیم د معلم او استاذ دی ، حضرت علي کرم الله وجهه ویلي دي : زه د هغه چا مریې یم چې ماته یې یو حرف را بنودلی وي که یې خونبه شوه خرڅ مې د کړي او که یې خونبه شوه آزاد به مې کړي الخ او لپسند د څو خطونو ویلي دي : چې که چا یو حرف داسې ورته وبنودلو چې هغې ته یې په دیني امورو کې احتیاج او ضرورت وو نو دغه کس په دین کې ستا پلار دی او في الجملة رضا به یې طلبوي او د قهر څخه به یې اجتناب کوي یعنی نه به یې په قهر کوي ، امر به یې مني بدون له گناه څخه یعنی که یې په گناه امر درته کولو نو بیایې مه منه لکه چې په احادیثو کې راغلي دي : لاطاعة للمخلوق في معصية الخالق او نور حدیثونه .

قال النبي صلى الله عليه وسلم ان شر الناس من يذهب دينه لدنيا غيره او د
 استاذ د والاد سپک گهل د استاذ سپک گهل دي او همدارنگه د خپلوانو يې او
 د هدايې کتاب مصنف شيخ الاسلام حكايت کولو چې د بخاري د لويو علماوو
 څخه وو ، کله به د درس د مجلس څخه ولاړېدو او کله به په مابین د درس کې
 کېناستلو نو يو چا پوښتنه ورڅخه وکړه چې دا کار ولې کوي نو ده ورته وويل :
 د هلکانو سره زما د استاذ زوی بازي او ساعت تېری کوي چې رابنکاره شي نو
 زه د احترام له وجهې ورته ولاړ شم د خپل استاذ د احترام په خاطر باندي.

ابوبکر القاضي فخرالدين رسابندی د مرو وطن د لويو علماوو رئيس
 وو او پاچاه به د دغه ذکرشوي عالم زيات احترام کولو ځکه ده ويل : ما چې دا
 منصب پيدا کړی دی په خدمت د استاذ سره مې پيدا کړی دی ځکه ما د استاذ
 خدمت مې کولو د استاذ القاضي الامام بايزيد الدبوسي او (۳۰) کاله مې کتغ
 ورته پخولو خو ما به هېڅ هم نه ورڅخه خوړل.

په ردالمحتار کې يې ويلي دي الخ وقال الزندويسي حق د عالم په جاهل
 او استاذ په شاگرد باندي يوشی دی هغه دادی چې د عالم او استاذ په مخکې
 به جاهل او شاگرد خبرې نه کوي او نه به يې په ځای باندي کېښېني اگر که بل
 ځای ته ولاړ شي ، د خبرې رد به يې نه کوي او د تگ په وخت کې به نه ترې
 مخکې کېږي. (ردالمحتار ۵ ج ، ۴۸۱ص)

حكايت دی چې هارون الرشيد خپل زوی د اصمعي په نوم يو عالم ته د
 علم د زده کړې او ادب لپاره ورلېږلی وو او يوه ورځ يې وليدو چې اودس کوي
 او پښه پرېمنځي نو د خليفه (پاچاه) زوی اوبه پرې ورتويوي نو اصمعي يې

ملا مت کړ چې ماخو درته د ادب زده کولو لپاره رالېږلی او ولې په یوه لاس باندې اوبه په پنبه نه در اچوې او په بل بې ولې نه دروینځې.

د کافر نوکري او مزدوري

د کافر نوکري او مزدوري په درې قسمه ده : علامه لکنوي صاحب په مجموعه الفتاوی کې لیکلي دي د کفارو نوکري په درې قسمه ده اول : جائز بلاکراهت لکه اصلاح د مصالحو ، احقاق د حقوق ، دفع دزدان (غله) و قطاع الطريق او جوړول د پلونو ، مهمان خانو او نورو عمارات نافعه وو لکنوي صاحب دلیل د یوسف علیه السلام غوښتنه له کافر پاچاه څخه د خزانو د وزیر په حیث ټاکل دي او دوهم دلیل یې د موسی علیه السلام د مور قصه ده چې د فرعون لپاره یې مزدوري قبوله کړه لپاره د تي ورکولو د موسی علیه السلام لپاره . دوهم : سره له کراهت لکه هغه نوکري چې په هغه کې لزوم د درېدلو د دوی لپاره دې تعظیم وي او په هغه کې د مسلمان د شان بې حرمتي وي . دریم : حرام مزدوري لکه نوکري په معاصي وو او منهیاتو شرعي وو لکه فوجونه او عسکر جوړول لپاره د مقاتلې د اهل اسلام او مسلمانان ورباندې وژني دغه مزدوري حرامه ده . قدرمنو مسلمانانو دا د علامه عبدالحی لکنوي صاحب فتوی ده زموږ لپاره د لکنوي صاحب فتوی گانې ډېرې قوي دي او ډېرې پخوانی دي که څوک په دې مسئله کې تفصیل غواړي نو تفسیر معارف القرآن سورة یوسف د دې آیت اِنِّي حَفِیْظٌ عَلَیْمٌ ، تفسیر وگوری ، ما په دې مسئله باندې ډېر کتابونه کتلي دي خو د لکنوي صاحب په فتوی مې اکتفا کړې ده . (مجموعه الفتاوی علی هامش خلاصة الفتاوی ۳ ج ، ۱۰۷ ص)

په ټوپک چې کله بنکاروشي

علامه عبدالحی لکنوي صاحب په مجموعة الفتاوی علی هامش خلاصة الفتاوی باندي فتوی ورکړېده چې په ټوپک سره بنکار کول يعني ويشتل او بيا چې مستقل ذبح نه شي نظر په قواعدو فقهيه وو باندي خوړل يې حرام دي او لکنوي صاحب وايي چې په همدې باندي ابن نجيم هم فتوی ورکړېده ، قدرمنو مسلمانانو د مولانا عبدالحی لکنوي صاحب غوندي د لوی عالم محقق او مدقق د امت او مذهب حنفي فتوی کفايت کوي خو بيا به هم په دې مسئله کې د علماوو اقوال رانقل کړو. مجموعة الفتاوی علی هامش خلاصة الفتاوی (۴ج ، ۲۹۹ص) ، د ټوپک په بنکار کې ډېر اختلاف دی زه يې فقط حوالې رانقل کوم ، قاسميه (۱۳۰ص) ، فتاوی ابن نجيم علی هامش غياثيه (۱۷۴ص) ، ردالمحتار ، قاضي خان او په بدرالفتاوی کې يې هم حرام گرځولي دي (۳۹۸ص) .

بعضي علماء بيا جواز ورکوي لکه علامه صنعاني او علامه شوکاني سبل السلام (۴ج ، ۱۸۵ص) تفسير فتح القدير دوی وايي چې هغه پخوانی ټوپک يو قسم وو چې پخې او کلکې لوتې به يې غور ځولې نو په هغه کې تېره والی نه وو او په دې مرمی کې تېره والی دی اصل فتوی همغه د لکنوي صاحب ده. که څوک نور تفصيل غواړي نو ملتقط د مولوي عبدالستار بلوچستاني د وگوري.

اليديمنى عقد الانامل د احادو طبقه خنصره بنصره او وسطی

په گوتو باندي شمارل دغه يوه مسنونه طريقه ده چې د گوتو په راغونډولو او خلاصولو سره سرته رسېږي اعداد يې ملحوظ کړه او تفصيل ته

یې غورځوږ شه : لپاره د واحد یعنی یوه عدد (۱) خنصره د بني لاس راغونډول او د دوه عدد (۲) لپاره بنصره د خنصرې سره ضم کړه او د دريو لپاره (۳) وسطي ورسره ضم کړه او په دې دريو عقدو کې بايد د گوتو سرونه بڼه راغونډه او د گوتو بېخونو ته رانیږ. دې کرل شي او د څلورو (۴) لپاره بايد خنصره پورته او قائمه کړې او بنصر او وسطي په خپل حال باندې ضم پاتې وي د پنځو (۵) لپاره بنصره هم پورته کرل شي ، د شپږو (۶) لپاره بايد وسطي پورته کرل شي او بنصره بايد غونډه کرل شي د اوو (۷) لپاره به بنصره پورته کړي او خنصره په اقصی او طرف د کف چې ساعد ته مائل وي راغونډه کړي د اتو (۸) لپاره بنصره هم د خنصرې سره یوځای ضم کړه او د نهو (۹) لپاره به وسطي د هغوی سره یوځای ضم کړي او په دې وروستيو دريو عقدونو کې به گوتې اخيري حصه د کف ته چې د ساعد سره نږدې او جوار دی مائل کړي چې د اول سره یې مشابهت رانه شي.

د عشراتو لپاره عقدونه سبابه او ابهامه دي د لسو (۱۰) لپاره د بني لاس د سبابې گوتې د نوک سر به په باطن د مفصل اول د انمله د ابهامې کېښودل شي چې د دې گوتو په منځ کې فرجه گرد د حلقې په شان متشکل شي د (۲۰) لپاره د سبابې د لاندیني عقدو بند چې متصل د وسطي سره دی د ابهامې د نوک په شا کېږدی په داسې طریقه چې ته به گمان کوي چې سر د ابهامې یې په مابین د وسطي او سبابې کې نیولی دی لکن دغو وسطي لره په دلالت د شلو کې هېڅ دخل نشته ځکه چې لاندې بند د سبابې چې په نوک د ابهامې اېښودلی وي دا خپله دلالت کوي په شلو باندې او د دېرشو (۳۰) لپاره ابهامه قائمه کړه د سبابې د گوتې سره د په طرف د نوک کېښودله شي لکه څرنگه وضعه د سبابې په ابهامه د قوس شکل جوړوي او د څلوېښتو (۴۰)

لپاره د ابهامې د نوک په طرف سره دلاندې عقد په ظهر د سبابې کېښودلی شي
 په داسې طریقه چې په منع د ابهامې او د کف کې هېڅ فرجه او سوری پاتې نه
 شي او د پنځوسو (۵۰) لپاره سبابه قائمه کړي او ابهامه به ټوله ورسره ضم
 کړي او په کف باندې باید کېښودل شي په برابري د سبابې د شپېتو (۶۰)
 لپاره ابهامه به ضم کړي په باطن د عقد الثاني د سبابې په شا د نوک د ابهامې
 د اویاوو (۷۰) لپاره ابهامه به ولاړه کړي او په باطن د عقد اول یا ثاني د
 سبابې په شا د نوک د ابهامې باید کېښودل شي د اتیاوو (۸۰) لپاره به ابهامه
 قائمه کړي او طرف د سر د سبابې په شا د مفصل اول د ابهامې کېښودل شي د
 نوي (۹۰) لپاره د سبابې د نوک سر په باطن د مفصل د عقد الثاني د ابهامې
 کېښودل شي. طبقه مات خنصره بنصره وسطی گوتې د چپ لاس پوه شه په دې
 چې په بني لاس کې کوم عقدونه چې په آحادو دلالت کوي د یو څخه تر نهو (۱
 - ۹) پورې همدغه عقدونه د چپ لاس دلالت کوي په ماوو یعنی سلونو د سلو
 څخه تر نهه سوه (۱۰۰ - ۹۰۰) پورې طبقه الوف سبابه ابهامه د چپ لاس په
 دې خبره باندې پوهېدل په کار دي چې لکه څرنګه چې په بني لاس کې کوم
 عقدونه د عشراتو لپاره وو همدغه په چپ لاس کې د الفاوو لپاره دي یعنی د
 زرو څخه تر نهه زرو (۱۰۰۰ - ۹۰۰۰) پورې دلالت کوي پوه شه په دې باندې
 چې په ذکر شویو عقدونو کې تر (۹۹۹۹) پورې شماره کېږي او د لسو زرو (۱۰۰۰۰)
 لپاره باید د دواړو لاسو گوتې په داسې طریقه سره و غزولې شي چې
 یوه په بله سره ضم وي او د ابهامې سر د سبابې د سر په طرف ضم وي لکه :

قدرمنو طالب العلمانو دغه حساب باید عملاً زده کړی ځکه د احادیثو په کتابونو او د فقهې شریفې په کتابونو کې زیات ذکر شوی دی نو باید هغه کیفیت او رقم یې زموږ زده وي لکه په حدیث کې رَاحِي عَقْدَ تَسْعِينِ یا لکه د اشارې په تشهد کې په حدیث کې رَاحِي چې عقد ثلاثا و خمسين یا لکه د هدایه نکاح په طلاق بحث کې راغلي دي نو باید چې پرې پوه وو ، او ما په خپله د خپل قدرمن استاذ شیخ الحدیث مولانا محمد ادریس صاحب د امت برکاته و فیوضاته چې د زرگونو علماوو استاذ دی د هغه څخه مې عملاً زده کړی دی د هر عدد د عقد الانامل شکل زده کړی دغه تفصیل علامه شامي صاحب په مجموع رسائل ابن عابدین شامي کې شته چې قوي کتاب دی.

د فټ بال واليبال او نورو سپورتي لوبو حکم

څه وايي علما د دين متين د کراته بازی ، فوت بال ، زبایي اندام ، واليبال ، کرکټ او داسې نورو بازیو په هکله چې آیا جواز لري او که نه؟

جواب : که د داسې بازی څخه کومه معتد بها فائده مقصود وي بيا جائز دی خو شرطونه لري يو دا چې په دې کې به کوم کار مخالف د شرعې نه وي گله ستر عورت به ضروري وي لکه نارينه به له نامه څخه تر زنگانه پورې پټ وي چې زنگون هم ستر دی او د دې بازی په سبب به په ضرورياتو د اسلام کې لکه : لمونځ او داسې نورو کې خلل نه واقع کېږي او تشبه بالكفار به نه وي يعني لباس به يې هم اسلامي وي ، داسې نه چې فقط يو شورت وي (چوټه غونډې) ، په غېږو باندې ورتلل چې په ردالمحتار کتاب الحظر والاباحه کې ذکر کړي دي چې مصارعه يوبل په غېږو کې ځملول بدعت نه دی ځکه نبي کریم صلی الله عليه وسلم ډېر کافران ځملولي دي له هغو څخه ابن الاسود جُمحي او رُکانه دی دغه رُکانه کافر يې درې واړه ځملولی دی ځکه چې دغه کافر دا شرط اېښودی وو چې که چېرې زه چا ځملولم يعني نبي کریم صلی الله عليه وسلم نو اېمان راوړم چې دغه اسلام راوړل د کافر يوه لويه فايده وه نو ځکه نبي کریم صلی الله عليه وسلم په غېږو ورغلی دی ، کما فی شرح الشمائل للقاري فيجوز فی کل شیئ ان قصد به الفوائد کثیرة بعضي له فايده و څخه قوت او صحت د انسان د بدن دی که چېرې بدن د مسلمان صحيح ، جوړ او قوي وي نو ټول عبادات او الهي اوامر په ښه طريقه سره په ځای کولای شي لکه : نبي کریم صلی الله عليه وسلم وايي : اغْتَنِمُ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ صَحْتِكَ قَبْلَ سَقْمِكَ غَنِيْمَتٌ وَكُنْهَ پَنْحُهُ شِيَانٌ مَخْكَ لَه پَنْخُو شِيَانُو اول صحت مخکې له مرض څخه يعني چې کله جوړ وي نو عبادت الهي کوه ، د مسلمانانو حقوق په ځای کوه لکه : د مريض پوښتنه ،

جنازه او داسې نور لکه : د اعصابو ډاکتران وايي چې سپورت او ورزش د اعصابو صحت ته زياته فايده لري بلکې د ټولو مرضونو څخه د دفاع يوه ثابته او غټه وسيله ده واما اشالة الحجر الخ لکه تيره غورځول او داسې نور لابس باک نه لري يعنې پروا نه لري. قدرمنو مسلمانانو په اسلام کې تنگ نظري کول نه دي په کار په دې معنی چې دغه مسابقې چې په کتابونو کې يې بيان شوی دی او شروط ورته ذکر شوي دي نو د شرطونه که په ځای وي او بيا وشي پروا نه لري او د انسان صحت ته گټه لري.

قدرمنو مسلمانانو په دې مسابقو کې يوه بله خبره ډېره ضروري ده هغه دا چې قمار بايد په کې نه وي او د وخت ډېره ضايع بايد په کې ونه شي ځکه چې وخت ته په اسلام کې ډېر زيات ارزښت او اهميت ورکړل شوی دی لکه څرنګه چې مخکې حديث ذکر شو چې فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ يعنې نبي کریم صلی الله عليه وسلم وايي د فارغ وخت څخه گټه پورته کړه يعنې وخت مه ضائع کوه د الله جل جلاله عبادت او د دين خدمت په کښې وکړه يعنې د ورزش او لوبې وخت بايد معين وي داسې نه چې د سهار څخه تر ماښامه ټول وخت په لوبو کې تېروو. دامسئله په بدرالفتاوی کتاب کې په حواله د نورو معتبرو کتابونو ذکر شوي ده (۴۰۴ ص) او ردالمحتار دې وکتل شي ، په مشکوة شريف کې حديث شريف دی : نبي کریم صلی الله عليه وسلم په منډه کې له بي بي عائشې رضی الله عنها سره مسابقه کړېده يو وار يو مخکې شو او بل وار بل يعنې يو وار نبي کریم صلی الله عليه وسلم مخکې شو او بل وار بي بي عائشه رضی الله عنها چې په دې کې حسن معاشره مع النساء نبي کریم صلی الله عليه وسلم خپل امت ته وربښي ، وروڼو په آسانو باندي سپرېدل ، نښه ويشتل ، لامبو وهل ، آب بازي کول په دې ټولو سره مسلمان ته اجر حاصلېږي خو چې نيت په کې صحيح وي لکه چې مباح کار

په صحیح نیت سره طاعت بلل کېږي نو قدرمنو مسلمانانو په ټولو مسابقو او لوبو کې چې د انسان بدن ته ګټه رسوي او هغه کارونه په کې ترسره نه شي چې د اسلام خلاف وي او اسلامي شروط په کې مراعات شي نیت په کې صحیح وي روا څه بلکې ثواب پرې مرتب دی.

د تصنیفونو د طباعت (د چاپ حق) خرڅول حرام دي

حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علي تھانوي صاحب په خپلو کتابونو کې دامستله لیکلې ده چې د کتابونو د تصنیفولو د چاپ حق خرڅول د مصنف او یا مؤلف لخوا حرام دي یعنې چې مصنف یې د چاپولو د حق په مقابل کې د مطبوعو له مالکانو څخه امتیاز اخلي دا حرام دی سره د دې چې ذکر شوي مولانا صاحب د (۱۰۰۰) کتابونو څخه زیات کتابونه تصنیف کړي وو خو ده مبارک نه د چاپ حق په چا خرڅ کړی او نه یې هم د چا څخه کوم امتیاز اخیستی نو مورې هریو مولوي نقیب الله منیب او قدرمن استاد نجیب الرحمن هلال له چا څخه د هېڅ امتیاز غوښتونکي نه یو ځکه مورې دغه کار یوازې او یوازې د الله جل جلاله درضا لپاره کړی او هرڅوک چې زموږ سره د دې کتاب په چاپولو کې کومک او مرسته کوي یایې چاپوي د الله جل جلاله له دربار څخه ورته د دارینو سعادت او نېکمرغي غواړو په آخر کې د استاد محترم څخه یو جهان مننه کوم چې د دې کتاب په ترتیب کولو کې یې زما سره ډېره مرسته وکړه.

الحمد لله الذي وَفَّقَنَا على تأليف هذا الكتاب وترتيبهِ والصلوة
والسلام على محمد وعلى آله واصحابه الطيبين الطاهرين
اجمعين وكان ختم هذا الكتاب سنة الف واربع مائة وثمانية
وثلاثين سنة قمري ليلة سبع وعشرين من رمضان المبارك.

ختم

٣١/٣/١٣٩٦

دروژي مبارکي مياشتي اووه ويشتمه (٢٧) نپته